

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร
: ศึกษากรณีกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ มอญ เขมร และไทย
THE FAMILY INSTITUTION OF ETHNIC GROUPS IN BANGKOK
METROPOLIS : THE CASE OF SIKH, MON, KHMER
AND THAI ETHNIC GROUPS.

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง
“สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร”

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กันยายน 2544

ชื่อโครงการวิจัย สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร
: ศึกษากรณีกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ มอญ เขมร และ ไทย
ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์
เดือนและปีที่ทำวิจัยเสร็จ กันยายน 2544

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2542 เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาระบบสังคมย่อยของสถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ มอญ เขมรและไทย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครอบครัวจำนวน 200 ครอบครัว และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลจำนวน 600 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการสืบสายบรรพบุรุษมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ มอญ เขมร และไทย การเก็บข้อมูลอาศัยการแนะนำจากกลุ่มตัวอย่างที่เรียกว่า Snow-balling การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม รวมทั้งการสังเกตการณ์กิจกรรมในชุมชน ตลอดระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา 1 ปี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูล SPSS และ Ethnograph

ผลการศึกษา พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนในระบบสังคมย่อยของสถาบันครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายซิกข์ มอญ เขมร และไทย ดังต่อไปนี้

- มีการเปลี่ยนแปลงในการเลือกคู่ครองจากผู้ใหญ่จัดหาให้เป็นการเลือกโดยตนเองมากขึ้นยกเว้นกลุ่มซิกข์
- มีการผสมผสานขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวกับการสมรสข้ามวัฒนธรรมมากขึ้นในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เขมรโปรตุเกส และเขมรจาม มีการอนุญาตให้สามารถสมรสนอกกลุ่มมากขึ้นในกลุ่มมอญและเขมรโปรตุเกส ส่วนกลุ่มอื่นยังมีน้อย
- จำนวนสมาชิกลดลง ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีการตั้งครอบครัวใหม่มากขึ้น

- การแสดงบทบาทของสมาชิกในครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงชัดเจน ภรรยาเปลี่ยนบทบาทจากแม่บ้านมาเป็นผู้ช่วยหารายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น ในขณะที่สามีเริ่มแสดงบทบาทในการช่วยเหลืองานบ้านและเลี้ยงลูกมากขึ้น สำหรับผู้อาวุโส พบว่าบทบาทในครอบครัวเริ่มน้อยลง มีฐานะเป็นผู้อาศัยมากกว่าเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในครอบครัวเช่นในอดีต ส่วนเด็กจะลดบทบาทในการช่วยทำงานหาเลี้ยงชีพในบ้านน้อยลง บทบาทเด่นของเด็กคือ การเรียน
- สำหรับอำนาจในครอบครัว พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงจากสามีเป็นใหญ่ในครอบครัว มาเป็นการใช้อำนาจร่วมกัน (Equalitarian)
- ส่วนค่านิยม พบว่าค่านิยมที่ครอบครัวให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การศึกษา ความขยันขันแข็ง การเคารพผู้อาวุโส การยึดมั่นในคุณธรรม และ ความรักในพวกพ้อง ค่านิยมเหล่านี้ มีผลต่อความสำเร็จของสมาชิกในครอบครัว
- ในส่วนการอบรมเลี้ยงดู พบว่าครอบครัวของทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์จะใช้วิธีอะลุ้มอล่วย (Authoritative) มากกว่าใช้การลงโทษรุนแรง

ปัญหาที่พบในชุมชนมากที่สุดคือ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการขาดที่ยึดเหนี่ยวทางใจของเด็กในครอบครัว และปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเด็ก ส่วนปัญหาอาชญากรรมร้ายแรงไม่พบ ในการแก้ปัญหานี้ ผู้วิจัยเสนอให้มีการลดบทบาทของพ่อแม่ในการแสวงหารายได้ให้น้อยลงเพื่อให้มีเวลาในการสร้างความรักและความอบอุ่นให้ลูกได้มากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มบทบาทและความสำคัญของผู้สูงอายุในครอบครัวให้มากขึ้นด้วย

ABSTRACT

This research work, which is part of the research project on the family institution of ethnic groups in Bangkok Metropolis, funded by the 1999 national budget, aims at studying various institutional sub-systems of Sikh, Mon, Khmer and Thai families. The sample groups under this study consist of 200 families and 600 persons, selected from those of Sikh, Mon, Khmer and Thai descents. The data collection was conducted using the access technique called "snow-balling", in-depth interviews, questionnaire-based interviews as well as the one-year long observation of activities in each sample group's communities. The analysis of data employed descriptive statistics and content analysis methods using SPSS and Ethnograph programs.

It is found from the research results that there are remarkable changes in the family institution sub-systems of Sikh, Mon, Khmer and Thai ethnic groups as follows :-

- There is a shift from preferential to free choice matchings or marriages in all ethnic groups except in Sikh families.
- There are more cross-cultural marriages in Mon, Portuguese Khmer and Cham Khmer families due to cultural assimilation. Exogamy is increasingly allowed by Mon and Portuguese Khmer ethnic groups while in the other groups, it is still minimal.
- The number of family members in all ethnic groups become less. The family is characterized as nuclear family due to the increasing number of families of procreation.
- There is an obvious change in the family members' roles. The wives change their roles from housewives and child caring providers to be the second breadwinners in the families while the husbands participate more in household errands and child rearing. As for the elders, it is

- found that their roles of advisor and decision-maker are decreasing. For the children, their role in helping the family earn the family incomes becomes declining. Their major role at present is found to be studying.
- Concerning family authority, there is a change from patriarchal-oriented to equalitarian.
 - The most important values of the studied families are education, hard working, respects to the elders, morality and family cohesiveness. These values are the major factors affecting the family members' achievements.
 - As for parenting behaviors, it is found that all of these 4 ethnic groups use more authoritative parenting style than authoritarian parenting style.

The problems most encountered within the communities of these ethnic groups are drug abuses, lack of psychological supports from the parents and conflicts among adolescents. There is no severe criminal behavior found in the studied communities. In order to solve the stated problems, the researcher recommends that parents should be less concentrative on income earning in order to have more time to promote loves and cares towards their children, and the role and importance of elders in the families should also be promoted.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความร่วมมืออย่างดียิ่งของสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ซึ่งไม่สามารถระบุนามได้ครบถ้วน ณ ที่นี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลด้วยความเมตตาและปรารถนาดีและขอตราตรึงคุณความดีของแต่ละท่านไว้ในหัวใจตลอดไป

งานวิจัยนี้ถือได้ว่าเป็นงานวิจัยที่ทดสอบขั้นตอนวิธีของผู้วิจัยอย่างยิ่ง เป็นงานวิจัยที่อาจกล่าวได้ว่ายากยิ่งทั้งเนื้อหาที่ต้องประมวลให้ได้จากข้อมูลที่มีอยู่มากและการทำงานกับผู้ร่วมงานและผู้ให้ข้อมูลเป็นจำนวนมาก ที่มีความแตกต่างอย่างหลากหลาย แต่ในที่สุดงานครั้งนี้ก็ผ่านไปได้เรียบร้อยด้วยบารมีของพระธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้วิจัยจึงกราบระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัยด้วยความเคารพยิ่งทั้งกาย วาจาและใจ

งานวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จลงไม่ได้เลยหากผู้วิจัยไม่ได้รับความกรุณาและแรงสนับสนุนจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู คณบดีของคณะรัฐศาสตร์ นิสิตปริญญาตรี สาขาวิจัย และนิสิตปริญญาโท สาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกคนที่เข้าใจสถานการณ์การทำงานและให้กำลังใจจนผู้วิจัยสามารถผลักดันงานวิจัยออกมาได้ในที่สุด

คุณความดีทั้งหลายที่ท่านผู้อ่านจะได้รับจากรายงานผลการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แต่ประชาชนชาวไทยที่ได้มีส่วนเสียภาษีเป็นทุนวิจัย คุณแม่ สามี และลูกๆ ที่เป็นขวัญและกำลังใจให้ผู้วิจัยสามารถฝ่าวิกฤตของการทำงานทุกชั้นตอนมาได้ด้วยดีจนปรากฏผลงานที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวไทยทุกกลุ่มชาติพันธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภาวดี มิตรสมหวัง

กันยายน 2544

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1	
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ขอบเขตการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
โครงสร้างของรายงาน	11
บทที่ 2 : แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	
บทนำ	13
สถาบันทางสังคมคืออะไร	13
ครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบสังคม	15
ระบบการสมรสและเครือญาติ	17
การสืบเชื้อสายหรือวงศ์ตระกูล	23
ระบบการขัดเกลาทางสังคม	24
แนวคิดเรื่องสถานภาพและบทบาท	27
การถ่ายทอด "บทบาทคาดหวัง" สูสมาชิกในครอบครัว	29
การปลูกฝัง "ค่านิยม" ในครอบครัว	38
ระบบการจัดสรรอำนาจในครอบครัว	46
ระบบความเชื่อในครอบครัว	49
การแบ่งงานกันทำภายในครอบครัว	52
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	53
กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของครอบครัว	58
ประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่พบในครอบครัว	60
สรุปแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างของครอบครัวฯ	61

บทที่ 3 : วิธีศึกษา	
การศึกษาโดยใช้กระบวนการทัศน์ใหม่	64
ข้อจำกัดของการเก็บข้อมูล	71
บทที่ 4 : ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์	
4.1 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์	73
4.2 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ	85
4.3 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร	87
4.4 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย	91
บทที่ 5 : ผลการศึกษา	
5.1 สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์	95
5.2 สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ	124
5.3 สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร	150
5.4 สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย	182
บทที่ 6 : สรุปและข้อเสนอแนะ	205

ภาคผนวกที่ 1 :	ตารางแสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (ตารางที่ 1 – 23)
ภาคผนวกที่ 2 :	คำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบบสอบถาม เรื่องสถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

รายชื่อคณะผู้วิจัย

บทที่ 1

ความสำคัญของปัญหา

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เก่าแก่ และมีความสำคัญอย่างยิ่งในทุกสังคม ครอบครัวเป็นจุดศูนย์กลางในการถ่ายทอดคุณค่า วิธีประพฤติปฏิบัติ และมาตรฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกในสังคม ทำหน้าที่เหมือนจักรกลของสังคมชุดแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของคนแต่ละคนให้เป็นไปตามความคาดหวังในสังคม อันเป็นผลทำให้มนุษย์ในสังคมสามารถดำรงชีวิตทางสังคมได้ถูกต้อง และสามารถเข้ากันได้กับสมาชิกอื่นๆ ภายในสังคมและระหว่างสังคม เพราะแต่ละคนได้ผ่านกระบวนการอบรมทางสังคม ทำให้เรียนรู้วิธีประพฤติปฏิบัติ ในบทบาทและตำแหน่งทางสังคมที่ตนดำรงอยู่ได้ถูกต้อง ก่อให้เกิดเป็นความมั่นคงส่วนบุคคล และส่งผลให้สังคมโดยรวมมีความเข้มแข็งสามารถดำรงอยู่ได้ยาวนาน

ความเจริญทางเทคนิควิทยาในด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกสังคม ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่รีบเร่งและแข่งขันกันสูง สถาบันครอบครัวในฐานะที่เป็นรากฐานของระบบสังคมย่อมได้รับผลของการเปลี่ยนแปลงอย่างเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และการเปลี่ยนแปลงในบทบาทและหน้าที่หลักของครอบครัวผลักดันให้เกิดสภาวะ “ครอบครัวล่มสลาย” (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2538) เช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ ปัจจุบันสังคมไทยก็ได้พบกับสภาวะครอบครัวล่มสลายเช่นเดียวกัน ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ในการให้ความรักความเข้าใจแก่สมาชิกได้เต็มที่ ไม่สามารถเป็นขวัญและกำลังใจให้สมาชิกสามารถเผชิญปัญหาได้ทันที ไม่สามารถปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมและกระตุ้นให้สมาชิกมีความมุ่งมั่นในการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต การสูญเสียบทบาทและอิทธิพลในการโน้มน้าวตัวเองได้นำไปสู่การเกิดภาวะสังคมพิการ์ในสังคมไทยในรูปแบบต่างๆ เช่น ปัญหาการใช้ยาเสพติด

ให้โทษของเยาวชน ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการทารุณกรรมทางเพศในเด็ก ปัญหาเด็กเร่ร่อน และปัญหาการหย่าร้าง เป็นต้น

การเพิ่มของปัญหาสังคมที่มีรากฐานมาจากความล้มเหลวของการทำหน้าที่ของครอบครัวเช่นนี้ ทำให้เกิดการส่งเสริมให้มีการศึกษาเรื่องครอบครัวอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากการส่งเสริมให้มีการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับสถาบันครอบครัวไทย ในแง่มุมต่างๆ ที่หลากหลาย ของภาครัฐและเอกชนในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ปรากฏเป็นความรู้ที่ครอบคลุมเรื่องราวของครอบครัวในหลายด้าน ตัวอย่างเช่น การศึกษาครอบครัวในด้านของประชากร กฎหมายและสิทธิของสมาชิกในครอบครัว การทำหน้าที่ของครอบครัว โครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมต่อครอบครัว ด้านการอนามัยและการวางแผนครอบครัว การศึกษาบทบาททางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นต้น องค์ความรู้ในด้านต่างๆ เหล่านี้แม้จะมีความหลากหลาย แต่ก็ใช้องค์ความรู้ ที่มีข้อจำกัดทางวิชาการในหลายประเด็น ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ไม่มีการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของครอบครัวทั้งระบบ การศึกษาที่ผ่านมาเน้นระบบย่อยของสถาบันครอบครัวในด้านใดด้านหนึ่ง ขึ้นอยู่กับนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาของประเทศในแต่ละสมัย องค์ความรู้ที่มีอยู่จึงมีลักษณะเฉพาะด้าน ไม่เกี่ยวข้องกันยากแก่การสร้างภาพโดยรวมของสถาบันครอบครัวทั้งระบบ

2. การศึกษาส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาในระดับมหภาค กล่าวคือ เน้นการศึกษาสถาบันครอบครัวของสังคมไทย การศึกษาที่เน้นครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น แม้จะมีอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก ส่วนมากจะเป็นการศึกษาในเชิงชาติพันธุ์วิทยา ข้อมูลที่ได้จึงมีลักษณะที่เน้นในเรื่องบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการสมรส และการตั้งครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงสารคดี มิได้มีการศึกษาระบบครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบสังคม ซึ่งมีการทำหน้าที่ทางสังคมที่หลากหลาย แต่ละหน้าที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้สังคมสามารถสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับ โดยสมาชิกโดยทั่วกัน ข้อมูลที่ได้รับจึงเป็นข้อมูลเพียงด้านเดียว ไม่สามารถสะท้อนภาพของสถาบันครอบครัวทั้งระบบ ที่จะทำให้สามารถประมวลจุดอ่อนจุดแข็งของครอบครัวแต่

ละกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบครอบครัวที่เป็นอุดมคติของสังคมไทยโดยรวม

3. การวิจัยเอกสารที่เป็นบทความ หนังสือทางวิชาการ และรายงานวิจัย จากระบบการสืบค้นโดยใช้ CD-ROM พบว่าการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวที่ผ่านมา มิได้ศึกษาเจาะลึกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเท่าใดนัก การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยแบบกว้างๆ ส่วนมากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังมีรูปแบบชีวิตแบบดั้งเดิม และมักจะศึกษาโดยเน้นประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ หรือ การศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การศึกษาเรื่อง " การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยลื้อ" ของระพีพรรณ หุ่นพานิช (2536) การศึกษาเรื่อง " การธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนทาง วัฒนธรรมของชาวมอญ" ของ ไฉน สมสกุล (2535) ชนชาติจีนในประเทศไทย : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ คนอื่น (2540) การศึกษาโดยเน้นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครมีค่อนข้างน้อย

4. การศึกษาสถาบันครอบครัวไทยที่ผ่านมา ยังขาดข้อมูลด้านความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนอบรมเลี้ยงดูและการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และระเบียบวินัยแก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สามารถสร้างทรัพยากรมนุษย์ของสังคมที่มีคุณภาพ จากการสำรวจเอกสารการวิจัยและตำราวิชาการเช่นกัน พบว่าข้อมูลด้านนี้มีอยู่ค่อนข้างจำกัด (ที่พบมีเพียงเรื่องเดียว คือ รายงานการวิจัยประกอบการสัมมนาเรื่องการ อบรมเลี้ยงดูเด็ก : การศึกษาเปรียบเทียบเชิงชาติพันธุ์ ของ สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ เป็นการศึกษาที่เน้นการเปรียบเทียบในระดับมหภาคของสถาบันครอบครัวในประเทศในกลุ่มเอเชียอาคเนย์) สมควรที่จะได้มีการศึกษาเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ในด้านนี้ให้มากขึ้น เพราะการได้เรียนรู้ ถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ประสบความสำเร็จ ในการสร้างความ มุ่งหวังทางสังคมและระเบียบวินัย ย่อมช่วยให้สามารถประยุกต์องค์ความรู้ดังกล่าวมาพัฒนารูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูที่มีคุณภาพให้กับสังคมไทยได้ ดังตัวอย่างที่ปฏิบัติในสังคมอเมริกันในปัจจุบัน จากการศึกษาปรากฏการณ์ในสังคมอเมริกัน

ประการหนึ่งคือ กลุ่มชาวเอเชียที่อพยพย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา ล้วนประสบความสำเร็จอย่างสูง กลายเป็น Model Minority ทั้งๆ ที่มีข้อจำกัดทางด้านภาษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ ผลักดันให้เกิดความสนใจของนักวิชาการชาวอเมริกัน ต้องการศึกษสาเหตุของความสำเร็จดังกล่าว เพื่อนำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับไปเป็นตัวอย่างในการพัฒนารูปแบบครอบครัวในอุดมคติของสังคมอเมริกัน ดังตัวอย่าง เช่น การศึกษาเรื่อง " อิทธิพลของค่านิยมและรูปแบบ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวอินโดจีนที่มีต่อความสัมพันธ์ผลทางการศึกษาของเด็กชั้นมัธยมปลายในเมืองเนชวิลล์ มลรัฐเทนเนสซี" ของ Hawley & Mitrsoomwang (1992)

จากข้อจำกัดที่กล่าวแล้วข้างต้นนี้ จึงสมควรที่จะได้มีการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสถาบันครอบครัวที่เป็นระบบ โดยเน้นศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาครอบครัวทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วย ระบบการสมรสและเครือญาติ ขนาดครอบครัว สถานภาพและบทบาทของสมาชิกในครอบครัว (Status and Roles) ระบบการแบ่งงานกันทำ วิธีอบรมเลี้ยงดู (Parenting Behavior) โครงสร้างอำนาจในครอบครัว (Power Structure) และการจัดสรรอำนาจในครอบครัว การอบรมให้รู้ระเบียบสังคม และการควบคุมทางสังคม (Social Control)

2. เพื่อศึกษาระบบครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เป็นชนชาติที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานครอันเนื่องด้วยเหตุผลของสงครามในอดีต และชนชาติที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอันเนื่องมาจากการติดต่อการค้าและสังคมระหว่างประเทศ ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการคัดเลือกในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยครอบครัวไทยเชื้อสายเขมร ครอบครัวไทยเชื้อสายมอญ ครอบครัวไทยเชื้อสายอินเดีย (ซิกข์) รวมทั้งครอบครัวของคนไทยด้วย การศึกษา โดย

เน้นความแตกต่างในวัฒนธรรม จะทำให้สามารถประมวลความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมครอบครัวที่ทำให้เกิดเป็นความเข้มแข็ง และอ่อนแอของสถาบันในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจน สามารถนำมาใช้ในการสร้างระบบครอบครัวที่มีคุณภาพได้

3. เพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน รูปแบบการสมรส ขนาดครอบครัว สถานภาพและบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู การถ่ายทอดคุณธรรม และค่านิยม การใช้อำนาจในครอบครัว และการควบคุมสมาชิกในครอบครัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

4. เพื่อนำเอาองค์ความรู้จากการวิจัยมาพัฒนารูปแบบครอบครัวที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาครอบครัวของกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ เขมร อินเดีย (ซิกข์) และไทย ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากเหตุผล ดังต่อไปนี้

1. ยังไม่มีการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในด้านนี้อย่างเป็นทางการ งานส่วนใหญ่เน้นการศึกษาาระบบสังคมและวัฒนธรรมมากกว่าการเน้นศึกษาสถาบันครอบครัวอย่างเจาะลึก

2. สถาบันครอบครัวในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจะได้รับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่รวดเร็วและรุนแรง เนื่องจากเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

สำหรับสาเหตุที่เลือกทำการศึกษาครอบครัวของกลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมร มอญ อินเดีย เพราะ

1. เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยเป็นระยะยาวนาน มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมร่วมกับวัฒนธรรมหลักของไทยค่อนข้างมาก การกลืนกลายเป็นรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตมีในระดับสูง การศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมเปรียบเทียบจะทำให้สามารถช่วยอธิบายได้ว่าซึ่งวัฒนธรรมของชุมชนประวัติศาสตร์เหล่านี้ไว้ได้

2. เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาด้าน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม พิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างหลากหลาย แต่การศึกษาถึงระบบโครงสร้างทางสังคมทั้งระบบ ยังมีได้มีการศึกษาอย่างจริงจัง อาจมีการกล่าวถึงบ้างในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้าง แต่ไม่ครอบคลุมทั้งระบบ ส่วนมากจะศึกษาเพียงบางประเด็นเท่านั้น

3. ผลการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมมีผลต่อรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู การถ่ายทอดคุณธรรม และค่านิยม การใช้อำนาจในครอบครัวและการควบคุมทางสังคม (Capland & Others, 1992; Finnan, 1979; Gordon, 1987; Mordkowitz & Ginsberg, 1987; และ Hawley & Mitsomwang, 1992) ในสังคมไทยก็เช่นกัน ภายในครอบครัวของกลุ่มที่มีความแตกต่างทาง วัฒนธรรม แม้จะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ แต่คติความเชื่อดั้งเดิมของวัฒนธรรมเดิม ยังมีอิทธิพลต่อระบบคุณค่าสำคัญๆ ของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวอยู่ อิทธิพลของระบบคุณค่าดังกล่าวมักจะมีผลต่อการกำหนดรูปแบบพฤติกรรมของกลุ่ม ทำให้เกิดแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นได้ การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญ เขมร และอินเดีย (ซิกซ์) ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจในความแตกต่างในระบบคุณค่าที่สำคัญๆ ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน

คำจำกัดความสังกัป (Concept) สำคัญที่ใช้ในการวิจัย

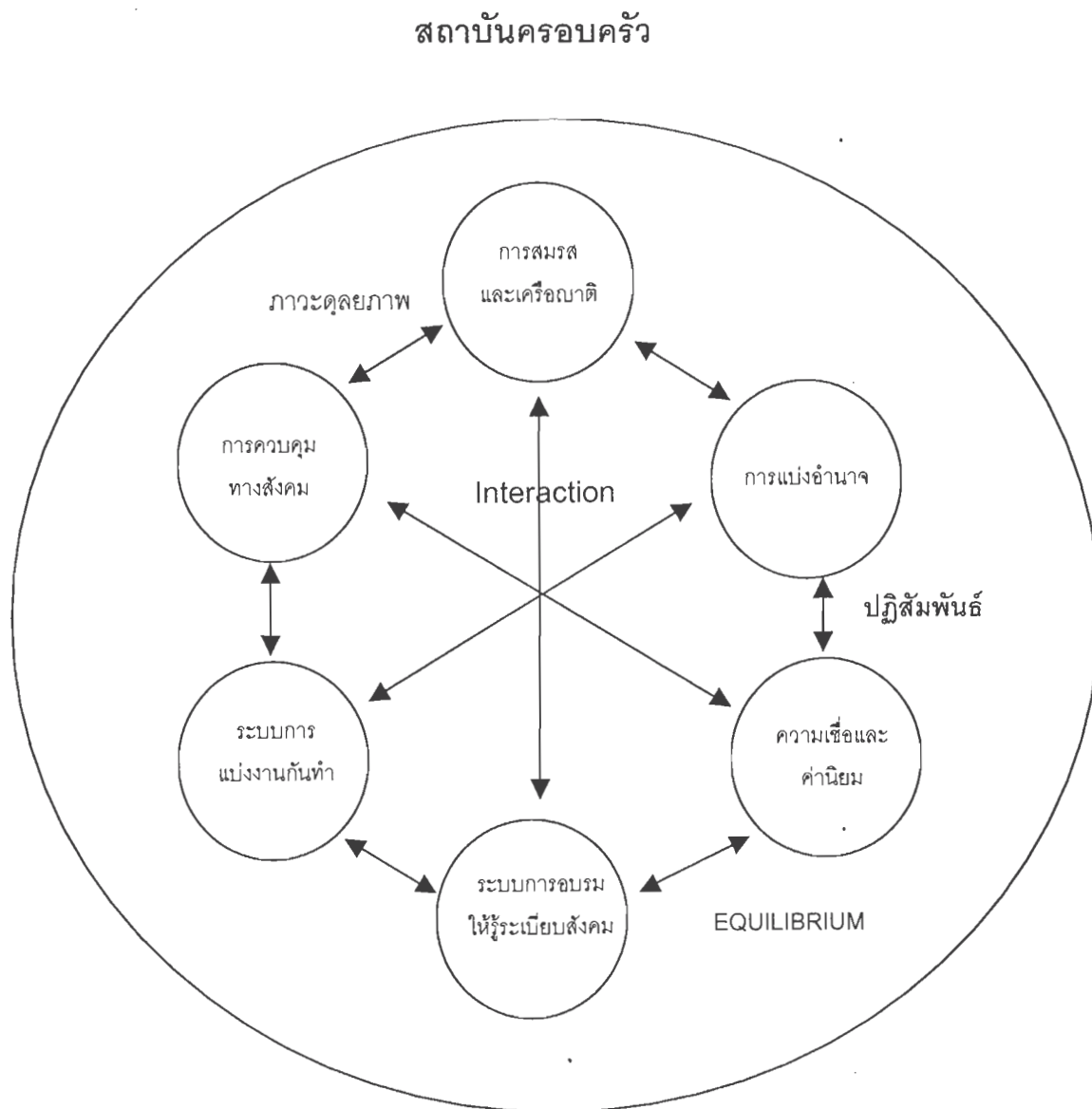
สถาบันครอบครัว (Family Institution)

หมายถึง กลุ่มของบรรทัดฐานที่สังคมจัดตั้งขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของชายและหญิงที่ตกลงมาอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศที่เป็นที่ยอมรับทางสังคม มีบุตรร่วมกัน มีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ อันเป็นผลจากการมาอยู่ร่วมกันนั้น

กลุ่มบรรทัดฐาน (A set of norms) ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวในทางสังคมวิทยา จะประกอบด้วย บรรทัดฐานว่าด้วยการสมรส การดำรงสถานภาพ และการแสดงบทบาทของสมาชิกในครอบครัว การใช้อำนาจในครอบครัว การถ่ายทอดคุณธรรม แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว การแบ่งงานกันทำ และการควบคุมทางสังคม

กลุ่มบรรทัดฐานย่อยเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นระบบย่อย (Sub-system) ของระบบใหญ่ในระบบสังคมของสถาบันครอบครัว มีหน้าที่ตามกรอบบรรทัดฐานที่ระบุไว้ ประสิทธิภาพการทำหน้าที่ได้ตามที่ระบุไว้ จะทำให้ระบบโดยรวมเกิดภาวะดุลยภาพ และครอบครัวจะอยู่ในสภาวะที่เข้มแข็ง (ดูแผนภาพที่ 1 ประกอบ)

แผนภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยภายใต้โครงสร้างทางสังคมของสถาบันครอบครัว

ครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบ
(Family as a social system)

กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group)

หมายถึง กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพชนร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ตลอดจนมีความรู้สึกในความเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกัน ปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ความสำนึกของคนในกลุ่มนั้นว่า เป็นชาติพันธุ์ใด และ ปัจจัยด้าน ภาษา ตลอดจนลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ที่สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึกว่าจะแตกต่างจากกลุ่มอื่น โดยปกติกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มจะมีขอบเขต วัฒนธรรมของตนเองแยกจากกลุ่มอื่น และพยายามสืบทอดวัฒนธรรมของตนไปยังอนุชนรุ่นหลัง โดยพยายามรักษาเชื้อชาติของตนไว้ให้ยาวนาน (Collins Dictionary of Sociology, 19)

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ

หมายถึง กลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “ รามัญ “ หรือ “มอญ” ชาวมอญเดิมตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศพม่า หรือ เมียนมาในปัจจุบัน ต่อมาถูกรุกรานโดยพม่า จึงได้อพยพลี้ภัยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์ไทย โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายจังหวัดของประเทศไทย เช่น เชียงราย เชียงใหม่ ราชบุรี เป็นต้น สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร เคยปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุว่า ชาวมอญเคยอพยพมาตั้งถิ่นฐานในเขตกรุงธนบุรีบริเวณโพธิ์สามต้น (บริเวณวัดบางไส้ไก่ ตรงข้ามวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปัจจุบัน) แต่เมื่อทำการสืบค้นพบว่า ปัจจุบันชาวมอญบริเวณดังกล่าวได้ย้ายไปอยู่นอกชุมชนดังกล่าวแล้ว มีเหลือเพียงครอบครัวเดียว บริเวณที่ถือว่า เป็นชุมชนดั้งเดิมของชาวมอญมาตั้งแต่โบราณ คือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และอำเภอบางกระดี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาชุมชนมอญในตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มชาติพันธุ์เขมร

หมายถึง กลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มคนที่มีความสำนึกในเชื้อชาติของตนเองว่า “ เขมร ” เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศกัมพูชา หรือ เมืองขอมหลวงเดิม “ เขมร ” ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและอพยพมาจากประเทศกัมพูชา มีหลงเหลืออยู่ที่หมู่บ้านมิตตคาม เขตสามเสน กลุ่มนี้เรียกตนเองว่า “ เขมรโปรตุเกส ” เนื่องจากเขมรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นพวกพระบรมวงศานุวงศ์ที่หนีภัยสงครามมาจากเขมร เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 เขมรกลุ่มนี้ได้รับพระราชทานที่ดินให้พำนักอยู่ใกล้กับชาวโปรตุเกสที่บริเวณสามเสน ต่อมาได้ทำการสมรสกับชาวโปรตุเกส จึงเรียกตนเองว่า “ เขมรโปรตุเกส ” เขมรกลุ่มนี้จะนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก เนื่องจากใกล้ชิดกับกลุ่มโปรตุเกส และ อีกกลุ่มหนึ่งคือ “ เขมรจามปา ” กลุ่มเขมรจามปา เป็นกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนมาจากประเทศกัมพูชา แล้วได้รับพระราชทานที่ดินให้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเขตพญาไท หรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในนาม “ ชุมชนบ้านครัว ” เขมรกลุ่มนี้จะนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่

กลุ่มชาติพันธุ์อินเดีย (ซิกข์)

หมายถึง กลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “ ซิกข์ ” ชาวซิกข์เป็นชาวอินเดียที่นับถือศาสนาสิกข์หรือซิกข์ เดิมอาศัยอยู่ในแคว้นปัญจาบ ประเทศอินเดีย ชาวซิกข์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครตั้งแต่อพยพเข้ามาครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณที่มีชาวซิกข์อาศัยอยู่มากในอดีตคือ บริเวณพารุัด ผังพระนคร และบริเวณสี่แยกบ้านแขก ผังธนบุรี ปัจจุบันชาวซิกข์ยังประกอบธุรกิจอยู่ในบริเวณพารุัด แต่จะพำนักอาศัยที่เขตท่าพระเป็นส่วนใหญ่ ขนาดชุมชนที่ทำพระของชาวซิกข์เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีสมาชิกมากกว่า 150 ครอบครัว

กลุ่มชาติพันธุ์ไทย

หมายถึง กลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “ ไทย ” ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เดิมเรียกดินแดนของตนเองว่า “ สยาม ” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “ ประเทศไทย ” และเรียกตนเองว่า “ คนไทย ” ในการวิจัย

ครั้งนี้กลุ่มคนไทยที่ถูกคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นคนไทยที่สืบเชื้อสายมาจากคนไทยที่เคยตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองอยุธยา ต่อมาหนีภัยสงครามจากพม่า จึงย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่ชุมชนวัดสุวรรณาราม หรือ ชุมชนบ้านบุ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร หมายถึง พื้นที่ที่ประกอบเป็น The Great Bangkok ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และสมุทรปราการ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ให้ครอบคลุมไปยังจังหวัดนนทบุรี และปทุมธานีด้วย)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้สามารถพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบย่อยต่างๆ ของ สถาบันครอบครัวไทย และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้ครบถ้วน ทำให้เห็นภาพของสถาบันครอบครัวที่ชัดเจนทั้งระบบ เป็นองค์ความรู้ใหม่
2. ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในระบบย่อยต่างๆ ของสถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
3. สามารถนำเอาองค์ความรู้มาใช้ประโยชน์ในการรณรงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวไทย ซึ่งจะทำให้สามารถลดปัญหาสังคมได้เป็นจำนวนมาก

โครงสร้างของรายงาน

รายงานฉบับนี้ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

1. บทที่ 1 เป็นบทนำ
2. บทที่ 2 เป็นบทที่ว่าด้วย การทบทวนกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา
3. บทที่ 3 เป็นบทที่ว่าด้วยวิธีการศึกษา
4. บทที่ 4 เป็นบทที่ว่าด้วยภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้ง 4 กลุ่ม ลักษณะโครงสร้างของสถาบันครอบครัว และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างของสถาบันครอบครัว

5. บทที่ 5 เป็นบทที่นำเสนอข้อมูลสถาบันครอบครัวของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจะประกอบด้วยลักษณะโครงสร้างครอบครัว ระบบย่อยต่างๆ ของสถาบันครอบครัว และการเปรียบเทียบด้านโครงสร้างครอบครัวและระบบย่อยต่างๆ ของสถาบันครอบครัวของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีต รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของทุกกลุ่มชาติพันธุ์
6. บทที่ 6 เป็นบทสรุปสถาบันครอบครัวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลในภาพรวม และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

บทนำ

โดยธรรมชาติของสัตว์ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ สัตว์น้ำหรือสัตว์บก สัตว์มีปีกหรือสัตว์ไม่มีปีก จะมีลักษณะสำคัญเหมือนกันอยู่ประการหนึ่ง คือ มักจะจับกลุ่มอยู่รวมกันเป็นฝูง เป็นหมู่ เป็นเหล่า ทำให้เกิดสิ่งที่นักสังคมวิทยา เรียกว่า “สังคม”

เมื่อสัตว์ทั้งหลายมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ ความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานในหลายๆ ด้าน ทำให้สัตว์จำเป็นต้องสร้างกลไกเพื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เช่นเดียวกับสัตว์ประเภทอื่น มนุษย์มีความต้องการจำเป็นที่หลากหลาย และมีความต้องการที่จะตอบสนองความต้องการจำเป็นเหล่านี้อย่างไม่เป็นที่สิ้นสุด ตามสัญชาตญาณของความเห็นแก่ตัวที่มนุษย์มีอยู่ ความไม่รู้จักพอของมนุษย์นี้เองที่ทำให้มนุษย์ต้องรบราฆ่าฟันซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองให้มากที่สุด ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้เองทำให้มนุษย์จำเป็นต้องสร้างกลไกที่จะทำให้สามารถยุติความขัดแย้งดังกล่าว กลไกทางสังคมเหล่านี้ได้แก่ บรรทัดฐานต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรให้สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ทั่วถึง นักสังคมวิทยาเรียกกลไกนี้ว่า การจัดระเบียบทางสังคม และเรียกบรรทัดฐานที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อระงับกรณีพิพาทระหว่างกันว่า “สถาบันทางสังคม”

สถาบันทางสังคม คืออะไร

สถาบันในสังคมอาจพิจารณาแยกได้หลายลักษณะ ลักษณะแรกซึ่งเรามองเห็นอยู่ทั่วไป คือสถาบันในลักษณะที่เป็นหน่วยงานและสถานที่ เช่น จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย สถาบันในลักษณะนี้เป็นสถาบันในรูปของรูปธรรม ไม่เกี่ยวข้องกับ โครงสร้างของสังคมเท่าใดนัก สถาบันลักษณะที่สอง คือ สถาบันที่มีลักษณะเป็น สัญลักษณ์แทนสื่อซึ่งมีความสำคัญ เช่น สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันสงฆ์ สถาบัน ชาติ จะเห็นได้ว่าสถาบันเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ ชาติ คือ ประเทศชาติของ เรา พระมหากษัตริย์ คือ บุคคล สงฆ์แทนบุคคล สถาบันในลักษณะสุดท้าย เป็น สถาบันที่เป็นนามธรรมเช่นกัน ในการศึกษาสังคม นักสังคมวิทยา มักจะให้ความสนใจ ต่อสถาบันในลักษณะนี้มากกว่าลักษณะอื่น สถาบันในลักษณะที่สามนี้เป็น สถาบันที่ เป็นระบบของสังคม เป็นที่รวมของบรรทัดฐาน ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดการปฏิบัติในทาง สังคมของมนุษย์ในด้านใดด้านหนึ่ง บรรทัดฐานที่เป็นองค์ประกอบของสถาบันจึงมี ลักษณะเป็นชุดของบรรทัดฐานชุดใดชุดหนึ่ง (A set of norms) และการปฏิบัติของ มนุษย์ในสภาวะที่ถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานชุดใดชุดหนึ่งเช่นนี้ ทำให้เกิดเป็นการ ประพฤติปฏิบัติที่แน่นอน สามารถคาดคะเนหรือพยากรณ์ ได้ล่วงหน้า เพราะการ ประพฤติปฏิบัติในลักษณะเช่นนี้กลายเป็นพฤติกรรมที่อยู่ตัว (established behavior) หรือ เป็นพฤติกรรมที่ดำเนินไปรอบๆ สถาบัน (behavior that is centered around an institution) เช่น การปฏิบัติในด้านที่เกี่ยวกับครอบครัว การสมรส การปฏิบัติเกี่ยวกับการ อบรมสั่งสอน เพื่อปลูกฝังความคิด ความเชื่อ และกระบวนพฤติกรรมของสมาชิกใน ครอบครัว เป็นต้น (บุญสนอง บุญโยทยาน, 2510)

ครอบครัว คือ อะไร

ไพฑูริย์ เครือแก้ว (2518) ได้ให้ความหมายของ "ครอบครัว" ว่า ครอบครัวจะ ต้องประกอบด้วยบุคคลต่างเพศ ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งกันและ กัน มีข้อผูกพันที่จะให้ความสัมพันธ์ทางเพศที่มีต่อกันนั้นเป็นไปด้วยความแน่นอน และมีระยะเวลายาวนานพอที่จะทำให้เกิดบุตร ธิดาด้วยกันได้ และนอกจากนี้จะต้องมีข้อ ตกลงทางเศรษฐกิจและสังคมพอที่จะเลี้ยงดูบุตรและธิดาให้มีโอกาสเติบโตขึ้นมากได้

Burgess และ Locke (อ้างใน สุภาวดี มิตรสมหวัง : 2526) ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวไว้ว่า จะต้องมึลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ครอบครัวจะต้องประกอบด้วยบุคคลที่มาอยู่รวมกันโดยการสมรส หรือ ความผูกพันทางสายโลหิตหรือการมีบุตรบุญธรรม
2. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่รวมกันภายในครอบครัวเดียวกัน หรือ บางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก ครอบครัวหนึ่งๆ อาจจะมีสมาชิกได้ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป จนถึงการมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละครอบครัว
3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการติดต่อตอบโต้ระหว่างบุคคล เช่น สามัญภรรยา พ่อแม่ ลูกพี่น้อง โดยแต่ละสังคมจะกำหนดบทบาทของสมาชิกไว้แน่นอน
4. ครอบครัวถ่ายทอดรักษาวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างพ่อแม่กับลูก เป็นต้น

เมื่อนำเอาความหมายของสถาบันทางสังคมที่อธิบายข้างต้นนี้มารวมกับคำนิยามของ "ครอบครัว" จะสะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มของบรรทัดฐานทางสังคมที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดการยอมรับระหว่างคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งตกลงมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยผ่านการสมรส การสืบสายโลหิตหรือการยอมรับเป็นบุตรบุญธรรม กลุ่มของบรรทัดฐานเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการประพฤติของบุคคลในครอบครัว เป็นกระสวนของพฤติกรรมที่ถูกจัดตั้งขึ้นชัดเจน สมาชิกในครอบครัวจะต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกัน มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์

" ครอบครัว " ในฐานะที่เป็นระบบสังคม

" ครอบครัว " ถือเป็นกลุ่มทางสังคมที่มีขนาดเล็กที่สุดในระบบสังคมของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อย (subsystem) หลายระบบ แต่ละระบบต่างมีภารกิจหน้าที่ และปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างระบบย่อยด้วยกัน หากระบบใดระบบหนึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่ (dysfunction) ของตนจะมีผลทำให้ระบบอื่นไม่สามารถทำหน้าที่ได้

ครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการปรับตัว (adaptation) เข้าหากันเพื่อก่อให้เกิดภาวะสมดุลย์ (balance) ของระบบ ภาวะการปรับตัวของระบบย่อยๆ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้เต็มประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความจำเป็นในการต้องมีการปรับตัวของระบบย่อยๆ โดยอาศัยปัจจัยภายนอก (external input) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่มีต่อระบบย่อยในครอบครัวมักจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในโครงสร้างของครอบครัวในลักษณะค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไปตามขั้นตอนและช่วงระยะเวลาในลักษณะของวิวัฒนาการ เป็นเรื่องของกระบวนการผสมผสาน (diffusion process) ของสองสิ่งก่อให้เกิดภาวะดุลยภาพที่มั่นคงของระบบ ที่เราเรียกว่า “ Balance of Equilibrium ”

ระบบย่อยที่ปรากฏอยู่ในระบบสังคมของครอบครัวที่เราัมักจะได้พบเสมอในครอบครัวของมนุษย์ในสังคมโลก ได้แก่ ระบบการสมรสและเครือญาติ ระบบการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ระบบการจัดสรรอำนาจในครอบครัว (power system) ระบบแบ่งงานกันทำในครอบครัว (division of work) และระบบความเชื่อและค่านิยมที่สำคัญของครอบครัว ระบบย่อยเหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้โครงสร้างทางสังคมหรือระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเป็นไปโดยราบรื่น สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐานของสมาชิกได้ครบถ้วน ทำให้เกิดเป็นความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในครอบครัวและสังคมโดยรวม การศึกษาครอบครัวในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจึงมักจะทำการศึกษาระบบดังกล่าวข้างต้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาระบบย่อยๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้ในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ชิกข์ เขมร และไทย และเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจในระบบครอบครัวทั้งระบบ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมระบบย่อยของครอบครัว ซึ่งได้มีผู้เชี่ยวชาญได้ทำการศึกษาและได้นำเสนอไว้มาอธิบายในบทนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในระบบย่อยของระบบครอบครัว ก่อนที่จะมีการวิเคราะห์ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ และการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อระบบครอบครัวอย่างไร

ระบบการสมรสและเครือญาติ

ระบบการสมรส (Marriage System)

ระบบการสมรส เป็นระบบพื้นฐานที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นด้านชีววิทยาของมนุษย์ ในอดีตมนุษย์ตอบสนองความต้องการพื้นฐานโดยปราศจากขอบเขต ส่งผลให้เกิดรูปแบบการสมรสแบบสำส่อน (promiscuity) สร้างความสับสนและความขัดแย้งระหว่างสมาชิก เพื่อลดความขัดแย้งอันเกิดจากความไม่ชัดเจนในคู่ของสมาชิกในครอบครัว จึงเกิดการสร้างแบบแผนการตอบสนองความต้องการทางเพศขึ้นหลายรูปแบบ มีขั้นตอนในการตอบสนองที่หลากหลาย ผลการศึกษาวิจัยของนักมานุษยวิทยาในหลายทศวรรษ ทำให้ได้ข้อสรุปของกระบวนการ รูปแบบ และกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการสมรสดังนี้

1. การเกี้ยวพาราสี (Courtship)

การเกี้ยวพาราสี เป็นขั้นเริ่มต้นของสัมพันธ์ภาพระหว่างชายและหญิง เปิดโอกาสให้ชาย และหญิงมีโอกาสพูดคุยกันเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติและทำที่ต่อกัน สังคมแต่ละสังคมมีการเปิดโอกาสให้ชายและหญิงมีโอกาสเกี้ยวพาราสีแตกต่างกัน บางสังคมจะไม่เปิดโอกาสให้มีการพบปะกันก่อนแต่งงานก็มี ตัวอย่างเช่น สังคมจีนโบราณจะไม่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวพบกันก่อนการสมรส บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางให้กับทั้งสองฝ่าย คือ คนกลาง หรือที่เรียกกันว่า " แม่สื่อ " เป็นผู้ให้ข้อมูลกับฝ่ายหญิงและชาย และเป็นผู้นำฝ่ายหญิงให้มาพบกับฝ่ายชาย ในขณะที่บางสังคมเปิดโอกาสให้ชายและหญิงมีเสรีภาพในการพบปะกันก่อนการสมรส เช่นสังคมตะวันตก เป็นต้น สำหรับในสังคมไทย การเกี้ยวพาราสีในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกัน เช่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย หนุ่มสาวสามารถเกี้ยวพาราสีในโอกาสต่างๆ กันดังนี้ (สมศักดิ์ศรีสันติสุข, 2528)

1.1 การพบกันตอนกลางคืนบนบ้านสาว เรียกว่า การเล่นสาว มักจะเป็นเวลาที่พ่อแม่เข้านอนแล้ว สาวจะทำงานบนบ้านฝ่ายชายจะขึ้นไปพูดคุยบนบ้าน

1.2 การพบกันในงานบุญต่างๆ

1.3 การพบกันโดยเปิดเผย คือ การลงช่วง ชายและหญิงจะต้องล้อมวงกันทำงานรอบๆ กองไฟในเวลากลางคืน

1.4 พบกันในเวลาที่มีการลงแขกเกี่ยวข้าว

1.5 พบกันเวลาไปเลี้ยงสัตว์

เมื่อชายและหญิงได้พบปะพูดคุยกันในระยะเวลาที่จะสามารถทำให้เกิดความเข้าใจกันได้แล้ว ก็จะถึงขั้นตอนที่สำคัญ คือ การตัดสินใจเลือกคู่ครอง

2. การเลือกคู่ครอง (Matching)

วัตถุประสงค์ของการเลือกคู่ครอง คือ ความสุขและความสำเร็จทั้งกายและใจของคู่สมรส โดยปกติการเลือกคู่ครองนั้น ชายและหญิง หรือญาติผู้ใหญ่ของแต่ละฝ่ายจะเลือกโดยพิจารณาจาก

2.1 ความเหมือนกัน หรือ Homogyny เป็นการเลือกคู่ครองโดยทั้งสองฝ่ายพิจารณาเลือกคู่ครองที่มีความคล้ายคลึงกัน ทั้งในด้านบุคลิกลักษณะ ทัศนคติ ธรรมเนียม สติปัญญา การศึกษา เชื้อชาติและศาสนา

2.2 ความแตกต่างกัน หรือ Heterogamy เป็นการเลือกคู่ครองที่มีลักษณะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

ในสังคมส่วนใหญ่จะนิยมเลือกคู่ครองที่มีความเหมือนกันเป็นหลัก เนื่องจากจะทำให้มีความแตกต่างกันน้อย ซึ่งจะทำให้ชีวิตสมรสดำเนินไปด้วยความราบรื่น นอกจากนี้จะวางแผนทีในการเลือกคู่ครองแล้ว สังคมยังได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเลือกคู่ครองอื่นๆ อีก ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ผู้ใหญ่เลือกให้ (Preference Marriage) ได้แก่การแต่งงานที่ทางผู้ใหญ่เลือกให้เป็นกฎเกณฑ์และข้อกำหนดซึ่งผู้ใหญ่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสม กฎเกณฑ์ดังกล่าวมักมีพื้นฐานด้านค่านิยมในเรื่อง บุคลิกภาพ (ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา การพูดคุ้ย การเดิน การแสดงพฤติกรรมต่างๆ การแสดงความคิดเห็นและการมองโลก) เศรษฐกิจ (ได้แก่ฐานะการเงินและการงานอาชีพ) การศึกษา (ได้แก่ ระดับความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินอาชีพต่างๆ) และ ศาสนา (ได้แก่ ความเชื่อของบุคคลเฉพาะกลุ่ม)

2. การเลือกเอง (Free-choice Marriage) เป็นการเลือกคู่ครองแบบใช้การตัดสินใจส่วนบุคคลของบุคคลที่ตกลงจะอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา โดยมีความพอใจในเรื่องอื่นๆ เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจ

3. การใช้ระบบแม่สื่อ (Arranged Marriage) การเลือกคู่ครองแบบนี้ชายหญิงจะไม่มีโอกาสเห็นหน้าในระยะแรก เพราะการแต่งงานเริ่มต้นด้วยการจัดการและต่อรองโดยผ่านคนกลางเรียกว่า แม่สื่อ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นคนให้ข้อมูลแก่ทั้งสองฝ่ายจนเป็นที่พอใจ จึงจะตกลงจัดการสมรสขึ้น การแต่งงานลักษณะนี้จะพบในสังคมอินเดีย ญี่ปุ่น และ จีน รวมทั้งอินเดียนแดงบางเผ่าในอดีต ปัจจุบันการเลือกคู่ครองลักษณะนี้มีจำนวนน้อยลง แต่ยังมีปฏิบัติบ้างเป็นบางพื้นที่ในสังคมที่กล่าวแล้วข้างต้น ระบบการเลือกคู่ครองแบบนี้ เป็นระบบที่เกิดขึ้นเพื่อป้องกันการเสียหน้า เสียศักดิ์ศรี และเป็น การเพิ่มความมั่นใจและความสำเร็จ

3. การหมั้นหมาย (Engagement)

เมื่อมีการตัดสินใจที่จะเลือกผู้ใดเป็นคู่ครองแล้ว ส่วนมากฝ่ายชายจะเป็นผู้ดำเนินการสู่ขอ แต่ก็มีบ้างบางสังคมที่ฝ่ายหญิงเป็นผู้ดำเนินการสู่ขอ เช่น สังคมอินเดีย การสู่ขอมักจะมีข้อตกลงในเรื่องสินสอดเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในทางปฏิบัติสินสอดที่มอบให้แต่ละฝ่ายมี 2 ประเภท คือ ประเภทแรก เป็นสินสอดที่ฝ่ายชายมอบให้ฝ่ายหญิง และประเภทหลัง เป็นสินสอดที่ฝ่ายหญิงมอบให้ฝ่ายชาย สินสอดที่ฝ่ายชายมอบให้ฝ่ายหญิงมี 2 ประเภทเช่นเดียวกัน คือ

3.1 ของมีค่าที่จ่ายเป็นค่าตัวเจ้าสาว หรือที่เรียกว่า Bride Price ส่วนมากจะเป็นทรัพย์สินที่คนในสังคมถือเป็นของมีค่า และเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างสองฝ่าย การจ่ายสินสอดให้เป็นค่าตัวเจ้าสาว เป็นการแสดงออกซึ่งศักดิ์ศรี เป็นสัญลักษณ์แสดงความผูกพันและสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายให้ไว้แก่กัน นอกจากนั้นยังเป็นการชดเชยแรงงานที่สูญเสียไปของฝ่ายหญิง รวมทั้งเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตสมรสของฝ่ายหญิง

3.2 จ่ายเป็นแรงงาน หรือที่เรียกว่า Bride Service การจ่ายสินสอดลักษณะนี้นิยมปฏิบัติกับชายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ต้องทำงานชดเชยให้ฝ่ายหญิงเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมตามที่ตกลงกันได้ จึงจะสามารถทำการสมรสได้

สำหรับการให้สินสอดกับฝ่ายชายนั้น มีลักษณะเหมือนการให้สินสอดฝ่ายหญิง คือ สามารถจ่ายเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่า หรือ แรงงานก็ได้ แต่เรียกว่า " Dowry " การจ่าย " Dowry " เคยนิยมปฏิบัติในสังคมอินเดีย ในยุโรปตะวันออก ซึ่งเป็นระบบครอบครัวขุนนางและเจ้านาย ในตอนใต้ของประเทศฝรั่งเศส และอิตาลี การจ่าย " Dowry " มีเหตุผลเพื่อเป็นการให้ชายมาทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นการชดเชยครอบครัวของฝ่ายชายที่เสียชายไป เป็นการให้ชายเตรียมใช้เป็นทุนสำหรับการสร้างครอบครัวใหม่ และเป็นหลักประกันความสำเร็จของชีวิตสมรส

การจ่ายสินสอดนั้น หากการแต่งงานไม่มีปัญหา ก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าการแต่งงานมีปัญหาไม่ว่าฝ่ายใดจะต้องการยุติการแต่งงาน ฝ่ายที่ยุติการแต่งงานจะต้องสูญเสียสินสอดให้กับฝ่ายที่เสียหายหรือฝ่ายที่ถูกยกเลิกข้อตกลงนั้น การหมั้นหมายเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญต่อชายหญิงอย่างมาก เป็นระยะเวลาที่ทั้งสองฝ่ายจะได้ศึกษานิสัยใจคอของแต่ละฝ่าย

4. การสมรส

การสมรสถือเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายที่จะนำไปสู่การสร้างครอบครัว เมื่อชายหญิงได้หมั้นหมายกันในช่วงระยะเวลาพอสมควร ก็จะมีการเตรียมดูแลศึกษากันเพื่อกำหนดพิธีสมรส กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการสมรสของแต่ละชาติพันธุ์มักจะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี กฎเกณฑ์การสมรสที่เรามักจะพบในสังคมต่างๆ ในโลกนี้มีพอสรุปได้ดังนี้ (สุภาวดี มิตรสมหวัง, อ้างแล้ว)

4.1 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มที่จะสมรส

การสมรสแบบนี้จะกำหนดให้บุคคลสามารถทำการสมรสกับสมาชิกของกลุ่มเดียวกันหรือคนละกลุ่มแล้วแต่ข้อกำหนดของสังคมที่วางไว้เป็นบรรทัดฐานสำหรับการปฏิบัติ ในกรณีที่กำหนดให้ทำการสมรสได้เฉพาะกลุ่มเดียวกัน เรียกว่า “ การสมรสในวงศ์วาน ” หรือ “ Endogamy ” ส่วนการสมรสที่เกิดขึ้นเฉพาะกับบุคคลภายนอกกลุ่ม เรียกว่า “ การสมรสนอกวงศ์วาน ” หรือ “ Exogamy ”

4.2 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับจำนวนคู่ครอง

มี 3 ประเภท คือ

- 4.2.1 การสมรสที่อนุญาตให้มีภรรยาหรือสามีได้หลายคน (Polygamy) ถ้าหากฝ่ายหญิงมีสามีได้หลายคน เรียกว่า มากภัสดา หรือ Polyandry หากฝ่ายชายมีภรรยาได้หลายคน เรียกว่า มากภรรยา หรือ Polygyny
- 4.2.2 การสมรสที่อนุญาตให้มีภรรยาหรือสามีได้เพียงคนเดียว (Monogamy) มักพบในสังคมสมัยใหม่
- 4.2.3 การสมรสกลุ่ม หรือ Group Marriage ลักษณะการสมรสแบบนี้ชายและหญิงสามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศกับใครก็ได้ ไม่มีแบบแผน

4.3 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- 4.3.1 อยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว (Unilocal Residence) บางสังคมกำหนดให้คู่สมรสอยู่กับฝ่ายชาย เรียกว่า Patrilocal Residence บางสังคมกำหนดให้อยู่กับฝ่ายหญิง เรียกว่า Matrilocal Residence
- 4.3.2 อยู่ทั้งสองฝ่าย (Bilocal Residence) คู่สมรสสามารถเลือกที่อยู่อาศัยได้สองข้าง ซึ่งแบ่งเป็นการอยู่ที่เดียวทั้งสองฝ่าย (Simultaneous Bilocal Residence) คู่สมรสจะอยู่กับญาติทั้ง

สองฝ่ายในคราวเดียวกัน อีกแบบหนึ่งเป็นการอยู่กับฝ่ายหญิง ก่อนแล้วมาอยู่กับฝ่ายชาย (Matri-Patrilocal Residence) ตัวอย่างเช่น การสมรสของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศไทย ฝ่ายชายจะมาอยู่กับฝ่ายหญิงจนสิ้นสอหดหมดแล้วจึงมาอยู่กับฝ่ายตน แบบสุดท้าย คืออยู่กับฝ่ายชายก่อนแล้วจึงย้ายมาอยู่กับฝ่ายหญิง (Patrilocal-Matrilocal Residence)

4.3.3 แยกอยู่ต่างหาก (Neolocal Residence) คือการเลือกอยู่ตามลำพังเป็นครอบครัวใหม่ ไม่อาศัยอยู่กับฝ่ายใดทั้งสิ้น มักจะพบในสังคมสมัยใหม่ที่คู่สมรสต้องการแยกครอบครัวเพื่อความ เป็นส่วนตัวและขจัดปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากการกระทบ กระทั่งกันในครอบครัวใหญ่

ระบบเครือญาติ (Kinship)

ระบบเครือญาติ หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมที่มีความผูกพันทางสายโลหิต และความสัมพันธ์โดยการสมรส ความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตที่เป็นระบบความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากที่สุด บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันลักษณะนี้ เรียกว่า “ญาติสายโลหิต” (agnastic kins) ส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์แบบการสมรส เรียกว่า “ญาติเกี่ยวดอง” (affinal kins) การที่สังคมต้องมีการกำหนดระบบเครือญาติขึ้นมา ก็ด้วยเหตุผลดังนี้ คือ

1. ต้องการให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อยามจำเป็น
2. ต้องการให้มีการสืบทอดทายาทสมบัติ
3. ต้องการให้มีการถ่ายทอดตำแหน่งและอำนาจทางการปกครอง หรือ ทายาททางการเมือง

การสืบเชื้อสายหรือวงศ์ตระกูล (Descent)

การสืบเชื้อสายหรือการสืบวงศ์ตระกูล (descent) หมายถึง กลุ่มญาติทางสายโลหิตที่เป็นลูกหลานสายตรงของบรรพบุรุษคนเดียวกันและที่มีสมาชิกขยายไปมากกว่า 2 ชั่วอายุคน กลุ่มญาติทางสายเลือดดังกล่าวมีหน้าที่สำคัญคือ ทำให้เกิดระเบียบชีวิตทางสังคมของกลุ่ม ชัดเกล้าและอบรมสมาชิกให้รู้วัฒนธรรม ใช้และถ่ายทอดทรัพย์สินสมบัติ จัดการเกี่ยวกับพิธีกรรม ระบบความเชื่อ ขจัดความขัดแย้ง จัดระเบียบเรื่องการใช้อำนาจ เป็นต้น (งามพิศ สัตย์สงวน, 2538: 177)

การนับญาติมี 3 ประเภทใหญ่ คือ

1. นับตามความสัมพันธ์ทางสายเลือด (consanguinity) แต่ละสังคมจะมีการนับญาติต่างกันแล้วแต่จะตกลงกัน บางสังคมนับญาติฝ่ายพ่อ (Patrilineal descent) บางสังคมนับญาติทางแม่ (matrilineal descent) บางสังคมนับญาติทั้งสองฝ่าย (bilateral descent) การนับญาติลักษณะนี้ส่วนมากจะดูจากการสืบทอดมรดกและสายสกุล

2. นับญาติตามความสัมพันธ์ทางการสมรส (affinity) มี 2 ลักษณะ คือ ญาติสายตั้ง (vertical line) การนับญาติทางสายเลือด เช่น พี่ ป้า น้า อา และ ญาติสายขนาน (horizontal line) การนับญาติเกี่ยวดอง เช่น เขย สะใภ้

3. การนับญาติแบบสมมติ (fictional ties) การนับญาติแบบนี้มี 2 แบบ คือ ญาติตามกฎหมาย (legal kins) กับญาติร่วมน้ำสาบาน (ceremonial kins)

ผลของการสมรสและระบบเครือญาติ จะทำให้เกิด "ครัวเรือน" (household) ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ด้วยกันภายในสถานที่ที่มีประตูหลังคา หน้าต่าง หรือที่เรียกว่าบ้าน (งามพิศ สัตย์สงวน, 2542: 169) โดยปกติครัวเรือนที่เราพบเป็นประจำในสังคมมนุษย์ มี 4 ประเภทใหญ่ คือ ครัวเรือนเดี่ยว (elementary หรือ nuclear family) ครัวเรือนขยาย (extended หรือ consanguine family) ครัวเรือนซ้อน (composite family) และ ครัวเรือนภาวะ หรือครัวเรือนจำเป็น (essential family)

1. ครัวเรือนเดี่ยว หรือ ครัวเรือนเนื้อแท้ ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก จำนวนสมาชิกไม่มากนัก ปกติจะประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูกและญาติ ส่วนมากมักจะเกิดขึ้นจากการแต่งงานประเภทผัวเดียวเมียเดียว และมีกฎเกณฑ์ที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานประเภทที่เรียกว่า Neolocal family

2. ครัวเรือนขยาย หรือ ครัวเรือนร่วม (joint family) เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีจำนวนสมาชิกมาก บางครั้งประกอบด้วยครอบครัวเนื้อแท้หลายๆ ครอบครัวรวมกัน ปกติครอบครัวแบบนี้จะยกย่องผู้อาวุโส เพราะคนที่มีอายุมากมักจะได้รับความเกรงใจ ครอบครัวลักษณะนี้เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 ครัวเรือนขยายที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิต (consanguine family) หมายถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกมาอยู่ร่วมกันหลายคน แต่ละคนมีความเกี่ยวพันทางสายเลือด เช่น พี่ ป้า น้ำ อา ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ลูก อาศัยอยู่ร่วมกัน

2.2 ครัวเรือนขยายที่เกิดจากการสมรส (conjugal family) ได้แก่ครอบครัวที่เกิดจากการสมรส อันเป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี

3. ครัวเรือนซ้อน (Composite family) เป็นครอบครัวที่เกิดจากการที่สังคมเปิดโอกาสให้มีการสมรสแบบมากผัวมากเมีย ทำให้สามารถมีครอบครัวเดี่ยวหลายครอบครัว เช่น ครอบครัวของอิสลาม

4. ครัวเรือนภาวะ (Essential family) เป็นครอบครัวที่มีการรับผิดชอบในการเลี้ยงดู และอบรมบุตรอยู่กับแม่ ทั้งนี้เพราะพ่อไม่ให้ความสนใจและขาดความรับผิดชอบในครอบครัว จึงเรียกว่า ครัวเรือนภาวะ ปกติจะประกอบด้วยแม่และลูกๆ ที่ยังไม่แต่งงานและลูกของลูกสาวที่ยังไม่แต่งงาน ครัวเรือนจะสลายไปเมื่อมีการแต่งงานกันหมด ครัวเรือนประเภทนี้จะพบมากในสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่

ระบบการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

การขัดเกลาทางสังคม หรือการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม เป็นกลไกสำคัญอีกกลไกหนึ่งที่ทำให้สังคมมนุษย์สามารถสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นระหว่าง

สมาชิกที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สำคัญ ที่จะทำให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและมีความสุข เป็นเครื่องมือที่ทำให้บุคคลได้เรียนรู้สถานภาพและบทบาทของตนเองที่ชัดเจน ทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจในบรรทัดฐานที่จะต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกัน เปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้วิธีการยังชีพ สร้างพลังกำลังใจให้กับบุคคล และที่สำคัญที่สุดการขัดเกลาทางสังคมทำให้มนุษย์สามารถสร้างความเป็น “ตัวตน” ที่สังคมคาดหวังได้ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้อง ทำให้ระบบสังคมสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดสภาวะดุลยภาพในสังคม

โดยปกติมนุษย์ทุกคนเริ่มถูกขัดเกลาทางสังคมจากครอบครัวเป็นจุดแรก เพราะมนุษย์ไม่สามารถเจริญเติบโตได้ด้วยตนเอง ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จำเป็นต้องมีผู้ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ผ่านบุคคลอื่นเสมอ เนื่องจากครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของมนุษย์ ครอบครัวจึงเป็นจุดแรกที่มนุษย์ผ่านกระบวนการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม หรือถูกขัดเกลาทางสังคม เหมือนดังที่ ชาร์ล คูเร่ (Charles Cooley) ได้กล่าวไว้ว่า ครอบครัวเป็นแหล่งเพาะนิสัยของมนุษย์ (อ้างใน สุภาวดี มิตรสมหวัง, 2523)

ครอบครัวอบรม “อะไร” ให้กับสมาชิกในครอบครัว

คำถามข้างต้นนี้เป็นคำถามพื้นฐานที่นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยามักให้ความสนใจเป็นพิเศษ งานวิจัยเป็นจำนวนมากพยายามหาคำตอบสำหรับคำถามข้างต้นนี้ ผลจากการประมวลองค์ความรู้จากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม พบว่า มนุษย์ในครอบครัวหรือสังคมขนาดใหญ่มักจะถูกขัดเกลาให้มีความเป็นสัตว์สังคม โดยได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้ใน 2 ด้านคือ

1. องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น ครอบครัวจะปลูกฝังองค์ความรู้ในลักษณะนี้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก เป็นการปลูกฝังองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามแบบแผนข้อตกลงร่วมกันของคนในกลุ่มหรือสังคม ข้อตกลงร่วมกันในที่

นี่คือบรรทัดฐานทางสังคมซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น วิถีประชา จารีต และกฎหมาย สมาชิกในครอบครัวจะได้รับการปลูกฝังบรรทัดฐานเหล่านี้เพื่อใช้ในการติดต่อปะทะสังสรรค์กับสมาชิกในและนอกครอบครัว สำหรับองค์ความรู้ที่สมาชิกจะได้รับการปลูกฝังอีกลักษณะหนึ่ง ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมได้แก่ การได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงตำแหน่งที่ตนเองสวมอยู่เมื่อบุคคลต้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นทั้งภายในและนอกกลุ่ม และการแสดงบทบาทให้เหมาะสมกับสถานภาพนั้น องค์ความรู้ในลักษณะนี้ จะเกี่ยวข้องกับ "บทบาทคาดหวัง" (expected roles) บทบาทคาดหวังในครอบครัวจะเป็นบทบาทที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ที่เรามักจะพบเสมอได้แก่ บทบาทคาดหวังของสามี-ภรรยา บทบาทคาดหวังของพ่อ-แม่ บทบาทคาดหวังของพ่อแม่-ลูก เป็นต้น

นอกจากการถ่ายทอดบทบาทคาดหวังของบุคคลในครอบครัวแล้ว ครอบครัวยังมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัวด้วย ค่านิยมเหล่านี้จะเป็นแนวทางการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย เพราะจะเป็นตัวกำหนดการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกให้เป็นไปตามความต้องการของกลุ่ม เป็นตัวที่กระตุ้นให้บุคคลมีพลังใจ (aspiration) ที่จะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่คาดหวังด้วย

2. การปลูกฝังความรู้ที่เกี่ยวกับการยังชีพ เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถใช้ในการดำรงชีวิตให้ยืนนาน ในอดีตครอบครัวจะเป็นหน่วยทางสังคมที่ทำหน้าที่ในด้านนี้แต่เพียงผู้เดียว แต่เมื่อสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปได้น้อยลง ระบบการผลิตในสังคมถูกเปลี่ยนแปลงโดยเทคนิควิทยาที่ทันสมัย ระบบการเลี้ยงชีพถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วย บทบาทของครอบครัวในการถ่ายทอดความรู้เพื่อการยังชีพถูกทดแทนโดยสถาบันทางสังคมอื่น ซึ่งได้แก่สถาบันการศึกษาอย่างเป็นทางการ คือ วัด โรงเรียนและมหาวิทยาลัย บทบาทในการถ่ายทอดโดยตรงของครอบครัวจึงลดน้อยลง ในปัจจุบันครอบครัวจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้องค์ความรู้เพื่อการยังชีพ โดยการให้การสนับสนุนทุนและการปลูกฝังค่านิยมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด

“สาระ” ของสิ่งที่ครอบครัวปลูกฝังให้กับสมาชิกในครอบครัวทั้ง 2 ลักษณะ จัดได้ว่าเป็นเนื้อหาหลักที่ครอบครัวจะต้องมอบให้สมาชิก นอกเหนือจาก “สาระ” อื่นๆ ซึ่งมักจะมีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกในครอบครัวควบคู่ไปกับ “สาระหลัก” ด้วย สำหรับ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเน้นการถ่ายทอดบทบาทคาดหวังและการถ่ายทอดค่านิยมที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น

แนวคิดเรื่องสถานภาพและบทบาท

การจัดระเบียบสังคมอีกลักษณะหนึ่งที่เรามักจะพบในสังคมมนุษย์ส่วนใหญ่ คือ การจัดระเบียบสังคมโดยกำหนดความแตกต่างให้กับสมาชิก (Social Differentiation) ความแตกต่างที่ถูกกำหนดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลก็ดี หรือในระดับกลุ่ม จะเป็นตัว กำหนดแนวทางการแสดงพฤติกรรมของบุคคลตามความคาดหวังของสังคม เป็นสิ่งที่ ทุกคนจะต้องตระหนักเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคมเดียวกัน ความแตกต่าง ที่ถูกกำหนดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลนี้ ได้แก่ บทบาท และสถานภาพ ส่วนความแตกต่างระดับกลุ่ม คือ ชนชั้นต่างๆ ทางสังคม

เช่นเดียวกับสังคม ครอบครัวในฐานะที่เป็น “สังคมขนาดเล็ก” ของมนุษย์เรา ทุกคน ก็มีการจัดระเบียบโดยการกำหนดความแตกต่างของสมาชิกในรูปของสถานภาพ และบทบาทเช่นเดียวกัน สมาชิกของครอบครัวแต่ละบุคคลจะได้รับสถานภาพและ บทบาทเสมอ และมีภาระที่จะต้องยอมรับในสถานภาพและบทบาทที่ตนได้รับด้วย

สถานภาพ คือ อะไร

สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิที่บุคคล มีอยู่เมื่อต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่อยู่ในสังคมร่วมกัน สถานภาพจะกำหนดว่า บุคคล นั้นมีหน้าที่ต่อผู้อื่นอย่างไร มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่อย่างไร (สุพัตรา สุภาพ, 2538) โดยปกติสมาชิกของกลุ่มทุกคนจะได้รับสถานภาพ 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นสถาน

ภาพที่บุคคลมีติดตัวมา (Ascribed Status) ส่วนมากเป็นสถานภาพที่เกิดจากการกำหนดของสังคมและเกิดจากธรรมชาติสร้างสรรค์ เช่น เพศ อายุ ชนชั้นในสังคมที่มีการกำหนดชนชั้นเข้มงวด (วรรณะในสังคมอินเดีย) สถานภาพอีกลักษณะหนึ่งเป็นสถานภาพที่บุคคลได้มาจากความสามารถเฉพาะตน (Achieved Status) เป็นสถานภาพที่บุคคลได้มาจากการที่มีความสามารถพิเศษบางอย่าง ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ได้รับตำแหน่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงเกียรติยศและศักดิ์ศรีของบุคคลผู้นั้น สถานภาพแบบนี้ส่วนมากจะได้มาภายหลัง สถานภาพทั้งสองชนิดมีความสำคัญกับบุคคลอย่างมาก เพราะเป็นตัวที่บ่งบอกให้บุคคลทราบว่าเขามีสิทธิ์อะไรในฐานะที่เขาเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคมนั้น ในขณะที่เดียวกันก็บอกด้วยว่า เขามี "บทบาท" อะไร

บทบาท คือ อะไร

ภิญโญ สาร (2520) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง ความมุ่งหวังที่ผู้อื่นคาดหวังบุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพราะฉะนั้นในการแสดงบทบาทแต่ละบทบาท จะต้องมียอดประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ตำแหน่งทางสังคม (social status) พฤติกรรม (behavior) และความคาดหวัง (expectation) (Hoult & Ford, 1974)

จากความหมายข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า ในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อผู้อื่นในระดับกลุ่มหรือสังคม บุคคลย่อมจะได้รับสถานภาพและบทบาทจากความสัมพันธ์ดังกล่าวเสมอ เพราะแต่ละฝ่ายย่อมมีความคาดหวังที่จะเป็นการแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับตำแหน่งที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งในทางสังคมวิทยาเรียกว่า บทบาทคาดหวัง (role expectation) การที่บุคคลมีความคาดหวังที่จะเห็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลอื่นในทิศทางที่สอดคล้องกับสถานภาพที่บุคคลได้รับนี้เอง เป็นที่มาของ กลุ่มบรรทัดฐานอีกกลุ่มหนึ่งที่มีอยู่ในกลุ่มสังคมทุกกลุ่มรวมทั้งครอบครัวด้วย

การถ่ายทอด “บทบาทคาดหวัง” สู่มหาชิกในครอบครัว

บทบาทคาดหวังคืออะไร

Getzels และคนอื่น (1968) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังว่า ความคาดหวังของบุคคลต่อการแสดงบทบาทของผู้อื่นจะแตกต่างกันไป เนื่องจากบุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องความต้องการ ในระบบสังคมทุกชนิดพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากความคาดหวังของบุคคลประการหนึ่ง กับความต้องการส่วนตัวของตนเองอีกประการหนึ่ง บุคคลจะพยายามประสมประสานความต้องการทั้งสองลักษณะเข้าด้วยกัน แล้วแสดงเป็นพฤติกรรมออกมา ปรากฏเป็นความเป็น “ตัวตน” ของผู้นั้น

George H. Mead (อ้างใน ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ, 2540: 70-71) อธิบายกระบวนการที่บุคคลสร้างความเป็นตัวตน หรือ “Self” ว่าต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม 3 ขั้น คือ

1. ขั้นเตรียมการ (Preparatory Stage) เป็นระยะที่บุคคลจะลอกเลียนแบบบุคคลที่มีความสำคัญต่อตนก่อน (Significant Others) โดยยังไม่เข้าใจความหมายของบทบาทนั้นอย่างแท้จริง

2. ขั้นสวมบทบาท (Play Stage) บุคคลจะเริ่มมีความสามารถในการแสดงบทบาทของบุคคลที่ตนใกล้ชิด และมีความเข้าใจความหมายของบทบาทเหล่านั้น จะเริ่มมีความเข้าใจตนเองและบทบาทของคนอื่นที่แตกต่างไปจากตน ในขั้นนี้บุคคลจะสามารถแสดงบทบาทบางบทบาทเท่านั้น ยังไม่สามารถเชื่อมโยงบทบาทหลายบทบาทเข้าด้วยกัน

3. ขั้นการสวมบทบาทโดยส่วนรวม (Game Stage) เป็นระยะที่บุคคลเริ่มสามารถเชื่อมโยงบทบาทที่เกี่ยวข้องระหว่างกันได้มากขึ้น สามารถเชื่อมโยงบทบาทกับบรรทัดฐานทางสังคมได้

กระบวนการที่บุคคลตระหนักในตนเองจะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลพิจารณาไตร่ตรองภายในจิตใจของตน คือ “Mind” ซึ่งหมายถึงการพิจารณาไตร่ตรองภายใน

จิตใจจากปฏิกิริยาที่บุคคลได้รับจากคู่ปฏิสัมพันธ์ Mind จึงเป็นเสมือนกระบวนการที่บุคคลพุดคุยในจิตใจเพื่อตระหนักในความเป็นตนเอง ก่อนที่จะแสดงตัวตนออกมาให้ผู้อื่นเห็น เพราะฉะนั้น “Self” หรือ “ตัวตน” ของบุคคลจึงเป็นผลรวมของความต้อองการเฉพาะตนและความคาดหวังของสังคมบุคคลของบุคคลนั่นเอง

บทบาทคาดหวังที่เรามักจะพบในการปะทะสังสรรค์ของบุคคลในทุกระบบความสัมพันธ์มีอยู่ 3 ประเภท คือ

1. บทบาทคาดหวังตามบท หรือ Script (Expectation from the “script”) เป็นความคาดหวังที่สังคมกำหนดให้สมาชิกแสดงบทบาทอย่างกว้างๆ ปรากฏในรูปแบบของวิถีประชา และจารีตประเพณี บุคคลอาจประพฤติแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ สถานที่หรือความต้อองการส่วนบุคคลของบุคคลนั้น
2. บทบาทคาดหวังจากผู้แสดงอื่น (Expectation form the “players”) เป็นความคาดหวังของคู่ปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลมีการปะทะสังสรรค์หรือความสัมพันธ์ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง
3. บทบาทคาดหวังจากผู้ชม (Expectation from the “audience”) เป็นความคาดหวังในบทบาทของบุคคลจากผู้ที่อยู่รอบข้าง ในการแสดงบทบาทของบุคคลบางครั้งถูกกำหนดโดยผู้ที่อยู่ใกล้ชิด บุคคลจะแสดงบทบาทโดยคำนึงถึงความคาดหวังของบุคคลเหล่านี้ด้วย เราจึงมักได้ยินในรูปของวลิต่อไปนี้ “เดี๋ยวชาวบ้านจะนิินทา”

บทบาทคาดหวังในครอบครัว

บทบาทคาดหวังที่เรามักจะพบอยู่เสมอในครอบครัวจะมีปรากฏเป็น 2 ลักษณะ คือ บทบาทคาดหวังจากเพศและอายุ และบทบาทคาดหวังจากตำแหน่งที่บุคคลได้รับจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น บทบาทของสามี บทบาทของภรรยา บทบาทของลูก และบทบาทของญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว เป็นต้น บทบาทคาดหวังเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเป็นความหมายของพฤติกรรมและถูกตีความโดยผู้แสดงบท

บาทให้เป็นพฤติกรรมตามความคาดหวังของกลุ่มสัมพันธ์ การแสดงบทบาทคาดหวังของสมาชิกในครอบครัวมักจะปรากฏออกมาเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การแสดงบทบาทคาดหวังตาม “บท” ที่สังคมกำหนด หรือการแสดงบทบาทตามความหมายที่ได้รับจากสังคมเมื่อต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในครอบครัว “บท” ที่สังคมกำหนดส่วนมากจะเป็นเรื่องของการแสดงบทบาทตามความเคยชินที่ปฏิบัติต่อเนื่องมาช้านาน (folkways) หรือข้อห้ามข้อควรปฏิบัติ (mores) หรือบทบัญญัติที่สังคมกำหนดขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร (laws) เป็นต้น ตัวอย่างบทบาทในลักษณะนี้ได้แก่ การแสดงบทบาทของลูกที่ดีตามความคาดหวังของสังคม การแสดงบทบาทของสามีที่ดีตามความคาดหวังของสังคม การแสดงบทบาทของภรรยาที่ดี

2. การแสดงบทบาทคาดหวังตามความคาดหวังของผู้แสดงบทบาทอื่นที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน เป็นบทบาทที่สมาชิกในครัวเรือนคาดหวังจากกันและกัน ตัวอย่างเช่น สามีคาดหวังว่าภรรยาจะช่วยดูแลลูกและหารายได้เสริม เพื่อให้เพียงพอในการเลี้ยงดูลูก ในขณะที่ภรณาก็คาดหวังว่าสามีควรแบ่งเบาภาระงานบ้านเพื่อให้ภรรยาสามารถทำงานได้

3. การแสดงบทบาทคาดหวังจาก “ผู้ชม” ที่อาจจะไม่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรง แต่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวได้ ลักษณะพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวที่มักจะแสดงตามความคาดหวังของผู้ชมที่เรามักจะได้พบเป็นประจำ ได้แก่ การแสดงบทบาทเพื่อให้ได้รับคำชมหรือคำยกย่องจากผู้อื่น หรือการหลีกเลี่ยงการแสดงบทบาทที่จะทำให้เกิดการตำหนิจากผู้อื่น

สมาชิกของครอบครัวจะได้แสดงบทบาทคาดหวังทั้ง 3 ลักษณะอยู่เสมอขึ้นอยู่กับระบบความสัมพันธ์ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อผู้อื่น สำหรับการศึกษาคั้งนี้บทบาทคาดหวังที่ผู้วิจัยสนใจ คือ บทบาทคาดหวังที่เกิดขึ้นจาก “บท” หรือ บรรทัดฐานทางสังคม และบทบาทที่เกิดจากความคาดหวังของผู้ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันในครอบครัวโดยตรง

บทบาทคาดหวังตาม “บท” ของสังคม (Expectation from the “Script”) และ
 บทบาทคาดหวังของผู้ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันในครอบครัว (Expectation from
 the “Others”)

ในระบบความสัมพันธ์ของครอบครัว ระบบความสัมพันธ์ที่ถือเป็นระบบพื้นฐาน
 ของครอบครัวมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา เป็นความสัมพันธ์คู่แรกภายหลังเกิดครัว
 เรือน (family of procreation)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับเครือญาติ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดตามมา
 หลังการสมรส ความสัมพันธ์จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละสังคม

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่-ลูก เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดภายหลังคู่สมรสมี
 ทายาทเป็นของตนเอง

ระบบความสัมพันธ์ทั้ง 3 ลักษณะนี้เองที่ทำให้เกิดการคาดหวังในบทบาทของ
 สมาชิกในครอบครัวดังต่อไปนี้

1. บทบาทของสามี

บทบาทคาดหวังของสามีส่วนมากจะเป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังจากบรรทัด
 ฐานทางสังคม จากภรรยา และจากผู้ที่อยู่รอบข้าง บทบาทที่สำคัญของสามีที่จะพบ
 มากในทุกสังคม คือ บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองให้สมาชิก
 ครัวเกิดความมั่นคงทางจิตใจและความมั่นคงทางสังคม ในบางสังคมอาจมีการ
 เพิ่มเติมรายละเอียดของการแสดงบทบาทของสามีแตกต่างกันไปตามวิถีประเพณีและค่านิยม
 ในสังคมนั้นๆ ตัวอย่างเช่น ในสังคมไทย พบว่า สามีถูกคาดหวังให้แสดงบทบาท
 ดังต่อไปนี้ (สุขุม ศรีบุรินทร์, 2525 : 111)

- 1.1 ยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา สามีที่ดีต้องยกย่องนับถือให้เกียรติ
 เชิดชูภรรยาในโอกาสสมาคมต่างๆ เพื่อให้สังคมยอมรับ
- 1.2 ไม่ดูหมิ่น สามีที่ดีจะต้องพยายามส่งเสริมให้กำลังใจแก่ภรรยา
 อย่างเต็มที่

- 1.3 ไม่นอกใจ สามีที่ดีจะต้องยินดีเฉพาะคู่ครองของตนเท่านั้น ต้องซื่อสัตย์ต่อภรรยา เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อภรรยา
- 1.4 มอบความเป็นใหญ่ให้ กิจกรรมทั้งหลายในครอบครัว ควรมอบให้ภรรยาเป็นผู้ดำเนินการ ให้มีอิสระในการตัดสินใจ ทำให้ภรรยารู้สึกว่าเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ จะได้มีกำลังใจในการบริหารครอบครัวอย่างเต็มที่
- 1.5 ให้เครื่องแต่งตัว ให้ภรรยาได้มีโอกาสหาสิ่งสวยงามมาใช้ เพื่อลดความเครียดทางอารมณ์

วันทนีย์ วาสิกะสิน และ สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2541) ทำการศึกษาความคาดหวังในบทบาทของสตรีในสังคมไทย พบว่า ผู้หญิงไทยยังเห็นว่า สามีควรเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้ปกป้องครอบครัว ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดีของลูก

2. บทบาทของภรรยา

ในอดีตภรรยาถูกคาดหวังให้เป็นผู้ดูแลกิจการงานบ้านงานเรือนเป็นสำคัญ ปัจจุบันภรรยามีความจำเป็นต้องช่วยสามีการหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในความคาดหวังในบทบาทของภรรยา ดังนั้นบทบาทของภรรยาในสังคมส่วนใหญ่จะเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม บทบาทที่เรามักจะพบว่าภรรยาส่วนใหญ่ต้องแสดงตามความคาดหวังของสังคม คู่สมรสและผู้อยู่ใกล้ชิด ได้แก่ บทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตร ช่วยหาเลี้ยงครอบครัว จัดการงานในบ้านให้เรียบร้อย เป็นขวัญและกำลังใจของสมาชิกในครัวเรือน เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกๆ ในคำสอนของพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงบทบาทของภรรยาที่สำคัญ 5 ประการดังนี้ (อ้างใน สุขุม ศรีบุรินทร์, อ้างแล้ว)

- 2.1 จัดการงานดี เอาใจใส่กิจการภายในครอบครัวทั้งในด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ความสะอาดเรียบร้อย และความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว
- 2.2 สงเคราะห์ญาติของสามี ควรให้การต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ให้ความช่วยเหลือเป็นเงินเป็นทองในบางครั้ง

- 2.3 ไม่นอกใจ การที่ภรรยาไม่ประพฤตินอกใจสามี เป็นความชอบธรรมตามจารีตประเพณีของสังคม ทำให้สัมพันธภาพระหว่างสามี-ภรรยา ดำเนินไปได้ด้วยดี ดังนั้นภรรยาที่ดีจึงไม่ควรประพฤตินอกใจสามีในเรื่องกิจกรรมทางเพศ
- 2.4 รักษาทรัพย์ที่หามาได้ไว้ให้ดี ภรรยาที่ดีควรจะเป็นผู้ที่เก็บรักษาทรัพย์ให้ดี ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล มิฉะนั้นจะนำครอบครัวไปสู่ความยากลำบากได้
- 2.5 ชยันไม่เกียจคร้านในการทำงานทั้งปวง การที่ภรรยาเป็นคนขยันหมั่นเพียร เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ครอบครัวมีความสุข การเอาใจใส่ภารกิจของครอบครัวจะทำให้เกิดความอบอุ่นภายในครอบครัว

วันทนีย์ วาสิกะสิน และ สุนีย์ เหมาะะประสิทธิ์ (2541: 46-47) พบว่า ผู้ชายในสังคมไทยคาดหวังบทบาทของภรรยา ไว้ดังนี้ คือ ภรรยาที่ดีจะต้องช่วยเหลือในการหาเลี้ยงครอบครัว ยินยอมให้สามีนอกใจได้ โดยถือเป็นความบกพร่องของตนเอง ให้การสนับสนุนและให้เกียรติสามี เป็นผู้รับภาระงานบ้านและการอบรมเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิด ยินยอมให้สามีเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในครอบครัว ต้องเคารพเชื่อฟังสามี และให้ความสุขทางเพศกับสามีเมื่อสามีต้องการ

3. บทบาทพ่อ

อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม และคนอื่น (2540) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพ่อในเชิงพัฒนาการไว้ 3 แบบคือ

- 3.1 เป็นบทบาทของพ่อในสังคมเกษตรกรรม เนื่องจากในสังคมเกษตรกรรมครอบครัวเป็นหน่วยของการผลิต พ่อเป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตและความเป็นอยู่ของครอบครัว เป็นผู้นำที่มีอำนาจในการตัดสินใจและควบคุมปัจจัยการผลิตทุกอย่างในครอบครัว การมองภาพของพ่อในครอบครัว จึงเป็นภาพของผู้ที่มีอำนาจเด็ดขาดทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับหน้าที่นิยมที่มองบทบาทพ่อ ในฐานะที่เป็นผู้นำครอบครัวไปสู่

ทิศทางการกำหนด เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว และเป็นผู้เชื่อมโยงครอบครัวกับโลกภายนอก

- 3.2 บทบาทพ่อแบบสมัยใหม่ (modern perspective) แนวคิดการมองแบบนี้ เริ่มให้ความสำคัญต่อพ่อในฐานะที่มีบทบาทในการพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะในเด็กผู้ชาย 3 ด้าน คือ การพัฒนาเอกลักษณ์ทางเพศที่เหมาะสม พัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการพัฒนาด้านจริยธรรมคุณธรรม เนื่องจากผลสำเร็จทั้ง 3 ด้านดังกล่าวมีความสำคัญต่อการปรับตัวในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความสำเร็จในการดำรงชีวิต เด็กที่ขาดพ่อหรือพ่อไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทดังกล่าว เด็กจะมีความเสี่ยงสูงต่อการขาดลักษณะดังกล่าว ผลก็คือทำให้เด็กชายหันไปหาเพื่อนร่วมเพศและผู้ใหญ่อื่นที่มีความใกล้ชิดเช่นแม่ ซึ่งอาจทำให้เกิดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ขาดจริยธรรมและไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต
- 3.3 บทบาทของพ่อในอนาคต (emergent perspective) เป็นการมองแบบให้ความสำคัญต่อการมีบทบาทร่วมกันของพ่อและแม่ในการเลี้ยงดูลูก เนื่องจากปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมอุตสาหกรรม ซึ่งผลักดันให้ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน การที่ผู้หญิงมีส่วนในการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวทำให้บทบาทการหาเลี้ยงครอบครัวมิได้เป็นของพ่อแต่เพียงผู้เดียวอีกต่อไป จึงจำเป็นที่พ่อต้องเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือแม่ในการเลี้ยงดูลูก บทบาทพ่อจึงถูกเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมอบรมเลี้ยงดูลูก การแบ่งเบาภารกิจภายในบ้าน การปรนนิบัติลูกทั้ง 2 เพศอย่างเท่าเทียมกัน การให้โอกาสสมาชิกในครอบครัวร่วมตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ การมีความซื่อสัตย์ต่อภรรยาและครอบครัว เป็นแบบฉบับที่ดีด้านจริยธรรม เปิดโอกาสให้ลูกได้เรียนรู้ประสบการณ์ภายนอกครอบครัว (วัลลภ ตังคณานุรักษ์, 2537)

4. บทบาทแม่

นักสังคมวิทยาเชิงโครงสร้างหน้าที (Klein and White, 1996) ได้วางกรอบความคาดหวังในบทบาทคาดหวังของแม่ไว้อย่างกว้างๆ ว่า แม่ควรทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูลูก ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกอย่างใกล้ชิด เป็นผู้ปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมให้กับลูก เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกด้านจริยธรรมและคุณธรรม (ไม่ประพฤติผิดศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง) ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้าน

สุพัตรา สุภาพ (2539) ได้นำเสนอว่าในสังคมยุคไฮเทค แม่เป็นผู้มีบทบาทมากในการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมชี้้นำให้ลูกเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ บทบาทที่สำคัญของแม่ที่จะทำให้เลี้ยงลูกได้อย่างมีคุณภาพ คือ การให้เวลาอยู่กับลูกอย่างใกล้ชิด เป็นที่ปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเมื่อจำเป็น เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของจริยธรรมและคุณธรรม เปิดโอกาสให้ลูกมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และให้เสรีภาพแก่ลูกในการเรียนรู้โลกภายนอกครอบครัว

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2538) ได้เพิ่มเติมบทบาทที่สำคัญของแม่ในยุคโลกาภิวัตน์ไว้ว่า แม่ควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการลดละค่านิยม "วัตถุนิยม" ในลูก เพราะจะเป็นสาเหตุสำคัญที่จะนำไปสู่ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ ควรให้เวลากับลูกให้มากขึ้น รวมทั้งให้ความรักความอบอุ่นและขวัญกำลังใจกับลูกให้มากกว่าการใช้จ่ายเงินเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของลูก

5. บทบาทของลูกสาว

ความคาดหวังในบทบาทของลูกมีความแตกต่างกันตามเพศและอายุ โดยปกติลูกสาวจะถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทแตกต่างจากลูกชาย และลูกที่มีอายุต่างกันจะได้ถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทแตกต่างกันด้วย วันทนีย์ วาสิกะสิน และ สุณีเย์ เหมะประสิทธิ์ (อ้างแล้ว) สรุปบทบาทคาดหวังของลูกสาวในสังคมไทย ไว้ว่า สังคมไทยคาดหวังว่า ลูกสาวจะต้องประพฤติตนเป็นลูกที่ว่่านอนสอนง่ายของพ่อ-แม่ ไม่ประพฤติผิดในเรื่องของชู้สาว ต้องรับภาระงานบ้านมากกว่าลูกชาย ถูกคาดหวังว่าจะ

ต้องดูแลพ่อ-แม่ยากเจ็บไข้และยามแก่เฒ่า ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลญาติพี่น้องเมื่อสมรส ออกไปแล้ว และลูกสาวจะถูกควบคุมในเรื่องการคบเพื่อนมากกว่าลูกชาย

สำหรับบทบาทคาดหวังของลูกสาวในขณะที่ยังเด็ก พบว่า พ่อ-แม่จะไม่คาดหวังให้เด็กผู้หญิงแสดงบทบาทมากนักจนกว่าจะอายุมากกว่า 10 ปี แต่จะสอนให้เรียนรู้งานบ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม

6. บทบาทลูกชาย

ครอบครัวโดยส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง ดังนั้นเด็กผู้ชายจึงได้รับการยกย่องมากกว่าเพศหญิง การที่เด็กผู้ชายได้รับการยกย่องมากกว่าเด็กผู้หญิง ทำให้ความคาดหวังในบทบาทของเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงมีความแตกต่างกัน บันลือ วันทายนต์ (2522) ได้กล่าวถึงบทบาทของลูกชายว่า ส่วนใหญ่ลูกชายจะถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทดังนี้คือ เลี้ยงดูพ่อ-แม่ยามแก่เฒ่า เป็นผู้สืบสกุล เป็นผู้ที่บวชให้พ่อแม่ ช่วยเหลือพ่อแม่ทำมาหากิน (ในสังคมเกษตรกรรม ลูกชายเป็นกำลังสำคัญในการผลิต) ลูกชายไม่ต้องรับภาระงานบ้าน

7. บทบาทของญาติผู้ใหญ่

เนื่องจากทุกสังคมมีระบบการนับญาติเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในครอบครัว การติดต่อปะทะสังสรรค์จึงเป็นเรื่องปกติ ในหลายสังคมโดยเฉพาะสังคมตะวันออก เครือญาติที่สำคัญและมักจะมีโอกาสอยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวอย่างใกล้ชิดมากที่สุด คือ ผู้อาวุโสของครอบครัว ซึ่งโดยปกติจะหมายถึง ปู่ย่าตายาย บ้าลุง น้ำอาน นั่นเอง ผู้อาวุโสดังกล่าวบางครั้งอาจจะแยกอยู่ต่างหาก แต่เป็นจำนวนมากที่อาศัยอยู่ที่เดียวกัน ทำให้เกิดการคาดหวังบทบาทของผู้อาวุโสภายในครอบครัวขึ้น บทบาทคาดหวังของผู้อาวุโสที่รวบรวมได้จากงานเขียนและงานวิจัยหลายเรื่อง (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2535; เพชรา สุนทรโททก, 2529; ปรีชา อุปโยคิน และคณะ, 2541) ได้สรุปบทบาทของผู้อาวุโส ดังนี้

7.1 บทบาทด้านการช่วยดูแลเด็กและดูแลงานบ้าน

7.2 บทบาทด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ

7.3 บทบาทด้านการเป็นผู้นำศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี

7.4 บทบาทด้านการให้การสนับสนุนด้านการเงิน

บทบาททั้ง 7 ข้างต้นนี้จะสามารถแสดงได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทของสังคมเข้มงวดเพียงใด
2. การรับรู้บทบาทของผู้ที่แสดงบทบาท การรับรู้จะดีแค่ไหนขึ้นอยู่กับเป้าหมายในชีวิต ค่านิยมพื้นฐาน และประสบการณ์ของบุคคลที่แสดงบทบาท
3. การยอมรับบทบาทของบุคคลมีมากน้อยเพียงใด
4. การปฏิบัติตามบทบาท ซึ่งขึ้นกับว่าบุคคลถูกคาดหวัง รับรู้บทบาทและยอมรับบทบาทที่บุคคลและสังคมคาดหวังเพียงใด

การปลูกฝัง “ค่านิยม” ในครอบครัว

จุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว คือการปลูกฝังสิ่งที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและสิ่งที่เป็นความมุ่งหวังให้กับสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้สมาชิกบรรลุเป้าหมายตามที่สังคมคาดหวังไว้ การศึกษาถึงการปลูกฝังค่านิยมและความมุ่งหวังภายในครอบครัว จึงเป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่ได้รับความสนใจจากนักสังคมศาสตร์หลายสาขา ก่อนที่จะศึกษาว่า ครอบครัวได้ปลูกฝังค่านิยมและความมุ่งหมายอะไรให้กับสมาชิกในครอบครัว เราควรทำความเข้าใจความหมายของค่านิยมและความมุ่งหวังดังกล่าวก่อน

ค่านิยมคืออะไร

“ค่านิยม” เป็นสิ่งที่คนในสังคมมองว่าดี เห็นงามและควรปฏิบัติตามเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบแนวทางการปฏิบัติตนของสังคมที่วางไว้ ดังนั้นค่านิยมจึงเป็นจุดรวมของความเชื่อต่างๆ ของคนในสังคมที่เป็นหลักปฏิบัติ ดังที่มีนักวิชาการต่างประเทศและของไทยให้ความหมายของค่านิยมไว้ดังนี้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524: 411-412) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ค่านิยม" (value) คือ วิทยาลัยสามารถของสิ่งใดก็ตามที่เชื่อว่าสนองความปรารถนาของมนุษย์ได้ หรือคุณสมบัติของสิ่งใดก็ตามซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นประโยชน์ น่าสนใจแก่บุคคลหรือกลุ่ม คำนี้ต่างจากคำว่าอรรถประโยชน์ เพราะคำขึ้นอยู่กับความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อของอย่างหนึ่ง ซึ่งโดยเนื้อแท้ไม่มีอรรถประโยชน์อย่างใดเลย อาจจะเป็นที่ยอมรับว่าค่าสูงส่งได้เพราะมนุษย์เชื่อว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์กับตน นอกจากนี้ของอย่างเดียวกัน อาจจะมีค่าสำหรับบุคคลไม่เหมือนกัน เราจึงไม่สามารถวัดออกมาได้อย่างแน่นอนว่าของนั้นมีค่าอย่างไร ในทางสังคมวิทยาใช้คำว่า "คุณค่า" หรือ "ค่านิยม" ให้นำหมายถึงสิ่งที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตน

William M. Robin Jr. (อ้างใน พิชญ์ สมพงษ์, 2522: 89) ได้ให้ความหมายและแนวคิดกว้างๆ เกี่ยวกับค่านิยมไว้ว่า ค่านิยมหมายถึง ความสนใจ (interests) ความพึงพอใจ (pleasure) ความชอบ (likes) ความนิยม (preferences) หน้าที่ (duties) พันธะกรรม (moral obligations) ความปรารถนา (desires) ความอยาก (wants) ความต้องการ (needs) ความแค้นหน่าย (aversions) และความดึงดูด (attractions) หรือความรู้สึกอื่นๆ ซึ่งมนุษย์เชื่อและยึดถือเอาไว้เป็นแนวทางสำหรับการเลือก

พัทธา สายหู (2516:52-53) อธิบายว่า ค่านิยมในทางสังคมวิทยา หมายถึงสิ่งที่นิยมยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก ตราบใดที่มนุษย์ต้องเลือกตัดสินใจในการกระทำอยู่ มนุษย์ต้องอาศัยคุณค่าประจำตัวเป็นเครื่องกำหนดแม้แต่สิ่งที่ทำจนเคยเป็นนิสัย มีคุณค่าที่ชอบให้กระทำเช่นนั้นกำหนดอยู่ มิฉะนั้นแล้วก็คงจะไม่ยอมทำจนกลายเป็นนิสัย ฉะนั้นเมื่อเกิดเป็นคนแล้วจะเลือกทำอะไรจะต้องอาศัยคุณค่าที่ตนยึดถือเป็นเครื่องกำหนดทั้งสิ้น

จากความหมายของค่านิยมที่ยกมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ค่านิยมหมายถึงสิ่งที่คนในสังคมหนึ่งๆ เห็นว่า เป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่อง และเป็นสิ่งที่ทุกคนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง สมควรที่จะผลักดันให้มีการปฏิบัติตามอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายที่คาดไว้ในกลุ่มสังคมนั้น

ลักษณะของค่านิยม

สิ่งที่จะถือเป็นค่านิยมได้ควรมีคุณสมบัติดังนี้คือ

1. เป็นสิ่งที่มีพื้นฐานทางความคิดลึกซึ้งกว่าความคิดธรรมดาโดยทั่วไป ความคิดดังกล่าวจะต้องมีลักษณะมั่นคงแน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงโดยง่าย
2. มีผลบังคับให้บุคคลปฏิบัติตาม และมีส่วนผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางอารมณ์ของบุคคล กล่าวคือ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ อยากได้ ไม่อยากได้ รู้สึกว่าดี หรือไม่ดี จนมีผลให้คนเลือกตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามอิทธิพลของค่านิยมของสังคมที่ตนได้รับ
3. ต้องเป็นมาตรการที่จะให้บุคคลตัดสินใจว่าอะไรเป็นเป้าหมายที่แท้จริงในการเลือกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
4. ค่านิยมต้องมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญต่อวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม มิใช่เกี่ยวข้องอย่างผิวเผิน

กระบวนการเกิดค่านิยม

การเกิดค่านิยม สามารถพิจารณาได้จาก 2 ประเด็น คือ ระบบค่านิยม และ โครงสร้างของค่านิยม

1. Robin Williams (1964) กล่าวไว้ในเรื่องกลุ่มค่านิยม (Clusters of Values) ว่าพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นเพียงค่านิยมอันใดหนึ่ง หากแต่เกิดจากหลายๆ ค่านิยมในคราวเดียวกัน โดยหลายค่านิยมมีความต่อเนื่องกันเป็นระบบ ทำให้เกิดเป็นโครงสร้างของระบบค่านิยม ซึ่งจะทำหน้าที่ต่างกัน คือ

- 1.1 ค่านิยมที่เป็นมาตรฐาน เป็นตัวกำหนดรูปแบบของพฤติกรรม เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติของคนในสังคม สามารถประเมินเปรียบเทียบระดับความสามารถและระดับจริยธรรมของคนในสังคม
- 1.2 ค่านิยมที่เป็นตัวกำหนดแบบแผนการตัดสินใจและขจัดความขัดแย้ง ในบางสถานการณ์บุคคลอาจมีค่านิยมหลายอย่าง ซึ่งก่อให้เกิดความ

ขัดแย้งในการตัดสินใจกระทำและไม่กระทำ ค่านิยมลักษณะนี้จะเป็นค่านิยมที่ช่วยให้ตัดสินใจได้ชัดเจนขึ้น ส่วนมากจะใช้มาตรฐานของสังคมมาช่วยชี้วัดการตัดสินใจ

1.3 ค่านิยมที่สร้างพลังจูงใจให้บุคคลตัดสินใจกระทำในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เป็นแรงจูงใจให้บุคคลตัดสินใจด้วยความเชื่อว่าจะถูกต้อง

1.4 ค่านิยมที่ถูกจัดลำดับตามความต้องการซึ่งอาจจะมีการกระทำมาก่อนหน้าหรือหลังความต้องการต่ำสุดหรือสูงสุด ทำให้มีการแจกแจงส่วนย่อยของค่านิยมตามทฤษฎีความต้องการของ Maslow (1964)

2. โครงสร้างพื้นฐานการเกิดค่านิยม

ดร. สาโรช บัวศรี (2526) ได้นำเอาโครงสร้างทางพุทธปรัชญามาแสดงลักษณะการเกิดค่านิยม คือ หลักปฏิจจนสมุปบาท แสดงในรูปกฎธรรมชาติอันเป็นหลักความจริงที่มีโดยธรรมดา ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

2.1 หลักทั่วไปที่แสดงความเกิด เช่น เพราะเมื่อสิ่งนี้มีจึงมีสิ่งนี้ เพราะสิ่งนี้เกิดจึงเกิดสิ่งนี้

2.2 หลักแจกแจงหัวข้อหรือหลักประยุกต์ เช่น เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยสังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี

ในลักษณะเช่นตัวอุปาทาน คือ ค่านิยม หรือสิ่งที่เรายึดมั่นถือมั่น และภาพคือทัศนคติ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางกายและทางใจ

การทำหน้าที่ของค่านิยม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526) ได้สรุปหน้าที่ของค่านิยมไว้ดังนี้

1. เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานความประพฤติของบุคคล
2. เป็นแบบแผนการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ในบางกรณี

3. เป็นแรงจูงใจ หรือผลักดันของบุคคล

หน้าที่ของค่านิยมที่เกิดขึ้นจึงทำหน้าที่ประจักษ์ทางสื่อที่ช่วยทำให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมได้ตรงความคาดหวังของสังคม

ค่านิยมที่ครอบครัพลูกฝังในครอบครัว

" ค่านิยม " ที่ครอบครัพลูกฝังให้กับสมาชิกในครอบครัวผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละกลุ่มสังคมจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้นๆ ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างค่านิยมของบุคคลในแต่ละสังคมส่วนมากเกิดจากรูปแบบของการยังชีพที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มบุคคลที่มีการยังชีพแบบเกษตรกรรมย่อมมีระบบความเชื่อและค่านิยมแตกต่างจากกลุ่มคนที่มีรูปแบบการยังชีพแบบอุตสาหกรรม หรือเกิดจากการมีระบบความเชื่อที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มบุคคลที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อจากศาสนาคริสต์ย่อมมีความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างจากกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ เป็นต้น ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการมีค่านิยมที่แตกต่างกันของบุคคล คือ การมีประสบการณ์ที่ต่าง

ถึงแม้ว่ากลุ่มคนจะมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องของค่านิยมตามปัจจัยที่กล่าวแล้วในข้างต้นก็ตาม งานวิจัยหลายชิ้น พบว่า ค่านิยมที่ครอบครัวยุวเอเซียมักจะถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัวมักจะเป็น ค่านิยมในเรื่องดังต่อไปนี้ (Caplan et al., 1989; Gibson, 1987; DeVos, 1983; Hess et al., 1986; Hsu, 1963; Kitano, 1969, 1971, 1981; Stevenson, Lee, Lucker, & Stigler, 1986; Stevenson, Chen, & Uttal, 1990; White, 1987; Hawley & Mitrsoomwang, 1992)

1. ค่านิยมในเรื่องการศึกษา
2. ค่านิยมในเรื่องความขยันหมั่นเพียร
3. ค่านิยมในเรื่องของความกตัญญูกตเวทิต
4. ค่านิยมในเรื่องการเคารพผู้อาวุโส

5. ค่านิยมในเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว
6. ค่านิยมในเรื่องการเชื่อฟังพ่อแม่
7. ค่านิยมในเรื่องการรักพวกพ้องและครอบครัว
8. ค่านิยมในเรื่องความเคร่งครัดในจริยธรรมคุณธรรม
9. ค่านิยมในเรื่องเคารพบรรพบุรุษ
10. ค่านิยมในเรื่องควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในครอบครัวอย่างเคร่งครัด
11. ค่านิยมในเรื่องการสะสมทรัพย์สิน
12. ค่านิยมรักสนุก
13. ค่านิยมรักความเป็นอิสระเสรี
14. ค่านิยมที่เก็บงำความรู้สึกไว้ภายในไม่แสดงออก
15. ค่านิยมในเรื่องความมีมารยาทและสัมมาคารวะ

ค่านิยมดังกล่าวข้างต้น Caplan และคนอื่น (1985, 1989) ได้จัดกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม คือ ค่านิยมที่เป็นแก่นแท้ มีความสำคัญต่อการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัว ที่เรียกว่า "Core Value" (ได้แก่ ความขยันขันแข็ง ความผูกพันในครอบครัว และการให้ความสำคัญต่อการศึกษา) และ ค่านิยมที่เป็นค่านิยมมาตรฐาน เป็นค่านิยมที่เป็นมาตรฐานที่กำหนดการประพฤติปฏิบัติของบุคคล ที่เรียกว่า "Normative Value"

ค่านิยมที่ถูกรับว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของนักเรียนอเมริกันที่อพยพมาจากประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น อินเดีย (ซิกซ์) เวียดนาม จีน ไต้หวัน ได้แก่ ค่านิยมในเรื่องการทำงานหนัก ความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรักดีต่อครอบครัว การเชื่อฟังผู้ใหญ่โดยเคร่งครัด การเคารพผู้อาวุโส ความมีศีลธรรมและจริยธรรม ความรับผิดชอบในหน้าที่ ความรักพวกพ้องจากครอบครัวเดียวกัน ความรักอิสระ สำหรับในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า ครอบครัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถ่ายทอดค่านิยมที่สำคัญอะไรบ้างให้กับสมาชิกในครอบครัว และค่านิยมดังกล่าวมีผลต่อการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัวอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมที่เป็นแนวทางความประพฤติด้านจริยธรรม เช่นความ

กตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ ความมีเมตตา รู้จักให้อภัย และค่านิยมที่เป็นเป้าหมายในชีวิตของบุคคล ซึ่งมีสองระดับ คือ ระดับบุคคลและระดับระหว่างบุคคล (Rokeach, 1968)

วิธีการอบรมเลี้ยงดู หรือขัดเกลาสมาชิกในครอบครัว

การปลูกฝังค่านิยมที่ดี หรือ การถ่ายทอดความเข้าใจในบทบาทคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มที่ดี จำเป็นต้องอาศัยวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสม การเรียนรู้ของสมาชิกจึงจะเป็นไปตามความคาดหวัง ประเสริฐ แย้มกลุ่นฟูง (2514) ได้กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดระบบค่านิยมและบทบาทคาดหวังในครอบครัวไทยไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. เชื่อในหลัก “เด็กจะดี ๆ เองชั่ว ๆ เอง”

ครอบครัวที่เชื่อในหลักนี้ ไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของพ่อแม่ที่จะอบรมสั่งสอนให้เด็กมีคุณธรรมต่างๆ ที่ดีงาม การที่เด็กจะดีหรือไม่เป็นเรื่องบุญกรรมของเด็กเอง พ่อแม่มักขอความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น ที่ตัวเองโชคร้ายที่มีลูกเช่นนี้เกิดขึ้นในครอบครัว ลักษณะการอบรมแบบนี้มักจะพบในครอบครัวที่มีฐานะยากจน ส่วนมากจะนิยมใช้ความรุนแรง ปราศจากเหตุผล เด็กที่เติบโตในครอบครัวลักษณะนี้จะไม่มีโอกาสเรียนรู้คุณธรรมที่ดีงาม มักมองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่นและไม่เชื่อในเรื่องความยุติธรรม ส่วนมากจะขาดความอบอุ่นและมีโอกาสแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ง่าย การอบรมเลี้ยงดูลักษณะนี้จะตรงกับการอบรมเลี้ยงดูแบบ Authoritarian Parenting Behavior (Baumind, 1978) ในทางตรงกันข้าม หากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีชาติตระกูลสูงส่ง มีฐานะทางเศรษฐกิจดี การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวลักษณะนี้จะปล่อยปละละเลยเด็ก ให้เด็กทำตามใจตนเอง ขาดการควบคุมที่เหมาะสม เพราะถือว่าเลือดตัวเองดีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องควบคุมเข้มงวดเด็กก็สามารถดีเองได้โดยกำเนิด การเลี้ยงดูลักษณะนี้เรียกว่า การเลี้ยงดูแบบปล่อยเสรี หรือ Laissez-faire Parenting Behavior (Baumind, Ibid.)

2. เชื่อในหลัก " เด็กจะดีจะชั่วขึ้นอยู่กับเราเอาใจใส่ และให้การอบรมที่ถูกต้องที่ควร "

มักจะพบในครอบครัวที่พ่อแม่ให้ความสนใจกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก สนใจติดตามความก้าวหน้าและความสำเร็จของลูก มักใช้เหตุผลอธิบายแก่เด็ก ดังนั้นเด็กในครอบครัวแบบนี้จึงมักจะได้รับการอบรมที่ดีที่สุด และมีโอกาสเติบโตเป็นบุคคลที่มีเหตุผล มีคุณธรรมจริยธรรมสูง และมักจะประสบความสำเร็จในชีวิต ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้บางครั้งเรียกว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุใช้ผล หรือ Authoritative Parenting Behavior (Baumind, Op cit.)

สุนน อมรวิวัฒน์ และ คณะ (2534) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตไทย พบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่ปรากฏในครอบครัวในสังคมไทยมีอยู่ 10 ประเภท คือ

1. การให้อิสระเชิงควบคุม โดยเมื่ออยู่ในบ้านเด็กจะได้รับอิสระในการดูแลตนเองพอสมควร โดยผู้ใหญ่จะติดตามดูแลอยู่ห่างๆ แต่ความเป็นอิสระจะลดลงเมื่อเด็กต้องเข้าไปอยู่ในศูนย์เด็ก เพราะต้องทำกิจกรรมต่างๆ ตามกำหนดเวลา จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตที่ต่างไปจากบ้าน

2. การควบคุมเชิงละเลย ผู้ใหญ่จะควบคุมดูแลเด็ก แต่ถ้าพฤติกรรมใดที่ห้ามเด็กแล้วเด็กยังเฉยอยู่ ผู้ใหญ่บางครั้งจะเฉยปล่อยเด็กไป บางครั้งก็เข้มงวดขึ้นอยู่กับอารมณ์ ทำให้เด็กสับสน แต่เมื่อเข้าโรงเรียน เด็กจะได้รับการควบคุมตลอดกระบวนการมากกว่าอยู่บ้าน

3. การยอมรับแบบไม่แสดงออก ผู้ใหญ่ให้การยอมรับเด็กโดยไม่แสดงออกอย่างชัดเจนทางพฤติกรรม

4. การเป็นแบบอย่าง เด็กเรียนรู้จากการลอกเลียนแบบผู้ใหญ่ ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมทางบวกและพฤติกรรมทางลบ

5. การให้เด็กสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการสัมผัสประสบการณ์จากการทำกิจกรรม การสังเกต การเรียนรู้บทบาทของตนเองในครอบครัว

6. การใช้พฤติกรรมทางวาจาอย่างมากและแสดงผลน้อย ผู้ใหญ่มักใช้การว่ากล่าว การสั่งห้าม ชูและหลอก

7. การใช้อำนาจในการเลี้ยงดู ผู้ใหญ่ใช้อำนาจทั้งทางวาจาและท่าทาง เมื่อเด็กทำสิ่งที่ผู้ใหญ่พอใจ ก็จะได้รับรางวัล การทำในสิ่งที่ไม่พอใจก็ถูกลงโทษ การแสดงออกของผู้ใหญ่ขึ้นอยู่กับอารมณ์เป็นหลัก

8. การไม่คงเส้นคงวาของผู้ใหญ่ทั้งการกระทำและการใช้วาจา

9. การมีผู้ดูแลหลายคน

10. การเลี้ยงดูแบบสนองความต้องการของเด็กตามวัย วุฒิภาวะ เพศ และลำดับที่ของบุตร

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่นำเสนอโดย Baumind (1988) เป็นกรอบในการศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ในครอบครัว กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม Baumind ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวเป็น 3 แบบหลัก คือ

1. การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจ (authoritarian parenting behavior)
2. การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (authoritative parenting behavior)
3. การเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (laissez-faire parenting behavior)

เป้าหมายที่จะทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ การศึกษารูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เปรียบเทียบคุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูที่ก่อให้เกิดความสำเร็จของสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด

ระบบการจัดสรรอำนาจในครอบครัว

ในทางรัฐศาสตร์ "อำนาจ" จัดเป็นทรัพยากรที่หายากของทุกระบบสังคม เป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหา เนื่องจาก "อำนาจ" เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ทำให้สังคมมีดุลยภาพ

ในฐานะที่ "ครอบครัว" เป็นระบบสังคม การจัดสรรอำนาจจึงเป็นระบบย่อยที่ครอบครัวจำเป็นต้องมีเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับในอำนาจและปฏิบัติตามการตัดสินใจของผู้ที่ได้รับการจัดสรรให้ครอง "อำนาจ" นั้นๆ นักมานุษยวิทยาและนักสังคม

วิทยา ได้ทำการศึกษาระบบการจัดสรรอำนาจในสังคมสมัยใหม่และสังคมดั้งเดิม พบว่ามีรูปแบบการจัดสรรอำนาจในครัวเรือนที่พบมากที่สุด 3 ลักษณะ คือ

1. ผู้ชายมีอำนาจสูงสุดในครอบครัว (Patriarchal family) เป็นลักษณะของครอบครัวที่พบมากที่สุดในสังคมมนุษย์ ในครอบครัวที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้ชายจะทำหน้าที่ในการตัดสินใจประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวทั้งหมด ทำหน้าที่เป็นดั่ง "เจ้าชีวิต" ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ครอบครัวลักษณะนี้จะปรากฏอยู่ในแทบทุกสังคม เช่น สังคมอินเดีย จีน เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม ลาว และไทย รวมทั้งครอบครัวตะวันตกในยุคก่อนที่จะมีการเรียกร้องสิทธิของสตรี ฐานะของผู้หญิงในครอบครัวค่อนข้างต่ำ เป็นผู้ที่ต้องอยู่ในการอารักขาของผู้ชายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นสามีหรือลูกชายคนโต หน้าที่ของผู้หญิงคือ การปฏิบัติตามผู้ชายในครอบครัวโดยเคร่งครัด การละเว้นไม่ปฏิบัติตามอาจหมายถึงการสูญเสียสถานภาพสำคัญในครอบครัวได้

2. ผู้หญิงมีอำนาจสูงสุดในครอบครัว (Matriarchal family) มีพบบ้างในบางสังคมที่ให้ความสำคัญกับเพศหญิง เช่น สังคมของพวกฮาวายเอี้ยน ผู้หญิงจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในเผ่า ได้รับการยกย่องจากผู้ชายให้เป็นผู้นำ ในกรณีอำนาจสิทธิ์ขาดจะอยู่ที่การตัดสินใจของฝ่ายหญิงหรือภรรยา สามีจะไม่มีบทบาทในการตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญของครอบครัว

3. ครอบครัวที่จัดสรรอำนาจให้เท่าเทียมกัน (Equalitarian family) หมายถึงครอบครัวที่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะแบ่งปันอำนาจในการบริหารจัดการครอบครัวในแต่ละด้าน บางครั้งจะช่วยกันตัดสินใจหากเป็นประเด็นสำคัญมากๆ ของครอบครัว มักพบในครอบครัวในสังคมอุตสาหกรรม และครอบครัวเกษตรกรรมที่เริ่มเปลี่ยนรูปแบบการผลิตเป็นการผลิตในเชิงอุตสาหกรรม

การใช้ "อำนาจ" เพื่อการควบคุมสมาชิกในครอบครัว

การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว เป็นการแสดงออกซึ่งอำนาจและการอ้างไว้ซึ่งอิทธิพลและอำนาจที่ดีที่สุด (Martindale, 1960 อ้างใน ถม ทรัพย์เจริญ,

2522 : 62) Kimball Young (1963) ได้กล่าวถึงกรรมวิธีหรือขบวนการการควบคุมทางสังคม จำแนกออกตามระดับความแตกต่างของพฤติกรรมได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. กรรมวิธีที่ใช้ป้องกันสถานการณ์ที่พัฒนาไปสู่พฤติกรรมที่ผิดหรือเบี่ยงเบน (deviance)
2. เป็นกลไกที่จะจัดการความตึงเครียดหลังจากพฤติกรรมผิดสังคมเกิดขึ้นแล้ว
3. เป็นกลไกตรวจสอบและเปลี่ยนแปลงสาเหตุของพฤติกรรมผิดสังคม
4. เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมกลุ่มโดยหล่อหลอมมติมหาชนให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์

วิธีการที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในครอบครัว

Hawley และ Mitrsonwang (1992) ทำการศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร และ เวียดนาม ซึ่งอพยพลี้ภัยเข้ามาอาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว 4 ลักษณะคือ

1. การควบคุมเชิงนิเสธ (negative control) โดยใช้การลงโทษทางร่างกายโดยตรง เช่นการลงโทษโดยการตี การลงโทษแบบนี้เน้นการใช้กำลังเพื่อปรามการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หรือ ปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแล้วให้เป็นไปตามความต้องการของผู้มีอำนาจในครอบครัว
2. การควบคุมที่เป็นสัญลักษณ์เชิงนิเสธ เช่น การด่าว่า ตำหนิติเตียน การใช้ถ้อยคำเยาะเย้ยถากถาง การพูดให้เกิดความเจ็บใจ การควบคุมลักษณะนี้มุ่งที่จะให้เกิดผลกระทบด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย
3. การควบคุมเชิงปฏิฐานโดยการใช้เหตุผล คือ การใช้เหตุผลอธิบายความจำเป็นในการละเว้นหรือยุติการกระทำที่ไม่พึงประสงค์

4. การควบคุมเชิงปฏิฐานและนิเสธ คือ การควบคุมโดยใช้การลงโทษทางร่างกายโดยตรงและการใช้เหตุผลสลับกันไป

การควบคุมทั้ง 4 ลักษณะจะปรากฏในครอบครัวที่มีวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน ความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูที่ต่างกัน และความแตกต่างในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้อำนาจในครอบครัวด้วย ยกตัวอย่างเช่นในครอบครัวชาวลาว ที่มีการศึกษาต่ำและมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน ซึ่งมีความเชื่อว่าลูกสาวสามารถนำความเสื่อมเสียมาสู่วงศ์ตระกูลได้ง่ายกว่าลูกชาย และลูกที่ดีต้องเชื่อฟังพ่อแม่อย่างเคร่งครัด พ่อแม่มีฐานะเป็น “เจ้าชีวิต” ของลูก จะใช้วิธีการควบคุมแบบนิเสธทางร่างกายรุนแรง มีการตบตีเมื่อลูกสาวแสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ หรือมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ในขณะที่ครอบครัวชาวลาว ที่มีการศึกษาค่อนข้างสูงและมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี จะมีแนวโน้มในการใช้วิธีการควบคุมโดยใช้เหตุผลมากกว่า (Hawley และ Mitsomwang, 1992)

ในการศึกษาการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวไทยที่มีเชื้อสายมอญ เขมร อินเดีย (ซิกข์) และ ไทย ครั้งนี้จะใช้กรอบการควบคุมที่กล่าวแล้วข้างต้นเป็นแนวทางในการศึกษา

ระบบความเชื่อในครอบครัว

ในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ความเชื่อเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกระทำหรืองดเว้นการกระทำของบุคคล ขึ้นอยู่กับระดับความศรัทธาที่บุคคลมีต่อความเชื่อดังกล่าว นั่นคือ หากบุคคลมีความยึดมั่นศรัทธาในความเชื่ออย่างเหนียวแน่น ความเชื่อดังกล่าวจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้น ในขณะที่เดียวกันหากความเชื่อที่บุคคลมี เป็นความเชื่อในเรื่องทั่วไป มิใช่ความเชื่อที่เหนียวแน่นเปี่ยมด้วยศรัทธา ความเชื่อดังกล่าวอาจมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นเพียงเล็กน้อย

ความเชื่อคืออะไร

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ใต้จิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้นๆ หรือ สิ่งคมนั้นๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่า เป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับ และให้ความเคารพเกรงกลัว (ธวัช ปุณโณทก, 2526:2)

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2522: 2) ให้คำอธิบายว่า ความเชื่อเป็นความกลัว ความไม่รู้ เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อ และความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดศาสนา

ประเภทของความเชื่อ

ในทางพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ 4 ลักษณะ คือ กรรมศรัทธา คือ เชื่อในเรื่องของกรรม วิบากกรรม คือเชื่อในผลกรรม กัมมัตตาศรัทธา เชื่อว่ามนุษย์มีกรรมเป็นของตนเอง และ ตถาคตโพธิศรัทธา คือความเชื่อในภูมิรู้ของพระพุทธเจ้า

เสาวลักษณ์ อนัตตานต์ (อ้างถึงใน ธวัช ปุณโณทก, 2522) ได้แบ่งความเชื่อเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความเชื่อต่างๆ ไป หรือความเชื่อธรรมดา เช่น เชื่อโชคลาง นิमित เชื่อเรื่องอาหารการกิน เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค
2. ความเชื่อที่แฝงด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์

ในหนังสือพระไตรปิฎก ได้จำแนกแหล่งที่มาของความเชื่อที่บุคคลมีอยู่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้ดังต่อไปนี้ (พระไตรปิฎกแปล, 2500:300 อ้างใน บันลือ วันทายนต์, 2522)

1. เชื่อเพราะได้ยินได้ฟังมาจากผู้อื่น
2. เชื่อเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติมาช้านาน เป็นของเก่า
3. เชื่อเพราะเป็นข่าวลือ

4. เชื่อเพราะการอ้างอิงตำรา
5. เชื่อเพราะนึกเดาเอาเอง
6. เชื่อโดยการคาดคะเนเอาเอง
7. เชื่อโดยนึกคิดไปตามอาการของมัน
8. เชื่อเพราะตรงกับลัทธิของตน
9. เชื่อเพราะผู้พูดสามารถจะเชื่อถือได้
10. เชื่อเพราะสมณะผู้นี้เป็นครูของเรา

โดยปกติบุคคลจะได้รับความเชื่อมาจากหลายแหล่ง แล้วนำมาประมวลคัดเลือกเอาที่พอใจเป็นแนวทางในการตัดสินใจประพฤติปฏิบัติ หากการปฏิบัติตามความเชื่อได้ผล ความเชื่อดังกล่าวจะค่อยๆ พัฒนาตนเองเป็นความยึดมั่นถือมั่น กลายเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ของบุคคลนั้นไป ความเชื่อของบุคคลจึงเป็นเรื่องของอัตตา คือ แตกต่างกันไป ตามแต่ลักษณะภูมิหลังของบุคคล

ความเชื่อในครอบครัวในสังคมไทย

ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในทุกถิ่นของสังคมไทย ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับข้อห้ามและข้อควรประพฤติ ประเภทที่เป็นข้อห้ามจะเกี่ยวข้องกับ การเกิด การตาย การสมรส การทำมาหาเลี้ยงชีพ การสร้างบ้าน เป็นต้น
2. ความเชื่อที่เกี่ยวกับบุพเพสันนิวาส
3. ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ โหราศาสตร์
4. ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

4. ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์
5. ความเชื่อเกี่ยวกับเสนียดจัญไร และอาถรรพ์
6. ความเชื่อเรื่องของวิเศษ

ในการศึกษาความเชื่อในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สิ่งที่ผู้วิจัยสนใจอย่างมาก คือ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครมภ์ อาหารของลูก ความเชื่อเกี่ยวกับการบริหารเด็ก และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแต่ละชาติพันธุ์

การแบ่งงานกันทำภายในครอบครัว

ในอดีตครอบครัวจะทำหน้าที่ในการผลิตและการบริโภคไปในคราวเดียวกัน การแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวจะชัดเจน โดยใช้เพศและอายุ เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทของสมาชิกในครอบครัว กล่าวคือ ผู้ใหญ่เพศหญิงจะทำหน้าที่ภายในครัวเรือน ซึ่งได้แก่การอบรมเลี้ยงดูลูกและการดูแลกิจการงานทั้งหลายในครอบครัว ในขณะที่ผู้ใหญ่เพศชาย จะทำหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัว (bread-provider) เช่น การล่าสัตว์ การใช้แรงงานเพื่อการผลิตทางการเกษตร สำหรับเด็กจะไม่เข้ามามีบทบาทอย่างเด่นชัดจนกว่าจะผ่านกระบวนการเข้าสู่วัยหนุ่มสาวเรียบร้อยแล้ว ตัวอย่างเช่นในสังคมไทย เด็กจะเริ่มมีบทบาทในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือน เมื่อผ่านพิธีโกนจุกแล้วเป็นต้น ในกรณีของผู้สูงอายุ การทำหน้าที่ในด้านการผลิตของผู้อาวุโสจะลดน้อยลง แต่จะทำหน้าที่แบ่งภาระการผลิตด้านอื่น เช่น ช่วยทำเครื่องมือเพื่อใช้ในการหาอาหาร เป็นต้น

ในสังคมสมัยใหม่ การแบ่งงานกันทำในลักษณะดังกล่าวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจบีบคั้น การเปลี่ยนจากระบบการผลิตแบบยังชีพมาเป็นเกษตรเพื่อการค้า ทำให้เกิดการระดมแรงงานเพื่อเพิ่มผลผลิต การระดมแรงงานจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การแบ่งงานโดยใช้เพศและอายุเป็นเครื่องกำหนดถูกเปลี่ยนเป็นการช่วยกัน

ทำ สมาชิกในครอบครัวทุกเพศและทุกวัยต้องช่วยกันทำงาน สำหรับในสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ การทำงานภายในครอบครัวเริ่มมีการช่วยกันทำมากขึ้น ผู้ชายในครอบครัวเริ่มช่วยเหลือภรรยาทำงานบ้าน เลี้ยงลูก ในขณะที่ผู้หญิงในครอบครัวก็เริ่มช่วยสามีหาเลี้ยงครอบครัวด้วย การแบ่งงานกันทำของสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่จะเน้นการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญพิเศษ (specialization) บุคคลจะได้รับการถ่ายทอดความชำนาญพิเศษผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการที่ต่อเนื่องยาวนาน (Melville, 1988: 214-216) ผลของการเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิตนี้เองที่ทำให้ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ระบบสังคมบางอย่างไม่สามารถทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของสมาชิกได้ครบถ้วน จนเกิดเป็นความตึงเครียดและหมดความหมายสำหรับสมาชิก จนในที่สุดระบบดังกล่าวจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการทำหน้าที่ของระบบใหม่ เพื่อปรับตัวให้สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมในที่สุด

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

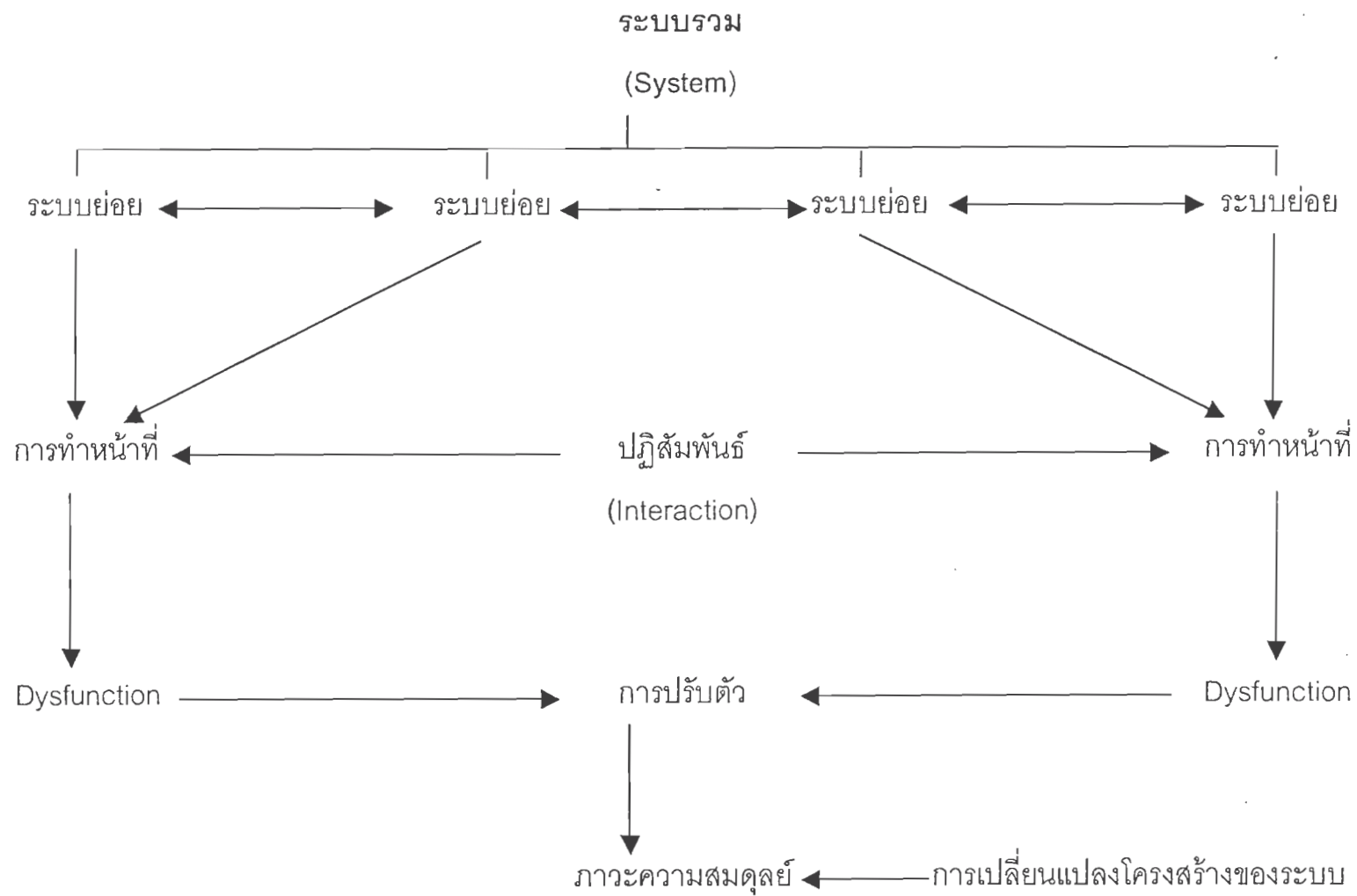
ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวคิดที่ใช้ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในการอธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดในระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว และการเปลี่ยนแปลงวิถีในการดำเนินชีวิตในครอบครัว 2 กรอบ คือ

1. กรอบแนวคิดเชิงโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functionalism)

ในทัศนะของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเชิงโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functionalism) ความมั่นคงของสังคมจะอยู่ได้ตราบดีที่ระบบกระทำการต่างๆ ยังสามารถทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ถูกต้องครบถ้วน สมาชิกจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เมื่อใดก็ตามที่ระบบกระทำการต่างๆ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ครบถ้วน สมาชิกจะเกิดภาวะตึงเครียดและพยายามที่จะหาทางลดความตึงเครียดด้วยวิธีการต่างๆ ตั้งแต่วิธีการที่ไม่รุนแรงจน

กระทั่งวิธีการที่รุนแรงถึงขนาดนำสังคมไปสู่ภาวะสังคมพิกการได้ ผลของภาวะสังคมพิกการทำให้เกิดความจำเป็นต้องมีการดำเนินการบางอย่างเพื่อลดความตึงเครียดภายในสังคมหรือกลุ่ม เพื่อให้สามารถรักษาดุลยภาพในกลุ่มหรือสังคมไว้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกและวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งหมดคือที่มาของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (ดูแผนภาพที่ 2 ประกอบ)

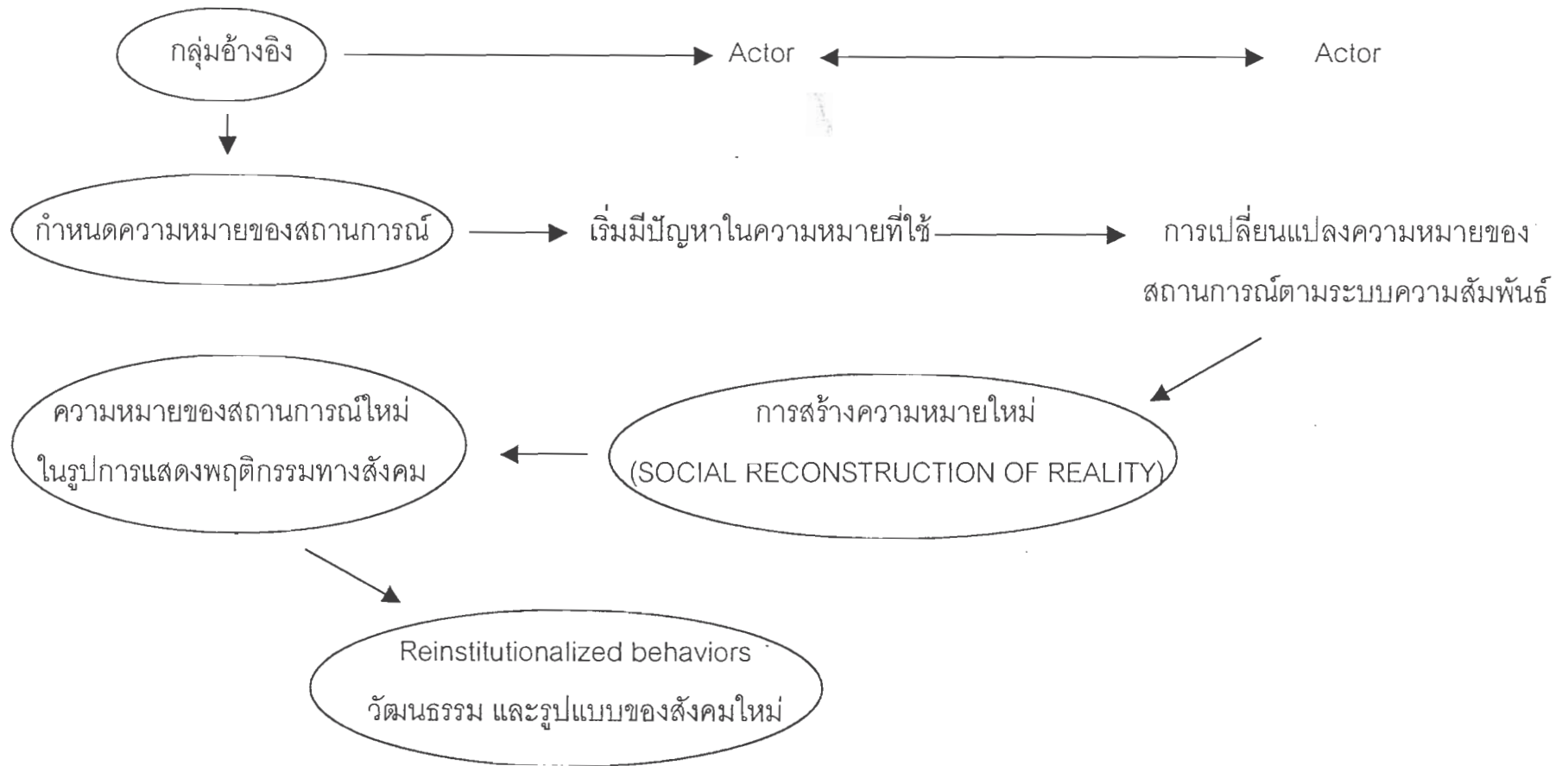
แผนภาพที่ 2 : แสดงการเปลี่ยนแปลงภายในระบบสังคมตามแนวคิดโครงสร้าง-หน้าที่

2. กรอบแนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Social Symbolic Interaction Theory)

ตามกรอบแนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม บุคคลมักจะสื่อความหมายให้กันและกัน เมื่อมีการพบปะสังสรรค์กัน ความหมายที่สื่อให้กันเป็นความหมายที่ได้รับการยอมรับร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มสังคมเดียวกัน เป็นสัญลักษณ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความหมายเหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ในบางครั้งสัญลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับอาจมีปัญหา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายหรืออาจเปลี่ยนแปลงคุณค่าไป ซึ่งอาจเป็นผลมาจากปัจจัยภายในกลุ่มสังคมหรือปัจจัยภายนอกกลุ่มสังคมก็ได้ การเปลี่ยนแปลงในความหมายหรือคุณค่า จะทำให้สมาชิกในสังคมพยายามแสวงหาความหมายและคุณค่าใหม่ให้กับสัญลักษณ์ทางสังคมดังกล่าว ก่อให้เกิดเป็นการเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลและการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมด้วยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการปรับตัวของระบบกระทำการต่างๆ ที่มีอยู่ในระบบสังคมรวม เพื่อให้สังคมรวมสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพของระบบต่างๆ ที่มีความสมดุลย์ และทำหน้าที่ได้เต็มประสิทธิภาพอีกครั้ง ทำให้เกิดเป็น Balance of Equilibrium ในสังคมรวม (ดูแผนภาพที่ 3 ประกอบ)

แผนภาพที่ 3 : แสดงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้กรอบแนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์

กระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงในการทำหน้าที่ของระบบกระทำกรในครอบครัวที่ดี หรือการเปลี่ยนแปลงใน “ความหมาย” ของสัญลักษณ์ที่สมาชิกในสังคมมีต่อกันก็ดี ล้วนมีสาเหตุมาจากปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก

1. ปัจจัยภายใน

ส่วนมากจะเกิดขึ้น เนื่องจากการที่ระบบกระทำกรในครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐานของสมาชิกในครอบครัวได้ ทำให้ความสำคัญของระบบดังกล่าวลดลงในความรู้สึกของสมาชิก หรืออาจเปลี่ยนแปลงความหมายที่ยอมรับร่วมกันระหว่างสมาชิกไปตามผลที่ตามมา คือ สมาชิกจะเกิดภาวะตั้งเครียดในการติดต่อปะทะสังสรรค์ เนื่องจากความหมายของระบบกระทำกรบางอย่างถูกเปลี่ยนแปลง ครอบครัวจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนความหมายของระบบกระทำกรที่เป็นปัญหา เพื่อจะทำให้สามารถทำหน้าที่ได้เต็มประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวได้ การเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตบางอย่างในครอบครัวจึงเกิดขึ้น

2. ปัจจัยภายนอก

การเปลี่ยนแปลงในระบบกระทำกรภายในครอบครัวที่เกิดจากปัจจัยภายนอก มักจะมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญดังต่อไปนี้

2.1 การขอยืม เป็นการรับเอาเทคนิค แนวความคิด หรือวัตถุต่างๆ ของสังคมอื่น โดยดูถึงความเหมาะสมของสิ่งที่รับเอามาว่าใช้ได้กับสังคมที่รับมาหรือไม่ การขอยืมมักเป็นเทคนิควิธีการต่างๆ มากกว่าเป็นการขอยืมด้านอุดมการณ์ ความคิด เพราะการรับเอาวิธีการจะสะดวกและง่ายที่จะใช้มากกว่า

2.2 นวัตกรรม (innovation) หรือ การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ หมายถึง ความคิด พฤติกรรม หรือสิ่งของซึ่งเป็นของใหม่

2.3 การค้นพบ (discovery) เป็นการค้นพบข้อเท็จจริงซึ่งไม่เคยรู้มาก่อน การค้นพบเป็นเงื่อนไขซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากความรู้ซึ่งได้พิสูจน์แล้วของมนุษย์ และกลายเป็นปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

2.4 การประดิษฐ์ (invention) ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมเอาเทคนิค วิธีการ หรือ ความคิดที่มีอยู่ก่อนและความรู้ในวัฒนธรรม เป็นการใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้ว เพื่อประดิษฐ์สิ่งอื่นขึ้นมา การประดิษฐ์เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการผสมผสานและปรับปรุงที่ต่อเนื่องกัน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น จะถูกแพร่กระจาย (diffusion) จากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมอื่น เมื่อมีการติดต่อระหว่างวัฒนธรรม และมีกระบวนการให้และการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ลักษณะของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีดังนี้

1. การแพร่กระจายเป็นกระบวนการสองทาง (two-way process) ระหว่างผู้แพร่กระจายกับผู้รับ

2. การแพร่กระจายเป็นกระบวนการเลือกสรร (selective process) การที่กลุ่มคนหรือสังคมจะรับวัฒนธรรมต่างถิ่นที่แพร่กระจายเข้ามานั้น จะมีการตัดสินใจเลือกสรรเอาแต่สิ่งที่เหมาะสม เป็นประโยชน์และเข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิมของตน

3. การแพร่กระจายนำไปสู่การดัดแปลงแก้ไขใหม่ (modification) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของวัฒนธรรมให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากกระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมแล้ว บางครั้งอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมได้ หากมีการกลืนกลายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น การกลืนกลายทางวัฒนธรรม (culture assimilation) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบและสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลาที่ยาวนาน และต่อเนื่อง และได้มีการหยิบยืมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันใช้ จนในที่สุดต่างฝ่ายต่างรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตนเองอย่างแยกไม่ออกจนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ซึ่งไม่มีร่องรอยของวัฒนธรรมเดิมหลงเหลืออยู่เลย (นิยพวรรณ วรณศิริ, 2540 : 37-40)

ในฐานะที่ครอบครัวเป็นระบบสังคมประเภทหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปกติ ตามเท่าที่มีการติดต่อปะทะสัมพันธ์ระหว่างสังคมเกิดขึ้น เช่นเดียวกันครอบครัวของชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มที่ทำการศึกษาครั้งนี้ก็เช่นกัน จะผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ระบุไว้ข้างต้นนี้ทั้งสิ้นแต่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ปัจจัยที่สำคัญ คือ นโยบายของกลุ่มวัฒนธรรมหลัก หากกลุ่มวัฒนธรรมหลักต้องการให้มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรม การรักษาวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้ ในทางตรงกันข้าม หากนโยบายทางวัฒนธรรมเปิดโอกาสให้สามารถธำรงซึ่งวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้ การรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มก็จะสามารถทำได้ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะการกลืนกลายทางวัฒนธรรมก็เป็นเรื่องยาก อีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิต จะมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่และความหมายของระบบการกระทำทางสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป ในลักษณะเช่นนี้กระบวนการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์และแบบแผนการดำเนินชีวิตในครอบครัว ก็จะได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจัยสุดท้าย คือ โอกาสในการติดต่อกับวัฒนธรรมอื่นๆ อัตราการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจะสูง หากมีการติดต่อทางวัฒนธรรมมาก และในทำนองเดียวกัน หากมีการติดต่อทางวัฒนธรรมน้อย การเปลี่ยนแปลงในระบบการกระทำทางสังคมก็จะน้อยไปด้วย ในทางปฏิบัติแม้ระดับของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มจะแตกต่างกัน แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แต่ละกลุ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในกลุ่มเสมอ มากบ้างน้อยบ้างตามปัจจัยที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่พบในครอบครัว

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มักจะได้พบในงานวิจัยมีเป็นจำนวนมาก (รายละเอียดสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้จาก รายงานการทบทวนองค์

ความรู้เรื่อง เด็ก เยาวชน และครอบครัว ในประเทศไทย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการวิจัย ของ จันทรเพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ, 2541 ได้) สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเด็นต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงในขนาดครอบครัว
2. การเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว
3. การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการสมรส
4. การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจในครอบครัว
5. การเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อและค่านิยมในครอบครัว
6. การเปลี่ยนแปลงในบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว
7. การเปลี่ยนแปลงในวิธีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

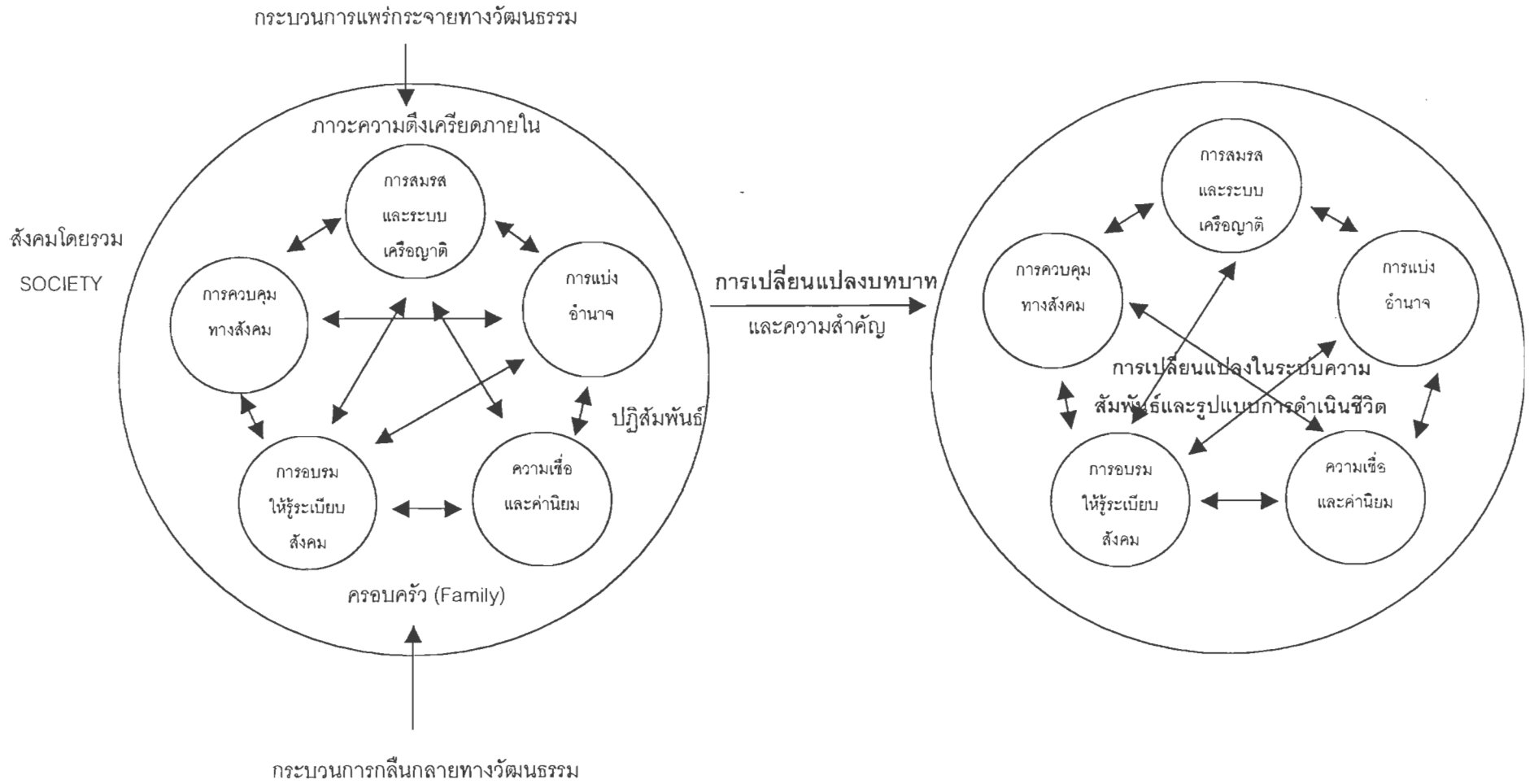
สรุปแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างของครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในครอบครัวดังกล่าว

จากการทบทวนกรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดที่จะใช้ในการศึกษาสถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร มอญ อินเดีย (ซิกข์) และ ไทย มีดังนี้

1. โครงสร้างของสถาบันครอบครัว จะถูกศึกษาในลักษณะที่เป็นระบบ มีความต่อเนื่อง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสามารถเกื้อกูลกันอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบที่จะทำการศึกษาจะเน้น ศึกษา ระบบการสมรส และเครือญาติ ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ระบบโครงสร้างอำนาจในครอบครัว ระบบการแบ่งงานกันทำ ระบบความเชื่อ ระบบการถ่ายทอดค่านิยมและสถานภาพและบทบาท และวิธีการอบรมเลี้ยงดู

2. เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นระบบเปิด มีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกตลอดเวลา มีการปรับตัวเพื่อให้สามารถเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสม่ำเสมอไม่ขาดตอน เพื่อให้ระบบต่างๆ สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ สถาบันครอบครัวจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ จะเน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงของขนาดครอบครัว ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิก การดำรงตำแหน่งและการแสดงบทบาทของสมาชิก ระบบโครงสร้างอำนาจ ระบบการอบรมเลี้ยงดู รูปแบบการสมรสและระบบความเชื่อและค่านิยม (ดูแผนภาพที่ 4 ประกอบ)

แผนภาพที่ 4 : แสดงการเปลี่ยนแปลงในบทบาทและความสำคัญของสถาบันครอบครัว

บทที่ 3 วิธีศึกษา

การศึกษาโดยใช้กระบวนทัศน์ใหม่

ในประวัติศาสตร์การแสวงหาองค์ความรู้ของมนุษยชาติ มนุษย์ถูกรวบงำโดยระบบของความคิดที่เน้นการแสวงหาความรู้โดยการตั้งสมมติฐานหรือการคาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและสังคมมาโดยตลอด องค์ความรู้ที่เราพิสูจน์เป็น “ความจริง” หรือ “Truth” จึงเป็นความจริงภายใต้กรอบของการคิดกรอบใดกรอบหนึ่งเสมอ ทำให้การแสวงหาความจริงที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติหรือสังคมเป็นความจริงที่มีใช้ความเป็นจริงอย่างที่ควรจะเป็น แต่เป็นความจริงที่คิดเอาไว้ก่อนล่วงหน้า โดยใช้ข้อสนับสนุนเชิงตรรกวิทยาและการพิสูจน์ด้วยวิธีการการแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์มาสนับสนุน ซึ่งเราเรียกว่า ความจริงเชิงอภิปรัชญา (Metaphysic Truth) ความจริงที่เป็นข้อสรุปแบบนี้ จึงเป็นความจริงที่คับแคบ เพราะปิดกั้น “ข้อเท็จจริง” (facts) ตัวอื่นๆ ที่ไม่สอดคล้องกลมกลืนกับกรอบแนวคิดหลักที่ถูกสร้างขึ้นเป็นต้นแบบของการแสวงหาความรู้ ให้ปรากฏเป็นองค์ความรู้ที่แปลกแยกได้ ด้วยเหตุนี้การศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ จึงเป็นภาพขององค์ความรู้ที่มีข้อจำกัด ละเลยปรากฏการณ์บางอย่างที่อาจมีความสำคัญต่อการเกิดผลบางอย่างต่อองค์ความรู้ที่ได้รับ กระบวนทัศน์ของการแสวงหาความรู้ในลักษณะนี้ เรียกว่า ปฏิฐานนิยม (Positivism)

ความจำกัดของการได้มาซึ่งองค์ความรู้ตามแนวปฏิฐานนิยม ทำให้มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่ง นำเสนอวิธีได้มาซึ่งองค์ความรู้ของมนุษย์ใหม่ โดยเน้นการแสวงหาองค์ความรู้ที่เป็น “ข้อเท็จจริงจากการบริบทของการค้นพบ” (facts from context of discovery – Lincoln และ Guba, 1985: 25) เป็นกระบวนทัศน์ของการแสวงหาความรู้แบบใหม่ ที่เรียกว่า การแสวงหาความรู้จากธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) สาระสำคัญของการแสวงหาองค์ความรู้ในลักษณะนี้ อยู่ที่การมุ่งหาข้อเท็จจริงของสิ่งที่ศึกษา โดยหลีกเลี่ยงการสร้างกรอบการแสวงหาความรู้ที่เป็นกฎตายตัวและกฎที่เป็น

สากล แต่เน้นการแสวงหาองค์ความรู้จากปรากฏการณ์จริง และสรุปองค์ความรู้จากการตีความในบริบทของปรากฏการณ์ที่ศึกษาอยู่จริงเท่านั้น ความรู้จึงมีทั้งที่สอดคล้องกับทฤษฎี หรืออาจจะต่างจากทฤษฎีก็ได้ เป็นความรู้ที่สะท้อนความเป็นจริงของสิ่งที่ศึกษาที่มีมุมมองที่กว้างขึ้น มีความหลากหลาย และมีลักษณะเป็นองค์รวม และเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับกาละเทศะของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา โดยคำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ของเหตุและผลที่เกิดจากปรากฏการณ์ที่ศึกษาเป็นสำคัญ

ในการศึกษาสถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่นำเอากระบวนการทัศน์ของการแสวงหาความรู้ตามแนวธรรมชาติ หรือ Naturalistic Inquiry มาใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่แท้จริงของสิ่งที่กำลังทำการศึกษา สามารถให้องค์ความรู้ที่ครบถ้วนและหลายแง่มุม กระบวนการศึกษาประกอบด้วยขั้นตอนการได้มาซึ่งข้อมูลดังนี้

1. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

หน่วยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นครัวเรือน (Household) ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เขมร ชิกข์ และไทย จำนวนทั้งสิ้น 440 ครัวเรือน จำแนกได้เป็นรายชาติพันธุ์ดังนี้

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	110 ครัวเรือน
กลุ่มชาติพันธุ์เขมร	110 ครัวเรือน
กลุ่มชาติพันธุ์อินเดีย (ชิกข์)	110 ครัวเรือน
กลุ่มชาติพันธุ์ไทย	110 ครัวเรือน

ครัวเรือนตัวอย่างถูกคัดเลือกจากชุมชนประวัติศาสตร์ของกลุ่มเชื้อชาติทั้ง 4 กลุ่มข้างต้น โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ ชุมชนที่ทำการศึกษาเป็นชุมชนที่สมาชิกในชุมชนระบุว่า มีการสืบเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์เดิมของกลุ่มชุมชนนั้นจากบรรพบุรุษสายใดสายหนึ่ง ปัจจุบันยังคงมีความผูกพันแน่นแฟ้นกับความรู้สึกเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น มีระบบคุณค่าและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ถูกหล่อหลอม

จากบริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เด่นชัด ชุมชนที่ถูกคัดเลือก เป็นสถานที่เก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยชุมชนดังต่อไปนี้

1.1 ชุมชนมอญ ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่ทำการศึกษา เป็นชุมชนที่รู้จักกันแพร่หลายว่าเป็นถิ่นที่อาศัยของกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่า "มอญ" ถึงแม้ในทางวัฒนธรรม ชุมชนที่ศึกษาจะถูกกลืนกลายเป็นผู้วัฒนธรรมกระแสหลักค่อนข้างมาก แต่สมาชิกในชุมชนยังมีความรู้สึกผูกพันต่อกลุ่มของตนเองแน่นแฟ้น มีแบบแผน การดำเนินชีวิตดั้งเดิมหลงเหลือบ้างพอสมควร ชุมชนที่เก็บข้อมูลมี 2 ชุมชน คือ ชุมชนมอญ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และ ชุมชนมอญ ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีสมาชิกในชุมชนที่สืบเชื้อสายมอญเกินร้อยละ 40

1.2 ชุมชนเขมร ประกอบด้วยชุมชน 2 ชุมชน คือชุมชนเขมรจาม ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามตั้งแต่เมื่ออพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อประมาณกว่า 200 ปี ล่วงมาแล้ว ชุมชนนี้เรียกตนเองว่า "ชุมชนบ้านครัว" ส่วนอีกชุมชนหนึ่ง เป็นชุมชนของเขมร ซึ่งอพยพลี้ภัยทางการเมืองเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ กลุ่มนี้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เพราะได้ทำการสมรสกับชาวโปรตุเกส กลุ่มนี้เรียกตนเองว่า "ชุมชนบ้านเขมรโปรตุเกส" ชุมชนนี้จะมีการกลืนกลายเป็นทางวัฒนธรรมทางการสมรสแต่เดิม ประกอบกับการมีนโยบายชาตินิยมในสมัยการบริหารของ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ทำให้ความรู้สึกในอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์นี้เริ่มลดน้อยลง คนรุ่นใหม่จะมีความรู้สึกเป็นไทยสูงมาก แต่ยังคงยอมรับว่ามีเชื้อสายมาจากชาวเขมรที่ทำกรสมรสกับชาวโปรตุเกส

1.3 ชุมชนอินเดีย (ซิกข์) เป็นกลุ่มชาวอินเดียที่นับถือศาสนาซิกข์ ชุมชนดั้งเดิมอยู่บริเวณพาดูร์ต ของฝั่งพระนคร และบริเวณสี่แยกบ้านแขก บริเวณวงเวียนใหญ่ และบริเวณคลองสาน ของฝั่งธนบุรี ปัจจุบันได้ขยายชุมชนไปยังบริเวณท่าพระ อาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่ เรียกว่า หมู่บ้านเอี่ยมอัมพร

1.4 ชุมชนไทย เป็นกลุ่มคนไทยที่ย้ายครอบครัวมาจากกรุงศรีอยุธยา เพื่อเข้ามาประกอบอาชีพค้าขาย ทำหัตถกรรมพื้นบ้าน และหนีภัยสงคราม

รวมทั้งคนไทยที่มาจากที่อื่นด้วย ลักษณะสำคัญของชุมชนนี้คือ สมาชิกในชุมชน มีความรู้สึกเป็นไทยที่แน่นแฟ้น เป็นกลุ่มที่มีการสมรสข้ามชาติพันธุ์น้อย ชุมชนนี้ได้แก่ ชุมชนบ้านบุ

ความยากลำบากประการหนึ่งสำหรับการคัดเลือกชุมชนที่ทำการศึกษา คือ การที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมค่อนข้างสูง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองไปสู่การให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นมิตร กลุ่มชาติพันธุ์มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์ทางการค้าและทางสังคมมากขึ้น การหุบยืมทางวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องปกติ การอ้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตหลักๆ ทำได้ยาก สิ่งที่ยากจะทำ คือ การฟื้นฟูวิถีชีวิตเดิมขึ้นมาใหม่ มากกว่าการรักษาสืบทอดอย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้ เพราะนโยบายทางการปกครองตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา เป็นนโยบายที่เน้นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม การสร้างความเป็นชาติเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ที่เน้นการลดความสำคัญของชาติพันธุ์ลง และพยายามจะสร้างความรู้สึกเป็น "ไทย" เท่านั้น นโยบายนี้มีผลต่อการอ้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มาก ยกเว้นในกลุ่มที่มีความแตกต่างทางศาสนาความเชื่อที่ชัดเจน ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนมาก โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์มอญจะถูกกลืนกลายมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากมีความคล้ายคลึงกับคนไทยมากทั้งด้านชีววิทยา ศาสนาความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เอกลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่างยังสามารถรักษาไว้ได้เนื่องจากการมีความเชื่อทางด้านศาสนานับสรวง เช่น กลุ่มเขมรบ้านคร้ว และกลุ่มอินเดียน (ซิกข์) เป็นต้น

2. การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูล 4 ลักษณะ คือ

2.1 การเก็บข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) เพื่อสร้างฐานข้อมูลประกอบการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม มโนทัศน์พื้นฐานที่เกี่ยวข้องสถาบันครอบครัว กรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ระบบครอบครัว

2.2 การเก็บข้อมูลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเป็นรายกรณีจำนวน 10 ครอบครัว เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทางด้านประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ทำการศึกษา โครงสร้างทางสังคมที่สำคัญของชุมชน ความเป็นอยู่ของครอบครัวตัวอย่างในชุมชน ลักษณะครอบครัวในภาพรวม โดยใช้กรอบการศึกษาจากการวิจัยเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบย่อยของสังคมนวมการเก็บข้อมูลในลักษณะนี้ จะทำให้เห็นภาพกว้างๆ ของครอบครัวในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละบริบทของชุมชนที่ชัดเจน ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษากับกลุ่มนี้เป็นเวลา 3 เดือน ส่วนมากจะเลือกศึกษากลุ่มครอบครัว ของผู้ให้ข่าวสำคัญของชุมชน หรือผู้ที่มีอิทธิพลได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนดี มีความรู้ในเรื่องความเป็นมาของชุมชนดี มีโอกาสได้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิมของกลุ่มก่อน แล้วจึงใช้วิธีการสร้างเครือข่ายของแหล่งข้อมูลไปยังครัวเรือนอื่นๆ

2.3 การสัมภาษณ์เจาะลึกครอบครัวตัวอย่าง หลังจากที่ได้มีการใช้เวลาศึกษาครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษาจนได้รับข้อมูลพื้นฐานระดับหนึ่ง ผู้วิจัยได้ทำการสร้างกรอบแบบสอบถามเพื่อใช้ในการขยายครอบครัวตัวอย่างให้มากขึ้น (ดูภาคผนวกที่ 1) กรอบคำถามที่สร้างขึ้นได้ข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์รายกรณีและการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสาร ครอบครัวตัวอย่างที่ทำการศึกษามีทั้งหมด 50 ครอบครัว ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งสิ้น 200 ครอบครัว ครอบครัวเหล่านี้ได้มาจากการใช้เทคนิคการสร้างเครือข่ายผู้ให้ข้อมูลแบบ Snow Balling เนื่องจากหากผู้สัมภาษณ์มิได้ได้รับการแนะนำจากสมาชิกครอบครัวอื่นในชุมชน การเก็บข้อมูลจะเป็นเรื่องยากมาก บางครั้งไม่สามารถดำเนินการได้

2.4 การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามปลายปิด การเก็บข้อมูลวิธีนี้ถูกกำหนดขึ้น เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลที่มีรายละเอียดของพฤติกรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ดำเนินการเก็บด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเป็นของตนเองในข้อที่ (3) ข้อมูลในส่วนที่สามารถพัฒนาขึ้นเป็นดัชนีชี้วัดพฤติกรรมที่สำคัญๆ เพื่อใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องนำเชื่อถือของข้อมูล และเพื่อจัดข้อมูลที่ได้จากข้อที่ (3) ซึ่งค่อนข้าง

การจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังขยายผู้ให้ข่าวสารให้ครอบคลุมสมาชิกในสถานภาพที่สำคัญของครอบครัว คือ พ่อ แม่ และลูก ครอบคลุมด้วย ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความครบถ้วนและเป็นตัวแทนของสมาชิกในครอบครัวได้ครบด้วย ครอบครัวตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบบนี้มีกลุ่มชาติพันธุ์ละ 50 ตัวอย่าง แต่จำนวนผู้ให้ข่าวมีทั้งสิ้น 150 คนต่อหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากจะทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 3 คนต่อ 1 ครอบครัว คือ สัมภาษณ์ พ่อ แม่ และลูก

สำหรับขั้นตอนในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนดังนี้

1. การสำรวจชุมชน ก่อนที่จะมีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ ทีมผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเอกสารและติดต่อสำนักทะเบียนราษฎรของกรุงเทพมหานคร เพื่อทำการกำหนดชุมชนที่จะทำการศึกษา ผลปรากฏว่าการเก็บข้อมูลทะเบียนราษฎรไม่สามารถช่วยให้สืบค้นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจนได้ จึงได้ใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์กำหนดชุมชน ซึ่งปรากฏว่า มีชุมชนประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษาเหลืออยู่น้อยมากที่เด่นชัด คือ ชุมชนที่ถูกคัดเลือกตั้งได้อธิบายไว้แล้วข้างต้นนี้

เมื่อสามารถกำหนดชุมชนที่จะศึกษาได้แล้ว ก็มีการติดต่อผู้นำชุมชน หรือผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชน เพื่อขออนุญาตเข้าไปทำการศึกษาในชุมชน

2. สัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญของชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชน ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชุมชน รวมทั้งขอการสนับสนุนเชื่อมโยงไปยังครัวเรือนที่จะต้องทำการศึกษา และเพื่อสร้างการยอมรับให้กับทีมผู้วิจัย

3. การศึกษาครัวเรือนรายกรณีจำนวนชาติพันธุ์ละ 10 ครัวเรือน เป็นเวลา 3 เดือน ผู้ช่วยนักวิจัยใช้เวลาสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญในครอบครัว ส่วนมากจะเป็นหัวหน้าครอบครัวฝ่ายชายและหัวหน้าครอบครัวฝ่ายหญิง แต่การสัมภาษณ์บุคคลอื่นในครอบครัวเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เนื่องจากส่วนมากจะทำงานอยู่นอกชุมชน

4. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 50 ครอบครัวในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนมากจะเลือกครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวมีอายุในระดับที่สามารถเปรียบเทียบวิถีการดำเนินชีวิตในอดีตเมื่อประมาณ 50 ปี ล่วงมาแล้ว กับปัจจุบันได้ การสัมภาษณ์จะกระทำกับหัวหน้าครอบครัวฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเช่นกัน โอกาสสัมภาษณ์ลูกและเครือญาติมีค่อนข้าง

น้อย เนื่องจากจะมีภารกิจในเรื่องการทำงานและการเรียน การสัมภาษณ์ใช้การ สัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด และมีสาระสำคัญที่จะต้องสัมภาษณ์ตาม ที่ค้นคว้าได้จากเอกสารและการศึกษาครอบครัวรายกรณี

5. เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกโดยใช้แบบสอบถามที่เน้นคำถาม ปลายปิด และเน้นการถามรายละเอียดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบสังคมที่ทำการ ศึกษา กล่าวคือ ระบบการสมรสและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการสมรส ระบบความสัมพันธ์ ของสมาชิกในครอบครัว ระบบการแบ่งงานในครอบครัว โครงสร้างระบบอำนาจใน ครอบครัว ลักษณะการตัดสินใจภายในครอบครัว ระบบคุณค่าที่สำคัญของครอบครัว ระบบการถ่ายทอดคุณค่าทางสังคม วิธีการถ่ายทอดคุณค่า และการควบคุมทางสังคม ภายในครอบครัว ดัชนีที่ใช้วัดพฤติกรรมในแต่ละระบบพฤติกรรมพัฒนามาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นพฤติกรรมที่ถูกระบุว่ากระทำโดยสมาชิกในครอบครัว เป้าหมายสำคัญในการเก็บข้อมูลในลักษณะนี้ คือ การให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครอบคลุมพฤติกรรมพื้นฐานที่สะท้อนให้เห็นระบบกระทำการที่สำคัญๆ ของครอบครัวในทุก ระดับการมอง และครอบคลุมกิจกรรมในระบบครอบครัวครบถ้วน เป็นสร้างความมั่นใจ ใน ข้อมูลที่ค้นพบ เนื่องจากไม่มีการกำหนดการเก็บข้อมูลจากกรอบแนวคิดทฤษฎีและการวิจัยอื่นๆ มาก่อน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลแต่ละประเภท โดยเฉพาะข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกทั้งครอบครัวรายกรณีและครอบครัวตัวอย่าง 50 ครอบครัว จะถูกบันทึกโดยการใช้ โปรแกรม Ethnograph และวิเคราะห์สาระของข้อมูลที่ทำ การศึกษาโดยการทำ Content Analysis จากการใช้โปรแกรมเดียวกัน ข้อมูลถูกจัดเป็น หมวดหมู่ตามระบบกระทำการที่สำคัญของโครงสร้างครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ระบบ การสมรสและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการสมรส ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกใน ครอบครัว ระบบการแบ่งงานกันทำ ระบบโครงสร้างอำนาจและการตัดสินใจ ระบบ การถ่ายทอดคุณค่าที่สำคัญ วิธีการอบรมเลี้ยงดู และ การควบคุมทางสังคม

3.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิด ถูกวิเคราะห์ โดยการใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยความเห็นต่อ การแสดง การกระทำแต่ละประเภท ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร เพื่อหาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ข้อจำกัดของการเก็บข้อมูล

1. กลุ่มตัวอย่างที่ถูกคัดเลือกเป็นผู้ให้ข่าวสำคัญ (Key Informants) ส่วนมาก อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างยากจน กลุ่มตัวอย่างจะ ทำงานหนัก ทำงานตลอดสัปดาห์ การสัมภาษณ์ทำได้ยากมาก เนื่องจากจะไม่มีเวลา ให้สัมภาษณ์เพราะ มีภาระกิจงานบ้านจะต้องทำในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์
2. กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะดี ส่วนมากจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง คือ มีความพอใจที่จะอยู่โดยแยกตนเองจากชุมชน ส่วนมากจะเน้นความเป็นส่วนตัว การขอเข้าสัมภาษณ์มักจะได้รับปฏิเสธ ต้องอาศัยผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชนจึงจะ สามารถทำการสัมภาษณ์ได้
3. การได้มาซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเด่นชัดในเรื่องเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทำได้ยาก เนื่องจากส่วนมากจะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมสูง เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่มีความเจริญทางด้านสาธารณูปโภคและเทคโนโลยีสารสนเทศ การรับข้อมูลข่าวสารทาง วัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นการลดมาตรการด้านเชื้อชาติลง ทำให้การ พยายามที่จะอ้างวัฒนธรรมหลักเริ่มลดลง เพราะไม่มีความรู้สึกถูกคุกคามจากวัฒน ธรรมหลัก การรับเอาวัฒนธรรมเป็นไปโดยธรรมชาติ ดังนั้นความเป็นชาติพันธุ์ในการ ศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นความรู้สึกของสมาชิกในการมีเชื้อสายจากบรรพบุรุษเป็นกรณีหลัก และมีความผูกพันต่อชุมชนแน่นแฟ้นเป็นกรณีรอง
4. การให้ข้อมูลฐานะทางเศรษฐกิจยังไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ฐานะเศรษฐกิจ ดี ส่วนมากจะปกปิด โดยเฉพาะบางกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำธุรกิจการค้าเป็นหลัก การให้ ข้อมูลส่วนมากต้องใช้เวลาเข้าไปสอบถามหลายครั้งจึงจะได้ข้อมูลที่ต้องการ ทั้งนี้เพราะ สภาพชีวิตในสังคมเมือง ทำให้การไว้วางใจกันมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เกรงว่าจะมี

ภัยถึงตัว ตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านครัว จะมีการควบคุมการให้ข้อมูลเนื่องจากมีกรณี
เรื่องที่ดินกับหน่วยงานของรัฐ การเข้าถึงข้อมูลชุมชนต้องกระทำโดยการดูแลของผู้นำ
ชุมชน แต่ก็ได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี

บทที่ 4

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ มอญ เขมรและไทย

4.1 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์

4.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดีย

ประเทศไทยกับประเทศอินเดียมีการติดต่อสัมพันธ์กันเป็นระยะเวลานาน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่ชี้ให้เห็นว่า คนอินเดียได้อพยพเข้ามาในแหลมสุวรรณภูมิมากกว่า 2,000 ปี กลุ่มของชาวอินเดียที่เดินทางเข้ามาในสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น มีหลักฐานปรากฏในวรรณคดีต่างๆ และจากภาพที่ปรากฏจากจิตรกรรมฝาผนัง แม้ภาพจิตรกรรมฝาผนังจะไม่ใช่การบันทึกเหตุการณ์ชีวิตทางสังคม หรือประวัติศาสตร์ที่ครบถ้วน แต่อย่างน้อยจิตรกรรมฝาผนังก็สะท้อนภาพของประสบการณ์ที่นายช่างผู้เขียนภาพเหล่านั้นได้พบเห็นบ้างไม่มากก็น้อย

เส้นทางการเดินทางของชาวอินเดียสู่ประเทศไทยมีหลายเส้นทางทั้งทางน้ำและทางบก ซึ่งกลุ่มชาวอินเดียที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่เข้ามาเพื่อประกอบอาชีพทางการค้า การค้าระหว่างอินเดียกับไทยนั้นมีทั้งสินค้าที่ไทยส่งไปขายที่อินเดียและสินค้าที่อินเดียส่งมาขายให้ไทย ซึ่งสามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้

4.1.1.1. สินค้าที่ไทยส่งไปขายในอินเดีย

สินค้าที่ไทยส่งไปขายที่อินเดียนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าของหลวง ซึ่งเป็นส่วนการค้าของราชสำนัก โดยทางราชสำนักจะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตามเมืองต่างๆ จัดส่ง สินค้าลงเรือสำเภาไปขายที่อินเดีย และนำเงินที่ขายสินค้าได้ซื้อสินค้าที่ทาง

ราชสำนักต้องการกลับมายังประเทศไทย สินค้าที่ไทยจัดส่งไปขายในอินเดีย คือ งาช้าง และดีบุก ส่วนสินค้าที่สั่งซื้อกลับมา คือ ผ้าต่างๆ

4.1.1.2. สินค้าที่อินเดียส่งมาขายในไทย

การค้าระหว่างอินเดียนับแต่ครั้งนั้น มิใช่จะมีแต่เพียงการที่ไทยส่งสำเนาไปขาย สินค้าในอินเดียเท่านั้น ยังมีสินค้าที่อินเดียนำมาขายในเมืองไทยด้วย สินค้าที่อินเดียนำมาขายยังประเทศไทยนั้นจะเป็นสินค้าประเภทผ้าฝ้าย และผ้าไหม

4.1.2 ชาวอินเดียในไทยหลังสนธิสัญญาบาวริง

ภายหลังการลงนามในสนธิสัญญาบาวริง ทำให้ประเทศไทยมีการติดต่อทางการค้ากับชนกลุ่มต่างๆ มากขึ้น จึงทำให้ชาวต่างชาติ ต่างภาษาจำนวนมากเดินทางเข้ามาค้าขายและตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย ชาวอินเดียก็เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่เดินทางเข้ามาในสมัยนั้น การเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทย มีเส้นทางการเดินทางดังนี้

4.1.2.1 เดินทางจากอินเดียโดยเรือโดยสารไปยังเมืองย่างกุ้งในพม่า แล้วเดินทางบกจากพม่าเข้าสู่ชายแดนไทย

4.1.2.2. เดินทางจากอินเดียโดยเรือโดยสารไปยังปีนัง จากนั้นจึงโดยสารเรือมายังภูเก็ต ซึ่งเป็นเมืองท่าในประเทศไทย

4.1.2.3. เดินทางจากอินเดียโดยเรือโดยสารไปยังปีนัง จากนั้นจึงเดินทางต่อไปที่สิงคโปร์แล้วโดยสารเรือจากสิงคโปร์มายังกรุงเทพฯ

4.1.2.4. ภายหลังปี พ.ศ.2460 เมื่อเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ไปยังภาคใต้สร้างเสร็จแล้ว การเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทางจากอินเดีย โดยเรือโดยสารมายังปีนัง แล้วเดินทางโดยรถไฟต่อขึ้นมาประเทศไทย

จากเส้นทางดังกล่าว ทำให้มีชาวอินเดียกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศไทย ชาวอินเดียที่เข้ามามีหลายกลุ่ม จำแนกได้ตามศาสนา และอาชีพ หรือ สถานที่อยู่เดิมในประเทศอินเดีย ปัจจุบันมี 3 กลุ่มใหญ่ (อินทรี ซาฮีร์, 2534)

1) กลุ่มชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดู เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด และอพยพเข้ามาในประเทศไทย เป็นระยะเวลานานแล้ว สังเกตได้จากอิทธิพลของศาสนาฮินดูในขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย กลุ่มชาวอินเดียที่นับถือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลังสนธิสัญญาบาวริงมี 3 กลุ่ม ตามถิ่นที่อยู่เดิมในประเทศอินเดีย

(1) กลุ่มที่มาจากแคว้นทางด้านเหนือของอินเดีย ส่วนมากเป็นผู้มีการศึกษาสูง มักจะทำงานในบริษัทของชาวอังกฤษ บางส่วนอาจประกอบอาชีพเป็นคนกลางในการติดต่อราชการ หรือ เป็นคนดำเนินการนำเข้า และส่งออกสินค้า กลุ่มนี้มีศาสนาสถานที่สำคัญอยู่ที่วัดวิชฌุ บริเวณถนนเจริญกรุง

(2) กลุ่มที่มาจากภาคใต้ ส่วนมากมีเชื้อสายทมิฬ มีการศึกษาดี พวกนี้จะประกอบอาชีพเป็นครู หรือทำงานตามบริษัท ค้าขายอัญมณี และธุรกิจส่งออกศาสนาสถานของ กลุ่มนี้ คือ วัดแขก สีลม

(3) กลุ่มที่มาจากแคว้นปัญจาบ ส่วนมากประกอบอาชีพค้าผ้ามีบ้านเรือนอยู่บริเวณพารุรัต และลำเพ็ง ศาสนาสถานของคนกลุ่มนี้ คือ เทพมณเฑียร บริเวณเสาชิงช้า ติดกับโรงเรียนเบญจมราชาลัย

2) กลุ่มชาวอินเดียที่นับถือศาสนาอิสลาม อพยพเข้ามาในพื้นที่แผ่นดินไทยนานแล้ว ประกอบอาชีพหลากหลาย เช่น การค้าผ้า การส่งสินค้าเข้า และส่งออกด้านเกษตรกรรม ส่วนมากจะทำการปลูกข้าวในบริเวณชานเมือง

3) กลุ่มชาวอินเดียที่นับถือศาสนาซิกข์ เป็นชาวอินเดียที่อพยพมาจากแคว้นปัญจาบ มักตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลำเพ็ง และ พารุรัต ประกอบอาชีพค้าผ้าเป็นส่วนใหญ่ อีกอาชีพหนึ่งที่นิยมทำ คือ ค้าสินค้าผืนขนสัตว์ กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

4.1.3 “ ชิกข์ ” หมายถึงอะไร

คำว่า “ ชิกข์ ” ตามที่ใช้กันอยู่ในภาษาไทยนั้น แผลงมาจากภาษาอังกฤษ Sikh และ คำว่า Sikh นั้น ก็แผลงมาจากคำว่า ศิกข์ โดยคำนี้เพี้ยนมาจากคำว่า “ ศิษย์ ” อีกทีหนึ่ง (สวามี สัตยานันทนบุรี, 2514 : 14)

ชิกข์ ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า “ ลิกขา ” หมายถึง การศึกษา ผู้ศึกษา (ศิษย์) หรือ ผู้ใฝ่เรียนรู้ กล่าวคือ ชิกข์ คือ ผู้ที่มีความศรัทธา เชื่อถือ และยึดมั่นใน องค์วาเฮ่ **คุรุ** (พระผู้เป็นเจ้าของ)

สาเหตุที่เรียกตนเองว่า ชิกข์ นั้น สืบเนื่องมาจาก ชาวชิกข์นั้น คือ ผู้ยึดมั่นใน คำสอนของศาสดา (ซึ่งมีคำนำหน้าว่าคุรุ) องค์พระผู้เป็นเจ้าวาเฮ่คุรุ และพระคัมภีร์ คุรุครันท์ซาฮิป จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ชาวชิกข์นับถือ นั้น จะมีคำว่า “ คุรุ ” อยู่ด้วย คำว่า คุรุ ในภาษาปัญจาบ เท้ากับ คุรุ (ภาษาสันสกฤต) หรือ คุรุ (ภาษาบาลี) แปลว่า ผู้ให้การ ศึกษา (คุรุ) นั่นเอง ดังนั้น การเรียกตนเองว่า ชิกข์ จึงมีความหมายแสดงถึงความเป็น “ ศิษย์ ” ซึ่งเป็นผู้ศึกษาที่มีความเคารพต่อ “ คุรุ ” ซึ่งเป็นผู้ให้การศึกษาตนเอง

4.1.4 ประเภทของชาว “ชิกข์” ในประเทศไทย

ชาวชิกข์ส่วนใหญ่ที่มีเชื้อสายปัญจาบ ใช้ภาษาปัญจาบเป็นภาษาของกลุ่ม ปัจจุบันชาวชิกข์ในประเทศไทยมีประมาณ 30,000 คน (อินทริชา ซาฮีร์, อ้างแล้ว) เฉพาะ ในกรุงเทพฯมีประมาณ 25,000 คน ชาวชิกข์ในกรุงเทพฯ มี 2 กลุ่ม คือ ออกาลี และนาม ธารี

“ออกาลี” หรือ ชิกข์แท้ ความหมายของออกาลี คือ “ไม่มีกาลเวลา” ชิกข์ออกาลีจะ โภกผ้าสี เช่น สีดำ น้ำเงิน แดง เขียว น้ำตาล รับประทานอาหารได้ทุกชนิด แต่จะเป็นที่ ทราบกันว่า ไม่ควรรับประทานสิ่งที่จะทำให้เอาใจออกห่างจากพระเป็นเจ้า อาทิ ของมี นเมา สิ่งเสพติด

“นามธารี” ชิกข์นามธารีจะโภกผ้าสีขาวและไม่รับประทานเนื้อสัตว์

ซิกข์ทั้งสองกลุ่มมีหลักธรรมที่คล้ายคลึงกันและมาจากแหล่งกำเนิดเดียวกัน แต่ก่อนจะมีเพียงอภาลีเท่านั้น แต่เนื่องจากพระศาสดาองค์สุดท้าย คือ องค์ที่ 10 ได้ยกพระคัมภีร์อาทิกรันถ์ขึ้นเป็นศาสดา เพื่อยุติการสืบทอดศาสนาโดยบุคคล จึงมีชาวซิกข์บางส่วนไม่เห็นด้วย เพราะต้องการมีศาสดาสืบทอดศาสนา และได้แยกตัวออกมาตั้งนิกายใหม่ คือ นามธารี มีศาสดาสืบทอดเรื่อยมา ศาสดาคนปัจจุบันของนามธารี คือ ศิริสัตคุรุ ย์คียัต ซิงห์ยี

4.1.5 การย้ายถิ่นเข้าสู่ประเทศไทยของชาวซิกข์

การอพยพของชาวซิกข์เข้าสู่ประเทศไทย ไม่ปรากฏแน่ชัดว่ามีการอพยพเข้ามาใน พ.ศ.ใด แต่ที่ทราบ คือ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีชาวซิกข์กลุ่มหนึ่งเข้ามาประกอบอาชีพค้าผ้า โดยมีข้อความที่กล่าวถึงชาวซิกข์กลุ่มนี้ ในหนังสือพระราชกรณียกิจ ดังนี้

ชาวซิกข์คนแรกเท่าที่ทราบ เมื่อมาถึงประเทศไทยแล้ว ก็ได้ทำการค้าขายผ้าในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ต่อมา เขาได้เดินทางกลับไปยังแคว้นปัญจาบ บอกกล่าวการมาประเทศไทยแก่พี่น้องของตนว่า ประเทศสยามเป็นที่น่าอยู่ แม้คนต่างชาติที่ไปก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี เมื่อญาติพี่น้องของชาวซิกข์คนนั้นทราบความ ต่างก็ใคร่จะมา สูประเทศไทย ชาวซิกข์ผู้นั้นได้นำญาติพี่น้องของเขาไปด้วย 2-3 คน และมาทำการค้าขายผ้า จนกิจการค้าได้เจริญก้าวหน้ากว่าเดิมเป็นอันมาก และเห็นว่าควรจะเป็นที่อยู่ถาวรได้แล้ว เขาจึงกลับไปแคว้นปัญจาบ และนำครอบครัวญาติพี่น้องมาตั้งถิ่นฐานถาวรในประเทศไทย ร้านของเขาแรก ตั้งอยู่แถวบ้านหม้อ เรียกว่า “ร้านแขก” (อินทรา ซาฮีร์, 2534 : 3)

การเริ่มต้นอพยพของชาวซิกข์มาจากแคว้นปัญจาบ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทย อาจสันนิษฐานได้ว่า เกิดขึ้นภายหลังการเสียดินแดนของซิกข์ให้แก่อังกฤษ อันเป็นผลมาจากการพ่ายแพ้จากการรบครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1849 ทำให้ชาวซิกข์ที่ไม่ต้องการตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ก็พากันอพยพจากดินแดนของตนไปสู่ดินแดนอื่น โดยมีส่วน

หนึ่งทีอพยพเข้ามารับราชการทหารในดินแดนทางแหลมมลายู ก่อนปี ค.ศ.1891 (พ.ศ.2434) ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ เรื่องระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาส ทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก 109 ของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงพบกับทหารชาวซิกข์ระหว่างเสด็จเยือนค่ายทหารใน เมืองเปรัก ว่า “ ทหารเป็นแขกซิกข์ทั้งนั้น ว่ามี 1,000 คน รายไปอยู่ที่ต่างๆ...” และ ขณะเสด็จประพาสเมืองภูเก็ต ได้ทรงบันทึกถึงตำรวจซิกข์ว่า “ ที่หน้าตึกเจ้าท่า มีทหาร กรุงเทพฯ ที่ออกมาอยู่กับกรรมกร และพวกจีน หัวหน้าตันแช มาคอยรับหลายสิบคน มีโปลิศแขกซิกข์รับแถวหนึ่งด้วย ” และ “ โปลิศที่มาเยอะมาก แต่พวกหลายกอง แต่งตัว ต่างๆ กัน เห็นจะกว่า 5 อย่าง บอกป็นยังเป็นภาษาอังกฤษ... รวมทั้งสิ้น ไทย จีน แขก 238 คน ” จะเห็นได้ว่าชาวซิกข์ที่เข้ามาในประเทศไทยนั้น ในระยะเริ่มแรกประกอบ อาชีพ 2 ลักษณะ คือ รับราชการ และ ค้าขาย (อินทรา ซาฮีร์, 2534 5-6)

4.1.6 การตั้งถิ่นฐานของชาวซิกข์

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวซิกข์ในพหุรัต คงจะตั้งกระจายกันตลอดแนวถนน บ้านหม้อ มาจนจรดถนนพหุรัต โดยสภาพของบริเวณถนนพหุรัตในช่วงสมัยรัชกาล ที่ 5 ภายหลังที่ทรงให้ตัดถนนพหุรัตขึ้น ในปี พ.ศ.2434 แล้ว ก็ยังมีได้โปรดให้ทำ ประโยชน์อะไรในบริเวณนี้ จนถึงปี พ.ศ.2441 จึงมีพระราชดำริว่า ทรงจะปลูกสร้าง ตึกแถวริมถนน เพื่อสร้างผลประโยชน์

การสร้างตึกแถวบริเวณถนนพหุรัต ในช่วงแรกนี้จะทำการก่อสร้างเฉพาะตึกแถว ริมถนนเท่านั้น ด้านในคงเป็นบ้านไม้หลังคามุงแฝก หรือเป็นบ้านฝาไม้ไผ่ขัดตะเหมือน เดิม เพราะเมื่อเกิดเพลิงไหม้บริเวณพหุรัตในปี พ.ศ.2447 นั้น ได้มีการประกาศห้ามไม่ ให้มีการสร้างเรือนโรงทำด้วยไม้ต่างๆ ในที่เกิดเพลิงไหม้ ตำบลถนนพหุรัต ประกาศลง วันที่ 17 มกราคม พ.ศ.2447 (ร.ศ.122) ประกาศต้นฉบับนี้หาไม่พบ แต่มีประกาศใน ช่วงเดียวกันที่ห้ามปลูกสร้างเรือนโรงที่ทำด้วยไม้ในบริเวณเพลิงไหม้ที่บริเวณบางรัก สำเพ็ง ตลาดน้อย หลังจากการออกประกาศฉบับนี้ ทำให้การก่อสร้างบริเวณพหุรัตมี

ลักษณะเป็นตึกแถวแบบสมัยใหม่มากขึ้น เมื่อประกอบกับการที่เป็นย่านการค้า และ ย่านชุมชนมาแต่เดิม เพราะตั้งอยู่ใกล้กับประตูสะพานหิน อันเป็นทางไปสู่ลำเพ็ญ ซึ่งเป็นย่านการค้าที่สำคัญ ทำให้บริเวณนี้มีความเจริญมาก โดยในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น ทางด้านถนนจักรเพชรตรงข้ามกำแพงพระนคร มีตึกแถว 2 ชั้นสร้างใหม่หลายแถว ต่อเนื่องกับถนนพารุทธ์ และความเจริญของย่านนี้ ก็มีต่อเนื่องมาตลอดจนถึงสมัย รัชกาลที่ 6

จากการที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน เพื่อทำการค้าของชาวชิกซ์ในบริเวณพารุทธ์ ทำให้ ชาวชิกซ์บางคนเข้ามาอยู่นานพอ เริ่มซื้อที่ดินได้ และมีเงินลงทุนสะสมพอสมควร จึงได้ทำคำร้องขอซื้อที่ดินในบริเวณพารุทธ์ เพื่อเป็นที่พักถาวร เหตุที่ต้องทำคำร้อง เพื่อขอซื้อที่ดิน เนื่องจากตามหลักกฎหมายที่ดินของไทยนั้น ได้มีประกาศในรัชกาลที่ 4 เกี่ยวกับการกำหนดขายที่ดินแก่คนนอกประเทศ ซึ่งระบุว่า " ที่ดินภายในกำแพงพระ นคร และห่างจากกำแพงพระนคร โดยรอบออกไป 200 เส้น (ประมาณ 5 กิโลเมตร) ห้ามผู้เป็นเจ้าของที่ดินขายที่ดินนั้น เป็นสิทธิขาดแก่ชาวต่างประเทศ ซึ่งยังเข้ามาพัก อาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่ถึง 10 ปี " (อ้างใน อินทิตรา ซาฮิร, 2534 หน้า 35) ดังนั้นชาว ชิกซ์ เมื่อต้องการจะซื้อที่ดินจึงต้องยื่นคำร้องต่อทางราชการ

อาจกล่าวได้ว่า เมื่อถึงช่วงเวลานี้ ชาวชิกซ์ที่เข้ามาพักอาศัย และประกอบอาชีพ ในประเทศไทยได้ตั้งหลักแหล่งที่มั่นคงแล้วในบริเวณพารุทธ์ และจากการที่สามารถ สร้างหลักฐานฐานะได้ในเมืองไทย น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่จะจูงใจให้ชาวชิกซ์อพยพเข้า มาอยู่ในเมืองไทยเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากการที่เริ่มมีศาสนสถานแห่งแรกของชาวชิกซ์ เกิดขึ้น

4.1.7 การตั้งศาสนสถานแห่งแรกในเมืองไทย

จากการที่ชาวชิกซ์ได้เข้ามาพักอาศัยในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมากขึ้น จึงนำไปสู่ การมีศาสนสถานแห่งแรกของชาวชิกซ์ในกรุงเทพฯ โดยตั้งอยู่บริเวณถนนบ้านหม้อ เหตุที่ชาวชิกซ์ต้องมีศาสนสถานขึ้น เพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนานั้น เนื่องจาก ว่า ในสังคมของชาวชิกซ์นั้น คำสอนทางศาสนามุ่งเน้นถึงความร่วมมือ และการให้

ความช่วยเหลือกันในชุมชน นอกจากนั้นในคำสอนยังระบุว่าในที่ไหนที่มีชาวซิกข์มากกว่า 2 ครอบครัวมาอยู่ร่วมกันที่นั่น ควรมีสถานที่เพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกัน แต่ศาสนสถานของชาวซิกข์นั้น ไม่จำเป็นต้องก่อสร้างในรูปลักษณะที่เป็นศาสนสถานถาวร ถ้ายังไม่มีปัจจัยที่จะก่อสร้าง ชาวซิกข์สามารถใช้สถานที่ใดๆ ก็ได้เป็นศาสนสถาน แต่บริเวณนั้นต้องสะอาด และมีที่ประดิษฐานพระคัมภีร์ ซึ่งถือเป็นตัวแทนของพระศาสดา โดยที่ประดิษฐานพระมหาคัมภีร์จะสร้างเป็นแท่น หรือยกพื้นสูงกว่าบริเวณโดยรอบ เนื้อแท่นต้องมีผ้าขาวพาดอยู่เบื้องบน บริเวณใดที่มีพระมหาคัมภีร์ตั้งอยู่ บริเวณนั้นก็ถือว่าเป็นศาสนสถานของชาวซิกข์ได้

การตั้งหลักแหล่งของชาวซิกข์ มักจะตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกันเป็นกลุ่ม ดังจะเห็นได้จากการรวมกลุ่มกันบริเวณบ้านหม้อในระยะแรก และต่อมาเมื่อมีการสร้างวัดขึ้นในบริเวณถนนพาราหุรัด และถนนจักรเพชร ทำให้ชุมชนซิกข์เคลื่อนย้ายมาอยู่รอบบริเวณวัดซิกข์แทน ทั้งที่บริเวณรอบศาสนสถานแห่งนี้ ในระยะแรกเป็นที่พักอาศัยของคนไทย

เหตุที่ชุมชนชาวซิกข์มักจะตั้งอยู่โดยรอบศาสนสถานหรือวัดของตน ซึ่งชาวซิกข์เรียกว่า “ กูรุดวาร ” (Gurudwara) เนื่องจากวัดของชาวซิกข์มีบทบาทอย่างสูงต่อชุมชน ทั้งกิจกรรมทางสังคม และเศรษฐกิจ โดยอาจจะแยกบทบาทต่างๆ ได้ดังนี้

4.1.7.1 ในฐานะที่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ศาสนาซิกข์ สนับสนุนการร่วมมือกันภายในชุมชน และการร่วมกิจกรรมกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชน โดยให้ถือว่าทุกคนเป็นพี่น้องกัน จัดให้มีครัวชุมชนขึ้น เพื่อเลี้ยงอาหารให้แก่ผู้เดินทางมาที่วัด และเมื่อมีพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การเฉลิมฉลองวันเกิดของศาสดาองค์ต่างๆ ผู้หญิงชาวซิกข์จะเดินทางมาที่วัด เพื่อร่วมกันทำอาหาร เพื่อเลี้ยงสมาชิกของชุมชนที่มาร่วมงานที่วัดระหว่างมีพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนั้นการที่ผู้ชายชาวซิกข์ มาสวดมนต์ที่วัดในช่วงเช้าก่อนจะเดินทางไปประกอบอาชีพของตน ทำให้ศาสนสถานเป็นศูนย์รวมในการพบปะของชาวซิกข์ในชุมชนเป็นประจำ

4.1.7.2 ในฐานะสถานที่ประกอบพิธีทางสังคม พิธีกรรมเกี่ยวกับบุคคลในศาสนาซิกข์จะไม่สมบูรณ์ ถ้ามิได้ประกอบพิธีขึ้นต่อหน้าพระคัมภีร์อาทิกรันถ์ (คัมภีร์

ประจำศาสนา) ดังนั้นพิธีการสาบานตนว่าจะถือลัทธิ 5 ก. พิธีกรรมนั้น การแต่งงาน จึงต้องมาประกอบพิธีที่วัด

4.1.7.3 ในฐานะที่วัดมีหน้าที่ในทางสังคมสงเคราะห์ ตามคำสั่งสอนของพระศาสดา ได้ระบุน้ำที่ทางสังคมของวัดไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ

- 1) ให้ความรู้ โดยสนับสนุนการศึกษา
- 2) ให้อาหาร โดยจัดให้มีครัวชุมชน
- 3) ให้ยารักษาโรค โดยจัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อแจกจ่ายยาแก่คนทั่วไป
- 4) ให้การสงเคราะห์ โดยจัดให้มีที่พักอาศัยแก่ผู้ไม่มีคนเลี้ยงดู หรือไม่มีอาชีพ

4.1.7.4 นอกจากการทำหน้าที่ดังกล่าวแล้ว วัดยังมีบทบาททางอ้อมในการส่งเสริมเศรษฐกิจในกลุ่มชนชาวชิขี จากการที่วัดมีฐานะเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน ทำให้ชาวชิขีที่อยู่ในเขตเดียวกันต้องเดินทางมาที่วัด เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ จากการที่เข้าร่วมกิจกรรมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางนี้ ได้นำไปสู่การเกิดความสนิทสนมกันภายในหมู่ชาวชิขีด้วยกันเอง อันนำไปสู่การช่วยเหลือกันในกลุ่มชน

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าภายหลังการเดินทางเข้ามาของชาวชิขีสู่ประเทศไทย ในรัชกาลที่ 5 ชาวชิขีได้เข้ามากลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แต่ในระยะแรกชาวชิขียังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย และยักรวมกลุ่มกันภายในชุมชนตนเองมากกว่าจะดำเนินกิจกรรมออกไปภายนอกชุมชน การรวมกลุ่มทำกิจกรรมของชาวชิขีนั้น มักจะอาศัยวัดเป็นแหล่งพบปะกัน เพื่อประกอบกิจกรรมการเคลื่อนไหวของชาวชิขีในยุคนั้น รัฐบาลไทยไม่ค่อยพึงเล็งนัก เพราะถือว่าการแสดงกิจกรรมทางศาสนามากกว่าจะเป็นกิจกรรมทางการเมืองประกอบกับชาวชิขีไม่เคยแสดงท่าทีที่จะคัดค้านนโยบายใดๆ ของรัฐ ทำให้ชนกลุ่มนี้ไม่ถูกพึงเล็งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทย แม้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 ชาวจีนซึ่งเป็นชนต่างชาติอีกกลุ่มหนึ่งจะถูกพึงเล็งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทย โดยสาเหตุจากเรื่องทางการเมืองแล้วก็ตาม

การเคลื่อนไหวของชาวซิกข์ในชุมชน แม้ว่าจะไม่ถูกเพ่งเล็งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทย แต่การที่ในสมัยนั้นอินเดียยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษอยู่ ทำให้ชาวซิกข์ที่เดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้นเป็นคนในบังคับอังกฤษ จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของอังกฤษที่ประจำอยู่ในประเทศไทย คอยสอดส่องดูแลการเคลื่อนไหวของชาวซิกข์ในไทย โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงใดๆ ขึ้นภายในอินเดียที่เจ้าหน้าที่อาณานิคมของอังกฤษคิดว่าอาจส่งผลกระทบต่อชาวซิกข์ในไทย ก็จะทำให้ถูกเพ่งเล็งมากขึ้น

ในอดีตการตั้งถิ่นฐานของชาวซิกข์ ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณของพายุหัด บ้านหม้อหรือบริเวณริมถนนเท่านั้น ซึ่งภายในของชุมชนข้างหลังจะเป็นบ้านเรือนที่ปลูกด้วยบ้านไม้หลังคามุงแฝก หรือเป็นบ้านไม้ไผ่ขัดแตะ จึงสามารถทำให้เกิดเพลิงไหม้ได้ง่าย ซึ่งเมื่อปี พ.ศ.2447 ได้เกิดเพลิงไหม้บริเวณพายุหัด จึงทำให้ทางรัฐบาลไทยได้ประกาศห้ามไม่ให้ปลูกสร้างเรือนโรงที่ทำด้วยไม้ต่างๆ จึงทำให้บริเวณพายุหัดมีลักษณะเป็นตึกแถวแบบสมัยใหม่ขึ้น ซึ่งในสมัยนั้นจะมีตึกแถวอยู่เฉพาะบริเวณด้านหน้าถนนเท่านั้น ด้านหลังตึกแถวจะเป็นเรือนไม้ให้เช่า ซึ่งปลูกสร้างอยู่บนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในขณะที่ตลาดผ้าในปัจจุบันเป็นแหล่งสลัมจากถนนพายุหัดมาทางด้านถนนจักรเพชรจะมีตึกแถวริมถนนมาถึงช่วงประตูเหล็กใหญ่และประตูเหล็กเล็กไปจนจรดศาลเจ้าแม่ทับทิม และจากศาลเจ้าแม่ทับทิมจะเป็นเขตไฟฟ้าสลับกับตึกแถว ด้านหลังตึกแถวจะเป็นเรือนแถวครึ่งตึกครึ่งไม้ โดยชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ด้านบนก่อสร้างด้วยไม้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยและชาวจีน สุดทางเป็นเขตของการไฟฟ้า ปลายถนนจักรเพชรด้านนี้เป็นที่ตั้งของอาคารกรมไปรษณีย์โทรเลขแห่งแรกของไทยที่สร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา อาคารแห่งนี้จะถูกรื้อถอนไป เมื่อมีการ ก่อสร้างสะพานคูขนานของสะพานพระพุทธยอดฟ้าตรงข้ามสถานีไฟฟ้าวัดเสียบเป็นที่ตั้งของกรมกลีกรวมและโรงแรมสีฟ้า หน้าโรงแรมมีท่าจอดรถบรรทุกสิบล้อสำหรับขนถ่ายสินค้า สภาพการจราจรในถนนจักรเพชรเวลานั้นยังไม่พลุกพล่านมากนักเพราะถนนจักรเพชรมิใช่ย่านการค้า แหล่งการค้าจะมีอยู่เฉพาะช่วงหน้าถนนที่ติดกับถนนพายุหัด ส่วนที่เข้ามาด้านในจะเป็นแหล่งที่พักอาศัย สุดถนน

จักรเพชรด้านหน้าไปรษณีย์เป็นท่ารถราง ซึ่งจะแล่นผ่านถนนจักรเพชรและวังบูรพา ไปสุดทางที่บางลำภู ส่วนด้านหน้าถนนพายุรัตน์จะมีรถรางอีกสายที่แล่นจากถนน เจริญกรุง (ถนนตึก) มายังบางรัก ผ่านเยาวราชมาสู่พายุรัตน์ และไปสุดสายที่ห้อง สนามหลวง

การที่พายุรัตน์เป็นย่านชุมชน และเป็นแหล่งทางการค้า อีกทั้งเป็นแหล่งที่พักอาศัย ของชาวชิคซ์และมีแหล่งที่พักราคาถูก คือ บริเวณวัดราชบูรณะ และเรือนไม้ให้เช่าใน ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ทำให้ชาวชิคซ์รุ่นใหม่ที่ชอบพามา จากอินเดียในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สามารถจะหาที่พักอาศัยราคาไม่แพงอยู่ใน บริเวณชุมชนของตนได้ ในช่วงนั้นมิได้มีเฉพาะชาวชิคซ์แต่มีชาวอินเดียอื่นๆ ที่อพยพ เข้ามาในเวลานั้นเข้ามาพักอาศัยในแถวนี้ด้วย

การเปลี่ยนแปลงของพายุรัตน์เกิดขึ้นเมื่อเกิดไฟไหม้สลัมบริเวณตลาดผ้า ทำให้ทาง วัดราชบูรณะซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินทำการก่อสร้างอาคารขึ้นแทนบริเวณสลัมเดิม อาคาร ที่เกิดขึ้นคือบริเวณตลาดผ้าพายุรัตน์ในปัจจุบัน ส่วนทางเรือนไม้ที่มีผู้เช่าพักอาศัยอยู่ ซึ่งตั้งอยู่ด้านหลังตึกแถวบริเวณหัวมุมถนนพายุรัตน์ด้านที่ติดต่อกับถนนจักรเพชร ซึ่งเป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์นั้น ทางสำนักงานทรัพย์สินฯ มีนโยบายที่จะปรับปรุงที่ดินบริเวณนี้ใหม่ จึงมอบหมายให้บริษัทศรีประสิทธิ์เป็น ผู้ดำเนินการปลูกสร้างอาคารที่พักอาศัยขึ้นใหม่แทนเรือนไม้เดิม อาคารที่ปลูกใหม่นี้ สร้างในลักษณะแฟลตที่พัก ระยะเวลาที่ทำการก่อสร้างประมาณ พ.ศ.2510 โดยชั้น ล่างและชั้นที่สองออกแบบสำหรับเป็นอาคารที่จอดรถ แต่เนื่องจากผู้ที่มาเช่าแฟลตอยู่ มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก จึงไม่มีรถยนต์มาจอด ทางบริษัทฯ จึงเปลี่ยนบริเวณที่ จอดรถมาเป็นแผงขายของให้ผู้สนใจเข้ามาเช่าขายของแทนและบริเวณนี้ คือ ศูนย์ การค้าพายุรัตน์ในปัจจุบัน

ช่วงที่เกิดเพลิงไหม้สลัมพายุรัตน์และการไล่ที่ เพื่อการสร้างแฟลตขึ้นแทนที่เรือนไม้ ทำให้ชาวชิคซ์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวต้องเคลื่อนย้ายออก บางคนก็ย้ายไปอยู่ ที่อื่น ในขณะที่บางคนก็ย้ายข้ามฟากถนนมาอยู่ตึกแถวบริเวณถนนจักรเพชรด้าน สะพานหัน สีแยกบ้านแขก สุขุมวิท จรัลสนิทวงศ์ เป็นต้น

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดแหล่งที่จะทำการศึกษาที่ชุมชนชาวซิกข์บริเวณ จรัลสนิทวงศ์ซอย 11 เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนของชาวซิกข์ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ที่เป็นแหล่งชุมชนของชาวซิกข์ที่ใหญ่แห่งหนึ่ง เนื่องจากมีการอาศัยของชาวซิกข์เป็น จำนวนประมาณ 150 หลังคาเรือน

ลักษณะอาคารบ้านเรือนในบริเวณนี้จะเป็นการก่อสร้างบ้านเรือนในลักษณะของ หมู่บ้านจัดสรรซึ่งจะเป็นบ้านเดี่ยว และบ้านแฝด ตลอดจนมีการซื้อที่ดินสร้างเอง โดย ชาวซิกข์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณจะอยู่ในหมู่บ้านที่มีชื่อว่า " อิมอัมพร 1 " นอกจากนี้แล้วยังมีหมู่บ้านซิกข์อีกแห่งหนึ่งที่อยู่ในซอยจรัลสนิทวงศ์ 13 ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับ หมู่บ้านอิมอัมพร 1 สำหรับการตั้งบ้านเรือนของชาวซิกข์ในหมู่บ้านอิมอัมพร 1 นี้จะมีการตั้งบ้านเรือนของชาวซิกข์เหมือนกับที่บริเวณพาดูร์ดี กล่าวคือ จะมีการรวมตัวกัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน อยู่ในระยะใกล้เคียงกัน นอกจากนี้แล้วยังมีชาวไทย ชาวจีน และฮินดู อาศัยอยู่ด้วย ซึ่งในหมู่บ้านนี้จะมีทั้งหมด 150 หลังคาเรือน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวซิกข์ ประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือ 10 เปอร์เซ็นต์จะเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

การสร้างบ้านเรือนของชาวซิกข์ในหมู่บ้านนี้จะมีลักษณะทันสมัยเหมือนกับ ลักษณะของบ้านชาวไทยในบริเวณกรุงเทพฯ นอกจากนี้แล้วยังมีการผสมผสานความ เป็นไทยเข้าไปในบ้านของชาวซิกข์ได้ด้วย โดยจะมีการปลูกบ้านต้นไม้ตามความเชื่อ ของไทย ตลอดจนการปลูกสร้างศาลพระภูมิ หรือการมีห้องพระภายในบ้านของ ชาวซิกข์ด้วย แต่ภายในห้องพระจะมีพระคัมภีร์ของศาสนาซิกข์ที่เปรียบเสมือน พระศาสดาเอาไว้ภายในห้องนี้ด้วย นอกจากนี้แล้วภายในบ้านยังมีการตกแต่งอย่าง เรียบง่าย แต่จะมีภาพฝาผนังติดเอาไว้ด้วยซึ่งภาพดังกล่าวจะเป็นองค์พระศาสดาของ ศาสนาซิกข์ไว้ทั้ง 10 องค์ หรือบางบ้านจะเน้นเฉพาะองค์พระศาสดาองค์ที่ 1 และ 10 เท่านั้น

4.2 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

4.2.1 การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศไทย

ชาวไทยเชื้อสายมอญจะตั้งบ้านเรือนริมแม่น้ำสายต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลอง บริเวณจังหวัดนครนายก กาญจนบุรี ราชบุรี และเขตช่วงต่อระหว่างอยุธยาและนนทบุรี บริเวณตำบลสามโคกและปากเกร็ด

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาวไทยเชื้อสายมอญอพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา กษัตริย์กรุงศรีอยุธยาจะโปรดเกล้าให้อาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำดังกล่าวข้างต้น ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระยาเจ๋งได้อพยพครอบครัวมอญหนีภัยพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารประมาณ 1,000 ครอบครัว โปรดเกล้าฯให้ตั้งบ้านเรือนบริเวณเมืองนนทบุรี แถบตำบลสามโคกและปากเกร็ด บริเวณปากน้ำโพ เมืองนครสวรรค์ บริเวณด้านฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่เขตวัดละมุด บางไส้ไก่ ไปจนถึงคลองมอญ บริเวณวัดประดิษฐาราม วัดราชคฤห์ และวัดอินทาราม ครอบครัวมอญในบริเวณเหล่านี้ได้ย้ายออกไปอยู่นอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ครอบครัวมอญยังคงอพยพเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีเจ้านายมอญ 7 คนได้อพยพหนีตายจากพม่าเข้ามาในประเทศไทย ขอพระราชทานที่ดินทำกินจากสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านคอยตั้งรับพม่า เจ้านายกลุ่มนี้ได้รับพระราชทานที่ดินทำกินในบริเวณท่าขนุน ท่ากระดาน ท่าตะกั่ว ลุ่มสุ่ม เมืองสิงห์และทองผาภูมิ ต่อมาครอบครัวมอญอพยพมาอยู่เพิ่มเติม ทำให้พื้นที่เดิมไม่เพียงพอ จึงมีการพระราชทานที่ทำกินให้มากขึ้น โดยให้ตั้งบ้านเรือนตั้งแต่เมืองไทรโยคไปจนถึงเมืองราชบุรี ปัจจุบันได้แก่อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เรื่อยไปจนถึงอำเภอบ้านโป่ง และโพธาราม จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันชาวมอญยังอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ค่อนข้างหนาแน่น

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดให้สร้างป้อมปราการที่ปากลัด แล้วสร้างเมืองใหม่ ชื่อเมือง "นครเขื่อนขันธ์" โปรดเกล้าให้อพยพครัวเรือนมอญซึ่งสืบเชื้อสายจากพระยามหาโยธา (เจ่ง) ให้มาตั้งถิ่นฐานบริเวณเมืองใหม่ที่สร้างขึ้น แต่งตั้งให้สมิงทอมา บุตรคนแรกของพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นเสนาบดีศรีสงคราม ทำหน้าที่รักษาเมือง จึงปรากฏเป็นชุมชนชาวมอญอีกแห่งหนึ่ง ปัจจุบันคืออำเภอพระประแดง

ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังมีครอบครัวมอญหนีสงครามเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่เนืองๆ ส่วนมากจะโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณที่มีครอบครัวมอญอาศัยอยู่ก่อนแล้วเช่น บริเวณอำเภอสามโคก บริเวณวัดชนะสงคราม บริเวณปากคลองบางลำพู บริเวณสมุทรสาคร ลพบุรี ลำปาง อุทัยธานี และลำพูน สำหรับการศึกษาคั้งนี้ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายมอญที่ถูกศึกษาเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในบริเวณ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และอำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

4.2.2 ความเป็นมาของชุมชนสามโคกและเกาะเกร็ด

ชุมชนสามโคก เป็นชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นโดยครอบครัวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยราว พ.ศ. 2202 ซึ่งตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาในปี พ.ศ. 2317 ซึ่งเป็นสมัยกรุงธนบุรี พระยาเจ่งได้อพยพครอบครัวมอญเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งครอบครัวที่สามโคก และปากเกร็ด ต่อมาในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการย้ายครัวเรือนมอญจากสามโคกไปพำนักบริเวณเมืองนครเขื่อนขันธ์

ครัวเรือนที่ตั้งบ้านเรือนบริเวณสามโคก ถือเป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุด ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรี ชื่อว่าเมือง "ประทุมธานี" ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนเป็น "ปทุมธานี" บ้านสามโคกกลายเป็นอำเภอสามโคก มี 11 ตำบล คือ บางเตย สามโคก กระแซง บางโพธิ์เหนือ คลองควาย ท้ายเกาะ บางกระบือ เขียงรากน้อย เขียงรากใหญ่ บ้านปทุมและบ้านจิว ในการศึกษาครั้งนี้ครัว

เรือนมอญที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลคลองควาย ซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเหนืออำเภอเมืองและที่ว่าการอำเภอสามโคกขึ้นไป ส่วนมากจะประกอบอาชีพค้าขายทางเรือเป็นหลัก

ชุมชนเกาะเกร็ด เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนเกาะขนาดใหญ่ ตั้งอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีฐานะเป็นตำบล เกาะเกร็ด เป็นชุมชนที่มีความเจริญมาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมเป็นที่ตั้งด่านขนอนตรวจตราเรือต่างๆ ที่ขึ้นล่องค้าขายกับกรุงศรีอยุธยา ต่อมาไทยเสียกรุงให้แก่พม่า ผู้คนที่อาศัยในบริเวณนี้จึงได้อพยพหนีภัยไป ต่อมาเมื่อพระยาเจ่งได้พาพรรคพวกหลบหนีภัยจากพม่าเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าตากสินมหาราช จึงทรงโปรดเกล้าให้ตั้งบ้านเรือนที่ปากเกร็ด นนทบุรีและตำบลสามโคก แล้วรื้อฟื้นด่านขนอนขึ้นมาใหม่ มีชาวมอญในพื้นที่เป็นนายด่านคอยตรวจตราป้องกัน ไม่ให้ทัพพม่าล่วงเข้ามาถึงกรุงธนบุรี ต่อมาในสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สมิงสอดเบาได้อพยพครอบครัวมอญเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จึงโปรดให้ตั้งบ้านเรือนในเกาะเกร็ดบ้าง สามโคกบ้าง ครอบครัวมอญเหล่านี้จึงมีสายสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ครอบครัวมอญที่ตั้งถิ่นฐานบนเกาะเกร็ดส่วนมากจะอยู่ในเขตหมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง และหมู่ที่ 7 บ้านโองอ่าง

ดังนั้นในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญครั้งนี้ผู้วิจัย กำหนดเก็บข้อมูลชาวไทยเชื้อชಾಯมอญที่อาศัยอยู่ในตำบลคลองควาย และบ้านลัดเกร็ด บ้านเสาธงทอง บ้านโองอ่าง บนเกาะเกร็ด เป็นหลัก เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีเชื้อสายมอญ

4.3 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

4.3.1 การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทย

กลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรที่ทำการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้มีสองกลุ่ม คือ กลุ่มเขมรโปรตุเกส และเขมรจาม ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์การอพยพเข้าตั้งถิ่น

ฐานในประเทศไทยของกลุ่มครอบครัวเขมรทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มเขมรโปรตุเกส เป็นกลุ่มเขมรที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้านายเขมร ซึ่งได้อพยพหนีภัย เข้ามาพึ่งบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เนื่องจากเกิดการแย่งชิงอำนาจระหว่างขุนนางในเขมร คือ สมเด็จพระยาโสรัฏฐ์ ขุนนางผู้ใหญ่เขมร และฟ้าทะละหะ (มุ) สมเด็จพระยาโสรัฏฐ์ขอให้ฝ่ายไทยไปช่วยปราบฟ้าทะละหะ (มุ) ฝ่ายไทยจึงส่งพระยายมราชไปสนับสนุน แต่ไม่สำเร็จเนื่องจากฝ่ายเขมรได้นำเอากองทัพเขมรจามาช่วย ทำให้พระยายมราชต้องพำนักเองและพระพี่นางเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เมื่อ พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงชุบเลี้ยงและโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนเหนือวัดสมอราย เพราะมีพวกข้าราชการเชื้อสายโปรตุเกส ที่นับถือศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกอาศัยอยู่ก่อนแล้ว เพื่อจะได้ปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันเนื่องจากเจ้านายที่อพยพเข้ามา นับถือศาสนาคริสต์ด้วย เจ้านายเหล่านี้เมื่อเข้ามาอยู่ร่วมกับชาวโปรตุเกส ก็ทำการสมรสกับชาวโปรตุเกสและตั้งรกรากอยู่ที่ประเทศสยาม ส่วนเจ้านายอื่นๆ เมื่อเสร็จศึกภายในประเทศก็อพยพกลับไป เขมรกลุ่มนี้จึงเป็นเขมรที่ได้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับวัฒนธรรมอื่นตั้งแต่ต้น ความเป็นเขมรจึงหลงเหลือค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการใช้นโยบายนิยมไทยในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เขมรกลุ่มนี้พยายามกลืนกลายเป็นชาติพันธุ์ของตนเองไปกับคนไทย ความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากเขมรมีอยู่บ้างในกลุ่มผู้มีฐานะดีเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนในหมู่บ้านมิตตคาม แต่ส่วนใหญ่จะรับรู้ว่ามีเชื้อสายเขมรแต่ความยึดมั่นในความเป็นเขมรมีค่อนข้างน้อย

กลุ่มเขมรจาม เขมรกลุ่มอพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่มีหลักฐานในกฎหมายแผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถ ว่ามีแขกประเภทหนึ่งเรียกว่า "อาสาจาม" อาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาหลายชั่วอายุคน สันนิษฐานว่า เป็นชนชาติที่อพยพมาจากเมืองขอมหลวง หรือเมืองเขมร

"อาสาจาม" เหล่านี้ เป็นกลุ่มที่มีทักษะในการรบ ดังนั้นจึงเป็นกำลังสำคัญในการรบกับพม่าก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะแตกครั้งที่ 2 "อาสาจาม" เหล่านี้กลับมาช่วยราชการอีกครั้ง เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชให้กับชาติไทยได้สำเร็จ และ

ได้ช่วยไทยรบกับเขมรในปี พ.ศ. 2314 เมื่อเสด็จศึกเขมรเจ้าพระยารามา (ต่อมาคือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ได้กวาดต้อนครอบครัวเขมรและครอบครัวจามมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ป่าไผ่ชายทุ่งพญาไท หรือที่ชาวเขมรเรียกว่า "พุมเปรย" แปลว่าบ้านป่า หรือ เมืองป่า แต่คนไทยเรียกคนกลุ่มนี้ว่า บ้านครัวแขก

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยได้ยกทัพไปตีเขมรและญวน โดยโปรดเกล้าให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) คุณกำลังอาสาจามไปรบ เมื่อรบชนะก็ได้กวาดต้อนครอบครัวเขมรเข้ามาอีก และให้อยู่ร่วมกับเขมรจาม กองอาสาเขมรจามได้ช่วยราชการสงครามในสมัยรัตนโกสินทร์หลายครั้ง จนกระทั่งหมดศึกสงคราม ลูกหลานของกองอาสาจามก็ยังรับราชการในกองทัพเรือจวบจนสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายเขมรจากกลุ่มนี้ก็ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนที่ปัจจุบันรู้จักกันดีในนาม ชุมชน "บ้านครัว"

4.3.2 การตั้งหมู่บ้านมิตตคามและชุมชนบ้านครัว

หมู่บ้าน มิตตคาม เป็นชุมชนโบราณของกลุ่มชาติพันธุ์โปรตุเกส เขมร และญวน หมู่บ้าน "มิตตคาม" เป็นที่รู้จักกันดีในนาม "หมู่บ้านสามเสน" หมู่บ้านนี้เริ่มปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นชุมชนที่สืบเชื้อสายมาจากชาวโปรตุเกส อาศัยสืบเนื่องกันมาโดยตลอด ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ชาวเขมรที่นับถือคริสต์ศาสนาเข้ามาอยู่ร่วมด้วย กลายเป็นชนกลุ่มเดียวกันในเวลาต่อมา เรียกรวมกันว่า บ้านเขมร

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชาวญวนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก หนีภัยเข้ามาพึ่งบรมโพธิสมภาร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้พระราชทานที่ดินให้อยู่ติดกับชาวเขมร เพราะนับถือศาสนาเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองกลุ่มมีการทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ จนในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีความพยายามเจรจาให้มีการปรองดองระหว่างกลุ่ม

ชาติพันธุ์ทั้งสอง เพื่อยุติข้อขัดแย้งระหว่างกัน โดยพร้อมใจกันรวมหมู่บ้านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า "หมู่บ้านมิตตคาม"

หมู่บ้านมิตตคามในปัจจุบันแบ่งเป็น 2 ส่วนอย่างเห็นได้ชัด ส่วนหนึ่งเป็นที่อาศัยของชาวญวน มีโบสถ์สำหรับประกอบศาสนากิจของตนเอง อีกส่วนหนึ่งอยู่ด้านในติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นส่วนที่ชาวเขมรโปรตุเกสอาศัยอยู่ มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 400 กว่าหลังคาเรือน ส่วนใหญ่นับถือคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิก มีโบสถ์ของตนเอง ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางค่อนข้างยากจน มีอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาค่อนข้างมากเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะค่อนข้างยากจน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะดีได้ย้ายออกไปอยู่นอกหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่

สำหรับชุมชนบ้านครัวเหนือ ประกอบด้วยชุมชนย่อย คือ ชุมชนบ้านครัวใต้ ชุมชนพระยาอังและชุมชนบ้านครัวเหนือ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอพญาไทติดต่อกับเขตอำเภอปทุมวัน ชุมชนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นชุมชนบ้านครัวเหนือ ซึ่งเป็นชุมชนแออัด มีพื้นที่ยาวไปตามลำคลองมหานาค มีถนนเจริญผลตัดผ่านกลางชุมชน มีเนื้อที่รวมกับชุมชนพระยาอังและชุมชนบ้านครัวใต้ประมาณ 50 ไร่เศษ ที่ดินที่ชุมชนนี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ถือเป็นที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผู้เข้าพักอาศัยต้องมีตราแดง ซึ่งเป็นเอกสารแสดงสิทธิ์ในการเข้าอยู่อาศัย

ชุมชนบ้านครัวเหนือประกอบด้วย 623 ครัวเรือน สภาพบ้านพักอาศัยค่อนข้างทรุดโทรม เนื่องจากเป็นชุมชนที่ค่อนข้างยากจน อาคารส่วนใหญ่ปลูกติดกันอย่างแออัด ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นผู้บริหารชุมชนส่วนมากเป็นชาวไทยอิสลาม มีโต๊ะอิหม่ามเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชน สำหรับการบริหารชุมชนจะดำเนินการในลักษณะคณะกรรมการ ปัจจุบันผู้ที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนจะเป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากเขมรจาม สายพระยาราชาवंสัน (บัว) อาชีพของชุมชนบ้านครัวเหนือในอดีต คือการทอผ้า โดยทอผ้าฝ้าย ทั้งทำเป็นผ้าใส่รอง ผ้าชิ้น และผ้าลายดอกต่างๆ ต่อมาได้พัฒนามาทอผ้าไหม ปกติชาวบ้านจะนำไหมมาจากเวียดนาม เขมร และภาคอีสาน มาย้อมและทอ ในอดีตชาวบ้านจะทำปลากรอบเพื่อนำไปแลกไหมดิบ ผ้าไหมที่ทอเสร็จแล้วมักจะใช้ทำใส่รอง จึงเป็นที่รู้สึกโดยทั่วไปว่า เป็นชุมชนที่ผลิตใส่รองมีคุณภาพ

ต่อมามีนักธุรกิจชาวอเมริกัน คือ จิม ทอมสัน มาส่งเสริมการทอผ้า ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนบ้านคร้วดีมาก แต่หลังจากที่ จิม ทอมสัน หายตัวไปอย่างลึกลับ กิจการการทอผ้าใหม่ก็เริ่มซบเซาลงไป ปัจจุบันคนรุ่นใหม่เริ่มมีอาชีพอย่างอื่นที่หลากหลาย เช่น รับราชการ เป็นทหารเรือ เนื่องจากบรรพบุรุษมีความชำนาญด้านการเดินเรือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือค้าขาย ส่วนกิจการการทอผ้าใหม่ ปัจจุบันมีน้อยเนื่องจากน้ำในคลองเน่าเสีย ไม่สามารถใช้ในการย้อมผ้าได้ จากการที่สมาชิกในชุมชนมีอาชีพค่อนข้างดีเป็นพื้นฐาน และบางครอบครัวก็มีการศึกษาดี ทำให้ฐานะของสมาชิกในชุมชนค่อนข้างดี เมื่อเปรียบเทียบกับเขมรโปรตุเกส

4.4 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย

4.4.1 ความเป็นมาของกลุ่มชนชาติไทในประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ซึ่งถือเป็นบรรพบุรุษของคนไทย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เก่าแก่ในเขตเอเชีย แหล่งกำเนิดของคนเชื้อชาติไท ยังไม่ชัดเจน มีการสันนิษฐานเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของคนเชื้อชาติไทไว้หลายกระแส บางกระแสเชื่อว่าชนชาติไทถือกำเนิดอยู่ในบริเวณสุวรรณภูมินานแล้ว ไม่ได้อพยพมาจากประเทศจีน แต่บางกระแสก็มีหลักฐานสนับสนุนได้ว่า ชนชาติไท อพยพมาจากเทือกเขาอัลไต เสดวนและยูนาน การที่ที่มาของชนชาติไทยังไม่กระจ่าง ทำให้การระบุแน่ชัดว่า ชนชาตินี้มีที่มาอย่างไรไม่อาจทำได้อย่างมั่นใจ แนวคิดที่มักจะถูกยึดถือมากสำหรับนักประวัติศาสตร์ไทย คือ แนวคิดที่สันนิษฐานโดยหมอเด็๊ด และได้รับการสานต่อความคิดโดยขุนวิจิตรมาตรา (รองอำมาตย์โท สง่า กาญจนพันธ์) ซึ่งได้รวบรวมงานชื่อหลักไทย อันเป็นหนังสือแต่งทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับพระราชทานรางวัลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กับประกาศนียบัตรวรรณคดีของราชบัณฑิตยสภาใน พ.ศ. 2471 เอกสารชิ้นนี้อธิบายว่า ถิ่นเดิมของชนชาติไทอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต ซึ่งเป็นป่อเกิดของพวกมองโกล ภายหลังได้แยกมาตั้งภูมิลำเนา

ใหญ่ในระหว่างแม่น้ำเหลืองและแม่น้ำแยงซีเกียง เรียกว่าอาณาจักรช้ายลาว มี นครลุง นครป่า และนครเงี้ยว เป็นราชธานี เมื่อจีนอพยพมาจากทะเลสาบคัสเปียน ก็ได้พบไทยเป็นชาติยิ่งใหญ่แล้ว

ราวปี พ.ศ. 300 ก่อนพุทธศักราช ชาวจีนเริ่มรุกรานชนชาติไท ต้องถอยร่น ลงมาทางใต้ จวบจนประมาณ พ.ศ. 1100 ได้ก่อตั้งอาณาจักรน่านเจ้าขึ้นที่ยูนนาน มีพระเจ้าฟี่ล่อเก๊ะ หรือขุนบรม เป็นปฐมกษัตริย์ สามารถขยายอาณาเขตเข้ามาถึง แคว้นสิบสองจุไทย หลวงพระบาง และบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้ก่อตั้งอาณาจักรโยนกในบริเวณสุวรรณภูมิ ซึ่งเคยเป็นถิ่นที่อยู่ของพวก ละว้า เขมร และมอญมาก่อน ใน พ.ศ. 1300 พงศาวดารจีนระบุว่า อาณาจักรน่าน เจ้าได้แยกตนเองเป็นแคว้นต่างๆ คือ โกสัมพี (แสนหวี) จุฬินี (ตังเกี๋ย) ไทศาตี หรือ มณีปุระ (อัสสัม) และโยนกเชียงแสน จวบจน พ.ศ. 1797 พระเจ้ากูปโล่ข่านเข้ามา โจมตีน่านเจ้าแตก จึงอพยพมาจากน่านเจ้าลงมาสมทบกับพวกแรกที่บริเวณ สุวรรณภูมิ ก่อตั้งบ้านเรือนเป็นหลายอาณาจักร

สำหรับชนชาติไท ซึ่งถือว่า เป็นต้นกำเนิดของ "คนไทย" เป็นกลุ่มที่เริ่มตั้ง อาณาจักรแห่งแรกที่สุโขทัย จากนั้นจึงได้ก่อตั้งอาณาจักรตามอีก 3 อาณาจักร คือ กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์

4.4.2 ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในชุมชนวัดสุวรรณาราม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย จะทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่สืบเชื้อสายมาจากคนไทยที่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยาเมื่อครั้งกรุงแตก มาอาศัยอยู่ในเขตชุมชนเก่า ชื่อ "ชุมชนวัดสุวรรณาราม"

ชุมชนวัดสุวรรณาราม เป็นชุมชนเก่าแก่แต่โบราณ เดิมเรียกว่า ชุมชนบ้าน บุ ตั้งอยู่ริมคลองบางกอกน้อย ซึ่งเป็นเส้นทางเดินทางเก่าของคนสมัยกรุงศรี อยุธยา สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนไทยที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานภายหลังกรุงศรีอยุธยา ตกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) ภายหลังจากเมื่อมีการสถาปนากรุงธนบุรี เป็นราชธานี

ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ประชากรในชุมชนบ้านบุเริ่มหนาแน่นมากขึ้น ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดเกล้าให้มีการบูรณะวัดทอง เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีศพพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพาร (เนื่องจากมีประเพณีห้ามเผาศพเชื้อพระวงศ์ในเขตกำแพงพระนคร) ภายหลังกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท โปรดเกล้าให้มีการจัดสร้างโรงมหรสพที่ใช้สมโภชน์ในพิธีศพต่างๆ อาทิ โรงหุ่น โรงละคร โรงทาน มีเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับงานพิธีอพยพเข้ามาอาศัยหนาแน่นมากขึ้น

ชุมชนบ้านบุ ได้รับการเรียกขานเช่นนี้เนื่องจากชาวชุมชนส่วนใหญ่ในอดีตประกอบอาชีพการทำชันลงหิน หรือชันบุแทบทุกหลังคาเรือน เป็นเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีการประกอบอาชีพนี้ ปัจจุบันมีผู้ที่ยังรักษาการทำชันลงหินอยู่เพียง 2 รายและมีช่างตีเหล็ก ตีชันเหลือเพียง 7-8 คนเท่านั้น ปัจจุบันชุมชน "บ้านบุ" ได้รับการขนานนามใหม่ว่า "ชุมชนวัดสุวรรณาราม" ในสมัยพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นผู้ว่ากรุงเทพมหานคร

ในปัจจุบันสมาชิกชุมชนบ้านบุมี 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่อาศัยอยู่ในชุมชนแต่ดั้งเดิม เป็นกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาอยู่กว่า 100 ปีมาแล้ว ส่วนมากกลุ่มนี้จะมีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง มีบ้านหลังใหญ่ มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการศึกษาดี มีอาชีพการงานที่มั่นคง กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาสมทบภายหลัง ส่วนมากเป็นคนจีน ที่เดินทางเข้ามามากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมทั้งคนไทยจากภาคใต้ ซึ่งอพยพย้ายถิ่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภายหลัง ปัจจุบันชุมชน "บ้านบุ" มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 300 หลังคาเรือน มีครอบครัว 470 ครอบครัว มีประชากรโดยประมาณ 2,000 คน อาชีพส่วนใหญ่จะรับจ้างและค้าขาย

สำหรับด้านการศึกษา พบว่า ประชากรตั้งแต่อายุ 50 ปีขึ้นไป จะมีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 5 ส่วนคนที่อายุตั้งแต่ 50 ปีลงมาจะมีการศึกษาสูงขึ้น กล่าวคือ มีการศึกษาตั้งแต่ประกาศนียบัตรวิชาชีพจนถึงระดับปริญญาโท กลุ่มที่ทำการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นกลุ่มแรก ซึ่งเป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากคนไทยที่อพยพเข้ามาพักอาศัยจากกรุงศรีอยุธยาเป็นส่วนใหญ่

บทที่ 5

ผลการศึกษา

เนื่องจากสถาบันครอบครัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้มีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของค่านิยม ความเชื่อ ซึ่งมักจะได้รับมาจากหลักธรรมคำสอนของศาสนาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีประชาของสมาชิกในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นการนำเสนอผลการศึกษาก็ต้องนำเสนอโดยแยกเป็นแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้สามารถเห็นองค์ประกอบของโครงสร้างของสถาบันครอบครัวแต่ละด้านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น องค์ประกอบของครอบครัวที่นำเสนอจะยึดเอากรอบแนวคิดเรื่องสถาบันทางสังคมวิทยา อันประกอบด้วยกลุ่มบรรทัดฐานแต่ละด้าน ในส่วนที่จำเป็นสำหรับการสร้างและดำรงไว้ซึ่งครอบครัวของมนุษย์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอกลุ่มบรรทัดฐานดังกล่าวโดยสังเขปไว้แล้วในบทที่ 2

ข้อมูลที่นำเสนอในบทนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บจากการสัมภาษณ์เจาะลึกครอบครัว 10 ครอบครัว และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามและเจาะลึกครอบครัวอีก 50 ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม จำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวละ 3 คน มีสถานภาพเป็น สามีและภรรยาและแม่ และลูก รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ตลอดระยะเวลา 6 เดือน ของการเก็บข้อมูลภาคสนาม (กุมภาพันธ์-สิงหาคม 2542) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ข้อสรุปดังนี้

5.1 สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชีกข์

5.1.1 การสมรสของกลุ่มชาติพันธุ์ชีกข์

แม้ว่ากระบวนการการสมรสจะมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยทั่วไปในทุกสังคมจะมีขั้นตอนกระบวนการของการสมรสที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการเกี้ยวพาราสี การสู่ขอ การหมั้นหมาย และจบด้วยการเข้าพิธีสมรส ในกลุ่มของชาวไทยชีกข์ ก็เช่นกัน ขั้นตอนของการสมรสของชาวชีกข์มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1.1. การเกี้ยวพาราสี (Courtship)

ผลการศึกษาพบว่า ในสังคมของชาวไทยชีกข์นั้น สถานที่ที่หนุ่มสาวจะมีโอกาสได้พบปะกันมากที่สุด คือวัดชีกข์ โดยจะพบกันในวันที่มีพิธีกรรมทางศาสนา แต่การพบปะนี้มักไม่ค่อยมีโอกาสได้พูดคุยกันมากนัก นอกเสียจากการทักทายปราศรัยกันตามปกติ เนื่องจากการมาวัดของสตรีชาวไทยชีกข์นั้น มักไม่ได้มาคนเดียว แต่จะมีพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ที่พ่อแม่ไว้ใจมาด้วย โอกาสที่ฝ่ายชายจะได้พูดคุยกับฝ่ายหญิงตามลำพังนั้นไม่มี การทักทายกันนั้นก็จะมีโอกาสได้ทักทายกันก่อนถึงเวลาทำพิธีทางศาสนา เมื่อใกล้เวลาแล้ว ชาวไทยชีกข์ทุกคนจะต้องเข้านั่งด้านข้างพระคัมภีร์ โดยนั่งแยกหญิงชาย ฝ่ายหญิงจะนั่งทางด้านซ้ายของพระคัมภีร์ ส่วนฝ่ายชายจะนั่งทางขวา ภายหลังจากเสร็จพิธีทางศาสนาในช่วงเช้า เมื่อมีการเลี้ยงอาหารก็อาจมีโอกาสดังกล่าวได้พูดคุยกันบ้าง เนื่องจาก มีโอกาสที่จะนั่งร่วมโต๊ะกันได้แต่ก็ยังคงอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่

หากชายหญิงมีความสนใจกันแล้วฝ่ายชายอาจไปหาเยี่ยมเยียนฝ่ายหญิงที่บ้านก็สามารถทำได้ ทั้งนี้เนื่องจาก ชาวไทยชีกข์ส่วนใหญ่จะรู้จักมักคุ้นกันดี โดยปกติแล้วญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงมักจะรู้จักกันกับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายอยู่แล้ว การไปพบฝ่ายหญิงที่บ้านนั้น ฝ่ายชายอาจได้รับอนุญาตให้พูดคุยกับฝ่ายหญิงตามลำพังได้

แต่จะต้องพูดคุยกันอยู่ในภายในที่ๆ ผู้ใหญ่อนุญาตและไม่ควรอยู่นานเกินไป การถูกเนื้อต้องตัวฝ่ายหญิงนั้นทำไม่ได้ เนื่องจากถือว่าเป็นการกระทำที่ดูหมิ่นกันอย่างยิ่ง ส่วนการนัดพบฝ่ายหญิงในที่ต่างๆ นอกเหนือไปจากการจัดการของผู้ใหญ่นั้นทำไม่ได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะมีโอกาสได้พบปะกัน และอาจชอบพอกันได้แต่การพบปะกันนั้น มักเกิดจากความต้องการของผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย เนื่องจากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าชาวซิกซ์โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะรู้จักกันดี ทำให้ญาติผู้ใหญ่ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงทราบทั่วครอบครัวใดประกอบอาชีพอะไร มีฐานะทางการเงินดีหรือไม่อย่างไร ครอบครัวใดมีลูกชายหรือลูกสาวที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกับครอบครัวตนบ้าง ในบางครั้งจึงมีการตกลงนัดหมายกันล่วงหน้าโดยผู้ใหญ่ว่าจะนำไปพบบุตรของอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้ ดังนั้น การเกี่ยวพาราสีของชายหญิงชาวไทยซิกซ์นั้น จึงไม่มีความชัดเจนนัก เนื่องจากการพบกันมักอยู่ภายใต้การชักนำของผู้ใหญ่เสียมากกว่า ภายหลังจากที่ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสได้ศึกษาทำที่ นิสัยใจคอ กันพอสมควรแล้ว จึงจะมีการตัดสินใจที่จะเลือกคู่ครองต่อไป แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ชาวไทยซิกซ์มีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้นทั้งในเรื่องของการค้าขายและการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา ปัจจุบันหนุ่มสาวชาวไทยซิกซ์มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามากขึ้น ทั้งในและต่างประเทศ เป็นโอกาสอันดีที่ทำให้มีโอกาสได้พบกับคนหนุ่มสาวนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น การเกี่ยวพาราสีก็อาจจะทำได้มากกว่าในอดีต ซึ่งฝ่ายหญิงจะมีโอกาสพบชายหนุ่มน้อยมาก ยกเว้นการไปทำกิจกรรมที่วัดเท่านั้น นอกจากนี้การมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้นทำให้ฝ่ายหญิงของชาวซิกซ์มีโอกาสได้ทำงานนอกบ้านมากขึ้น การทำงานนอกบ้านก็เป็นโอกาสให้ได้มีการติดต่อกับคนนอกชุมชนมากขึ้น

5.1.1.2. การเลือกคู่ครอง (Matching)

ตามหลักการของศาสนาซิกซ์แล้ว ศาสนาซิกซ์เป็นศาสนาที่ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ถือว่าคนทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อชาติใด ศาสนาใด ล้วนแต่เท่าเทียมกันหมด จะเห็นได้จากการสนับสนุนการเปิดให้มีกิจกรรมครัวเสรีในศาสนสถาน เพื่อใช้เป็น

สถานที่ในการรับประทานอาหารร่วมกันของผู้ที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยทุกคนที่มารับประทานอาหารไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย กษัตริย์ ขอทาน หรือคนต่างศาสนาจะต้องนั่งในที่ที่เท่ากันหมด กล่าวคือ ถ้ามีเก้าอี้ทุกคนจะต้องนั่งเก้าอี้ ถ้าไม่มีเก้าอี้ทุกคนต้องนั่งกับพื้นที่อยู่ในระดับเดียวกัน ดังนั้นการเลือกคู่ครองของชาวไทยซิกข์ควรเป็นไปตามหลักการของความเท่าเทียมกัน คือชายและหญิงให้เลือกเองตามความพึงพอใจส่วนบุคคล แต่ผลการศึกษพบว่า การเลือกคู่ครองนั้นแม้จะกล่าวกันว่าขึ้นอยู่กับความพึงพอใจส่วนบุคคล แต่ในทางปฏิบัติการเลือกคู่ครองมักจะเป็นไปตามความเห็นชอบของผู้ใหญ่ประกอบเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจาก ชาวไทยซิกข์ส่วนใหญ่ได้รับการปลูกฝังให้มีเคารพเชื่อฟังบิดามารดาอย่างมาก นอกจากการสมรสโดยความเห็นชอบของผู้ใหญ่แล้ว การเลือกคู่ครองของชาวไทยซิกข์ยังเป็นการเลือกคู่ครองแบบ Endogamy หรือการสมรสภายในวงศ์วานเดียวกัน ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่มีความผูกพันกับศาสนา แม้ว่าในหลักธรรมของศาสนาได้มีการบังคับว่าจะต้องทำการแต่งงานในกลุ่มศาสนาเดียวกัน แต่พื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาจะยึดแนวทางให้เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาศาสนาและประกอบอาชีพ เช่น การให้ศึกษาภาษาปัญจาบ เพื่อให้สามารถอ่านคัมภีร์คุรุครันท์ซาฮิปได้ หรือการส่งบุตรหลานไปศึกษาที่อินเดีย เพื่อจะได้เรียนรู้ภาษาอินเดียและภาษาอังกฤษ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ทำให้ชาวไทยซิกข์ส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่น และมีความผูกพันกับหลักคำสอนในศาสนาอยู่มาก ซึ่งเป็นผลให้มีการหล่อหลอมแนวความคิด และทัศนคติต่อการเลือกคู่ครองไปด้วย กล่าวคือ คนที่นับถือศาสนาเดียวกัน จะมีความเชื่อในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ทำให้แนวโน้มว่าการเลือกคู่ครองจะเป็นในลักษณะการเลือกคู่ครองภายในกลุ่มศาสนาเดียวกัน (Religious endogamy) มากกว่าจะเลือกคู่ครองที่ต่างศาสนาซึ่งอาจต้องมีปัญหาในเรื่องการประกอบพิธีแต่งงานตามหลักศาสนา การเลือกนับถือศาสนา ภายหลังแต่งงาน หรือการเลือกนับถือศาสนาของบุตรที่เกิดมาได้ ในภายหลัง การเลือกคู่ครองภายในกลุ่มศาสนาเดียวกันนี้ จัดอยู่ในกลุ่มของการแต่งงานแบบผู้ใหญหาให้ (Preferential marriage) นั่นเอง กล่าวคือมีการกำหนดแล้วว่าควรที่จะเลือกคู่ครองอยู่ในกลุ่มใด เพียง แต่ในสังคมของซิกข์นั้นไม่ได้มีเป็นข้อบังคับอย่างชัดเจน แต่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติเท่านั้น

นอกจากแนวโน้มการเลือกคู่ครองจำกัดอยู่ในกลุ่มศาสนาเดียวกันแล้ว เนื่องจากสังคมของชาวไทยซิกข์เป็นสังคมเล็กๆ ที่สมาชิกโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ฐานะของคนในชุมชนส่วนใหญ่ค่อนข้างร่ำรวย การเลือกคู่ครองจึงพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ แม้ว่าศาสนาซิกข์จะมีคำสอนในแนวทางที่ตัดขาดจากระบบวรรณะโดยสิ้นเชิง แต่ตามสภาพความเป็นจริงแล้วการแบ่งชนชั้นในการเลือกคู่ครองก็ยังมีแฝงอยู่ โดยการแบ่งชนชั้นนั้นอาศัยฐานะทางเศรษฐกิจเป็นตัวแบ่ง การศึกษาบุคลิกภาพ นิสัยใจคอ แทบจะไม่มี ความจำเป็น เนื่องจากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าชุมชนซิกข์เป็นชุมชนเล็กๆ ที่คนส่วนใหญ่รู้จักกันดีอยู่แล้ว

ผลการศึกษาจากข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครอบครัวจำนวน 10 ครอบครัว และการสัมภาษณ์เชิงปริมาณโดยใช้คำถามปลายปิดอีก 50 ครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า การเลือกคู่ครองของตนมักจะดำเนินการโดยผู้ใหญ่เห็นสมควรและจัดหาให้ อย่างไรก็ตามไม่ได้มีการบีบบังคับหรือคลุมถุงชนเช่นในสังคมสมัยเก่า การตัดสินใจที่จะเลือกคู่ครองในท้ายที่สุดแล้วชายและหญิงจะเป็นผู้ตัดสินใจเอง หากไม่พอใจทางฝ่ายผู้ใหญ่ก็จะพยายามจัดหาคนอื่นมาแนะนำให้ แต่โดยส่วนใหญ่ของหนุ่มสาวชาวซิกข์แล้วมักจะตัดสินใจเลือกคู่ครองที่ผู้ใหญ่พึงพอใจมากกว่า เหตุผลประการหนึ่งก็คือ ชายหรือหญิงที่ผู้ใหญ่เห็นชอบนั้นมักจะเป็นคู่ครองที่เหมาะสมกันทั้งในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา หรือสามารถช่วยตนเองในเรื่องหน้าที่การงานได้ เช่น อาจเป็นผู้ชายที่ค้าขายเก่ง หรือเป็นผู้หญิงที่มีการศึกษาทัดเทียมกัน เป็นต้น และที่สำคัญก็คือมักเป็นคนในกลุ่มศาสนาเดียวกัน จึงทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องการปรับตัวมากนัก

5.1.1.3. การสู่ขอ และการหมั้นหมาย (Engagement)

ตามหลักศาสนา การหมั้นหมายของชายและหญิงชาวไทยซิกข์จะไม่มี ความสำคัญมากนัก ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดในกฎหมายเรื่องการสมรส ที่เรียกว่า "อานันทวิวาท" กฎหมายนี้บัญญัติขึ้นในปี 1909 (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530) ซึ่งระบุไว้ว่า พิธีหมั้นนั้นถือว่าไม่สำคัญ อาจจะประกอบพิธีง่ายๆ ซึ่งมารดาบิดา

ของฝ่ายหญิง อาจจะเชิญญาติของฝ่ายชายมาสองสามคน และเอาขนมบางอย่างมอบให้แกเขาไป สำหรับผู้ชายนั้น การชุมชนพบปะของมิตรที่เลือกสรรแล้ว จะต้องประกอบพิธีโดยมีพระคัมภีร์อยู่ในท่ามกลางพวกเขา อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ การหมั้นหมายก็ยังมีปฏิบัติเป็นประเพณีอยู่

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก พบว่า ภายหลังจากที่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีความพอใจซึ่งกันและกันแล้ว จะมีการตกลงหมั้นหมายกัน โดยชายและหญิงจะทำการตกลงกันเองก่อน แล้วจึงมีการเจรจากันระหว่างผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย ซึ่งในขั้นตอนนี้ชาวซิกข์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับพิธีหมั้นเท่าใดนัก โดยอาจมีหรือไม่มีก็ได้ การมอบสินสอดให้แกกันก็ถือว่าเป็นการหมั้นหมายแล้ว แต่จะให้ความสำคัญกับพิธีแต่งงานมากกว่า สิ่งที่สำคัญที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็คือ ในเรื่องของการสู่ขอ กล่าวคือ ในสังคมของชาวไทยซิกข์นั้น รูปแบบการสู่ขอจะเป็นรูปแบบเดียวกับชาวอินเดีย ทั้งนี้เนื่องจากชาวไทยซิกข์ก็คือชาวอินเดีย แต่มีข้อแตกต่างจากชาวอินเดียโดยทั่วไป คือ มิได้นับถือศาสนาพราหมณ์เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม แบบแผนประเพณีบางประการก็ยังคงไว้ในรูปแบบความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นศาสนาเดิมของชาวอินเดียอยู่ กล่าวคือ สังคมของชาวไทยซิกข์ยังเป็นรูปแบบของสังคม Patrilocal ที่ให้ความสำคัญกับผู้ชาย เช่นเดียวกับศาสนาพราหมณ์ และมุสลิม แม้ว่าหลักธรรมของศาสนาจะยกฐานะของหญิงไว้เท่าเทียมกับชายก็ตาม แต่วัฒนธรรมความเป็นอินเดีย ยังคงฝังรากลึกในประเพณีการสู่ขอ ดังจะเห็นได้จากการสู่ขอ นั้น ฝ่ายหญิงจะต้องเป็นฝ่ายไปสู่ขอผู้ชาย เช่นเดียวกับฮินดู โดยญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงจะไปเจรจาสู่ขอฝ่ายชายจากญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย จากนั้นจะมีการตกลงกันเรื่องของลักษณะสินสอดและมูลค่าของสินสอดก่อน การจ่ายสินสอดของชาวไทยซิกข์นั้น จะเป็น สินสอดในรูปแบบของ Dowry คือ ฝ่ายหญิงเป็นผู้จ่ายให้ฝ่ายชาย โดยจะมีการตกลง วัน เวลา สถานที่ ในการจ่ายสินสอด ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว มักจะจ่ายกันในวันแต่งงาน ณ สถานที่ที่จะใช้ประกอบพิธีแต่งงานนั้นเลย ในช่วงก่อนที่พิธีแต่งงานจะเริ่มขึ้น หรือในบางครอบครัว อาจจะกำหนดให้มีพิธีหมั้นก่อนที่มีพิธีแต่งงาน ซึ่งในวันหมั้นนี้ จะมีการนำสินสอดที่ตกลงกันไว้มามอบให้เป็นของหมั้น แต่มักจะทำกันก่อนพิธีแต่งงานกันเพียงไม่กี่วัน และ

ไม่นิยมทำกันมากนัก ส่วนลักษณะการหมั้นกันไว้นานๆ แล้วค่อยทำพิธีแต่งงานนั้นไม่ค่อยปรากฏ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย มักจะทำการคัดเลือกคู่ให้แก่ลูกของตนไว้นานแล้ว และการที่ชายหญิงหมั้นกันนานๆ ทำให้ผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายเกรงว่าจะมีการเปลี่ยนใจเกิดขึ้น ซึ่งจะมีปัญหาต่อความสัมพันธ์ในระหว่างสองฝ่ายได้ในภายหลัง ดังนั้นกรณีการหมั้นไว้นานๆ จะเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงยังมีอายุน้อย ยังไม่สำเร็จการศึกษาหรือประกอบอาชีพตามที่บิดามารดาตั้งใจไว้ จึงต้องทำการหมั้นไว้ก่อน ซึ่งมักจะใช้สินสอดที่มีมูลค่าไม่มากนัก แต่จะมีการนำสินสอดมามอบเพิ่มให้ เมื่อมีพิธีแต่งงานเกิดขึ้นภายหลัง แต่โดยทั่วไปแล้วการหมั้น มักจะเกิดขึ้น เมื่อชายและหญิงถึงวัยที่สมควรแก่การแต่งงานมีครอบครัวแล้ว พิธีหมั้นของชาวชิกซ์โดยส่วนใหญ่จึงเป็นส่วนหนึ่งของพิธีการแต่งงานเท่านั้น ซึ่งอาจมีหรือไม่มี ก็ได้

สำหรับสินสอดที่จะทำการจ่ายให้แก่ฝ่ายชายนั้น เนื่องจากชาวไทยชิกซ์โดยส่วนใหญ่เป็นตระกูลของพ่อค้า การตกลงเรื่องสินสอด จึงมักเป็นเงินและทรัพย์สินที่มีค่าต่างๆ อันเป็นเครื่องแสดงถึงฐานะของทั้งสองฝ่าย ในปัจจุบันในพิธีหมั้น มักจะมีของหมั้นเป็นแหวน หรือเครื่องประดับ ซึ่งฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายจัดเตรียมมา ในวันที่ประกอบพิธีหมั้น นอกเหนือไปจากสินสอดที่จะต้องมอบให้แก่ฝ่ายชายแล้ว อาหารการกินที่จะให้เลี้ยงรับรองแขกที่จะมาในงาน ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้หามาทั้งหมด รวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดงานด้วย การจ่ายสินสอดนั้น ไม่จำเป็นต้องจ่ายเป็นเงินสด หรือเครื่องประดับที่มีค่าก็ได้ ในกรณีที่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายต่างก็มีฐานะดี มักจ่ายเป็นเงิน หรือเครื่องประดับมีค่าตามที่ฝ่ายชายเรียกร้อง แต่ในบางกรณีที่ฝ่ายชายมีฐานะยากจนกว่า ฝ่ายหญิงอาจจ่ายเป็นสิ่งของที่นำไปใช้เมื่อแยกครอบครัวไปได้ โดยให้ฝ่ายชายกำหนดว่าต้องการอะไรบ้าง อาจเป็นเฟอร์นิเจอร์ เช่น โต๊ะ ตู้ เตี้ยง หรือเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม รวมถึงเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่นก็ได้ ซึ่งมักจะเป็นของที่ครอบครัวของฝ่ายชายขาดอยู่ ส่วนในกรณีที่ฝ่ายหญิงมีฐานะยากจน มักจะมีปัญหาในเรื่องของการให้สินสอด หากฝ่ายชายมีฐานะร่ำรวยกว่า แต่ถ้าฐานะเท่าเทียมกัน อาจตกลงกันได้ว่าฝ่ายชายจะเรียกเป็นเสื้อผ้าของใช้จำเป็นที่ราคาพอสมควร ดอกไม้ ทอง หรือ เครื่องประดับที่มีมูลค่าไม่มากนัก

จากกรณีเช่นนี้ พบว่า เกณฑ์การให้สินสอดแก่ฝ่ายชายนั้น มักจะคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคมของฝ่ายหญิง และฝ่ายชายเป็นสำคัญ ส่วนกรณีที่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีฐานะแตกต่างกันมาก จะเป็นเรื่องของการตกลงกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยดูความเหมาะสมเป็นหลัก ซึ่งในกรณีหลังนี้ไม่ค่อยพบมากนัก

ขั้นตอนในพิธีหมั้นของชาวไทยชกชนั้น จะเริ่มต้นที่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะมาพบกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี โดยปกติจะทำกันที่วัดชกช แต่ไม่ใช่ข้อบังคับตายตัว อาจจะทำที่บ้านของฝ่ายชายก็ได้ ตามแต่สะดวก ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงจะทำการมอบสินสอดที่เตรียมมาให้แก่ฝ่ายชาย ซึ่งพิธีการมอบสินสอดนี้ คู่หมั้นทั้งชายและหญิงไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยก็ได้ แต่หากมีการสวมเครื่องประดับ เช่น แหวนหมั้น ทั้งชายและหญิงก็จะเข้าร่วมพิธีด้วย โดยจะทำการหมั้นก่อน แล้วจึงมอบสินสอดให้แก่ฝ่ายชาย หลังจากฝ่ายชายรับมอบสินสอดแล้ว ก็จะมีของสำหรับรับหมั้น โดยที่ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายจะเป็นผู้มอบให้ ซึ่งโดยปกติแล้วจะมอบให้แก่ฝ่ายหญิงพอเป็นพิธี ถ้าฝ่ายชายมีฐานะดี มักจะมอบเป็นเครื่องประดับมีค่า เช่น สร้อยทอง เพชร เป็นต้น แต่ถ้าฝ่ายชายฐานะไม่ดี ก็อาจให้เป็นผ้า ขนมหู หรือดอกไม้ก็ได้ การให้ของรับหมั้นนี้มักขึ้นอยู่กับฐานะของฝ่ายชายเป็นหลัก แต่ในบางกรณีฝ่ายชายอาจมอบของรับหมั้นที่มีมูลค่าเท่ากับสินสอดก็ได้ หากฝ่ายชายและหญิงมีฐานะดีทั้งคู่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่ายว่ามีความเหมาะสมกัน ซึ่งเป็นลักษณะของ Gift Exchange ในรูปแบบหนึ่ง

ภายหลังจากที่มอบสินสอดเรียบร้อยแล้ว จะมีการสวมมงคลแล้วจึงเสร็จพิธีหมั้น ซึ่งภายหลังจากที่หมั้นแล้ว หากไม่มีพิธีแต่งงานในวันเดียวกัน เจ้าภาพฝ่ายหญิงก็จะเชิญแขกที่มาร่วมงานร่วมรับประทานอาหาร และขนมที่ได้จัดเตรียมไว้ และฉลองกันตามความเหมาะสมของฐานะ โดยอาจมีการจัดงานเลี้ยงฉลองใหญ่โต หากคู่หมั้นมีฐานะร่ำรวย แต่หากฐานะไม่ดีก็จะเป็นการเลี้ยงอาหารเป็นพิธี ซึ่งอาหารที่เลี้ยงก็จะเป็นอาหารมังสวิรัตทั่วไป เช่น โรตีสาว ข้าว ถั่ว แกง ฯลฯ ซึ่งเป็นอาหารแขก และขนมบันดูบหรืออาจเป็นขนมไทย เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ก็ได้ แล้วแต่เจ้าภาพฝ่ายหญิง

จะจัดหามา แต่โดยปกติแล้ว หลังจากการมอบสินสอดก็จะทำพิธีแต่งงานต่อไปภายในวันเดียวกันเลย

5.1.1.4. การแต่งงาน

พิธีสมรสเป็นพิธีที่อยู่ในขั้นตอนของการแต่งงาน โดยปกติจะทำการหลังจากการที่มีการหมั้นหมายแล้ว ซึ่งในแต่ละสังคมจะมีรูปแบบพิธีกรรมแตกต่างกันไป แม้ว่าพิธีสมรสเป็นการก่อสภาพครอบครัวในรูปแบบหนึ่ง แต่ไม่จำเป็นว่าพิธีกรรมในการสมรสนั้น จะต้องเกิดขึ้นกับทุกคู่หนุ่มสาว เนื่องจากการก่อสภาพครอบครัว โดยไม่มีพิธีสมรสนั้น ก็เป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในทุกสังคม ดังที่บุญลือ วันทายนต์ (2520 : 118) ได้กล่าวไว้ในหนังสือครอบครัวและวงศ์วานว่า

การอยู่ร่วมกันโดยไม่สมรส (Concubinage) เป็นระบบที่ก่อสภาพครอบครัว โดยไม่ต้องคำนึงถึงพิธีการ ซึ่งได้แก่การอยู่ร่วมกัน โดยสมัครใจที่เราเรียกกันว่า "รักกันหนา พากันหนึ" การอยู่ร่วมกันโดยไม่สมรส ก็ถือว่าการก่อให้เกิดสภาพครอบครัวได้เช่นกัน ซึ่งบางครั้งเรียกว่า "ระบบนางบำเรอ" เพราะไม่จำกัดจำนวนผู้ที่มาอยู่ด้วย ส่วนมากมักจะสังกัดอยู่ในระบบครอบครัวได้เช่นเดียวกัน คือ ระบบครอบครัวรวม (Composite or Compound Family)

แม้ว่าพิธีสมรสเป็นเพียงกลไกส่วนหนึ่งในการเกิดครอบครัว ซึ่งอาจมีหรือไม่มีก็ได้ แต่ก็ถือได้ว่า พิธีสมรสเป็นกลไกที่ได้รับการยอมรับในสังคมส่วนใหญ่ว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามระเบียบประเพณีของสังคม บางสังคมดังเช่น พิธีสมรสของชาวไทยซิกข์ เป็นตัวอย่าง สำหรับชาวไทยซิกข์พิธีสมรสยังเป็นพิธีที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากพิธีสมรสถือเป็นพิธีที่จะผูกพันคู่สมรสให้เป็นผู้ที่มีวิญญูณเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากตอนหนึ่งของคัมภีร์คุรุครันท์ซาฮิบ ซึ่งมีใจความว่า (สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา, 2534 : 7)

" They are not wife and husband who only sit together. Rather are they wife and husband who have one spirit in them " (Guru Granth Sahib, P.788)

ซึ่งมีความหมายดังนี้

“ พวกเขาไม่ใช่สามีและภรรยา เพียงเนื่องจากนั่งร่วมกัน แต่พวกเขาเป็นสามีภรรยา ซึ่งมีจิตวิญญาณเดียวในร่างเขา (แม้มีสองร่าง) ” (คุรุครันต์ชาฮิป, 788)

จะเห็นได้ว่า ชาวไทยซิกข์มีความเชื่อว่าพิธีสมรสเป็นพิธีแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ไม่ใช่ข้อตกลง หรือสัญญาธรรมดาโดยทั่วไป แต่เป็นการให้สัตย์สาบานว่าจะอยู่ร่วมกัน มีความผูกพันกัน ทั้งทางกายและทางใจอย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากพิธีสมรสนั้นกระทำขึ้นต่อหน้าคัมภีร์คุรุครันต์ชาฮิป อันเป็นที่เคารพบูชาของชาวไทยซิกข์ทุกคน พิธีสมรสนี้เป็นพิธีที่มีความสำคัญรองลงมาจากพิธีรับอมฤต (การบรรพชา) เลยทีเดียว พิธีที่สำคัญนอกเหนือจากนี้ ได้แก่ พิธีการตั้งชื่อเด็ก และพิธีศพ ซึ่งต้องใช้พระคัมภีร์เป็นส่วนประกอบด้วยในทุกๆ พิธี

พิธีสมรสของชาวไทยซิกข์ส่วนใหญ่จะประกอบพิธีที่วัด จะมีบ้างที่บางครอบครัว ไม่สะดวกในการเดินทางมาที่วัด ซึ่งมักเกิดในกรณีที่อยู่ไกลเดินทางลำบาก คู่สมรสสามารถติดต่อขอยืมพระคัมภีร์ เพื่อไปประกอบพิธีที่บ้านได้ การสมรสนั้นไม่มีการบังคับว่าจะต้องประกอบพิธีกันในวันใด แต่โดยปกติมักเลือกประกอบพิธีในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันที่มีชาวไทยซิกข์มาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกาศให้คนส่วนใหญ่ทราบโดยทั่วกันว่าคู่หนุ่มสาวได้ทำการเข้าพิธีสมรสกันอย่างถูกต้องตามประเพณีแล้ว

พิธีสมรสจะเกิดขึ้นต่อจากพิธีหมั้น ภายหลังจากที่ฝ่ายหญิงได้มอบสินสอดให้แก่ฝ่ายชายเป็นที่เรียบร้อย ซึ่งโดยปกติแล้ว พิธีหมั้นและพิธีสมรสจะกระทำในวันเดียวกันเลย เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะแต่งกายอย่างสวยงาม ฝ่ายชายแต่งตัวแบบนักรบชาวซิกข์ ส่วนฝ่ายหญิงแต่งกายด้วย紗หริแบบหญิงอินเดียทั่วไป แต่ที่สำคัญ คือ ทั้งสองฝ่ายจะประดับประดาตนเองด้วยเครื่องประดับอย่างสวยงาม อันเป็นเครื่องแสดงฐานะของทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ยิ่งคู่บ่าวสาวมีฐานะดีเพียงใด ก็จะมีเครื่องประดับที่มีราคาแพงมากเท่านั้น ส่วนคู่บ่าวสาวที่มีฐานะไม่ดีนัก ก็จะแต่งกายอย่างสวยงามกว่าทุกวัน

เมื่อทั้งสองฝ่ายมาถึงวัด ซึ่งเป็นที่ประกอบพิธีแล้ว เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะถูกแยกห้องกัน รอจนกว่าจะถึงเวลาทำพิธี เมื่อได้เวลาผู้ใหญ่ของฝ่ายเจ้าสาวจะนำตัวเจ้าสาวมาส่งให้แก่เจ้าบ่าว จากนั้นทั้งคู่จะเดินเข้าสู่ห้องโถงที่ใช้ประกอบพิธีสมรสพร้อมกัน ภายในห้องโถงดังกล่าวแขกผู้มาร่วมงานจะนั่งรออยู่พร้อมแล้ว โดยแยกนั่งเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง มีพระคัมภีร์เป็นเครื่องแบ่ง

ผู้ที่ประกอบพิธีสมรสให้แก่คู่บ่าวสาว จะประกอบด้วย ครันธี (ศาสนจารย์) เป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม จะนั่งอยู่บริเวณพระคัมภีร์คอยทำการบัตจอร์ (แด้) ไปมาบริเวณพระคัมภีร์ โดยกิริยาการบัตจอร์นี้ ถือเป็นกาทำให้เกียรติพระคัมภีร์นั่นเอง นอกจากนั้นแล้วทางด้านข้างของพระคัมภีร์จะเป็นที่นั่งของคณะราชี่ (สังคีตจารย์) จำนวน 5 คน (อาจมีมาก หรือน้อยกว่านี้ก็ได้ ตามความเหมาะสม แต่ส่วนใหญ่จะมี 5 คน)

เมื่อคู่บ่าวสาวมาถึงห้องโถงเพื่อประกอบพิธี คู่บ่าวสาวจะยืนคู่กันอยู่ด้านหน้าพระคัมภีร์ จากนั้นนั่งคุกเข่าลง ครันธีจะเป็นผู้กล่าวคำสอนตามที่ระบุไว้ในพระคัมภีร์ ในช่วงนี้จะไม่มียี่เสียงอื่นแทรกมา จนกระทั่งครันธีเริ่มอ่านบทสวดตามพระคัมภีร์ ราชี่จะเริ่มบรรเลงเพลง และร้องบทสวดกรีดตันเป็นทำนองเพลง เนื้อหาในบทสวดจะเกี่ยวข้องกับชีวิตคู่ ในช่วงนี้บิดาของเจ้าสาวจะนำผ้าผืนยาวมาพาดบ่าเจ้าบ่าว แล้วจึงทอดผ้าไปให้เจ้าสาวจับปลายไว้ จากนั้นคู่บ่าวสาวจะลุกขึ้นยืน ฝ่ายชายเป็นผู้เดินนำเจ้าสาวเดินวนขวารอบพระคัมภีร์ ซึ่งจะต้องเดินวนทั้งหมด 4 รอบ ในแต่ละรอบญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายเจ้าสาว อาจเป็นพ่อ ลุง หรือ อาของเจ้าสาว จะผลัดกันคอยจับมือของเจ้าสาว และประคองให้เดิน โดยมีมืออีกข้างหนึ่งของเจ้าสาวจะต้องจับผ้าที่ทอดมาจากเจ้าบ่าวเอาไว้ การประคองนี้เป็นการดูแลไม่ให้เจ้าสาวหกล้ม เนื่องจากเจ้าสาวต้องนั่งอยู่หน้าพระคัมภีร์เป็นเวลานาน เมื่อลุกขึ้นเดินอาจเดินได้ไม่ถนัด จึงต้องมีคนคอยประคองไว้ ส่วนการที่เจ้าบ่าวเดินนำหน้าเจ้านั้น เป็นเครื่องแสดงถึงสัญญาว่าเจ้าสาวจะเคารพเชื่อฟังสามี ให้สามีเป็นใหญ่ในครอบครัว และเป็นผู้นำทางชีวิตของตนเองต่อไป คล้ายลักษณะของคนไทยที่ว่า " ชายเป็นข้างเท้าหน้า ส่วนหญิงเป็นข้างเท้าหลัง " นั่นเอง

เมื่อคู่บ่าวสาวเดินครบรอบหนึ่ง จะต้องกลับมาคุกเข่าลงตรงหน้าพระคัมภีร์ เพื่อให้ครันธีอ่านพระคัมภีร์ จากนั้นจะเริ่มทำการเดินในรอบต่อไป จนกระทั่งรอบสุด

ท้ายครั้นนี้จะกล่าวอวยพรแก่คู่บ่าวสาว จึงเสร็จพิธี หลังจากนั้นญาติของฝ่ายเจ้าสาวจะจัดเลี้ยงอาหารกลางวันแก่แขกที่มาร่วมงาน โดยทำการจัดเลี้ยงที่วัดเลย แต่ภายหลังจากมื้อกลางวันที่วัดแล้ว จะมีการจัดเลี้ยงมื้ออื่นๆ หรือไม่ ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพว่าตกลงกันอย่างไร แต่หลังจากเลี้ยงอาหารกลางวันแล้ว ญาติของฝ่ายเจ้าสาวจะเดินทางไปยังบ้านของเจ้าบ่าว เพื่อส่งเจ้าสาวให้แก่เจ้าบ่าว หลังจากส่งเจ้าสาวไปแล้ว จะถือว่าเจ้าสาวกลายเป็นลูกสาวของบ้านเจ้าบ่าวโดยสมบูรณ์

จะเห็นได้ว่าการสมรส ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการแต่งงานนี้ เป็นเครื่องหมายประการหนึ่งที่แสดงถึงความพร้อมของชายและหญิง ในการที่จะเริ่มต้นสร้างครอบครัวอันสมบูรณ์ต่อไป

5.1.2 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มที่จะทำการสมรสและจำนวนคู่ครอง

ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยชุกซ์นิยมแต่งงานในกลุ่มพวกเดียวกัน (Endogamy) โดยผู้ใหญ่จะเป็นผู้พิจารณา โดยมีเกณฑ์ใกล้เคียงกันด้านเชื้อชาติ (วัฒนธรรม) สถานะทางเศรษฐกิจ และชนชั้นประกอบกับอาชีพเป็นหลัก ซึ่งโดยมากหนุ่มสาวมักพอใจกับคู่ที่บิดามารดาเห็นสมควร แต่เกณฑ์ดังกล่าวก็มีได้เป็นกฎตายตัว เนื่องจากยังพบว่า การแต่งงานกับคนต่างฐานะทางเศรษฐกิจอยู่บ้าง แต่การแต่งงานกับคนที่มาจากความเชื่อที่แตกต่างกัน จะปรากฏในสังคมชาวไทยชุกซ์ค่อนข้างน้อย เนื่องจากยังมีกฎข้อห้ามในเรื่องนี้ค่อนข้างชัดเจน และจะมีผู้ฝ่าฝืนน้อยมาก

สำหรับเกณฑ์ในจำนวนคู่ครอง ตามหลักการของศาสนาแล้ว อนุญาตให้ชาวไทยชุกซ์มีคู่ครองได้เพียงคนเดียว (Monogamy) ไม่สนับสนุนการหย่าร้าง และการมีชู้ หรือมีภรรยาน้อย แต่สามารถแต่งงานใหม่ได้ หากคู่สมรสเสียชีวิตไปก่อน ในปัจจุบันพบว่าชายชาวไทยชุกซ์มีภรรยาน้อยมากขึ้น ซึ่งไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เนื่องจากถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรมอย่างยิ่ง

สังคมของชาวไทยชุกซ์นั้นถือว่าฝ่ายชายเป็นใหญ่ (Patrilocal) ดังนั้นภายหลังจากที่แต่งงานแล้วคู่สมรสจะต้องย้ายไปอยู่ร่วมกับญาติของฝ่ายสามี ทั้งนี้เพื่อให้

ฝ่ายหญิงเข้าไปเป็นแรงงานทางเศรษฐกิจในการประกอบอาชีพ หรือช่วยดูแลงานบ้าน รวมถึงปรนนิบัติญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายสามี โดยฝ่ายหญิงจะต้องถือว่าตนเองเป็นบุตรสาวของบ้านสามีแล้ว ไม่ใช่บุตรสาวของพ่อแม่คนเดิมอีกต่อไป อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันมีชาวซิกข์จำนวนหนึ่งที่เมื่อแต่งงานแล้วจะมีการแยกครอบครัวมาอาศัยอยู่ตามลำพังมากขึ้น (ประมาณร้อยละ 70 ของกลุ่มตัวอย่าง) แต่มักจะอยู่ใกล้ๆ กับครอบครัวเดิม เพื่อจะได้สามารถพึ่งพาอาศัยได้สะดวก

5.1.3 ขนาดครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์

ในอดีตครอบครัวของชาวไทยซิกข์จะเป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวหลายรุ่นและมีผู้อาวุโสของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตัดสินใจกิจกรรมทุกอย่างในครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวซิกข์กำหนดไว้ให้ฝ่ายหญิง เมื่อทำการสมรสแล้วจะต้องย้ายจากบ้านของตนเองไปอยู่ที่บ้านของสามี (Patrilocal Family) โดยเฉพาะหากสามีเป็นลูกคนโตก็ต้องอยู่กับครอบครัวสามี ดูแลกิจการและทรัพย์สินสมบัติของสามีแทนพ่อแม่ (Matrilineal Family) ครอบครัวจึงมีแนวโน้มที่เป็นครอบครัวใหญ่ มีสมาชิกหลายรุ่นอาศัยอยู่รวมกัน ตามธรรมเนียมปฏิบัติพี่น้องที่เป็นชายจะอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน จนพ่อแม่สิ้นชีวิต จึงจะแยกครอบครัวจากกัน โดยลูกชายคนโตจะเป็นผู้รับมรดก และจัดแบ่งสรรให้กับพี่น้องตามควร

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข่าวทั้งหมดพบว่าขนาดของครอบครัวชาวไทยซิกข์เริ่มลดน้อยลง จำนวนสมาชิกที่พบในการศึกษาคั้งนี้เฉลี่ย คือ น้อยกว่า 5 คน มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) มากยิ่งขึ้น การที่จำนวนสมาชิกในครัวเรือนลดน้อยลง อาจเป็นเพราะปัจจัย 2 ประการ ประการแรก คือ การวางแผนครอบครัว นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 เป็นต้นมา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเริ่มลดลง เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายลดจำนวนการเกิดของประชากรลง อีกประเด็นหนึ่ง คือ เกิดจากลักษณะการดำเนินชีวิตแบบเมือง ซึ่งนิยมอยู่เฉพาะครอบครัวของตนเอง ไม่ต้องการอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ เพราะอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันได้

ด้วยเหตุนี้ครอบครัวชิกข์ในปัจจุบันมักจะเริ่มต้นด้วยครอบครัวเดี่ยว โดยอาจมีพ่อแม่ของฝ่ายชายอยู่ด้วยบ้าง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความผูกพันภายในครอบครัว และกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวไทยชิกข์มีค่อนข้างสูง การเลือกที่พักอาศัย ชาวไทยชิกข์มักจะเลือกอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับครอบครัวเดิม เพื่อสะดวกแก่การติดต่อไปมาเยื่อมเยียนกันสะดวกขึ้น ในกรณีของชาวไทยชิกข์ในหมู่บ้านอิมอัมพร 1 ก็เช่นเดียวกัน นิยมซื้อบ้านใกล้เคียงกัน มีการไปมาหาสู่ รับประทานอาหารร่วมกันทุกวันอาทิตย์ สาเหตุนี้เองที่ทำให้ชุมชนของชาวไทยชิกข์มีความเข้มแข็ง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง

5.1.4 ระบบเครือญาติ (Kinship)

ระบบเครือญาติในครอบครัว มักจะสัมพันธ์กับลักษณะการตั้งครอบครัวของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ นั่นคือ หากการตั้งครอบครัวเกิดขึ้นกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การนับญาติก็มักจะสัมพันธ์กับการตั้งครอบครัวดังกล่าว ในกรณีครอบครัวชิกข์ก็เช่นกัน สืบเนื่องจากการตั้งครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์นี้อยู่ที่ฝ่ายชาย หรือ Patrilocal การนับญาติและการสืบเชื้อสาย ก็มักจะเป็นการนับญาติจากฝ่ายชายเป็นหลักเช่นกัน ลูกหลานที่เกิดในครอบครัวจะสืบเชื้อสายจากพ่อ (Matrilineal Descent) และการนับญาติก็มักจะทำให้ความสำคัญกับญาติฝ่ายชาย (Matrilineal Kins) เช่นกัน ลูกและหลานจะสนิทกับญาติฝ่ายชายมาก เนื่องจากอยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากกว่าฝ่ายแม่ การนับญาติของทายาทในครอบครัว ก็จะนับญาติทั้งระดับแนวตั้ง และระดับแนวราบจากฝ่ายพ่อเป็นหลักเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามแม่จะให้ความสำคัญกับการนับญาติฝ่ายชายเป็นหลัก ครอบครัวชาวชิกข์ก็มีการนับญาติฝ่ายแม่เช่นกัน มีศัพท์ที่ใช้ในการเรียกวงศ์วานฝ่ายแม่ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระดับเครือญาติเช่นกัน แต่ระดับความสัมพันธ์อาจไม่เท่ากับฝ่ายพ่อ

จึงอาจกล่าวได้ว่า การนับญาติของครอบครัวชิกข์ เป็นไปทั้ง 2 ลักษณะ คือ การนับญาติโดยสายโลหิต (Consanguinity) และการนับญาติตามความสัมพันธ์ทางการสมรส (Affinity)

5.1.5 ศัพท์เกี่ยวกับการนับญาติของครอบครัวชีกซ์

ทวด

ใช้ “ป้อ”

การลำดับญาติฝ่ายพ่อ

ปู่ เรียก “ดาดาดี้”

ย่า เรียก “ดาดี้จี้”

พ่อ เรียก “แต่ดี้จี้”

พี่ชายของพ่อ และภรรยา เรียก “ตายาจี้ และ ตายี้จี้”

น้องชายของพ่อ และภรรยา เรียก “จาจาจี้ และ จาจี้จี้”

พี่สาวของพ่อ และสามี เรียก “ป้อจี้ และ ผุ่ปผารจี้”

น้องสาวของพ่อ และสามี เรียก “ป้อจี้ และ ผุ่ปผารจี้”

การลำดับญาติฝ่ายแม่

ตา เรียก “นนานาจี้”

ยาย เรียก “นานี้จี้”

แม่ เรียก “มัมมีจี้”

พี่ชายของแม่ และภรรยา เรียก “มัมมาจี้ และ มามมีวี่”

น้องชายของแม่ และภรรยา เรียก “มัมมาจี้ และ มามมีวี่”

พี่สาวของแม่ และสามี เรียก “มัสสี่จี้ และ มัสเซอริจี้”

น้องสาวของแม่ และสามี เรียก “มัสสี่จี้ และ มัสเซอริจี้”

พี่เขย เรียก “จี้จาจี้”

น้องเขย เรียก “ซาลา”

พี่สะใภ้ เรียก “ป้อยัยจี้”

น้องสะใภ้ เรียก “ป้อยัย”

ลูกชายของลูกชาย เรียก “โปรตารา”

ลูกสาวของลูกชาย เรียก “โปรตรี”

ลูกชายของลูกสาว เรียก “โดรตารา”

ลูกสาวของลูกสาว เรียก “โดรตรี”

5.1.6 ระบบการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว (Socialization)

ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ว่า เป้าหมายสำคัญของการขัดเกลาทางสังคม อยู่ที่การถ่ายทอดองค์ความรู้ 2 ด้าน คือ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น และการให้ความรู้เกี่ยวกับการยังชีพ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น สำคัญที่ครอบครัวจะต้องถ่ายทอดให้กับสมาชิก คือ การปลูกฝังให้ตระหนัก ถึงตำแหน่งที่ตนสวมอยู่และการแสดงบทบาทคาดหวัง รวมตลอดจนค่านิยมที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ส่วนการปลูกฝังองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการยังชีพ เป็นเรื่องการให้ความรู้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ ไม่สร้างภาระให้กับสมาชิกคนอื่นในสังคม

ในทางสังคมวิทยา ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ที่สมาชิกมีต่อกันในสังคม สมาชิกจะต้องแสดงบทบาทตามสถานภาพที่ได้รับ ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (Ascribed Status) หรือสถานภาพที่ได้จากการเรียนรู้ (Achieved Status) ก็ตาม บทบาทที่สมาชิกได้รับส่วนมากจะเกิดจากการเรียนรู้ความคาดหวังที่สังคมหรือบุคคลที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ด้วยได้กำหนดขึ้น (Social Expectation) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่า การอบรมให้รู้ระเบียบสังคม (Socialization) ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทำให้สมาชิกสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามสถานภาพได้อย่างครบถ้วน

ในการศึกษาการแสดงบทบาทของสมาชิกในครอบครัวซิกซ์ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมบทบาทคาดหวังจากการสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก ของครอบครัวจำนวน 10 ครอบครัวก่อน เพื่อประมวลบทบาทคาดหวังของสมาชิกในครอบครัว เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อวัดการรับรู้บท

บาทคาดหวังของสมาชิกในครอบครัวที่กว้างขึ้น ผลการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากครอบครัว 10 ครอบครัว ได้ข้อสรุปว่า ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงตำแหน่งที่ตนสวมอยู่และการแสดงบทบาทคาดหวังนั้น พบว่า สมาชิกในครอบครัวสามารถจำแนกสถานภาพทางสังคมของสมาชิกในครอบครัวได้ชัดเจน เนื่องจากการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในครอบครัวค่อนข้างชัดเจนระหว่างหญิงกับชาย สามีกับภรรยา บิดามารดากับบุตร ผู้อาวุโสในครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว ดังได้กล่าวแล้วว่า ในครอบครัวไทยซิกซ์ สถานภาพของชายและหญิงมีความเท่าเทียมกันตามหลักคำสอนของศาสนา แต่ในทางปฏิบัติสถานภาพของผู้ชายยังมีเหนือผู้หญิง ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัวและปกป้องครอบครัว

ในส่วนของ การแสดงบทบาทในครอบครัว พบว่า สมาชิกในครอบครัวได้รับการถ่ายทอดบทบาทคาดหวังผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมค่อนข้างชัดเจน บทบาทคาดหวังที่สมาชิกได้รับการถ่ายทอดผ่านกระบวนการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมจะแตกต่างกันตามสถานภาพที่สมาชิกดำรงอยู่ ซึ่งสามารถสรุปบทบาทคาดหวังได้ดังนี้

5.1.6.1 การแสดงบทบาทของสามี

ในการศึกษาบทบาทคาดหวังของสามี ผู้วิจัยได้นำเอาบทบาทคาดหวังที่ปฏิบัติในสังคมไทยเป็นกรอบในการประเมินว่า สมาชิกในครอบครัวของสังคมอื่นมีการแสดงบทบาทคาดหวังคล้ายหรือแตกต่างจากสังคมไทยหรือไม่ ผลการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในเบื้องต้น กลุ่มชาติพันธุ์ละ 10 ครอบครัว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ดำรงตำแหน่งสามี ระบุบทบาทคาดหวังของตนเองไม่แตกต่างจากการแสดงบทบาทของผู้ชายไทยที่ดำรงตำแหน่งสามี กล่าวคือ ชายไทยซิกซ์จะแสดงบทบาทคาดหวังในเรื่องต่อไปนี้ คือ การหาเลี้ยงครอบครัว การซื้อสัตย์ต่อภรรยา การปกป้องเกียรติยศภรรยา การให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจแก่ภรรยาเมื่อมีปัญหา การช่วยเหลือลูก และช่วยเหลืองานบ้านเมื่อมีโอกาส

เมื่อนำบทบาทคาดหวังที่ระบุไว้ข้างต้นไปศึกษากับชาวไทยซิกซ์ที่สมรสแล้ว จำนวน 50 คน จากครัวเรือนซิกซ์ 50 ครอบครัว พบว่า ชาวไทยซิกซ์ ให้น้ำหนักต่อการแสดงบทบาทคาดหวังของตนเองดังนี้ บทบาทที่ชาวไทยซิกซ์ระบุว่า สามีควรแสดงมากที่สุดคือ การปกป้องเกียรติยศของภรรยา ลำดับรองลงมาคือ การซื้อสัตย์ต่อภรรยา การให้กำลังใจภรรยาเมื่อภรรยาเผชิญภาวะวิกฤต การให้คำแนะนำภรรยาเมื่อเผชิญปัญหา การช่วยภรรยาดูแลลูกในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน การช่วยภรรยาทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม และการหารายได้เลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ (ดูตารางที่ 1 ประกอบ)

จะเห็นได้ว่า ชาวไทยซิกซ์ได้รับรู้บทบาทคาดหวังในส่วนที่สัมพันธ์กับคำสอนของศาสนาซิกซ์ ที่ระบุเป็นข้อห้ามสำคัญของศาสนา คือ การผิดประเวณีลูกเมียของผู้อื่น รวมทั้งการให้เกียรติสตรี การปฏิบัติต่อสตรีด้วยความเสมอภาค ดังนั้นบทบาทคาดหวังของชายไทยซิกซ์จึงเป็นบทบาทของผู้ปกป้องของครอบครัวมากที่สุด สำหรับบทบาทอื่นๆ จะเห็นได้ว่า ชายไทยซิกซ์จะแสดงค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นบทบาทที่ถือว่าเป็นหน้าที่ของสตรี เช่น การหารายได้เสริม การช่วยเหลือลูก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในบทบาทบางอย่างในครอบครัว อันเป็นผลมาจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตก เข้ามาผ่านสื่อต่างๆ มากขึ้น ประกอบกับในปัจจุบันการหาผู้ช่วยงานในบ้านมีความยากลำบากมากขึ้น รวมทั้งการอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ชายไทยซิกซ์เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงลูกและช่วยเหลืองานบ้านมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นบทบาทคาดหวังที่ได้รับการระบุถึงน้อยกว่าบทบาทด้านอื่น

นอกจากศึกษาการรับรู้ของผู้ให้ข่าวที่ดำรงตำแหน่งเองแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบบทบาทคาดหวังของภรรยาด้วย ผลการศึกษาพบว่า ภรรยาคาดหวังว่าสามีควรแสดงบทบาทในเรื่องการซื้อสัตย์ต่อภรรยามากที่สุด รองลงมา คือ การปกป้องเกียรติยศของภรรยา การช่วยภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม การให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤต การช่วยเหลืองานบ้านเมื่อมีโอกาส การให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อมีปัญหา การช่วยเหลือลูก และการหารายได้ให้ครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว ตามลำดับ จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ภรรยาในครอบครัวซิกซ์มิได้คาดหวังว่าสามีจะ

ต้องการเลี้ยงครอบครัวเพียงลำพัง แต่มีแนวคิดว่าจะช่วยกันทำมาหาเลี้ยงครอบครัว และควรช่วยเหลือการงานในบ้านให้มากขึ้น ลักษณะเช่นนี้จะพบในสังคมปัจจุบันมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันสตรีในครอบครัวเริ่มมีการศึกษามากขึ้น สามารถหารายได้ให้กับครอบครัวได้และมีความต้องการจะแสดงบทบาทในด้านนี้ให้มากขึ้น ดังนั้นจึงมิได้คาดหวังว่าสามีจะต้องรับผิดชอบครอบครัวแต่เพียงฝ่ายเดียว สิ่งที่น่าสนใจคือ ภรรยาจะคาดหวังการได้รับการยกย่องในครอบครัวมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแม้จะมีปรากฏในคำสอนของศาสนาซิกข์ ให้ปฏิบัติต่อสตรีอย่างเสมอภาค สตรีควรได้รับการยกย่องจากสามีและลูกๆ แต่ในทางปฏิบัติ ผู้ชายยังมีความสำคัญในครอบครัวมากกว่าหญิง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของครอบครัวแบบ Patriarchal หรือครอบครัวที่ฝ่ายชายเป็นใหญ่ ดังนั้น สตรีชาวไทยซิกข์จึงคาดหวังว่าจะได้รับการยกย่องจากสามี และให้ความสำคัญกับการปกป้องเกียรติยศของตนเองมากที่สุด สำหรับการแสดงความซื่อสัตย์กับภรรยา การคาดหวังว่าจะได้รับกำลังใจจากสามี พบว่าเป็นความคาดหวังของผู้หญิงเกือบทุกชาติพันธุ์

เมื่อศึกษาถึงระดับการปฏิบัติจริงในส่วนของบทบาทคาดหวังที่สามีได้รับการคาดหวังจากสังคม พบว่า ส่วนใหญ่สามีในครอบครัวไทยซิกข์จะระบุว่าได้ให้เงินแก่ภรรยาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือ การประพฤติไม่นอกใจภรรยา การปกป้องภรรยาเมื่อมีผู้กล่าวโทษ การให้กำลังใจภรรยาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต การให้คำแนะนำเมื่อภรรยาเผชิญปัญหา สำหรับบทบาทที่สามีในครอบครัวไทยซิกข์ยังแสดงน้อยอยู่ คือ การช่วยภรรยาหารายได้พิเศษ การทำงานบ้าน และการดูแลลูกขณะที่ภรรยาทำงาน จะเห็นได้ว่า บทบาทในการช่วยเหลือภรรยาทำงานบ้านและบทบาทการช่วยเหลือลูก ยังคงเป็นบทบาทที่ชายไทยซิกข์ยังปฏิบัติน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในครอบครัวไทยซิกข์ การแบ่งงานกันทำระหว่างชายหญิงค่อนข้างชัดเจน ชายมีหน้าที่หนักคือ การหาเลี้ยงครอบครัวและปกป้องเกียรติยศของสมาชิกในครอบครัว ในขณะที่หญิงจะแสดงบทบาทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภายในครอบครัว และจะเข้ามามีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวน้อย แต่ทั้งนี้มิได้มีการปิดกั้นหากหญิงจะมี

การหารายได้เสริม แต่บทบาทจะต้องไม่กระทบต่อการแสดงบทบาทหลักของตนเอง (ดูตารางที่ 9 ประกอบ)

เมื่อถามภรรยาถึงบทบาทคาดหวังที่เธอมีต่อสามี พบว่า ภรรยาให้น้ำหนักความสำคัญของการแสดงบทบาทของสามีในเรื่องการซื้อสัตย์ต่อภรรยามากที่สุดเป็นลำดับแรก ลำดับรองลงมา คือการปกป้องเกียรติยศของภรรยา การช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม การให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อมีปัญหา การช่วยเหลืองานบ้านเมื่อมีโอกาส การให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤตในชีวิต และการทำหน้าที่หารายได้เลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว จะเห็นได้ว่า ความคาดหวังของผู้หญิงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เริ่มเห็นว่าตนเองควรมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการทำอาชีพเสริมและสามีควรจะทำหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อให้ตนเองสามารถแสดงบทบาทนอกบ้านได้ตามสมควร ลักษณะเช่นนี้เป็นแนวโน้มของครอบครัวสมัยใหม่เกือบทุกสังคม (ดูตารางที่ 5 ประกอบ)

5.1.6.2 การแสดงบทบาทของภรรยา

เช่นเดียวกับการตรวจสอบบทบาทคาดหวังของสามี ผู้วิจัยได้ใช้บทบาทคาดหวังของภรรยาที่สังคมไทยกำหนดไว้เป็นเกณฑ์ในการศึกษา โดยให้สตรีที่ดำรงตำแหน่งภรรยาเป็นผู้ตอบ ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เจาะลึกภรรยาจาก 10 ครอบครัวแรก พบว่า สตรีไทยซิกซ์ระบุว่ารับรู้บทบาทคาดหวังในเรื่อง การบริหารจัดการการเงินภายในบ้าน การประหยัดค่าใช้จ่าย ใช้เงินอย่างคุ้มค่า การดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด การจัดบ้านเรือนให้เรียบร้อย การเป็นกำลังใจให้สามีเมื่อมีปัญหาซับซ้อนใจ การให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการศึกษาบทบาทคาดหวังกับผู้หญิงไทยซิกซ์เพิ่มเติมอีก จำนวน 50 คนจาก 50 ครอบครัว พบว่า ผู้หญิงไทยซิกซ์ให้น้ำหนักความสำคัญของบทบาทคาดหวังไม่เท่ากัน บทบาทคาดหวังที่ผู้หญิงไทยซิกซ์ให้ความสำคัญเรียงตามน้ำหนักได้ดังนี้ การไม่ประพฤตินอกใจสามี การเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี การดูแล

เอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิด การทำความสะอาดบ้านเรือนให้เรียบร้อย การบริหารจัดการเงินอย่างฉลาด การใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดและคุ้มค่า การให้กำลังใจสามีเมื่อสามีประสบปัญหาคับข้องใจ และการให้คำแนะนำสามีเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก (ดูตารางที่ 2 ประกอบ)

จะเห็นได้ว่า บทบาทคาดหวังที่สตรีชาวไทยซิกซ์เน้นมากคือ เรื่องของการไม่ประพฤตินอกใจสามี เพราะถือเป็นสาระสำคัญของครอบครัว และเป็นสาระสำคัญของข้อห้ามทางศาสนา ซึ่งมีบทลงโทษที่รุนแรง ส่วนบทบาทอื่นๆ เป็นบทบาทที่ภรรยาควรแสดงเนื่องจากจะทำให้เกิดประโยชน์และความสงบสุขของครอบครัว สิ่งที่น่าสังเกตคือ ภรรยาจะเข้ามามีบทบาทในเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจของสามีตนเองน้อย สันนิษฐานว่า คงเป็นอิทธิพลของลักษณะสังคมของอินเดีย ที่จะให้สตรีจะเข้ามามีส่วนในเรื่องของผู้ชายน้อย เพราะถือว่า ไม่ใช่เรื่องของผู้หญิง

เมื่อถามถึงการแสดงบทบาทจริงสำหรับบทบาทภรรยา พบว่า บทบาทที่ภรรยาส่วนใหญ่ระบุว่าแสดงมากที่สุดคือ การเคารพพ่อแม่ของสามีเหมือนพ่อแม่ตนเอง รองลงมา คือ การไม่ให้ความสนิทสนมกับชายอื่นเกินสมควร การใช้เงินอย่างประหยัด คุ้มค่า การดูแลความเป็นอยู่ของลูกอย่างใกล้ชิด การบริหารจัดการค่าใช้จ่ายภายในบ้าน การให้คำปรึกษาเมื่อสามีมีปัญหา การให้กำลังใจสามีเมื่อมีปัญหา ตามลำดับ (ดูตารางที่ 10 ประกอบ)

บทบาทที่แสดงจริงของสตรีไทยซิกซ์จะสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาซิกซ์และธรรมเนียมปฏิบัติของวัฒนธรรมอินเดีย กล่าวคือ สตรีที่แต่งงานเข้าเป็นสมาชิกในครอบครัวของฝ่ายชาย จะต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ของฝ่ายชาย และจะต้องประพฤติตนให้อยู่ในกรอบขนบธรรมเนียมประเพณีอันดี ไม่แสดงการสนิทสนมกับชายที่ไม่ใช่สามี เนื่องจากเป็นข้อห้ามในทางศาสนาด้วย บทบาทส่วนใหญ่ที่สตรีไทยซิกซ์แสดง เป็นบทบาทที่สอดคล้องกับบทบาทคาดหวังทั้งสิ้น แสดงว่า สตรีไทยซิกซ์ให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทของตนเองโดยเคร่งครัด

เมื่อมีการถามถึงบทบาทคาดหวังของภรรยาจากสามี พบว่า สามีให้ความสำคัญต่อบทบาทคาดหวังของภรรยาในเรื่องการไม่ประพฤตินอกใจสามีเป็น

ลำดับแรก รองลงมาคือ การให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ของตนเอง การรู้จักประหยัด ใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า การเอาใจใส่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด ส่วนบทบาทอื่นๆ จะให้ความสำคัญน้อยลง เช่น การแสดงบทบาทในด้านการให้คำที่ปรึกษาแก่สามี และการให้กำลังใจต่อสามีเมื่อสามีมีปัญหาคับข้องใจ การให้น้ำหนักเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า สามีในครอบครัวไทยซิกซ์ยังให้ความสำคัญต่อการแสดงบทบาทภายในบ้านของสตรีมากกว่าการแสดงบทบาทที่ทัดเทียมกันอย่างครอบครัวสมัยใหม่ (ดูตารางที่ 6 ประกอบ)

5.1.6.3 การแสดงบทบาทของพ่อแม่

บทบาทคาดหวังของพ่อแม่ที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการศึกษาบทบาทคาดหวังของพ่อแม่ ได้แก่ บทบาทดังนี้ คือ การดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่และสุขภาพของลูก การให้การศึกษแก่ลูกตามความเหมาะสม การให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ การอบรมสั่งสอนให้ลูกมีความประพฤติดี มีคุณธรรม การจัดหาคูครองที่เหมาะสมให้กับลูก และการให้เวลาร่วมกับลูก

ผลการศึกษาพบว่าพ่อแม่ได้ระบุบทบาทคาดหวังตามลำดับความสำคัญดังนี้ บทบาทที่สำคัญที่สุดที่พ่อแม่ควรแสดงคือ การดูแลรักษาพยาบาลลูกเมื่อเจ็บป่วย ลำดับรองลงมาคือ การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก การให้คำสั่งสอนและกำลังใจเมื่อลูกผิดพลาด การถ่ายทอดคุณธรรมที่ดีแก่ลูก การให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด การให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ การจัดหาที่เรียนให้ และการใช้เวลาร่วมกับลูก ตามลำดับ บทบาทที่พ่อแม่แสดงน้อย คือการให้คำแนะนำเรื่องเพื่อนชายหญิงตามโอกาสอันควร (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

เมื่อนำบทบาทคาดหวังของพ่อแม่มาตรวจสอบการรับรู้ของลูก พบว่า บทบาทที่พ่อแม่ชาวซิกซ์ปฏิบัติต่อลูกมากที่สุดในสายตาของลูกในกลุ่มชาวไทยซิกซ์ คือ การดูแลรักษาพยาบาลเมื่อลูกเจ็บป่วย การอบรมให้ลูกมีความประพฤติดี มีคุณธรรม ยึดมั่นในการปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนา บทบาทนี้ปรากฏอยู่ในคำสอนของศาสนาซิกซ์ ถือเป็นหน้าที่สำคัญของพ่อแม่ที่จะต้องกำกับดูแลให้ลูกประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ตาม

กรอบของศาสนา ดังนั้นพ่อแม่จึงปฏิบัติโดยเคร่งครัด สำหรับหน้าที่อื่นน้อยลง แต่จะสังเกตได้ว่า การทำหน้าที่ของพ่อแม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ชิวค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นไปตามความคาดหวังของลูก ทำให้ลูกมีความอบอุ่นมั่นคงทางจิตใจ การประพฤติตนออกนอกทางจึงมีน้อยเมื่อเทียบกับเยาวชนในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น การที่มีการปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดเช่นนี้เป็นเพราะ ชาวไทยชิวค่อนข้างการปฏิบัติหน้าที่ต่อครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากจะทำให้เกิดความสงบสุขกับกลุ่มโดยรวม (ดูตารางที่ 7 ประกอบ)

5.1.6.4 การแสดงบทบาทของลูก

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบบทบาทคาดหวังที่พ่อแม่ในครอบครัวไทยคาดหวังจากลูก เป็นแนวทางในการศึกษาบทบาทคาดหวังของลูกในครอบครัวไทยชิวค่อน ผลการศึกษาโดยสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข่าวสำคัญที่มีสถานภาพเป็นพ่อแม่ไทยเชื้อสายชิวค่อน พบว่า บทบาทคาดหวังที่พ่อแม่ระบุว่า ลูกควรจะมีดังนี้คือ การเคารพเชื่อฟังบิดามารดา การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด การช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย การให้เงินเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อชรา การรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้ด่างพร้อย การรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายจากพ่อแม่ และการรักษาทรัพย์มรดกที่พ่อแม่หามาให้ (ดูตารางที่ 8 ประกอบ)

เมื่อนำเอาบทบาทดังกล่าวไปสอบถามลูกในครอบครัวเดียวกัน 50 ครอบครัว พบว่า ผู้ให้ข่าวที่เป็นลูก ระบุว่าได้รับรู้บทบาทคาดหวังผ่านการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ คำสอนในศาสนาชิวค่อนและการปลูกฝังผ่านการศึกษาในระบบมากที่สุด คือ การรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง รองลงมาคือ การไม่ประพฤติตนให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล รองลงมา คือ การรับผิดชอบต่อการงานหน้าที่ การเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การรักษาทรัพย์มรดกที่พ่อแม่หามาให้ การดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย การให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อชรา และการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานเมื่อมีโอกาส ตามลำดับ (ดูตารางที่ 4 ประกอบ)

จะเห็นได้ว่า บทบาทคาดหวังที่ได้รับการเน้นให้ปฏิบัติสำหรับบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็นลูกของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ เป็นบทบาทที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาซิกข์อีกเช่นเคย กล่าวคือ ในคำสอนของศาสนาซิกข์ระบุว่า "เด็กในครัวเรือนมีหน้าที่หลักคือ การตั้งใจเล่าเรียน ทำหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายให้ครบถ้วน เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ การรักษาทรัพย์ที่พ่อแม่หามาให้ และเอาใจใส่ผู้อื่นในกลุ่มเดียวกันด้วยความจริงใจ" (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534 หน้า 542)

เมื่อถามถึงการแสดงบทบาทที่แท้จริงของลูก พบว่า ผู้ให้ข่าวสำคัญที่เป็นลูกในครอบครัวที่พ่อแม่ถูกสัมภาษณ์ ระบุว่า บทบาทที่รับรู้ว่าจะต้องแสดงมากที่สุด คือ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน รองลงมาคือ การเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ การรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง การไม่ประพฤติตนให้เสื่อมเสียวงศ์ตระกูล การรู้จักอดออมและใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด การดูแลพ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย การช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานเท่าที่จะทำได้ และการให้เงินพ่อแม่ใช้สมำเสมอ (ดูตารางที่ 12 ประกอบ) บทบาทที่ลูกระบุส่วนใหญ่เป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นลูก สมควรที่จะต้องปฏิบัติ บทบาทเหล่านี้เป็นบทบาทที่มีการกล่าวถึงในคำสอนของซิกข์ ทำให้เด็กชาวซิกข์ ต้องเรียนรู้และนำไปปฏิบัติให้ได้

ผลการอภิปรายการแสดงบทบาทของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละด้าน ทำให้ได้ข้อสรุปว่าศาสนาซิกข์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการกำหนดบทบาทคาดหวังของสมาชิกในครอบครัวซิกข์อย่างมาก

5.1.7 การปลูกฝังค่านิยมในครอบครัว

ดังได้กล่าวไว้แล้วเช่นกันในบทที่สองว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวคือการปลูกฝังสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นความมุ่งหวังให้กับสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้เพราะคุณค่าและความมุ่งหวังที่ครอบครัวปลูกฝังให้สมาชิก จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการหล่อหลอมความคิด และพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของทุกกลุ่มชาติพันธุ์

ในการศึกษาสถาบันครอบครัวไทยซิกซ์ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้มีการศึกษาการถ่ายทอดคุณธรรมและค่านิยมสำคัญๆในครอบครัว โดยใช้ค่านิยมที่พบในงานวิจัยทั้งในและนอกประเทศ ที่ได้มีการศึกษาประเภทและอิทธิพลของค่านิยมประเภทต่างๆ ที่ยึดถือและปฏิบัติกันในกลุ่มชนในทวีปเอเชีย และที่ถูกระบุโดยสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษา เมื่อมีการสัมภาษณ์เจาะลึกครอบครัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มละ 10 ครอบครัว เพื่อหาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการตรวจสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่เพื่อให้สามารถสรุปได้ในภาพรวมที่กว้างขึ้น เป็นกรอบในการศึกษา ลักษณะค่านิยมที่ได้มีการยึดถือในกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาอยู่ ค่านิยมที่ประมวลได้ประกอบด้วยค่านิยมดังนี้ ค่านิยมการให้ความสำคัญของการศึกษา ค่านิยมการยึดมั่นในคุณธรรม ความขยันขันแข็ง ความรักในพวกพ้อง ความรักในชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ความรักในเกียรติยศของครอบครัว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว ความมีระเบียบวินัย ความเป็นตัวของตัวเอง การเคารพผู้อาวุโส ความสนุกสนานในชีวิตและการสะสมในวัตถุเงินทอง

ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมที่ครอบครัวไทยซิกซ์ให้ความสำคัญมากที่สุด คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว ลำดับรองลงมาคือ ความเคารพในผู้อาวุโส การศึกษา การรักในเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว การยึดมั่นในคุณธรรม การรักชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ความขยันขันแข็ง ความรักในพวกพ้อง ความมีระเบียบ ความเป็นตัวของตัวเอง ความสนุกสนานในชีวิตและการสะสมวัตถุเงินทอง ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาในสหรัฐอเมริกาโดย Gibsons (1985) ที่พบว่า ครอบครัวซิกซ์ในสหรัฐอเมริการให้ความสำคัญกับค่านิยมในเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว การศึกษา การเคารพผู้อาวุโส การให้ความสำคัญกับเกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล และความขยันขันแข็ง คุณสมบัติเหล่านี้เป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้เยาวชนของครอบครัวซิกซ์ประสบความสำเร็จในการศึกษาและประสบความสำเร็จในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับครอบครัว

หากวิเคราะห์ค่านิยมที่ครอบครัวไทยซิกซ์ให้ความสำคัญ จะพบว่า สอดคล้องกับหลักคำสอนในศาสนาซิกซ์อีกเช่นเคย กล่าวคือ ศาสนาซิกซ์จะให้ความสำคัญกับการ

สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในกลุ่ม จนถึงกับการสร้างธรรมเนียมปฏิบัติในเรื่องของพิธีการให้สัตยาบรรณในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในครอบครัวที่ชัดเจน การประพฤติตนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเป็นระเบียบวินัย ความขยันขันแข็ง ดังจะเห็นได้จากคำสอนในศาสนาให้สมาชิกในครอบครัวต้องตื่นแต่เช้าเพื่อสวดมนต์ระลึกถึงพระศาสดา การคาดหวังว่าสมาชิกในครอบครัวจะต้องแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อาวุโส การรักพวกพ้อง การต่อสู้เพื่อปกป้องพวกพ้องของตนเอง ตลอดจนการบัญญัติให้มีการลงโทษผู้ที่ไม่รักพวกพ้องของตนเองไว้อย่างชัดเจนด้วย คำสอนเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดค่านิยมของชาวไทยซิกข์อย่างชัดเจน

เมื่อจำแนกการให้ค่านิยมตามตำแหน่งของสมาชิกในครอบครัว พบว่า ค่านิยมที่ได้รับการระบุว่าพ่อให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ค่านิยมเรื่องการเคารพผู้อาวุโส รองลงมาคือ ค่านิยมเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว การศึกษา การยึดมั่นในคุณธรรม การรักในเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว ความขยันขันแข็งและความรักในชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ส่วนค่านิยมที่ถูกระบุว่ามีความสำคัญในระดับมากที่สุด น้อยที่สุดคือ ความสนุกสนานในชีวิต

สำหรับค่านิยมที่แม่ระบุว่ามีความสำคัญในระดับมากที่สุด ในครอบครัว คือ ค่านิยมในเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว ลำดับรองลงมา คือ ค่านิยมในเรื่องการเคารพผู้อาวุโส การศึกษา การรักในเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว การยึดมั่นในคุณธรรม ความรักในชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ความรักในพวกพ้อง ค่านิยมที่ถูกระบุว่าสำคัญที่สุดในระดับค่อนข้างน้อย ได้แก่ ค่านิยมในเรื่องความสนุกสนานในชีวิต

ในส่วนค่านิยมที่ถูกระบุว่าได้รับการปลูกฝังมากที่สุด คือ ค่านิยมในเรื่อง การรักเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว ความรักในชื่อเสียงวงศ์ตระกูล การยึดมั่นในคุณธรรม การศึกษา และความเป็นระเบียบวินัย ค่านิยมที่ถูกระบุว่าพ่อแม่ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดน้อย คือ ค่านิยมในเรื่องความสนุกสนานในชีวิต

เมื่อประมวลระบบค่านิยมที่สมาชิกในครอบครัวไทยซิกซ์ระบุว่ามืออยู่ในการดำเนินชีวิตของสมาชิก จะเห็นได้ว่า ค่านิยมส่วนใหญ่เป็นค่านิยมที่ปรากฏในหลักคำสอนของศาสนาซิกซ์เป็นส่วนใหญ่ เป็นข้อที่ควรปฏิบัติ และข้อยกเว้น จึงอาจสรุปได้ว่า ศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างวัฒนธรรมของชาวไทยซิกซ์อย่างมาก

5.1.6 วิธีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวที่เราคุ้นเคยจะมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ การเลี้ยงดูโดยใช้ระบบอำนาจเด็ดขาด (Authoritarian) การเลี้ยงดูโดยใช้หลักการเหตุผล มีการใช้อำนาจเป็นครั้งคราว เน้นการอธิบายเหตุผลของสิ่งที่ควรกระทำและสิ่งที่ควรงดเว้นการกระทำ (Authoritative) และการเลี้ยงดูโดยปล่อยให้มีความอิสระในการดำเนินชีวิตเต็มที่ (Laissez-faire) ผลจากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เจาะลึกครอบครัวทุกกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มละ 10 ครอบครัว พบว่า พฤติกรรมที่พ่อแม่จะระบุว่าเคยแสดงต่อบุตร มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมในทิศทางประชาธิปไตย และ พฤติกรรมที่แสดงออกในทางก้าวร้าวรุนแรง พฤติกรรมในทิศทางประชาธิปไตยที่ได้รับการระบุว่ามีการปฏิบัติ คือ การให้รางวัลใจเมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ การยอมรับความคิดเห็นของลูก แม้ไม่ตรงกับตนเอง การลงโทษโดยการไม่พูดด้วย การลงโทษโดยการงดค่าขนม สำหรับพฤติกรรมที่แสดงออกในทิศทางก้าวร้าว ที่พ่อแม่ระบุว่าเคยแสดง ประกอบด้วย การขู่ว่าจะลงโทษเมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ การเขียนตี การดุด่าว่ากล่าว การบังคับให้ทำในสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสม การให้ความสำคัญกับการคบหาเพื่อน และการกล่าวถึงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวเป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่จะระบุพฤติกรรมที่ใช้ในการอบรมลูกที่ทำเป็นประจำ คือ การอบรมเลี้ยงดูโดยใช้เหตุผล (Authoritative) มีการใช้พฤติกรรมก้าวร้าวค่อนข้างน้อย ส่วนมากเป็นการดุและตักเตือนเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะที่จะพบเห็นในครอบครัวยุคใหม่ การใช้ความก้าวร้าวเริ่มมีน้อยลง

5.1.7 การจัดสรรอำนาจในครอบครัว

ดังได้กล่าวแล้วว่า ลักษณะโครงสร้างทางด้านอำนาจของครอบครัว เป็นโครงสร้างที่เน้นความเป็นใหญ่ของฝ่ายชาย ดังนั้นอำนาจในการตัดสินใจประเด็นสำคัญฝ่ายชายจะเป็นผู้วินิจฉัยเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า แนวโน้มในเรื่องนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวเริ่มเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ ร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจกระทำหรืองดเว้นการกระทำกิจกรรมสำคัญๆ ภายในบ้าน เช่น การตัดสินใจในเรื่องการปลูกบ้าน/ซื้อบ้าน การตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องใช้ภายในบ้าน การตัดสินใจเลือกซื้อรถยนต์ การตัดสินใจซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน การลงทุนทำธุรกิจ การตัดสินใจในเรื่องการเลือกที่เรียนของลูก การตัดสินใจเรื่องการศึกษาต่อของลูก การแต่งงานของลูกและการตัดสินใจให้การช่วยเหลือญาติพี่น้องของแต่ละฝ่าย เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าลักษณะการจัดสรรอำนาจในครอบครัวไทยสมัยนี้มีลักษณะเป็นแบบ Equalitarian มากขึ้น กล่าวคือฝ่ายหญิงและชายมีการใช้อำนาจในการตัดสินใจกิจกรรมของครัวเรือนร่วมกันมากขึ้น

5.1.8 การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสนใจต่อการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวระดับเดียว คือ การควบคุมสมาชิกลูก เนื่องจากพิจารณาเห็นว่า เป็นระดับที่เป็นสาระสำคัญของการดำรงไว้ซึ่งครอบครัว สำหรับการควบคุมในระดับสามีและภรรยา การกำหนดบทบาทคาดหวังเป็นการควบคุมพฤติกรรมที่ดีอยู่แล้ว จึงมิได้มีการเก็บข้อมูลในด้านนี้

ในการเก็บข้อมูลการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นการควบคุมจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกพ่อแม่ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ฯ ละ 10 ครอบครัว ประกอบกับวิธีการควบคุมพฤติกรรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เมื่อทำการศึกษาวิธีการควบคุมพฤติกรรมของครอบครัวผู้ลี้ภัยในอินโดจีนในสหรัฐ

อเมริกา ปี พ.ศ. 2535 (Hawley & Mitrsoomwang, 1992) โดยพัฒนาเป็นคำถามเพื่อประเมินการควบคุมพฤติกรรม เมื่อมีการกระทำความผิดของลูก พฤติกรรมการลงโทษประกอบด้วยพฤติกรรมกรรมการลงโทษเมื่อลูกกระทำความผิดในเรื่องต่อไปนี้ คือ ขโมยของผู้อื่น ทะเลาะวิวาทกับเพื่อน ไม่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย หนีเที่ยวกับเพื่อนในที่อันไม่สมควร หนีโรงเรียน โกหก การเถียงพ่อแม่ และการไม่แสดงการเคารพต่อญาติผู้ใหญ่/พ่อแม่

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่เด็กในครอบครัวชาวไทยซิกซ์ไม่เคยประพฤติเลย คือ การหนีโรงเรียน สำหรับพฤติกรรมอื่นๆ ที่เด็กกระทำความผิดบ้างเป็นครั้งคราวได้รับการระบุว่า พ่อแม่จะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน เป็นส่วนใหญ่ จะไม่ใช่ระบบเขียนตีสำหรับพฤติกรรมกระทำความผิดที่สอบถามตามแบบสอบถาม มีเพียงบางรายเท่านั้นที่มีการตีบ้าง แต่ต้องเป็นการกระทำความผิดที่รุนแรงมากๆ

5.1.9 ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของครอบครัวไทยซิกซ์จะมีลักษณะแน่นแฟ้น เนื่องจากมีข้อปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาซิกซ์สนับสนุน การที่หลักคำสอนของศาสนา เน้นให้รักใคร่ปรองดองกัน ร่วมแรงร่วมใจในการปกป้องลัทธิความเชื่อของตนเอง ทำให้ลักษณะความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกซ์มีความเด่นชัดมาก เช่นเดียวกันในครอบครัว ค่านิยมในเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เป็นผลทำให้ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยซิกซ์มีลักษณะเกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยกัน สมาชิกในครัวเรือนเคารพผู้อาวุโสในครอบครัว ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติต่อผู้อาวุโส พ่อแม่ของครอบครัวไทยซิกซ์จะอบรมให้ลูกให้ความเคารพในญาติผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายบิดาและมารดา ให้ความสำคัญต่อการไปดูแลสุขภาพญาติผู้ใหญ่ การดูแลเรื่องเสื้อผ้าและอาหารการกิน การเย็บเยียนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งทำให้คุณค่าของผู้อาวุโสในครอบครัวยังคงอยู่ได้

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว พบว่า ความรู้สึกของบิดามารดาของคู่สมรสแต่ละฝ่ายที่มีต่อคู่สมรสอยู่ในระดับดี สวมมากจะให้การยอมรับ

สมาชิกใหม่ดี นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น พ่อแม่ให้เวลาในการปรึกษาหารือกันในเรื่องการเลือกวิชาเรียน และสถานที่เรียนของลูกอย่างมาก การสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นกันเมื่อมีเวลาว่าง ส่วนกิจกรรมด้านสันตนาการ เช่น การไปเที่ยวร่วมกันในวันหยุดสุดสัปดาห์มีค่อนข้างน้อย เนื่องจากครอบครัวไทยซิกซ์ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขาย วันหยุดสุดสัปดาห์จะเป็นวันที่ค้าขายผ้าหรือทำกิจกรรมเงินกู้ได้ดี เพราะลูกค้าจะอยู่บ้านหรือจับจ่ายสินค้าในวันหยุด โอกาสที่จะพบกันจริงๆ มีเพียงวันเดียวคือวันอาทิตย์ที่ทุกคนจะต้องไปวัด สำหรับวัยรุ่น วันหยุดจะเป็นวันที่ส่วนใหญ่ต้องไปเรียน เนื่องจากมหาวิทยาลัยจะมีการเรียนการสอนในวันหยุด สำหรับเด็ก เวลาส่วนใหญ่จะอยู่กับแม่และญาติผู้ใหญ่มากกว่า พ่อ ดังนั้นโอกาสที่จะอยู่พร้อมหน้ากันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันทั้งครอบครัวจึงมีไม่มากนัก สิ่งที่น่าสังเกตคือ แม่จะระบุว่ามีความใกล้ชิดกับลูกมากกว่าพ่อ มีโอกาสให้คำแนะนำเรื่องการเรียนและการคบเพื่อนชายหญิงของลูกมากกว่าพ่อ ทั้งนี้เพราะเวลาของแม่ส่วนใหญ่จะอยู่ในบ้าน ในขณะที่พ่อต้องออกทำมาหากินนอกบ้าน

ในภาพรวมจึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของครอบครัวไทยซิกซ์ยังอยู่ในระดับที่ดี สมาชิกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีเวลาให้แก่กัน เป็นความสัมพันธ์ที่อบอุ่น เป็นปราการสำคัญที่ทำให้เด็กไม่ต้องแสวงหาความมั่นคงทางจิตใจนอกบ้าน

5.1.10 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัวไทยซิกซ์

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนจากการศึกษาครั้งนี้คือ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับระบบโครงสร้างของสถาบันครอบครัวไทยซิกซ์ในหลายด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1.10.1 การเปลี่ยนแปลงในจำนวนสมาชิกในครอบครัว เดิมครอบครัวไทยซิกซ์เป็นครอบครัวขยาย สมาชิกจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ เพื่อช่วยการระดมทรัพยากรสำหรับการตั้งครอบครัว เนื่องจากเพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ครอบครัวเหล่านี้ส่วนใหญ่จะยังไม่สามารถเป็นเจ้าของบ้านเรือนได้ เนื่องจากกฎหมายไม่อนุญาตให้ถือครองทรัพย์สิน ต่อมาเมื่อลูกหลานได้สัญชาติไทยมากขึ้น การถือครอง

ทรัพย์สินสามารถทำได้ การซื้อบ้านและที่ดินเป็นของตนเองสามารถทำได้ การแยกครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดเล็กลงจึงเกิดขึ้น ประกอบกับในสังคมเมือง แนวโน้มการดำเนินชีวิตแบบครอบครัวเดี่ยวมีมากขึ้น ครอบครัวส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตาม มีแนวโน้มที่จะอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่า

5.1.10.2 รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว จะเน้นการให้วิธีการอบรมเลี้ยงดูโดยใช้เหตุผลมากขึ้น ไม่นิยมการลงโทษด้วยวิธีการรุนแรง

5.1.10.3 การจัดสรรอำนาจในครอบครัว เริ่มเป็นแบบ Equalitarian มากกว่าการเน้นอำนาจที่ฝ่ายชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบัน ผู้หญิงไทยซิกซ์มีการศึกษามากขึ้น (มีการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรี) บางคนทำงานนอกบ้านด้วย ทำให้มีโลกทัศน์กว้างขวางขึ้น เมื่อพิจารณาประกอบกับการให้ความสำคัญต่อสตรีในศาสนาซิกซ์อย่างชัดเจน ก็ยิ่งทำให้บทบาทของผู้หญิงซิกซ์เริ่มมีมากขึ้น

5.1.10.4 การเปิดตัวเองมาสู่โลกภายนอกมากขึ้น ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ซิกซ์เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับชาวไทยกลุ่มอื่นๆ มากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยมากขึ้น ทำให้เกิดการรับเอาวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นๆ ไปผสมผสานในวิถีชีวิตของครอบครัวซิกซ์มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงการแต่งการของสตรี การเรียนหนังสือมากขึ้นของสตรี และการคบหาเพื่อนในกลุ่มอื่นที่มีไซซิกซ์มากขึ้น แนวโน้มการผสมผสานทางวัฒนธรรมเริ่มมีมากขึ้นจากเดิมที่ปิดกั้นตนเองจากการติดต่อปะทะสังสรรค์กับกลุ่มอื่นๆ สิ่งที่ต้องระวังว่าชาวไทยซิกซ์ยังอ้างไว้ค่อนข้างเหนียวแน่น คือการสมรสนอกวงศัวัณ เนื่องจากเป็นสิ่งที่เป็นการห้ามทางศาสนา

5.2 สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

5.2.1 การสมรสของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ซิกซ์ กลุ่มชาติพันธุ์มอญ เป็นกลุ่มที่มี ขั้นตอนการสมรสที่เริ่มต้นด้วยการเกี่ยวพาราฮี การเลือกคู่ครอง การสู่ขอ และการสมรส เพื่อให้เกิดความ

เข้าใจที่ชัดเจนในแต่ละขั้นตอน ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลการสมรสของชาวไทยเชื้อสายมอญตามลำดับดังนี้

5.2.1.1 การเกี่ยวพาราตี (Courtship)

จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข่าวสำคัญ จำนวน 10 ครอบครัวที่ชุมชนเกาะเกร็ดและอีก 10 ครอบครัวที่ชุมชนตำบลคลองควาย พบว่า การเกี่ยวพาราตีของหนุ่มสาวไทยเชื้อสายมอญในอดีตมีไม่มาก เนื่องจากการสมรสส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการจัดการของผู้ใหญ่ โอกาสที่ชายและหญิงจะได้พบกันโดยบังเอิญมีค่อนข้างยาก เพราะผู้หญิงจะไม่สามารถไปไหนมาไหนได้โดยลำพัง โอกาสเดียวที่ผู้หญิงชาวรามัญจะได้พบกับผู้ชายคือการเล่นสะบ้ามอญทะเลมอญ การไปร่วมกิจกรรมที่วัด หรือพิธีบวช พิธีแต่งงาน และพิธีกรรมอื่นๆ ของญาติมิตรของครอบครัวในหมู่บ้านเดียวกัน การเกี่ยวพาราตีเช่นที่ปฏิบัติในภาคเหนือ ที่เปิดโอกาสให้หญิงและชายสามารถพบกันได้อย่างเปิดเผยไม่มีการปฏิบัติ ส่วนมาก เป็นลักษณะต้องตาต้องใจเมื่อได้มีโอกาสพบในงานต่างๆ ของหมู่บ้าน เมื่อฝ่ายชายเกิดความพึงพอใจในฝ่ายหญิง ก็จะให้ญาติผู้ใหญ่ไปทาบทามสู่ขอ หากฝ่ายหญิงไม่ปฏิเสธส่วนมากก็จะทำการสมรสเลย ไม่มีการหมั้นหมาย

สำหรับในปัจจุบันโอกาสที่ชายและหญิงจะได้พบปะกันมีมากกว่า เนื่องจากผู้หญิงมีกิจกรรมนอกบ้านมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการเกี่ยวพาราตีจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ปัจจุบันหญิงและชายจะสามารถพบปะพูดคุยกันได้มากขึ้น มีโอกาสทำความรู้จักกันและกันได้มากขึ้นก่อนที่จะมีการสมรส ส่วนมากจะกระทำกันนอกสายตาของผู้ใหญ่ ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงจะคอยตักเตือนให้การคบหากันระหว่างชายกับหญิงให้อยู่ในขอบเขตความพอดี ชายและหญิงที่มีความพึงพอใจกันก็จะตกลงคบหากัน เพื่อศึกษาอุปนิสัยใจคอซึ่งกันและกัน เมื่อมีความพร้อมทั้งสองฝ่ายแล้วจึงจะทำการสมรส

5.2.1.2 การเลือกคู่ครอง (Matching)

ผลการศึกษา พบว่าการเลือกคู่ครองของผู้ชายไทยเชื้อสายมอญ มีทั้งสองแบบ คือ การเลือกคู่ครองเองและการให้ญาติผู้ใหญ่เป็นผู้เลือกให้ ปัจจุบันมีการเลือกคู่ครองเองมากขึ้น ในอดีตการเลือกคู่ครองในวงศ์วานเดียวกันมีสูง แต่ในปัจจุบันมีการสมรสนอกกลุ่มมากขึ้น เนื่องจากมีการติดต่อกันทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น กลุ่มชาวไทยเชื้อสายมอญจะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมผ่านการสมรสกับคนไทยค่อนข้างมากตั้งแต่ครั้งโบราณ เนื่องจากมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับคนไทยมาก การกลืนกลายทางวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นได้ง่าย เกณฑ์การเลือกคู่ครองของชายหญิงชาวไทยเชื้อสายมอญจะพิจารณาคุณสมบัติเรื่องความขยันขันแข็งในการทำมาหากินมากกว่าคุณสมบัติอื่น ที่สำคัญคือควรเป็นคนที่นับถือผีบรรพบุรุษเช่นเดียวกัน นั่นคือ การเลือกคนมอญด้วยกันเอง สำหรับคุณสมบัติเรื่องทรัพย์สินสมบัติ หรือความรู้ ไม่ได้มีความสำคัญมากนัก คุณสมบัติอื่นๆ ที่ถือเป็นคุณสมบัติของสามีที่ดี คือ การผ่านการบวชเรียนมาแล้ว มีอายุมากกว่าภรรยา มีความสามารถในเชิงช่าง สามารถซ่อมเครื่องมือประกอบอาชีพได้ ซ่อมเครื่องใช้ในบ้านได้ มีความรู้เรื่องการสร้างบ้านและซ่อมแซมบ้าน เป็นคนมัธยัสถ์ รู้จักอดออม ไม่เที่ยวเตร่ ไม่เจ้าชู้ หรือติดสุรา สำหรับคุณสมบัติของฝ่ายหญิง หญิงที่ดีจะต้องเป็นคนที่ไม่เกียจคร้าน ทำงานบ้านเป็น สามารถดูแลเรื่องการใช้จ่ายในบ้านได้ดี ซื่อตรงต่อสามี อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน คุณสมบัติเรื่องความขยันขันแข็ง เรื่องการรู้การบ้านการเรือนเริ่มเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งของการตัดสินใจเลือกคู่ครองเท่านั้น ปัจจุบันมีการเพิ่มคุณสมบัติด้านอื่นๆ เช่น รูปร่างหน้าตา ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ และความรู้เข้าไปเป็นส่วนประกอบด้วย คุณสมบัติที่ลดความสำคัญลงคือ การสมรสกับคนในวงศ์วานเดียวกัน ปัจจุบันมีการสมรสกับคนต่างเชื้อชาติมากขึ้น

5.2.1.3 การสู่ขอและหมั้นหมาย (Engagement)

จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข่าวสำคัญ พบว่า ในวัฒนธรรมของมอญ การสู่ขอมักจะเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหญิงและชายตกลงกันแน่นอนแล้วว่าจะประกาศความสัมพันธ์ที่มีต่อกันให้บุคคลภายนอกได้ยอมรับ ฝ่ายชายจะส่งผู้ใหญ่ของตนไปทำการสู่ขอฝ่ายหญิง โดยฝ่ายชายจะต้องจ่ายค่าสินสอดตามแต่พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะเรียกเอา เมื่อสามารถตกลงเรื่องสินสอดกันเรียบร้อยแล้วจึงจะจัดให้มีการสมรสกันต่อไป

ประเพณีการสมรสของมอญจะไม่นิยมการหมั้นหมายเนื่องจากฝ่ายหญิงมองว่า การหมั้นหมายไว้ก่อนหน้าจะทำให้พ่อแม่เสียสิทธิ์ในการปกครองบุตรไปครึ่งหนึ่ง หากบุตรสาวเกิดไปมีอะไรกับฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงจะไม่สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้มาก เนื่องจากเป็นสิทธิ์ของฝ่ายชายไปครึ่งหนึ่งแล้ว อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน หนุ่มสาวชาวไทยมอญจะนิยมจัดการแต่งงานในโดยมีการหมั้นหมายสักกระยะหนึ่งก่อนทำการสมรส เป็นลักษณะการสมรสที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยค่อนข้างสูง มีการเรียกสินสอดจากฝ่ายชาย ซึ่งส่วนมากจะเป็นแก้วแหวนเงินทอง จำนวนที่เรียกให้ขึ้นอยู่กับฐานะของฝ่ายชาย กรณีที่ฝ่ายหญิงผิดสัญญา ฝ่ายชายสามารถเรียกกรองสินสอดคืนได้ทั้งหมด แต่ถ้การผิดสัญญาเกิดจากฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงสามารถรับสินสอดของฝ่ายชายได้เช่นเดียวกัน

5.2.1.4 การสมรส

ผู้ให้ข่าวสำคัญ เล่าว่า การสมรสของชาวไทยเชื้อสายมอญเรียกว่า บัวชะมาว เกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีการตกลงสู่ขอกันเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายชายจะไปเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิงที่เรียกว่า อะลกเฮาะย การสมรสของชาวไทยเชื้อสายมอญที่ปฏิบัติกันมีอยู่ 3 รูปแบบคือ

- 1) อวาทะมงคล เป็นการจัดพิธีสมรสที่บ้านฝ่ายหญิง โดยมีนัยว่า สมรสแล้วเจ้าบ่าวต้องเป็นเชยอยู่บ้านฝ่ายหญิง แต่ก็ไม่เสมอไปนัก

- 2) วิวาหะมงคล เป็นการจัดพิธีสมรสที่บ้านฝ่ายชาย โดยมีนัยว่าสมรสแล้วฝ่ายหญิงต้องไปอยู่ที่บ้านฝ่ายชาย โดยมีนัยว่าเจ้าสาวต้องมาเป็นสะใภ้ที่อยู่ที่บ้านฝ่ายชาย
- 3) ลักพาหนี เป็นการหนีตามกันโดยที่ผู้ใหญ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายไม่ยินยอม แล้วค่อยกลับมาขอขมาลาโทษในภายหลัง

สำหรับการประกอบพิธีสมรสนั้นพบว่า โดยปกตินิยมจัดกันในเดือน 6 หลังพิธีไหว้ผีบรรพชน 1 วัน และจัดให้มีการสมรสครั้งละ 1 คู่ในแต่ละปีสำหรับตระกูลแต่ละตระกูล การสมรสแบบมอญมีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้ เริ่มต้นคู่บ่าวสาวจะต้องไปบอกกล่าวและเซ่นไหว้ผีบรรพชนที่เสาเอก ซึ่งพ่อแม่หรือผู้ชำนาญการเกี่ยวกับการบวงสรวงผีบรรพบุรุษเป็นผู้นำไหว้ โดยมีเครื่องเซ่นไหว้ คือ ไก่ต้มทั้งตัว เหล้า กุ้ง แกงผัก และปลาอย่างเสียบไม้ จากนั้นคู่บ่าวสาวจะจุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัยที่โต๊ะหมู่บูชา (ไม่มีพิธีทางสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง)

จากนั้นเจ้าบ่าวจะเปิดขันสินสอดขึ้น เจ้าสาวจะล้วงเอาใบเงินใบทองมาเรียงไว้บนผ้าที่จัดเตรียมไว้สำหรับห่อ จัดวางเป็นรูปวงกลมแล้วเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะช่วยกันหยิบเงินสินสอดทั้งหมดวางบนใบเงินใบทองจนครบจำนวน ถ้ามีทองก็จะนำมาวางไว้ตรงกลางของเงินสินสอดด้วย พิธีกรจะนำมัดหญ้าแพรกจุ่มน้ำพระพุทธมนต์ส่งให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายประพรมสินสอดทองหมั้น พร้อมกับนำเอาเม็ดถั่ว งา และข้าวเปลือก โปรยลงบนสินสอดจนครบทุกคน ครั้นแล้วพิธีกรจะนับจำนวนเงินทองตามที่ตกลงกันไว้ ซึ่งทางฝ่ายชายก็มักจะเพิ่มจำนวนเงินให้มีจำนวนลงท้ายด้วยเลข 9 แต่โดยปกติแล้วมักจะไม่นับเพราะไว้ใจกัน จากนั้นพิธีกรจะประกาศให้ผู้คนในพิธีกรรมนั้นรับทราบโดยทั่วกัน พร้อมกับส่งห่อผ้าใส่สินสอดให้คู่บ่าวสาว เพื่อมอบให้แม่ของเจ้าสาวนำไปเก็บ แม่เจ้าสาวจะต้องทำท่าแบกสินสอดเหมือนกับหนักมากเข้าไปในห้อง แล้วจึงกลับมารวมพิธีอีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นพิธีกรจะจุดธูปเทียนและดอกไม้ 1 ชุด ส่งให้คู่บ่าวสาวกราบขอขมาลาโทษต่อพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย พ่อแม่ของเจ้าบ่าวหรือเจ้าสาวคนใดคนหนึ่งจะสวมมงคลแฝดและมาลัยให้คู่บ่าวสาว โดยถ้าเป็นพ่อแม่เจ้าบ่าวก็จะสวมให้เจ้าสาวก่อน แต่ถ้าเป็นของฝ่ายเจ้าสาวก็จะสวมให้เจ้าบ่าวก่อน จากนั้นจะเชิญให้ญาติที่มีอาวุโสสูงสุดเจิมหน้าคู่

บ่าวสาว และรดน้ำจากสังข์ หรือจากถ้วยชา ลงฝ่ามือขวาของเจ้าบ่าวที่วางไว้บนฝ่ามือขวาของเจ้าสาว ซึ่งทางมอญเรียกพิธีรดน้ำแบบนี้ว่า อะเราะดาด ท้อบตอย์ แล้วอวยพรและอบรมสิ่งสอนคู่บ่าวสาว จากนั้นจึงให้พ่อแม่ของคู่บ่าวสาวและแขกอาวุโสคนอื่นๆ รดน้ำและอวยพรต่อไปจนสิ้นสุด ต่อจากนั้นจึงนำเงินมาลงในขันเพื่อให้เป็นทุนปฐมฤกษ์แก่คู่บ่าวสาวในการแต่งงาน เพื่อให้ใช้เป็นทุนประกอบอาชีพ โดยพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะนำเงินวางลงในขันที่ตั้งอยู่หน้าคู่บ่าวสาว คู่บ่าวสาวจะมอบผ้าไหว้เป็นการตอบแทนตามจำนวนผ้าที่จัดไว้จนครบ ส่วนเพื่อนฝูงของคู่บ่าวสาว จะมีการมอบของชำร่วยเป็นที่ระลึก เมื่อลงขันครบหมดแล้ว พิธีกรจะนับเงินในขันและประกาศให้ผู้ร่วมงานทราบ จากนั้นก็มอบเงินให้เจ้าบ่าวนำไปให้เจ้าสาวเก็บ ถือเป็นเคล็ดตามโบราณที่ว่า "สามีทำได้ มอบให้ภรรยาเก็บ"

ในเรื่องการส่งตัวเข้าหอ ตามประเพณีมอญจะส่งตัวเข้าหอก็โหมงก็ได้ แต่จะต้องกระทำให้เสร็จไม่เกินเที่ยงคืน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย จากนั้นในวันรุ่งขึ้น คู่บ่าวสาวจะนำอาหารไปถวายพระที่วัด ไหว้ผีบรรพบุรุษ และไปไหว้พระและญาติผู้ใหญ่ที่บ้าน ในกรณีที่ถือผีตุ๊กตาทางฝ่ายหญิงต้องซื้อตุ๊กตาที่ปั้นด้วยดินไปถวายที่ศาลากลางหมู่บ้านด้วย หลักสำคัญของพิธีสมรสแบบมอญ คือ การไม่มีพระสงฆ์เข้ามาร่วมและเกี่ยวข้องกับพิธี ในปัจจุบันการสมรสแบบมอญเต็มรูปแบบมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่นิยมทำการสมรสแบบไทยปนตะวันตก

5.2.2 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มที่จะสมรสและจำนวนคู่สมรส

ผลการศึกษาพบว่า ในอดีตชาวมอญนิยมแต่งงานกับคนในหมู่บ้านเดียวกัน แต่ไม่นิยมแต่งงานในกลุ่มญาติพี่น้องกัน ไม่ว่าจะเป็ญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด หรือ ห่างกันมากก็ตาม การที่นิยมแต่งงานกับคนในหมู่บ้านเดียวกัน เพราะจะทราบถึงคุณสมบัติของชายหรือหญิงที่ตนจะแต่งงานด้วยว่าเป็นคนเช่นใด นานๆ ครั้งจึงจะมีการแต่งงานกับคนต่างหมู่บ้าน ซึ่งก็มักจะเป็นชาวมอญด้วยกัน การเลือกคู่ครองของชาวมอญจึงมีลักษณะเป็นการเลือกภายในวงศ์วานเดียวกัน (Endogamy) ทั้งนี้เพราะนับถือผีบรรพชนแบบเดียวกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภรณ์ โอเจริญ ซึ่งศึกษาเรื่องมอญในไทย (2541) พบว่า คน

มอญรุ่นปู่ตายายจะไม่นิยมแต่งงานนอกวงศ์วาน การแต่งงานนอกวงศ์วานเพิ่งมีในคนรุ่นหลัง เนื่องจากมีการเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯมากขึ้น

ปัจจุบันลักษณะการสมรสมีความแตกต่างออกไป จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญจำนวน 60 ครอบครัว พบว่า ในปัจจุบันการแต่งงานกับคนต่างเชื้อชาติมีมากขึ้น โดยเฉพาะกับคนไทย เนื่องจากคนรุ่นใหม่มีการปรับตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรมหลัก และวัฒนธรรมรองอื่นๆ มากขึ้น ลักษณะการสมรสในปัจจุบันจึงเป็นการสมรสแบบนอกวงศ์วาน (Exogamy) กล้วยๆ

ในส่วนที่เกี่ยวกับจำนวนคู่สมรส พบว่า ทั้งในอดีตและปัจจุบัน จำนวนคู่สมรสของครอบครัวไทยเชื้อสายมอญ จะเป็นการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) เมื่อสมรสแล้วฝ่ายชายมักจะไปอยู่กับฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นการกระทำตามประเพณี ส่วนมากฝ่ายชายจะอยู่กับฝ่ายหญิงประมาณ 3-8 เดือน ก่อนที่จะแยกมาปลูกบ้านอยู่ต่างหากในที่ดินของตนเองหรือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่ในกรณีของลูกชายคนสุดท้ายของครอบครัว หรือ เป็นลูกชายคนเดียวที่ทางฝ่ายหญิงมักต้องย้ายเข้ามาอยู่ด้วย สำหรับในปัจจุบัน คู่สมรสนิยมทั้งการย้ายเข้าไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงและบ้านฝ่ายชาย และแยกออกไปสร้างบ้านเรือนของตนเองต่างหาก สิ่งที่น่าสังเกตคือ ไม่ว่าจะเป็นการย้ายเข้าไปอยู่กับฝ่ายใด หรืออยู่โดยลำพัง ญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายมักจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับชีวิตสมรส เว้นแต่เป็นการให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตคู่ และมาช่วยเหลือหลานเท่านั้น

5.2.3 ขนาดครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข่าวสำคัญ พบว่า ครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญมักจะเป็นครอบครัวขยาย เนื่องจากส่วนมากมีอาชีพเกษตรกรรม จึงต้องใช้แรงงานในครอบครัว รวมทั้งในอดีตคนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการกตัญญูรู้คุณบิดามารดา ปู่ย่าตายาย จะอุปการะเลี้ยงดูไม่ทอดทิ้ง ไม่แยกบ้านไปอยู่ถิ่นอื่น เมื่อบุตรคนต่อไปแต่งงาน บุตรที่แต่งงานก่อนจะแยกไปปลูกเรือนใกล้ๆ บ้านเรือนของบิดามารดา ซึ่งบิดามารดาจะยกที่ดินใกล้บ้าน

ให้แก่บุตร นอกจากคนสุดท้ายที่บิดามารดาจะยกบ้านและที่ดินที่บิดามารดาอยู่ให้เป็นมรดกของบุตรคนสุดท้าย เว้นแต่บิดามารดามีบุตรหลายคน และมีบุตรคนหนึ่งซึ่งสามารถอยู่เลี้ยงบิดามารดาได้ บุตรคนอื่นจึงจะสามารถแยกไปอยู่ที่อื่นได้ แต่ก็กลับมาเยี่ยมเยียนดูแลทุกข์สุขของบุพการีเสมอ

ในปัจจุบันผลการเก็บข้อมูลจากทั้งสองชุมชน คือ ชุมชนเกาะเกร็ด และชุมชนตำบลคลองควาย พบว่าครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญมีทั้งที่เป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยายในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจาก ส่วนใหญ่มีฐานะไม่ค่อยดี การออกไปปลูกบ้านเองหรือซื้อบ้านของตนเองทำได้ยาก จึงอาศัยอยู่กับพ่อแม่ ส่วนมากจะเป็นฝ่ายชายย้ายเข้าไปอยู่กับฝ่ายหญิง ครอบครัวที่สามารถแยกบ้านของตนเองได้ ส่วนมากจะมีฐานะดี ลูกมีการศึกษาดี เมื่อสำเร็จการศึกษามีครอบครัวแล้ว ก็มักจะไปซื้อบ้านแยกอยู่ต่างหาก หรือปลูกบ้านต่อเติมออกไปจากบ้านพ่อแม่ และมีครัวของตนเอง จึงอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบของการตั้งครอบครัวมีลักษณะผสมกันทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ในครอบครัวเดี่ยวสมาชิกจะมีผู้น้อยกว่า 5 คน แต่ในครอบครัวขยาย จะมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป จัดเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ จะมีสมาชิกหลายชั่วอายุคนอยู่ด้วยกัน

5.2.4 ระบบเครือญาติในครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

ครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญ เป็นครอบครัวที่อยู่รวมกันเป็นระบบเครือญาติ เป็นญาติทางสายโลหิต และญาติทางการแต่งงาน ซึ่งถือเป็นญาติตระกูลเดียวกัน ส่วนลูกสาวและหลานสาวที่แต่งงานไปกับคนในตระกูลอื่น หรือ เชื้อสายอื่น เรียกว่า "ลูกหลวงตา" (โกนสุ่มตา) ก็นับญาติเป็นผีตระกูลเดียวกับฝ่ายครอบครัวสามี แต่ "ลูกหลวงตา" ก็ยังนับญาติกับครอบครัวเดิม เพียงแต่เป็น "คนละผี" กับครอบครัวเดิมเท่านั้น

5.2.5 ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการนับถือญาติของครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

การลำดับญาติของชาวมอญนั้น ไม่มีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลในครอบครัวเดิม กับผู้ที่มาเป็นเขยหรือ สะใภ้ แต่จะเรียกตามลำดับความอาวุโส และเพศเท่านั้น คำลำดับญาติมีดังนี้

ทวด ทั้งชายและหญิง	ใช้ "ปะนิก"
ปู่ กับ ตา	ใช้ "อะนิก"
ย่า กับ ยาย	ใช้ "อิเต้า"
พ่อ	ใช้ "เมะ"
แม่	ใช้ "ยาย หรือ มิ"
ลุง กับ ลุงเขย	ใช้ "อะนะ"
ป้า กับ ป้าสะใภ้	ใช้ "อินะ"
น้าชาย อา น้าเขย และ อาเขย	ใช้ "อะเต๊ะ"
น้าหญิง อาหญิง น้าสะใภ้ และอาสะใภ้	ใช้ "อิเต๊ะ"
พี่ชายคนโต และพี่เขยคนแรก	ใช้ "อากู"
พี่สาวคนโต และ พี่สะใภ้คนแรก	ใช้ "อิกู"
พี่ชายคนรอง และพี่เขยคนรอง	ใช้ "อาดอย"
พี่สาวคนรอง และ พี่สะใภ้คนรอง	ใช้ "อิดอย"
พี่ชาย และ พี่เขยคนถัดๆ มา	ใช้ "กาบ"
พี่สาว และ พี่สะใภ้คนถัดๆ มา	ใช้ "บัว"
ตัวเอง	ใช้ "อัว"
น้องชาย และ น้องเขยที่ไม่ใช่คนสุดท้อง	ใช้ "เต๊ะปล้าย"
น้องสาว และ น้องสะใภ้ที่ไม่ใช่คนสุดท้อง	ใช้ "เต๊ะหู้ด"
น้องชายหรือน้องสาวคนสุดท้องรวมทั้งเขยและสะใภ้	ใช้ "เต๊ะต๊วด"
สามี	ใช้ "จาวอน"
ภรรยา	ใช้ "เปริยย์"

ลูกชาย	ใช้ “โกนปล้ำย”
ลูกสาว	ใช้ “โกนหัวด”
หลานของ ปู่ ย่า ตา ยาย	ใช้ “โกนจาว”
หลานของ ลุง ป้า น้า อา	ใช้ “โกนมาน”

5.2.6 การขัดเกลาทางสังคมในครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ว่า สิ่งที่น่าสนใจครั้งนี้สนใจในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว คือ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการแสดงบทบาทคาดหวังและการปฏิบัติตามบทบาทคาดหวังของสมาชิกในครอบครัว และการถ่ายทอดค่านิยมที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตภายในครอบครัว ดังนั้น การรายงานผลเรื่องการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญ จะมุ่งรายงานการถ่ายทอดบทบาทคาดหวัง ให้กับสมาชิกในครอบครัว และการแสดงบทบาทตามความเป็นจริงภายในครอบครัวของผู้ที่ดำรงตำแหน่งสามี/พ่อ ภรรยา/แม่ และลูกเท่านั้น รวมทั้งการรายงานการถ่ายทอดค่านิยมที่สำคัญ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมมอญด้วย

ผลการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข่าวสำคัญใน 20 ครอบครัว ของชุมชนเกาะเกร็ดและชุมชนตำบลคลองควาย ได้ข้อสรุปว่า การกำหนดบทบาทและสถานภาพของสมาชิกในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญในอดีต จะกำหนดโดยใช้เพศและระดับอายุเป็นสำคัญ ผู้ชายจะมีบทบาทและสถานภาพสูงกว่าผู้หญิง ผู้อาวุโสจะมีบทบาทและสถานภาพสูงกว่าผู้อ่อนเยาว์

เมื่อจำแนกการแสดงบทบาทของฝ่ายชายในครอบครัว ผลการศึกษพบว่า ในอดีตบทบาทหลักของผู้ชายคือการหาเลี้ยงครอบครัว อาชีพหลักของชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ดจะเป็นการปั้นเครื่องปั้นดินเผา เป็นอาชีพเก่าแก่ของคนกลุ่มนี้ ผู้ชายจะมีบทบาทสูงกว่าผู้หญิง กล่าวคือ ผู้ชายจะทำหน้าที่เป็นคนปั้น และขึ้นรูปชิ้นงาน ในขณะที่ผู้หญิงจะทำหน้าที่ซักแป้ง และตกแต่งรายละเอียด สำหรับอาชีพของคนมอญแถวคลองควายส่วนใหญ่เป็นการค้าขาย ผู้ชายจะทำหน้าที่ล่องเรือไปค้าขาย ในขณะที่ผู้หญิงจะอยู่บ้านเลี้ยงลูก

หรือบางครั้งก็ติดเรือออกไปด้วย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน การแสดงบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวของผู้ชายและผู้หญิงมีเท่ากัน ส่วนมากจะทำงานทั้งคู่ มีการช่วยเหลือกันทั้งงานในบ้านและการทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว

สำหรับบทบาทของภรรยาพบว่า ส่วนมากจะทำหน้าที่ดูแลกิจกรรมภายในบ้านทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการเรื่องค่าใช้จ่ายในบ้าน การดูแลทำความสะอาดบ้านให้เป็นระเบียบ การอบรมเลี้ยงดูลูก และการปรนนิบัติสามี อย่างไรก็ตามในปัจจุบันภรรยาแสดงบทบาทเปลี่ยนไป กล่าวคือ ต้องทำงานเพื่อเสริมรายได้ให้ครอบครัวมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องดูแลบ้าน ทำความสะอาดบ้าน และเลี้ยงลูกไปในขณะเดียวกันด้วย ทำให้ภาระหน้าที่ของผู้หญิงในกลุ่มชาติพันธุ์นี้หนักมากขึ้น

ในส่วนบทบาทของบุตร พบว่า ในอดีตการแสดงบทบาทหลัก คือ การทำงานบ้าน ช่วยงานพ่อแม่ ส่วนบทบาทรองคือ ช่วยดูแลน้องแทนพ่อแม่และเรียนหนังสือ ในปัจจุบันภารกิจหลักของลูก คือ การเรียนหนังสือ ส่วนการช่วยงานบ้านและการช่วยดูแลน้องลดน้อยลง เพราะเวลาส่วนใหญ่จะอยู่ที่โรงเรียน การดูแลน้องส่วนมากเป็นหน้าที่ของญาติผู้ใหญ่ อาวุโส

สำหรับผู้อาวุโสพบว่า ในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญในอดีตมีบทบาทมาก เป็นหมอดำแย เป็นหมอสมนไพร สอนการรำละคร เป็นที่ปรึกษาของคนในครอบครัว แต่ในปัจจุบันบทบาทของผู้สูงอายุมีน้อยลง เนื่องจากกิจกรรมเรื่องการรักษาพยาบาลแผนโบราณไม่ได้รับความนิยมอีกต่อไป หน้าที่หลักของผู้สูงอายุ คือ การช่วยเหลือในเรื่องการดูแลหลาน และการช่วยเหลืองานบ้านเล็กๆ น้อยๆ อาจกล่าวได้ว่า บทบาทของผู้อาวุโสในยุคปัจจุบัน เป็นเพียงพี่เลี้ยงเด็กเท่านั้น

เมื่อประมวลการกำหนดสถานภาพและบทบาทของชาวไทยเชื้อสายมอญ ร่วมกับการกำหนดบทบาทของชาวไทยเชื้อสายอื่น ผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดเรื่องบทบาทคาดหวังของผู้ที่ดำรงตำแหน่งสามี ภรรยา พ่อแม่และลูกในครอบครัวของไทยโดยทั่วไปมาทำการวัดการรับรู้บทบาทคาดหวังของสมาชิกครอบครัวในสถานภาพของสามี ภรรยา พ่อแม่ และลูก รวมทั้งเพื่อใช้ประเมินการแสดงบทบาทจริงของสมาชิกในครอบครัวไทยเชื้อสายมอญด้วย

ผลการวัดระดับการรับรู้และการประเมินการแสดงบทบาทจริงจากข้อมูลการสัมภาษณ์
เจาะลึกและการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามได้ข้อสรุปดังนี้

5.2.6.1 การแสดงบทบาทของสามี

พบว่า บทบาทคาดหวังที่ชายไทยเชื้อสายมอญระบุว่า ได้รับรู้และยอมรับมีความ
สำคัญมากที่สุด คือ บทบาทคาดหวังที่เกี่ยวกับการประพัตินเชื้อสตัยต่อภรรยา ลำดับ
รองลงมาคือ การปกป้องเกียรติยศของภรรยา การให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤติ
การให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อภรรยามีปัญหา การช่วยเหลือภรรยาประกอบอาชีพเสริม
การช่วยดูแลลูกในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน สำหรับบทบาทการหารายได้เลี้ยงครอบครัว
แต่เพียงผู้เดียว สามีในกลุ่มชาติพันธุ์นี้ระบุว่ามีความสำคัญในระดับปานกลาง เนื่องจากมี
ความเห็นว่ ควรช่วยกันหาเลี้ยงครอบครัว (ดูตารางที่ 1 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาบทบาทคาดหวังที่ภรรยาติดต่อสามีพบว่า ภรรยาระบุว่า บทบาทคาดหวัง
ที่สามีควรจะแสดงอย่างมาก คือ การประพัตินเชื้อสตัยต่อภรรยา การให้กำลังใจเมื่อ
ภรรยาประสบภาวะวิกฤติ การปกป้องเกียรติยศชื่อเสียงของภรรยา การช่วยเลี้ยงลูกขณะ
ภรรยาทำงานบ้าน การช่วยทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส ส่วนการหาเลี้ยงครอบครัว ภรรยา มอง
ว่ามีความสำคัญน้อยที่สุดในบรรดาบทบาทคาดหวังทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภรรยา ก็
ยอมรับว่า การหาเลี้ยงครอบครัวควรเป็นเรื่องของทั้งสองฝ่ายช่วยกัน (ดูตารางที่ 5
ประกอบ)

ในส่วนของบทบาทที่แสดงจริง พบว่า สามีระบุว่าบทบาทที่แสดงในความเป็นจริงเป็น
ประจำมากที่สุดคือ การให้เงินแก่ภรรยาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ลำดับรองลงมา คือการ
ปกป้องภรรยาเมื่อมีผู้กล่าวโทษในทางที่ไม่ดี การช่วยดูแลลูกขณะที่ภรรยาทำงาน การให้
กำลังใจภรรยาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤติ การให้คำแนะนำเมื่อภรรยาเผชิญปัญหา การไม่
ประพัตินไม่เชื้อสตัยต่อภรรยา และ การช่วยภรรยาหารายได้พิเศษ ซึ่งก็แสดงให้เห็นชัด
เจนว่ บทบาทที่สามีแสดงเป็นบทบาทที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมค่อนข้างมาก

และบทบาทให้การหาเลี้ยงครอบครัวยังเป็นบทบาทที่สำคัญมากที่สุด (ดูตารางที่ 9 ประกอบ)

สิ่งที่น่าสังเกตคือ การแสดงบทบาทของสามีในเรื่องความซื่อสัตย์ต่อภรรยายังเป็นบทบาทที่มีความสำคัญอย่างยิ่งอยู่สำหรับครอบครัวไทยเชื้อสายมอญ เช่นเดียวกันกับครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชีกซ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันสังคมส่วนใหญ่ให้คุณค่าในเรื่องของความซื่อสัตย์ระหว่างคู่สมรสมากขึ้นเพราะมีกฎหมายรองรับ ประกอบกับในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวมอญนับถืออยู่ด้วยนอกเหนือจากการนับถือผี ก็ได้มีการกล่าวถึงการไม่ประพฤติผิดในกามด้วย การแสดงบทบาทในเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่สามีในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญมาก สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่ง คือ สามีในกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมภายในบ้านมากกว่าสามีของกลุ่มชาติพันธุ์ชีกซ์ ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญกับบทบาทคาดหวังในเรื่องนี้ในระดับสูงกว่า แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวต่อการแสดงบทบาทใหม่ในครอบครัวของสามีได้มากกว่า และแสดงให้เห็นถึงการยอมรับในบทบาทของผู้หญิงในการมีส่วนร่วมในการหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้นด้วย

5.2.6.2 การแสดงบทบาทภรรยา

ผลการศึกษา พบว่า บทบาทสำคัญของภรรยาของครอบครัวไทยเชื้อสายมอญส่วนใหญ่เป็นบทบาทของแม่บ้าน สังคมของกลุ่มเชื้อชาติมอญ คาดหวังว่า ภรรยามีหน้าที่หลักคือการปรนนิบัติลูกและสามี ดูแลกิจการภายในบ้าน บริหารเรื่องเงินรายได้ของครอบครัว เป็นขวัญและกำลังใจของลูกและสามี ในอดีตบทบาทด้านการทำมาหากินของผู้หญิงมอญมีน้อย สวมมากทำหน้าที่เป็นตัวช่วยเสริมแรงงานสามีบ้าง เช่นการปั่นเครื่องปั่นดินเผา เป็นต้น หรือการค้าขายอิฐเผา ของมอญที่อาศัยอยู่ที่ตำบลคลองควาย แต่บทบาทหลักในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัวยังเป็นของฝ่ายชาย

เมื่อผู้วิจัยได้นำเอากรอบของบทบาทคาดหวังที่ได้พัฒนาขึ้น เพื่อใช้ในการประเมินการรับรู้บทบาทคาดหวังของสมาชิกในครอบครัวที่ดำรงตำแหน่งภรรยา มาใช้วัดการรับรู้บทบาทคาดหวังของภรรยาในครอบครัวไทยเชื้อสายมอญ ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งภรรยาในครอบครัวไทยเชื้อสายมอญรับรู้และยอมรับการแสดงบทบาทคาดหวังในเรื่อง การไม่ประพฤติตนอกใจสามีมากเป็นลำดับแรก ลำดับรองลงมาคือ การประหยัด ใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า การจัดการงานบ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การเป็นกำลังใจให้สามีเมื่อมีปัญหาคับข้องใจ การรู้จักบริหารเงินอย่างฉลาด การให้คำปรึกษาเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก การเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี และการดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิด ตามลำดับ (ดูตารางที่ 2 ประกอบ)

เมื่อถามถึงความคาดหวังของสามีต่อการแสดงบทบาทของภรรยา พบว่า สามีคาดหวังว่า บทบาทคาดหวังที่สำคัญที่สุดของภรรยา คือ การไม่ประพฤติตนอกใจสามี ลำดับรองลงมา คือ การให้ความเคารพต่อญาติผู้ใหญ่ของสามี การรู้จักใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด คุ้มค่า การเป็นกำลังใจให้สามีเมื่อมีปัญหาคับข้องใจ การจัดบ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย การดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิด การบริหารจัดการเงินอย่างฉลาด และ ให้คำแนะนำสามีเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก ตามลำดับ (ดูตารางที่ 6 ประกอบ)

จะเห็นได้ว่าภรรยาให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทของตนเองในเรื่องการบริหารจัดการภายในบ้าน ซึ่งเป็นบทบาทหลักของสตรีในกลุ่มชาติพันธุ์นี้ในอดีต ปัจจุบันก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง สิ่งที่เห็นตรงกันทั้งสองฝ่ายคือ การแสดงความซื่อสัตย์ต่อกันอย่างมาก ทั้งนี้เพราะถือเป็นสาระสำคัญของชีวิตสมรสของทุกเผ่าพันธุ์ เป็นต้นเหตุของความขัดแย้งภายในครอบครัว สิ่งที่น่าสังเกตคือ หญิงสาวจากครอบครัวไทยเชื้อสายมอญให้ความสำคัญต่อการแสดงบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมคิดของสามีค่อนข้างมาก ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มชาวไทยซิกซ์ ซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย

5.2.6.3 การแสดงบทบาทของพ่อแม่

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ที่เป็นพ่อแม่ในกลุ่มชาติพันธุ์นี้พบว่าบทบาทคาดหวังที่สังคมมีต่อพ่อแม่ชาวไทยเชื้อสายมอญไม่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น กล่าวคือ สังคมมักจะคาดหวังว่า พ่อแม่ที่ดีควรจะเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูบุตรให้มีความประพฤติดี มีคุณธรรม มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่บุตร เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตให้แก่บุตร ดูแลเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของบุตร ให้กำลังใจเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต จัดหาคู่ให้ลูก ให้กำลังใจเมื่อลูกผิดพลาดเป็นต้น เมื่อผู้วิจัยได้นำกรอบการแสดงบทบาทของพ่อแม่ที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พ่อแม่ชาวไทยเชื้อสายมอญรับรู้และยอมรับบทบาทคาดหวังในเรื่องการอบรมสั่งสอนให้ลูกมีความประพฤติดี มีคุณธรรมมากที่สุดเป็นลำดับแรก ลำดับรองลงมาได้แก่ การให้การศึกษาแก่ลูกตามความเหมาะสม การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตแก่ลูก การดูแลเอาใจใส่ในความเป็นอยู่และสุขภาพของลูก การให้กำลังใจลูก เมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด การให้คำปรึกษาแก่ลูกเมื่อลูกยุ่งยากใจ การจัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้กับลูก และการให้เวลาร่วมกับลูก (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

ในส่วนของลูก พบว่า ลูกมองบทบาทคาดหวังที่พ่อแม่ควรแสดงมากที่สุดในเรื่อง การให้เวลาร่วมกับลูก ลำดับรองลงมา คือ การให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด การให้การอบรมสั่งสอนให้ลูกประพฤติดี มีคุณธรรม การเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่และสุขภาพของลูก การให้การศึกษาแก่ลูกตามความเหมาะสม การให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ ส่วนการหาคู่ครองให้ มีความคาดหวังที่แตกต่างกันมาก จะเห็นได้ว่า ลูกต้องการการสนับสนุนทางด้านจิตใจและความเอาใจใส่จากพ่อแม่มากกว่าบทบาทด้านอื่น (ดูตารางที่ 7 ประกอบ)

เมื่อถามถึงบทบาทที่พ่อแม่ได้แสดงจริงในทัศนะของพ่อแม่พบว่า พ่อแม่ในกลุ่มชาติพันธุ์นี้ระบุว่า บทบาทที่แสดงมากที่สุดคือ การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก รองลงมาคือ การให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด การดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่และสุขภาพของลูก การอบรมสั่งสอนลูกให้มีความประพฤติดี มีคุณธรรม การให้การศึกษาแก่ลูกตาม

ความเหมาะสม การให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด และการจัดหาคู่ครองให้ลูกตามความเหมาะสม จะเห็นได้ว่าบทบาทของพ่อแม่จะเน้นในเรื่องของการเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับลูกมากกว่าบทบาทอื่น บทบาทที่ลดความสำคัญลงไปอย่างมาก คือ บทบาทในด้านการจัดหาคู่ครองให้ลูกตามความเหมาะสม (ดูตารางที่ 11 ประกอบ)

5.2.6.4 การแสดงบทบาทของลูก

ผลการศึกษา พบว่า บทบาทคาดหวังของลูกที่ระบุว่ารับรู้และยอมรับมากที่สุดเป็นลำดับแรก คือ เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ลำดับรองลงมา คือ การเลี้ยงดูพ่อแม่ การเอาใจใส่เมื่อยามเจ็บป่วย การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้อ่างพร้อย การรับผิดชอบต่อภาระงาน และการรักษาทรัพย์สินมรดกที่พ่อแม่หามาได้ ตามลำดับ (ดูตารางที่ 4 ประกอบ)

ส่วนบทบาทคาดหวังที่พ่อแม่ระบุว่าพยายามถ่ายทอดให้กับลูก ได้แก่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ลำดับรองลงมา คือการเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ การรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้อ่างพร้อย การรักษาทรัพย์สินมรดกที่พ่อแม่หามาได้ การรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน การดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อยามเจ็บป่วย การช่วยเหลืองานบ้านเมื่อมีโอกาส และ การให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อยามชรา ตามลำดับ (ดูตารางที่ 8 ประกอบ)

เมื่อถามถึงบทบาทที่แสดงจริง พบว่าลูกระบุว่าแสดงบทบาทเป็นประจำมากที่สุดคือ บทบาทในด้านการรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้อ่างพร้อย ลำดับรองลงมา คือ การรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ การรักษาทรัพย์สินมรดกที่พ่อแม่หามาได้ การช่วยเหลืองานบ้านเมื่อมีโอกาส การดูแลเอาใจใส่เมื่อเจ็บป่วย และ การให้เงินพ่อแม่ใช้ ตามลำดับ (ดูตารางที่ 12 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าลูกให้ความสำคัญกับการรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลของพ่อแม่มากที่สุด ซึ่งไม่เป็นไปตามที่พ่อแม่คาดหวังเท่าใดนัก สิ่งที่ยังทำได้

น้อยคือการดูแลเอาใจใส่และอุปการะเลี้ยงดูพ่อแม่ สันนิษฐานว่าในสภาพเศรษฐกิจแบบขยายแรงงาน ค่าจ้างที่ลูกได้รับจะน้อยกว่าความสามารถที่จะดูแลพ่อแม่ เนื่องจากต้องดูแลครอบครัวตัวเอง ซึ่งจะตรงกันข้ามกับในอดีตที่ครัวเรือนเป็นหน่วยผลิตและบริโภคในขณะเดียวกัน การดูแลพ่อแม่ไม่ใช่เรื่องใหญ่ เพราะสามารถผลิตได้เอง

จากการประมวลผลการแสดงบทบาทของสมาชิกในครอบครัวทุกตำแหน่ง จะเห็นได้ว่า บทบาทส่วนใหญ่ที่เป็นบทบาทหลักของสมาชิกในแต่ละตำแหน่งยังไม่เปลี่ยนแปลง สมาชิกส่วนใหญ่รับรู้บทบาทคาดหวังของตนเองดีและพยายามปฏิบัติตามบทบาทคาดหวังได้ สิ่งที่น่าสังเกตคือ ความคาดหวังในบทบาทด้านขวัญกำลังใจจากพ่อแม่ของลูก เป็นความคาดหวังที่สะท้อนให้เห็นความต้องการด้านจิตใจของลูกในสังคมที่ขยายแรงงาน ในอดีตความอบอุ่น ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่และลูกมีอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เนื่องจากระบบการผลิตเอื้อให้พ่อแม่มีเวลาใกล้ชิดกับลูก แต่เมื่อพ่อแม่ต้องออกไปหาเลี้ยงชีพนอกบ้านมากยิ่งขึ้น โอกาสที่ลูกจะอยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ก็ลดน้อยลง ทำให้เกิดภาวะแปลกแยกระหว่างพ่อแม่และลูกสูง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลูกขาดที่ยึดเหนี่ยวทางใจ และนำไปสู่ปัญหาการใช้ยาเสพติด ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาสุขภาพจิตของเด็ก ในชุมชนของมอญในปัจจุบันค่อนข้างมาก เป็นเรื่องที่เหมาะสมแก้ไขอย่างยิ่ง ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะเกิดในกลุ่มชาติพันธุ์ชุกซ์น้อยกว่า เนื่องจากการมีเวลาอยู่กับลูกของแม่ชาวไทยชุกซ์มีมากกว่า สามารถให้เวลากับลูกได้มากกว่า ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะมีเวลาให้ลูกน้อยเนื่องจากต้องทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวก็ตาม

5.2.7 การปลูกฝังค่านิยมในครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมที่ครอบครัวไทยเชื้อสายมอญให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การเคารพผู้อาวุโส ลำดับรองลงมาคือ การศึกษา ความขยันขันแข็ง การยึดมั่นในคุณธรรม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว การรักในเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว การรักชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ความมีระเบียบ ความรักในพวกพ้อง ความเป็นตัวของตัวเอง การสะสมวัตถุเงินทองและความสอดคล้องในชีวิต ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ

สุภาภรณ์ โอเจริญ (2541) ที่พบว่า ครอบครัวไทยเชื้อสายมอญให้ความสำคัญกับค่านิยมในเรื่องการเคารพผู้อาวุโส การศึกษา และความขยันขันแข็งมาก ทั้งนี้เนื่องจาก คนมอญจะนับถือผีบรรพบุรุษ เป็นการแสดงให้เห็นถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมที่เคารพระบบอาวุโสที่ชัดเจน ดังนั้นจึงให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างมาก สำหรับเรื่องความขยันขันแข็ง อาจเป็นเพราะชนชาติมอญต้องอพยพต่อสู้กับการรุกรานของชนชาติพม่าอย่างมาก ดังนั้นจึงต้องดิ้นรนต่อสู้เอาตัวรอดเสมอๆ ทำให้ต้องมีความขยันอดทน ต้องพยายามช่วยเหลือตนเองให้มาก เพราะพลัดถิ่นต้องอาศัยพื้นแผ่นดินของผู้อื่นอยู่ ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองมาก ความขยันจะเป็นวิธีที่ทำให้สร้างตัวเองได้เร็วขึ้น

5.2.8 วิธีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของชาวไทยเชื้อสายมอญ มีลักษณะเป็นแบบกึ่งประชาธิปไตย คือจะให้อิสระในบางเรื่องและจะควบคุมในบางเรื่อง กล่าวคือ จะให้อิสระในเรื่องของการเลือกเรียน อาชีพที่จะทำ และการเลือกคู่ครอง ส่วนการควบคุมนั้นจะควบคุมเรื่องการเที่ยวเตร่และคบเพื่อน การช่วยเหลืองานในบ้าน เวลาลูกกระทำผิดจะใช้เวลาพูดคุยด้วยเหตุผลมากกว่าการใช้กำลังและอารมณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวมอญให้ความสำคัญกับลูกมาก โดยถือว่า "ลูกเป็นสิ่งที่มีความค่า" ดังนั้นจึงไม่ควรทำให้เด็กกระทบกระเทือนทางจิตใจ เวลาลงโทษเมื่อเด็กกระทำผิด การเขียนตีจะใช้ในกรณีที่กระทำผิดร้ายแรง เช่น การหนีโรงเรียน การขโมยของผู้อื่น การหนีเที่ยวในสถานที่ที่ไม่สมควร และโกหก ส่วนมากพ่อแม่จะใช้วิธีไม่พูดด้วย เพื่อให้เด็กรู้ว่าพ่อแม่ไม่พอใจ การด่าทอด้วยคำหยาบจะไม่มี มักจะใช้วิธีการพูดด้วยดีๆ การปฏิบัติเช่นนี้เป็น การปฏิบัติในทุกชั้นทางสังคม ในอดีตการเลี้ยงดูพ่อแม่จะนำลูกไปเลี้ยงที่โรงทำเครื่องปั้นดินเผาด้วย และจะทำการอบรมสั่งสอนเรื่องต่างๆ รวมทั้งเรื่องการทำงานด้วย เพื่อให้ลูกสืบทอดอาชีพจากพ่อแม่โดยพ่อแม่จะเป็นผู้อบรมสั่งสอนลูกชายให้รู้จักการดำรงชีวิต ส่วนแม่จะอบรมลูกสาวในเรื่องงานบ้านงานเรือน ส่วนผู้สูงอายุจะอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นภาษาพูด คติความเชื่อและนิทานปรัมปราเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของบรรพ

บุรุษ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในการประพฤติปฏิบัติเรื่องอาหารการกิน ตลอดจนเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาสู่รุ่นลูกหลาน และเมื่อถึงเทศกาลสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา จะพบเห็นผู้เฒ่าผู้แก่พา ลูกหลานไปตักบาตร พร้อมทั้งเทศน์และปฏิบัติธรรม ในปัจจุบันจะไม่มีโอกาสถ่ายทอด เรื่องนี้เพราะเด็กใช้เวลาอยู่ที่โรงเรียนมากกว่า ประกอบกับในระยะนี้อาชีพการปั้นเครื่องปั้น ดินเผาก็ลดลงด้วย ส่วนมากพ่อแม่จะประกอบอาชีพอื่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นใน เรื่องนี้จะมีน้อยลง ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมหลัก โอกาสที่จะ ถ่ายทอดจึงยากลำบากมากขึ้น จึงสรุปได้ว่าในครอบครัวมอญวิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็นแบบ ผสมผสานระหว่างการใช้อำนาจและใช้เหตุผล

5.2.9 การจัดสรรอำนาจในครอบครัว

เช่นเดียวกับชาวเอเชียชาติอื่นๆ ลักษณะโครงสร้างทางด้านอำนาจของครอบครัว มอญ เป็นโครงสร้างที่เน้นความเป็นใหญ่ของฝ่ายชาย ดังนั้นอำนาจในการตัดสินใจประเด็น สำคัญฝ่ายชายจะเป็นผู้วินิจฉัยเป็นส่วนใหญ่ การแสดงออกถึงอำนาจหรือความเป็นใหญ่ ของผู้ชายมอญจะเป็นการแสดงเป็นภาพลักษณ์ที่ผู้ชายแสดงออกผ่านทางสถานภาพและ บทบาททางสังคมเท่านั้น ในทางปฏิบัติ ผู้ชายจะใช้เหตุผลคุยกัน หรือในการถกเถียงปัญหา ในครอบครัว การตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ ในครอบครัวจะตัดสินใจร่วมกัน ส่วนการตัดสินใจ ในเรื่องเล็กน้อยในบางเรื่องภรรยาจะเป็นฝ่ายตัดสินใจ เช่น เรื่องการตัดสินใจซื้อของใช้ในบ้าน เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าลักษณะการจัดสรรอำนาจในครอบครัวไทยเชื้อสายมอญมี ลักษณะเป็นแบบ Equalitarian มากขึ้น กล่าวคือฝ่ายหญิงและชายมีการใช้อำนาจในการ ตัดสินใจกิจกรรมของครัวเรือนร่วมกับมากขึ้น

5.2.10 การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว

ผลการศึกษา พบว่า การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวไทยเชื้อสายมอญ ส่วนใหญ่จะใช้การว่ากล่าวตักเตือน แต่ในกรณีที่กระทำความผิดมากๆ ก็จะมีการเขียนตีบ้างเหมือนกัน สิ่งที่น่าสังเกตคือ กลุ่มมอญในเกาะเกร็ด จะไม่นิยมใช้ความรุนแรงในการควบคุมพฤติกรรมลูก ส่วนกลุ่มมอญที่ตำบลคลองควายจะมีการใช้การเขียนตีแบบครั้งต่อครั้ง สันนิษฐานว่าคงเป็นเพราะลักษณะพื้นที่ของเกาะเกร็ดเป็นเกาะ การตัดการปฏิสัมพันธ์กับภายนอกมีค่อนข้างสูง ชุมชนจึงมีความเข้มแข็งมากกว่า การควบคุมในชุมชนมีมากกว่าชุมชนที่ตำบลคลองควาย ซึ่งมีการติดต่อกับโลกภายนอกได้ง่าย เนื่องจากลักษณะอาชีพค้าขายเดินทางขึ้นล่องตลอดเวลา โอกาสรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในชุมชนมีมากกว่า อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูจากวัฒนธรรมอื่นจึงเข้ามาปะปนได้ง่าย เหตุผลอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนการใช้อำนาจในการลงโทษสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มมอญที่คลองควายคือ ส่วนใหญ่มอญที่คลองควายจะมีสถานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ส่วนมากจะค้าขายและขายแรงงาน การอบรมสั่งสอนจึงมักจะใช้กำลัง ซึ่งเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในหลายสังคม และสอดคล้องกับการวิจัยหลายชิ้นที่พบว่า ครอบครัวที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ มีแนวโน้มจะใช้ความรุนแรงมากกว่าครอบครัวที่มีการศึกษาและมีสถานภาพทางสังคมปานกลางและสูง

5.2.11 ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยเชื้อสายมอญในสมัยก่อนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก โดยเฉพาะในครอบครัวที่ประกอบอาชีพเป็นช่างปั้นเครื่องปั้นดินเผา เพราะเวลาที่พ่อแม่ไปไหนจะมาลูกๆ ไปด้วย พ่อแม่ลูกจะกินนอนด้วยกันตลอดเวลา รวมทั้งเวลาที่พ่อแม่ นำเครื่องปั้นดินเผาไปขาย ส่วนในครอบครัวที่เป็นข้าราชการ แม่จะดูแลลูกอย่างใกล้ชิด มีเวลารับประทานอาหารร่วมกัน พูดคุยถึงเรื่องราวต่างๆ บางครั้งพ่อจะสอนลูกและคอยให้คำแนะนำขณะรับประทานอาหาร เวลานอนก็นอนร่วมกัน ทำให้มีเวลาพูดคุยสั่งสอนเวลานอนซึ่งลูกๆ จะฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่

ในปัจจุบันความสัมพันธ์เริ่มน้อยลง เพราะพ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน เวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง โอกาสจะสนทนาอย่างใกล้ชิดมีน้อยลง ส่วนมากเสียเวลากับการเดินทาง แต่ยังมีโอกาสใช้เวลาว่างในวันหยุดร่วมกันบ้างเป็นครั้งคราว

ในส่วนของการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างญาติพี่น้อง พบว่ามี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นครอบครัวเดียวที่เกาะกลุ่มกันคล้ายครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวที่มีลูกหลาย ๆ คน เมื่อแต่งงานไปแล้วก็ยังอยู่บริเวณใกล้เคียงกันทำให้สามารถช่วยเหลือกันได้เป็นอย่างดี ลักษณะที่สองเป็นลักษณะที่แยกมาอยู่เด็ดขาด ลักษณะนี้ความสัมพันธ์จะห่างมากขึ้น โอกาสจะพบหน้ากันมีเพียงวาระสำคัญ ๆ เท่านั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องและพ่อแม่เริ่มน้อยลง แต่การเกื้อกูลกันยังมีอยู่

ความสัมพันธ์ที่น่าสนใจอีกด้านหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อาวุโสและบุคคลในครอบครัว พบว่าในอดีตผู้อาวุโสจะได้รับการเคารพจากคนในชุมชนมาก เนื่องจากมีความรู้ในหลายด้าน สมาชิกที่อายุน้อยมักจะขอคำแนะนำ ปัจจุบันความสัมพันธ์กับผู้อาวุโสในครอบครัวเริ่มน้อยลง เนื่องภารกิจหลายอย่างมีหน่วยงานทำแทนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้บทบาทของผู้สูงอายุลดน้อยลง ผลการเก็บข้อมูลพบว่าผู้อาวุโสได้รับการปฏิบัติจากลูกหลานในเรื่องการดูแลเรื่องเสื้อผ้า การพาไปเที่ยวนอกบ้านค่อนข้างน้อย แต่ยังมีขอคำแนะนำบ้างในบางครั้งแต่ไม่บ่อย สิ่งที่ปฏิบัติมากคือการมาเยี่ยมเยียน ชื่อของให้รับประทานดูแลสุขภาพและให้ความเคารพ (ดูตารางที่ 15 ประกอบ)

5.2.12 การเปลี่ยนแปลงในครอบครัวไทยเชื้อสายมอญ

การที่สภาพสังคมได้เปลี่ยนไปจากสังคมแบบเกษตรกรรมมาเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรมนั้น ได้ส่งผลให้ลักษณะครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ เดิมเมื่อบิดาออกไปทำงานที่ไร่หรือโรงปั้น มารดาและปู่ย่าหรือตายายจะคอยอบรมเลี้ยงดูเด็กอยู่ที่บ้าน เมื่อบุตรโตขึ้นก็มักจะนำบุตรไปที่ไร่หรือโรงปั้นด้วย เมื่อสังคมเปลี่ยนไปความต้องการปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอุปโภคบริโภคได้มีมากขึ้น จำนวนประชากรในสังคมมีเพิ่มขึ้นแต่ทรัพยากรกลับน้อยลง การที่จะให้บิดาหรือสามีนั้นออกไปทำงานเพียงผู้เดียวก็อาจทำให้รายได้ไม่

เพียงพอ ดังนั้นมารดาหรือภรรยาจึงจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้านด้วย ซึ่งบางครั้งก็ต้องแยกทำงานต่างที่กันเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้กับครอบครัว สำหรับครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยวก็อาจจำเป็นที่จะต้องจ้างผู้เลี้ยงดูบุตร หรือต้องนำไปให้บุพการีเลี้ยงดูแทนเพื่อตนจะไปทำงานสะดวกขึ้น ครั้นเด็กโตมาอีกหน่อยก็อาจนำไปเข้าโรงเรียนอนุบาลทั้งของภาครัฐและเอกชน ตลอดจนโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อไปตามลำดับอายุ การที่ลูกต้องเข้าโรงเรียนนี้ก็เป็สาเหตุหนึ่งที่บิดามารดาต้องแสวงหารายได้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับรายจ่ายที่จะตามมา จึงส่งผลให้การประกอบอาชีพแบบเดิมๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่นาหรือเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งให้รายได้ที่ไม่แน่นอนอาจทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดีนัก จนอาจทำให้ไม่สามารถส่งเสียลูกให้เรียนสูงๆ ได้ตามที่บิดามารดาคาดหวังไว้ ตลอดจนไม่อาจมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยได้เหมือนกับครอบครัวอื่น ดังนั้นทุกคนภายในบ้านจึงจำเป็นต้องช่วยกันทำงานซึ่งมักเป็นการไปทำงานนอกบ้าน ไม่ว่าจะเป็ตามสถานที่ราชการและรัฐวิสาหกิจต่างๆ ตลอดจนโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและระหว่างหมู่ญาติพี่น้องให้ลดน้อยถอยลงไปบ้าง

อนึ่ง การที่สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้นแทนที่จะทำงานดูแลบ้านและไร่นาจเหมือนเดิมนั้น ส่งผลให้สตรีเหล่านั้นต้องพึ่งการคุมกำเนิดมากขึ้นทำให้อัตราการเกิดของทารกลดลงจึงทำให้ครอบครัวซึ่งเดิมเป็นครอบครัวขยายมีขนาดใหญ่ต้องปรับขนาดให้เล็กลงอีกด้วย นอกจากนี้แล้วการที่บิดามารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านนั้น ยังส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างบิดามารดาและบุตรธิดา ประกอบกับความก้าวหน้าของนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็วิทยุ โทรทัศน์ วีดีทัศน์ ตลอดจนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จึงทำให้จากเดิมที่บิดามารดาอาจจะเล่นกับบุตรหรือเล่นนิทาน ซาดก และ/หรือ พุทธประวัติให้ฟังก่อนนอน เมื่อบิดามารดาเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานนอกบ้านมากขึ้น กิจกรรมต่างๆ ที่เคยทำก่อนนอนก็อาจลดน้อยลงจนหมดไป จึงส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี ไม่มีความใกล้ชิดมากเท่าเมื่อก่อน จนทำ

ให้ในบางครั้งผู้ใหญ่ไม่เข้าใจเด็กและเด็กอาจไม่เข้าใจเหตุผลของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กเกิดปัญหาขึ้นจึงไม่ทราบที่จะไปปรึกษาใคร ซึ่งก็จะส่งผลกระทบหรือปัญหาตามกลับมาในภายหลังได้

ลักษณะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว พบว่าในสมัยก่อนนั้นครอบครัวมอญมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายแบบ Conjugal Family และ Bilocal Residence ในแบบ Matri-Patrilocal Residence เนื่องจากพ่อแม่มักจะมีลูกจำนวนตั้งแต่ 5-13 คน (โดยเฉลี่ยประมาณ 7 คน) มักมีญาติของทางฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมาอาศัยอยู่ด้วยส่วนใหญ่แล้วมักเกิดในครอบครัวทางฝ่ายหญิงในรูปแบบการสมรส โดยเมื่อสมรสแล้วในระยะแรกจะพักอยู่ในบ้านฝ่ายหญิงระยะเวลาหนึ่ง หลังจากนั้นจึงย้ายออกมาอยู่เป็นเอกเทศภายในอาณาบริเวณเดียวกัน ส่วนการสมรสนั้นมักเป็นการสมรสนอกวงศ์วาน โดยจะสมรสกับคนไทยมากที่สุด รองลงมาก็เป็นคนมอญจากพื้นที่อื่น นอกจากนี้ยังมีการจุดคร่าระหว่างเกาะกันมักจะเป็นชาวมอญด้วยกัน เมื่ออยู่ด้วยกันสักระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงค่อยพากลับมาขอขมาภายหลัง และบางบ้านซึ่งมีน้อยมากจะเป็นบ้านที่สามมีภรรยาหลายคน ซึ่งส่วนใหญ่ก็อยู่ด้วยกันได้ไม่นานก็ขอเลิกกัน

ส่วนในปัจจุบันนั้นครอบครัวยังคงมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายแบบ Conjugal Family อยู่เพียงแต่จะมีขนาดครอบครัวเล็กลง พ่อแม่มักมีลูกประมาณ 3-7 คน เป็นส่วนใหญ่ (โดยเฉลี่ยประมาณ 4 คน) รองลงมาก็เป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) แบบแยกออกมาอยู่ภายนอก (Neolocal Residence) ที่แยกออกไปอยู่ต่างหากนอกเกาะทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่เกาะมีจำนวนจำกัด จึงไม่อาจปลูกสร้างเรือนหอภายในอาณาบริเวณเดียวกันได้ดังเช่นเดิมอีกต่อไป จึงต้องย้ายออกไปอยู่นอกพื้นที่ชุมชนมากขึ้น และให้ลูกสาวคนอื่นที่ยังไม่ได้แต่งงานออกไปอยู่ด้วย ส่วนลักษณะการสมรสนั้นจะเป็นการสมรสนอกวงศ์วาน และจะแต่งงานกับคนที่มาจากที่อื่นซึ่งไม่ใช่คนมอญและคนในเกาะ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายมอญ อาจเป็นผลมาจากการผสมผสานกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม หรือ Culture Assimilation ซึ่งประกอบด้วย

5.2.12.1 ลักษณะความคล้ายคลึงกันในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตา อาชีพ ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนรูปแบบความสัมพันธ์ในทางสังคม ชาวมอญนั้นเป็นชน

เผ่ามองโกลอยด์เช่นเดียวกับคนไทย อาชีพของชาวมอญส่วนใหญ่จะทำนา วิธีชีวิตของชาวนามอญกับชาวนาไทยก็จะมีคล้ายคลึงกัน เนื่องจากอยู่ในเขตภูมิภาคเดียวกัน ประเพณีและวัฒนธรรมของมอญก็รับอิทธิพลมาจากอินเดียเช่นเดียวกับไทย และยังนับถือพุทธศาสนาเหมือนกันอีก ในส่วนของรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมก็มีการให้ความเคารพนับถือกันตามลำดับญาติและลำดับความอาวุโสของแต่ละบุคคล ซึ่งจะจัดแยกไปตามเพศ อายุ และความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือโดยการเกี่ยวดองกัน

5.2.12.2 *นโยบายของรัฐ* ที่ทำให้ชาวมอญมีฐานะเท่าเทียมกันกับคนไทยตามนโยบายแห่งกฎหมาย ซึ่งเป็นเช่นนี้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา อีกทั้งในกาลต่อมาทางราชการมักอ้างถึงชาวมอญในฐานะไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินควบคู่กับชาวไทยเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นในการออกกฎหมายหรือประกาศฉบับต่างๆ ประจวบกับในยุคหลัง เมื่อมีการสำรวจสำมะโนประชากร ก็ได้มีการจัดจำแนกอย่างเด่นชัดว่าใครเป็นไทยหรือมอญ โดยทางรัฐบาลถือรวมว่าเป็นคนไทยเสมอทุกประการ ประกอบกับในยุคสมัยของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้มีนโยบายชาตินิยมขึ้นมา เพื่อมุ่งเน้นการลดความสำคัญของชาติพันธุ์ลงพยายามสร้างความเป็นไทยและความเป็นเอกภาพของชาติให้มากขึ้น นโยบายนี้จึงส่งผลต่อการอ้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาวมอญ ประกอบกับความคล้ายคลึงดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงส่งผลให้ชาวมอญถูกผสมกลมกลืนมาเป็นไทยมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

5.2.12.3 *การคบค้าสมาคมกับชาติพันธุ์อื่น* สังคมมอญนั้นมีลักษณะเป็นสังคมที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวสามารถหาเลี้ยงตนเองได้ มีการติดต่อคบหากับสังคมชาวมอญด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งจากการให้สัมภาษณ์ผู้หลักผู้ใหญ่ชาวมอญพบว่าแม้ในอดีตกาลครั้งประเทศรามัญยังคงมีอยู่นั้น ชาวมอญก็จะป้องกันและดูแลเฉพาะเมืองของตนในลักษณะต่างคนต่างอยู่มากกว่า อีกทั้งเมื่อมาอยู่เมืองไทยนั้นก็ยังมีอุปสรรคในเรื่องของภาษา สภาพภูมิประเทศและการคมนาคมที่ติดต่อถึงกันได้ยากลำบาก จึงทำให้การติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมีน้อย ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น อาณาเขตของชุมชนขยายพื้นที่ออกไป เริ่มมีการติดต่อทางการค้าระหว่างกัน อีกทั้งสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่

เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ชาวมอญต้องมีการคบหาสมาคมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมากขึ้น ชาวมอญจึงต้องเริ่มปรับตัว เพื่อให้เข้ากับสังคมรูปแบบใหม่ได้

5.2.12.4 การเสื่อมคลายในความเชื่อถือในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาษาลดลง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการจัดระบบการศึกษาของรัฐบาล ซึ่งมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกันเรื่อยมา โดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับ ทำให้เด็กต้องทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่โรงเรียนจัดให้ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ให้เด็กได้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร กิจกรรมบางอย่างที่เด็กต้องทำนั้นอาจใช้เวลาฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเด็กไม่มีเวลาว่างที่จะมาเรียนภาษามอญ อีกทั้งในบางครอบครัวผู้ปกครองและ/หรือตัวเด็กเองก็ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของภาษามอญ จึงไม่คิดที่จะส่งเสริมให้ศึกษาภาษามอญ ในบางครั้งแม้ทางครอบครัวจะส่งเสริมหรือถ่ายทอดการพูดภาษามอญ แต่ตัวเด็กไม่พยายามจะหัดพูดเพราะอายเพื่อนและกลัวว่าจะทำให้พูดภาษาไทยไม่ชัด ประกอบกับการติดต่อกับสังคมภายนอกนั้นไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจและสังคมมีความจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยมากขึ้น และยิ่งสังคมมอญเปิดกว้างมากขึ้นเท่าใดการใช้ภาษาไทยยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันการใช้ภาษามอญก็จะค่อยๆ ลดลงตามลำดับ จนในปัจจุบันชาวมอญบางกลุ่มบางคนไม่สามารถพูดมอญได้ ยิ่งภาษาเขียนแล้วยิ่งมีผู้รู้่น้อยมาก

ส่วนขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพที่จัดได้ว่าเสื่อมเร็วมาก โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการถือผีบรรพชนเนื่องจากผู้คนได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น จึงมองเรื่องการถือผีว่าเป็นเรื่องไร้สาระ ไม่มีเหตุผล ไม่มีมูลความจริง ในบางรายไม่เชื่อแต่ยังคงปฏิบัติตามประเพณีอยู่ก็มี บางรายไม่เคยสนใจมาตั้งแต่ต้นจึงไม่สามารถสืบทอดต่อมาได้ นอกจากนี้ผู้ที่เป็น “ไต้ง” หรือคนทรงเจ้าหรือคนเลี้ยงผีนั้นปัจจุบันมีเหลืออยู่น้อยมาก บางท้องที่ก็ไม่มีเลย จึงทำให้การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพชนพลอยสูญหายไปเป็นที่สุด

5.2.12.5 การรับเอาวิทยาการสมัยใหม่และความเจริญภายนอก เพื่อให้เกิดความทันสมัยในสังคมมากขึ้น จึงส่งผลในเชิงทำลายหรือลดคุณค่าเอกลักษณ์ความเป็นมอญลง ทำให้ชาวมอญมีความใกล้ชิดกับสังคมภายนอกโดยเฉพาะสังคมไทยมากขึ้น จึงส่งผลให้

สังคมมอญมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าและดีขึ้นกว่าเดิม มีการถ่ายทอดและแพร่กระจายวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ยิ่งเมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยระหว่างกันมากขึ้น เพราะไม่สามารถจัดหาสิ่งต่างๆ ให้แก่คนในสังคมได้เหมือนดังแต่ก่อน อีกทั้งอิทธิพลความเจริญจากสังคมภายนอกได้เปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและความเป็นอยู่ได้ดี มีความสะดวกสบายมากขึ้นกว่าเดิมในขณะเดียวกันก็ได้ทำลายรูปแบบสังคมและความเชื่อเก่าๆ ลง ดังเช่นเรื่องของการสาธารณสุขและนันทนาการหรือการพักผ่อนหย่อนใจ

ในอดีตที่ชาวมอญยังขาดความรู้ทางสาธารณสุข และยังเชื่อเรื่องผีนั้น นิยมรักษาตัวด้วยยาสมุนไพร มีการทำคลอดด้วยหมอดำแย่และมีการอยู่ไฟ มีการสะเดาะเคราะห์ด้วยการทิ้งกะบานและรำผีในโรคที่รักษาไม่หาย ไม่นิยมไปโรงพยาบาลเนื่องจากเสียเงินมาก แต่ปัจจุบันเมื่อการแพทย์และการสาธารณสุขเจริญขึ้น ชาวมอญมีการศึกษาสูงขึ้น ทำให้รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว ยอมรับการรักษาพยาบาลด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน รับประทานอาหารที่มีประโยชน์และปฏิบัติตนถูกต้องตามสุขลักษณะ จึงทำให้การรักษาด้วยแพทย์แผนโบราณลดน้อยลงในที่สุด ส่วนการพักผ่อนหย่อนใจหรือนันทนาการนั้นในอดีตจะเล่นลูกช่วงพวงมาลัย รำผี รำโทน สะบ้าโยย ทะแยมอญ กันในยามว่างหรือในช่วงเทศกาล แต่ปัจจุบันเมื่อวัฒนธรรมทางตะวันตกและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแพร่กระจายเข้ามา การสื่อสารและโทรคมนาคมต่างๆ ดีขึ้น การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ ที่เคยเล่นก็ถูกแทนที่ด้วยวิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และโรงมหรสพต่างๆ แทน จนหลายๆ อย่างสูญหายไปแทบจะหมดสิ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการรับเอาวิทยาการและความเจริญต่างๆ เข้ามานั้น ทำให้ชาวมอญไม่สามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นมอญไว้ได้ ผนวกกับการที่มีการติดต่อกับสังคมไทยภายนอกอย่างกว้างขวางขึ้น จึงมีผลต่อการผสมกลมกลืนความเป็นไทยในที่สุด

5.3 สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่มีปรากฏหลงเหลือในเขตกรุงเทพมหานครมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่สืบเชื้อสายจากชาวเขมรที่อพยพมาอยู่ในบริเวณที่ชาวโปรตุเกสอาศัยอยู่ก่อน กลุ่มนี้คนไทยเรียกว่า กลุ่มเขมรโปรตุเกส อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากชาวเขมรที่เรียกตนเองว่า "เขมรจาม" เขมรกลุ่มนี้จะมีลักษณะทางชาติพันธุ์ที่เด่นอีกประการหนึ่งคือ การนับถือศาสนาอิสลาม ความรู้สึกของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นี้จะมีความรู้สึกในความเป็น "อิสลาม" ค่อนข้างเข้มข้น มากกว่าความเป็น "เขมร" แต่ความรู้สึกว่าตนเองเป็นกลุ่มคนที่ถูกกวาดต้อนมาจากประเทศกัมพูชาเดิมก็ยังเป็นสิ่งที่ชนกลุ่มนี้พยายามธำรงรักษาไว้ ทั้งการต่อสู้ทางด้านการเมืองและการต่อสู้ด้านวัฒนธรรม ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์นี้พยายามธำรงความเป็นเขมรในทางวัฒนธรรมด้วยการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเองด้วยการจัดบันทึกประวัติศาสตร์ของตนเองเผยแพร่ และการเล่าขานถึงบรรพชนของตนเองในรูปของนิทานพื้นบ้านและเพลงกล่อมเด็ก ทางด้านการเมืองการเผชิญภาวะการคุกคามจากวัฒนธรรมหลักในอดีต ทำให้ความรู้สึกในเรื่องเชื้อชาติต้องถูกชุกซ่อน เนื่องจากจะตกอยู่ในภาวะที่ถูกการดำเนินนโยบายแบ่งแยกที่ชัดเจน เมื่อสังคมไทยโดยรวมปรับตัวเองเข้าสู่สังคมประชาธิปไตย การต่อสู้เพื่อธำรงความเป็นเอกลักษณ์ทางเชื้อชาติ (Ethnic Identity) ของชาวไทยเชื้อสายเขมรกลุ่มนี้ก็เด่นชัดกว่ากลุ่มอื่นๆ มีการรวมตัวเป็นองค์กรของชุมชนเพื่อทำหน้าที่ปกป้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ของกลุ่มอย่างเป็นระบบ ในนามของ "ชุมชนบ้านครัว" มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อศึกษาวิธีการในการปกป้องพื้นที่จากการรุกร้าของกลุ่มทุนนิยม การรวมพลังของชุมชนเพื่อเผยแพร่เรื่องราวของชาติพันธุ์สู่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอ จนอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นเขมรของชุมชนนี้ชัดเจนที่สุดในเขตกรุงเทพมหานคร

ในการนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ของถิ่นกำเนิดของชนกลุ่มที่ทำการศึกษา เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เก่าที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยกว่า 1 ศตวรรษ การผสมผสานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จะมีมาก จนบาง

กลุ่มชาติพันธุ์ความรู้สึกของคนรุ่นใหม่จะมีความรู้สึกในกลุ่มชาติพันธุ์น้อยกว่าความเป็นไทย ดังกล่าวอย่างของกลุ่มเขมรโปรตุเกส ซึ่งมีความรู้สึกว่าเป็นไทยและโปรตุเกส มากกว่าความรู้สึกเป็น "เขมร" เนื่องจากมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมเข้าสู่ความเป็นโปรตุเกสค่อนข้างมากตั้งแต่เริ่มอพยพเข้ามาในประเทศไทย เมื่อถึงลูกหลานความเป็นเขมรเป็นความรู้สึกของที่มาของบรรพชนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การนำเสนอจึงให้ความสำคัญต่อการนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นปัจจุบัน และค้นหาสิ่งที่หลงเหลือจากวัฒนธรรมดั้งเดิมจากต้นกำเนิดวัฒนธรรมเดิมว่ามีหลงเหลือมาอย่างน้อยเพียงใดเท่านั้น

5.3.1 การสมรสของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

5.3.1.1 การเกี่ยวพาราตี (Courtship)

ในกลุ่มของเขมรโปรตุเกส พบว่า ในอดีตการพบปะระหว่างชายกับหญิงในกลุ่มมีโอกาสเกิดขึ้นได้ไม่มาก ส่วนมากจะมีโอกาสเห็นหน้ากันก่อนแล้วเนื่องจากลักษณะชุมชนค่อนข้างจะแออัด อยู่รวมกันเป็นกลุ่มหมู่บ้าน เด็กๆ จะมีโอกาสได้พบปะกันอยู่แล้ว ยกเว้นในกลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจดี กลุ่มนี้จะอยู่แบบรั้วรอบขอบชิด โอกาสจะพบกับคนในหมู่บ้านจะมีน้อยกว่ากลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจปานกลางค่อนข้างต่ำ ดังนั้นการพบปะของชายและหญิงก็มีโอกาสค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม โอกาสที่ชายและหญิงจะได้พบกันอย่างเป็นทางการ คือ การไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ หรือการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น กิจกรรมเทศกาล "ขนมจีน" ซึ่งจัดทุกปี เพื่อแสดงความเคารพต่อรูปพระแม่มาลี ซึ่งถือเป็นสิ่งเคารพสูงสุดของชุมชน หรือเทศกาลคริสต์มาส ชุมชนจะมีกิจกรรมภายในชุมชน ทำให้หญิงชายมีโอกาสได้พบปะกัน

นอกจากการพบปะในงานเทศกาลต่างๆ แล้ว จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า การที่ชุมชนบ้านเขมร เป็นชุมชนที่มีการติดต่อกับชุมชนภายนอกค่อนข้างมาก การมีโอกาสได้พบปะกับคนข้างนอก ทำให้ได้มีโอกาสในการหาคู่ครองเพิ่มขึ้นด้วย การเกี่ยวพาราตีที่เกิดขึ้นนอกชุมชนก็มักจะมีลักษณะคล้ายกับคนไทยโดยทั่วไป คือ หากต้องตาต้อง

ใจก็จะพยายามหาโอกาสพูดคุย ได้เหมือนกันสักกระยะหนึ่ง หากพบว่ามิทัศนะและนิสัยที่ไปด้วยกันได้ก็จะทำการสมรส

สำหรับกลุ่มเขมรจาม หรือ เขมรบ้านครัว หรือ ชาวไทยมุสลิมชุมชนบ้านครัวเหนือ การเกี่ยวพาราสีของหญิงและชายมีลักษณะที่ยากกว่า ผู้ให้ข่าวสำคัญเล่าว่า ในอดีต หนุ่มสาวจะไม่ค่อยมีโอกาสได้พบเจอกันอย่างอิสระเหมือนกับในปัจจุบัน มีข้อห้ามไม่ให้หญิงสาวในชุมชนบ้านครัวได้พบปะพูดคุย หยอกล้อชายหนุ่มใดเลย พ่อแม่จะหวงลูกสาวไม่ให้ลูกสาวออกจากบ้านไปในตามลำพัง นิยมให้อยู่กับบ้านทอผ้าไหม หุงหาอาหาร บางครอบครัวมีการล่ามโซ่ลูกสาวเอาไว้ เพราะกลัวว่าลูกสาวจะนัดแนะออกไปพบผู้ชาย ฉะนั้นชายหนุ่มคนใดที่หมายปองหญิงสาวคนใด ก็มักจะใช้วิธีแอบดูหญิงที่ตนสนใจ ตอนที่อาบน้ำในคลองแสนแสบและคลองมหานาค การพบปะหญิงสาวอย่างเป็นทางการจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการตกลงสู่ขอแล้ว ฝ่ายชายจะหาวิธีดูตัวเจ้าสาว โดยการให้ญาติฝ่ายตนไปเชิญฝ่ายหญิงมาเที่ยว หรือทานอาหารที่บ้านฝ่ายชาย เพื่อจะได้พบปะกันก่อนที่จะถึงพิธีแต่งงาน

ในปัจจุบันลักษณะของการเลือกคู่ครองของชาวเขมรชุมชนบ้านครัวเหนือได้เปลี่ยนไปจากอดีต หนุ่มสาวมีโอกาสที่จะพบปะพูดคุยกันได้ตามความต้องการ แต่ทั้งนี้ต้องถือปฏิบัติตามบทบัญญัติของคัมภีร์อัล-กุลวาน กล่าวคือ การพบปะต้องไม่เป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายหญิงก่อนการสมรส

5.3.1.2 การเลือกคู่ครอง (Matching)

ในอดีตการเลือกคู่ครองของชายหญิงไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกส จะเป็นการเลือกโดยผู้ใหญ่อัดทำให้เป็นส่วนใหญ่ โดยเน้นหลักความเหมือนกัน (Homogeny) กล่าวคือจะเน้นการสมรสกับผู้ที่นับถือศาสนาโรมันคาทอลิกเท่านั้น หากมีการสมรสกับผู้ที่ไม่ได้นับถือโรมันคาทอลิกก็ต้องให้คู่สมรสเปลี่ยนมานับถือโรมันคาทอลิกหลังการสมรส นอกจากนี้จะพิจารณาคูณสมบัติในเรื่องของศาสนาแล้ว สิ่งที่ดีถือว่าเป็นข้อพิจารณาเมื่อชายหญิงจะทำการสมรส ส่วนมากจะเป็นเรื่องของความรัก เนื่องจากจากลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์นี้

จะเปิดโอกาสให้ชายหญิงมีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองของตนเอง โดยมีพ่อแม่คอยให้คำแนะนำอยู่ห่างๆ ดังนั้นความรักจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการตัดสินใจเลือกคู่ครอง ในปัจจุบันหลักเกณฑ์การเลือกคู่หมักจะเลือกกันเองเป็นส่วนใหญ่ โดยคำนึงถึงความเหมือนกัน ในด้านศาสนาความเชื่อเริ่มลดน้อยลง ชายหญิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านเขมรสามารถจะแต่งงานกับคู่ครองที่อยู่นอกศาสนาได้ และคู่ครองสามารถนับถือศาสนาเดิมได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนมาเข้ารีตเหมือนสมัยก่อน แต่มีข้อแม้ว่า ลูกที่เกิดมาจะต้องให้นับถือศาสนาโรมันคาทอลิกมากกว่าศาสนาอื่นที่พ่อหรือแม่ของตนนับถืออยู่ นอกจากนี้คุณสมบัติที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเลือกคู่ครองก็มากขึ้นด้วย แต่หลักการยังคงเน้นความเหมือนกันอยู่เช่นเดิม กล่าวคือ ชายหญิงมักจะเลือกคู่สมรสที่มีลักษณะคล้ายตน เช่น มีฐานะเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน การศึกษาที่ใกล้เคียงกัน และลักษณะนิสัยไปด้วยกันได้ เป็นต้น

เช่นเดียวกับกลุ่มเขมรบ้านโปรตุเกส หลักในการเลือกคู่ครองของกลุ่มเขมรจากบ้านคร้วเหนือในอดีตเป็นการเลือกโดยผู้ใหญ่ดำเนินการให้ เป็นการเลือกคู่ครองแบบคลุมถุงชน พ่อแม่จะเป็นผู้กำหนดคู่ครองให้ลูกหลานของตน โดยเน้นการเลือกคู่ครองจากความเหมือนกันเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกคู่ครองที่นับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของคัมภีร์อัล-กุรอาน ที่กำหนดไว้ชัดเจน ให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะต้องแต่งงานกับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ห้ามแต่งงานกับคนต่างศาสนา หากจะแต่งก็ต้องให้ผู้นั้น เปลี่ยนมาเป็นมุสลิมด้วยความศรัทธาก่อน กล่าวคือ จะต้องประกอบกิจกรรมทางศาสนาอิสลามเยี่ยงมุสลิมโดยทั่วไป มิใช่เปลี่ยนมาเป็นมุสลิมแต่เพียงการกล่าวคำปฏิญาณและเข้าสูหนัต (ชาย) เท่านั้น

สำหรับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกคู่ครองอื่นๆ จะต้องปฏิบัติตามคุณสมบัติที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งส่วนมากก็จะเน้นในเรื่องของความประพฤติของแต่ละฝ่ายเป็นหลัก กล่าวคือ คู่สมรสจะต้องมีความขยันขันแข็งในการทำมาหากิน เป็นผู้ที่ไม่ประพฤติตนเสื่อมเสียแก่ครอบครัว ส่วนเรื่องการศึกษาหรือฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนมากก็เลือกบุคคลที่มีความคล้ายคลึงกันมากกว่าจะแตกต่างกัน การเลือกคู่ครองของชาวไทยเชื้อ

สายเขมรจามจึงมีลักษณะเป็น Homogeny เช่นเดียวกันกับการเลือกคู่ครองของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกส

5.3.1.3 การสู่ขอและหมั้นหมาย (Engagement)

การสู่ขอและหมั้นหมายของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกสจะเกิดขึ้น หลังจากพี่ชายหญิงมีความพร้อม การสู่ขอและการหมั้นหมายของคู่สมรสในกลุ่มนี้จะใช้ธรรมเนียมปฏิบัติของไทย กล่าวคือ จะมีการส่งผู้ใหญ่ไปเจรจาสู่ขอ เมื่อฝ่ายหญิงตอบตกลงก็จะมีการเรียกสินสอด ซึ่งส่วนมากเป็นเงินและทองคำมากน้อยตามฐานะของฝ่ายชาย เมื่อตกลงก็จะจัดพิธีแต่งงานเลย การหมั้นหมายเพื่อดูใจไม่นิยมปฏิบัติ ส่วนมากเมื่อคบหากันจนพร้อมที่จะแต่งงานก็จะกำหนดพิธีแต่งงาน

ในส่วนของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรจาม การสู่ขอจะดำเนินการตามขั้นตอนของมุสลิม กล่าวคือ จะมีการเจรจาสู่ขอ โดยทั่วไปจะเหมือนกับขั้นตอนของคนไทยพุทธ การสู่ขอส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีการปฏิเสธ เนื่องจากปกติครอบครัวฝ่ายหญิงจะมีโอกาสได้พบปะพูดคุยและมีความคุ้นเคยหรือรู้จักนิสัยของฝ่ายชายดีพอสมควรอยู่แล้ว เพราะอยู่ในชุมชนเดียวกัน ยิ่งในปัจจุบันพ่อแม่จะเปิดโอกาสให้ชายหนุ่มได้มาพบปะพูดคุยกับหญิงสาวก่อนที่จะตกลงใจแต่งงานกัน โอกาสได้รู้จักนิสัยใจคอของฝ่ายชายก็มีมากขึ้น

เมื่อได้เจรจาทกลงกันเรื่องค่าสินสอดทองหมั้นแล้ว ฝ่ายชายจะนัดวันที่เหมาะสมคือ สะดวกทั้งสองฝ่าย เพื่อให้พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายนำเอาทรัพย์สินมามอบให้พ่อแม่ของฝ่ายหญิง ซึ่งเงินสินสอดนี้ ถือเป็นค่าน้ำนม เป็นค่าตอบแทนที่ผู้ปกครองของฝ่ายหญิงยินยอมให้แต่งงานกับฝ่ายหญิง เงินสินสอดที่มักจะนิยมให้กัน คือเงิน 125 บาท เงินก่อนนี้ฝ่ายชายจะมอบให้ฝ่ายพ่อแม่ นอกจากนี้ยังมีการมอบทรัพย์สินอีกส่วนหนึ่งให้แก่หญิงสาวที่จะแต่งงานด้วยต่างหากอีกก่อนหนึ่ง เรียกว่า มะฮัร ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติตามคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งมุสลิมจะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด ถือเป็นการหมั้นหมายระหว่างกัน

5.3.1.4 การแต่งงาน

การแต่งงานของกลุ่มเขมรเชื้อสายโปรตุเกส มักจะดำเนินการคล้ายกับพิธีการแต่งงานของธรรมเนียมไทย ต่างกันเพียงพิธีกรรมทางศาสนาที่คู่บ่าวสาวจะต้องทำพิธีในโบสถ์ หลังจากมีการมอบสินสอด ทองหมั้นให้ฝ่ายหญิงแล้ว ก็จะมีการตกลงกำหนดวันทำพิธีในโบสถ์ ซึ่งจะทำที่โบสถ์ชุมชน (Conception) โดยทำพิธีต่อหน้าบาทหลวง ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศให้สมาชิกในชุมชนยอมรับและถือเป็นผู้ที่มีอำนาจควบคุมดูแลสมาชิกในชุมชนทั้งหมด การทำพิธีสมรสหากเป็นในอดีต ฝ่ายชายจะเป็นคนสวมแหวนให้กับฝ่ายหญิง แต่ในปัจจุบันจะสวมให้กันทั้งสองฝ่าย การทำพิธีในโบสถ์ต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้า เป็นการแสดงการยอมรับอย่างหนึ่งของสังคม หลังจากการทำพิธีในโบสถ์แล้ว ก็จะมีการเลี้ยงระหว่างญาติมิตรและคนในชุมชน ทุกอย่างดำเนินการอย่างเรียบง่าย

สำหรับในกลุ่มของเขมรจามบ้านคร้วเหนือ หลังจากการมอบทรัพย์สินเป็นสินสอดแล้ว คู่สมรสจะต้องเข้าพิธีนิกะห์ ซึ่งถือเป็นพิธีสำคัญ ชาวไทยอิสลามที่จะทำการสมรสต้องทำพิธีนี้ทุกคน มิฉะนั้นจะถือว่าการแต่งงานนั้นไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ปกติพิธีนี้จะกระทำกันก่อนวันแต่งงานประมาณ 2-3 วัน การทำพิธีนิกะห์ คือ การผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง เพื่อเป็นสามีภรรยากัน ผู้ที่จะเข้าร่วมประกอบพิธีนิกะห์ประกอบด้วย ผู้ปกครองของหญิงสาว อาจเป็นพ่อหรือญาติผู้ใหญ่ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนกล่าวคือ ต้องเป็นชายนับถือศาสนาอิสลาม ที่ไม่เป็นคนวิกลจริต ไม่อยู่ในระหว่างประกอบพิธีฮัจจ์ ผู้ปกครองฝ่ายหญิงจะทำหน้าที่กล่าวคำอนุญาต และกล่าวตอบคำกับผู้ทำพิธี ซึ่งมักจะเป็นอิหม่ามของมัสยิดในชุมชนบ้านคร้วเหนือนั่นเอง นอกจากนั้นยังประกอบด้วยเจ้าบ่าวและพยานอีก 2 คน ซึ่งต้องเป็นชายนับถือศาสนาอิสลาม ไม่เป็นคนวิกลจริต ไม่พิการ และเป็นผู้มีมารยาทที่ดีงาม มีฐานะทางสังคมที่ดี หลังจากประกอบพิธีนิกะห์แล้ว ก็จะมีการฉลองที่เรียกว่า "วะลีมะ" มีการฆ่าแพะหรือวัว เพื่อเลี้ยงฉลองแขกที่มาร่วมงาน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการฆ่าแพะหรือวัวเลี้ยงแขกมีการปฏิบัติน้อยลง เนื่องจากจะมีการเลี้ยงฉลองในโรงแรม หรือภัตตาคารแบบธรรมเนียมไทยมากขึ้น พิธีนิกะห์มีความสำคัญอย่างยิ่ง แม้ว่า

หนุ่ม-สาวคู่ใดจะถูกขวางการแต่งงานและได้ตัดสินใจหนึ่งตามกันไป แต่ที่สุดก็ต้องเข้าพิธีนิกะห์ มิฉะนั้นลูกที่เกิดจะถือเป็นเด็กนอกศาสนา

เมื่อผ่านพิธีสมรสตามศาสนาเรียบร้อยแล้ว จะมีการส่งตัวคู่บ่าวสาว ซึ่งมักจะมี การปฏิบัติคล้ายกับธรรมเนียมไทย ซึ่งจะทำโดยการมีญาติผู้ใหญ่ชายหญิง คือ คู่สามี ภรรยาที่มีชีวิตแต่งงานที่มีความสุข เป็นผู้นำหน้าที่ปูที่นอนให้กับบ่าวสาว เพื่อให้เป็นสิริมงคลให้กับบ่าวสาวได้อยู่ใช้ชีวิตร่วมกันยาวนาน พิธีนี้ถือเป็นพิธีที่อยู่นอกเหนือจากศาสนา คริสต์และอิสลาม แต่ยึดถือปฏิบัติเป็นวิถีประชาของคนในสังคมไทย

สิ่งที่สมควรกล่าวไว้ ณ ที่นี้คือ การหย่า การหย่าในครอบครัวเขมรโปรตุเกสและ ครอบครัวเขมรจาม เป็นเรื่องต้องห้าม เนื่องจากศาสนาระบุไว้ กล่าวคือ ในศาสนา โรมันคาทอลิก เมื่อชายและหญิงสมรสกันแล้ว ตามบัญญัติศาสนาระบุว่า จะต้องครองชีวิต จนกว่าจะตายจากกัน การหย่าขาดจากกันในรูปแบบที่ให้สังคมรับรู้ เป็นเรื่องที่ไม่สมควรปฏิบัติ ถือเป็นความผิดร้ายแรงและเป็นบาปอย่างมาก หากผู้ใดเป็นฝ่ายบอกเลิกก่อน ฝ่ายนั้นจะ เข้าร่วมปฏิบัติสังฆกรรมบางอย่างไม่ได้ ในโบสถ์ Conception เช่น พิธีแก้บาปปรับศีล ใน ปัจจุบันแม้จะมีการหย่าร้างกันในครอบครัวบ้าง และคนในสังคมไม่ได้ลงโทษอย่างรุนแรง เนื่องจากสภาพของสังคมแปรเปลี่ยนไป วิถีชีวิตแบบเมืองทำให้คนให้ความสนใจเรื่องของคนอื่นน้อยลง มีลักษณะการแปลกแยก (Alienation) ในสังคมค่อนข้างสูง

สำหรับกรณีของศาสนาอิสลามของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามที่บ้านครัวเหนือ แม้จะ ไม่มีการระบุไว้เป็นข้อต้องห้ามชัดเจนเหมือนศาสนาโรมันคาทอลิกก็ตาม แต่เป็นเรื่องที่ไม่ สนับสนุน ดังปรากฏในวัจนะของท่านศาสดามุฮัมมัด อยู่หลายตอน อย่างไรก็ตามการ หย่าร้างเป็นเรื่องที่อาจเกิดขึ้นได้ ศาสนาอิสลามจึงกำหนดกฎเกณฑ์การหย่าร้างที่นอก เหนือจากการจดทะเบียนหย่าตามกฎหมายไทยไว้ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ ภรรยาจะไม่มี สิทธิขอหย่าสามีได้ หากไม่มีสาเหตุอันควร เช่น ถูกทารุณ ทูบตี หรือไม่ได้รับการสงเสี่ย เลี้ยงดู เป็นต้น ภรรยาจึงมีสิทธิที่จะฟ้องร้องต่ออิหม่ามและถ้าอิหม่ามได้เรียกสามีของนาง มาว่ากล่าวตักเตือนแล้ว ยังมีสภาพเดิม อิหม่ามจะพิจารณาเห็นสมควรส่งเรื่องขอหย่า นั้น ไปยังสำนักจุฬาราชมนตรี ทำการไต่สวนและเรียกคู่กรณีพร้อมทั้งญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย

มาตกลงทำหนังสือการหย่าร้างเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีพยานรู้เห็นอย่างน้อย 2 คน ส่วนในกรณีที่สามีมิได้ส่งเสียเงินทองเป็นค่าเลี้ยงดูภรรยาและลูกเป็นเวลา 3 เดือนแล้ว และภรรยาได้แจ้งขอหย่ากับอธิมาคมแล้ว ภายในระยะเวลา 6 เดือน สามียังไม่สามารถส่งเสียเลี้ยงดูภรรยาและลูกได้ ก็ถือว่าภรรยาสามารถหย่าขาดกับสามีได้โดยไม่ต้องฟ้องต่อสำนักจุฬาราชมนตรี

5.3.2 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มที่จะทำการสมรสและจำนวนคู่ครอง

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มที่จะทำการสมรสของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกส ในอดีตจะเป็นแบบ Endogamy หรือการสมรสภายในวงศ์วานเดียวกัน กล่าวคือเน้นการสมรสภายในกลุ่มของตนเองและภายในศาสนาเดียวกัน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันแนวโน้มการสมรสภายในกลุ่ม หรือภายในชุมชนเดียวกันเริ่มมีน้อยลง ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ครอบครัวในชุมชนบ้านเขมรที่สามเสน พบว่าในอดีตการสมรสจะเน้นให้สมรสในกลุ่มที่นับถือคริสต์ เป็นหลัก อาจจะเป็นคนในชุมชนหรือนอกชุมชนก็ได้ แต่เมื่อสมรสแล้วก็ต้องเปลี่ยนมาปฏิบัติศาสนกิจในชุมชน ปัจจุบันแนวโน้มการสมรสแบบ Endogamy เริ่มน้อยลง เนื่องจากสมาชิกในชุมชนมีโอกาสได้ติดต่อสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มอื่นมากขึ้น และบาทหลวงก็เปิดโอกาสให้คู่สมรสสามารถนับถือศาสนาเดิมได้ เพียงแต่ต้องมีการทำหนังสือว่าจะต้องให้ลูกนับถือศาสนาโรมันคาทอลิก การสมรสนอกวงศ์วานก็มีมากขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ให้ข่าวสำคัญส่วนใหญ่สมรสกับบุคคลนอกชุมชนมากขึ้น คู่สมรสสามารถนับถือศาสนาของตนเองได้มากขึ้น ไม่มีการบังคับ แต่จะขอให้ลูกเข้ารีตแทน

ในส่วนของคู่สมรส เนื่องจากศาสนาโรมันคาทอลิกเคร่งครัดในเรื่องระบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) จำนวนคู่สมรสของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกสจึงเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว การประพฤตินอกใจไม่ค่อยมีเนื่องจากถือเป็นบาป การหย่าร้างภายในครอบครัวในสมัยอดีตถือเป็นเรื่องร้ายแรงและเป็นบาปอย่างมาก โดยฝ่ายที่บอกเลิกก่อนจะถูกชุมชนตอบโต้โดยการไม่ให้เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาบางพิธีเช่น พิธีแก้บาปปรับศีล เป็นต้น แต่ฝ่ายที่ถูกบอกเลิกจะยังคงเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ได้ตามปกติ แต่หากเป็นคน

ภายในชุมชนบอกเลิกก่อน จะถูกลงโทษ (Sanction) จากคนในชุมชน โดยการไม่พูดจาปราศรัยด้วย หรือให้ออกจากชุมชนไปชั่วคราว อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการลงโทษของชุมชนเริ่มน้อยลง เนื่องจากมองว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว โดยฝ่ายที่บอกเลิกก่อนอาจไม่มีความผิด แต่ด้วยเหตุผลหลายประการทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตคู่ร่วมกันได้ เช่น พบรักใหม่ หรือมีความเห็นขัดแย้งกันจนอยู่ร่วมกันไม่ได้

สำหรับกฎเกณฑ์กลุ่มที่จะทำการสมรสและจำนวนคู่สมรสในระบบครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามที่ชุมชนบ้านครัว พบว่า เป็นการสมรสแบบ Endogamy คือ สมรสภายในกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น การสมรสนอกวงศัวัณในกลุ่มชาติพันธุ์นี้ไม่ได้รับการยอมรับ แต่มีได้หมายความว่าไม่มีการสมรสนอกวงศัวัณเลย ในบางครั้งอาจมีการสมรสกับคนนอกศาสนาเหมือนกัน แต่เมื่อสมรสแล้ว คู่สมรสจะต้องเปลี่ยนศาสนามานับถือศาสนาอิสลาม จึงจะได้รับการยอมรับจากชุมชน ในส่วนของจำนวนคู่สมรส พบว่า ตามหลักของศาสนา ฝ่ายชายสามารถมีภรรยาได้ 4 คน ซึ่งเป็นลักษณะการสมรสแบบมากเมีย (Polygamy) แต่ในทางปฏิบัติทำได้ยาก เนื่องจากการที่จะสามารถมีภรรยาได้หลายคนในคราวเดียวกัน ฝ่ายชายจะต้องเลี้ยงดูภรรยาและลูกที่เกิดมาทั้งหมดให้มีความสุขโดยเท่าเทียมกัน

5.3.3 ขนาดครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญในชุมชนเขมรโปรตุเกส พบว่า ในอดีต ครอบครัวจะอยู่กันเป็นครอบครัวขยาย กล่าวคือจะมีปู่ย่า ตายาย พี่ป้าน้าอาอยู่ด้วยกัน แต่ในปัจจุบันพบว่า เมื่อสมรสแล้วส่วนใหญ่จะแยกครอบครัวมาอยู่ต่างหาก มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ซึ่งเป็นลักษณะของครอบครัวในชุมชนเมืองทั่วไป จำนวนสมาชิกที่สำรวจพบในแต่ละครอบครัวจะมีต่ำกว่า 5 คน แต่สำหรับตระกูลที่ค่อนข้างเก่าแก่ในชุมชน เช่น ตระกูลสงวนแก้ว สงวนวงศ์ และวงศ์เงินยวง จะแยกบ้านแต่อยู่ในพื้นที่เดียวกันในชุมชน เนื่องจากพวกตระกูลเก่าแก่มักจะรับราชการและได้รับพระราชทานที่ดินประจำตำแหน่ง ทำให้มีที่ดินในชุมชนค่อนข้างมาก ตระกูลเหล่านี้จะมีฐานะค่อนข้างดีกว่าสมาชิก

อื่นๆ ในชุมชน ทำให้คนในตระกูลดังกล่าวมีสมาชิกในชุมชนมาก มีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติที่โยงถึงกันหมด แต่หากเป็นครอบครัวปกติอื่นๆ ก็มักจะย้ายออกไปอยู่นอกชุมชนต่างหาก แต่ยังมีบ้านของพ่อแม่อยู่ในชุมชน ปกติลูกหลานที่แยกครอบครัวออกไปอยู่ที่อื่นก็ยังคดกลับมาอาศัยในชุมชนในวันทำงานทั้งนี้เพราะ

5.3.3.1 ต้องการให้ลูกเข้าเรียนในโรงเรียนภายในละแวกชุมชน ซึ่งถือเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงอย่างเช่น โรงเรียนเซนคาเป็ล โรงเรียนเซนฟรังซิสเซเวีย โรงเรียนโยนออฟอาร์ค โรงเรียนสาธิตสวนดุสิต เป็นต้น

5.3.3.2 ความผูกพันระหว่างญาติพี่น้อง

จากเหตุผล 2 ประการข้างต้นนี้ สมาชิกของกลุ่มที่แยกตัวออกไปพักอาศัยข้างนอก มักมาพักอาศัยในช่วงวันทำงาน เพื่อจะได้อยู่กับลูกที่ต้องเข้าโรงเรียน หรือเพื่อสะดวกแก่การเดินทาง จะกลับบ้านในวันหยุดสุดสัปดาห์ สำหรับสมาชิกที่มีได้อยู่ในชุมชนก็มักจะมาเยี่ยมเยียนพ่อแม่ ญาติพี่น้องในวาระสำคัญๆ เช่น วันอีสเตอร์ วันขึ้นปีใหม่ วันคริสต์มาส วันสงกรานต์ เป็นต้น

สำหรับกลุ่มเขมรจามบ้านครัว จากการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีสมาชิกเพียงพ่อแม่และลูก มีสมาชิกประมาณ 5 คน ซึ่งต่างจากในอดีตที่ชุมชนบ้านครัวเหนือจะเป็นครอบครัวแบบขยาย โดยประกอบด้วยสมาชิกภายในครอบครัว 3 รุ่น (Generations) ซึ่งได้แก่ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูกๆ โดยอาศัยอยู่ในบ้านเรือนเดียวกัน บริโภคร่วมกัน และมีระบบเศรษฐกิจร่วมกัน สาเหตุที่ครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายเขมรจามในชุมชนบ้านครัวอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ เพราะ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทอผ้าไหม ต้องใช้แรงงานช่วยในการผลิต ส่วนมากจะใช้ลูกหลาน นอกจากนั้นการอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ยังทำให้สามารถใช้แรงงานของผู้สูงอายุที่เป็นปู่ย่าตายายมาช่วยในการเลี้ยงดูบุตรให้ด้วย ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจึงมักจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่สักระยะหนึ่งก่อน จนกว่าจะสามารถตั้งตัวได้จึงจะขยับขยายไปอยู่ต่างหาก อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างทางด่วนขั้นที่ 2 พื้นที่บริเวณบ้านครัวจะต้องถูกเวนคืนด้วย ทำให้มีคนในชุมชนเริ่มย้ายออกไปอยู่ที่อื่น จะมีเหลืออยู่คือคนเก่าแก่ที่ยังติดอยู่กับที่เคยอยู่

เคยนอน กลุ่มคนเก่าแก่เหล่านี้จึงรวมพลังกันต่อสู้ มิให้มีการเวนคืนที่ดิน เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่มีค่าทางประวัติศาสตร์ สมควรแก่การอนุรักษ์ไว้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชน จำนวนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ที่เป็นคนเก่าแก่จึงยังมีอยู่ ทำให้สมาชิกที่ย้ายออกไปแล้วกลับมาอยู่เป็นครั้งคราวช่วงเวลาวันธรรมดา เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ครอบครัวจึงเริ่มมีลักษณะคล้ายๆ กับครอบครัวขยายอีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่ใช่ครอบครัวขยายที่แท้จริง

สิ่งที่น่าสังเกตคือ แม้ตามหลักศาสนาจะอนุญาตให้มีการสมรสได้ถึง 4 คน และสามารถสร้างครอบครัวแบบ Compound Family ก็ตาม ในทางปฏิบัติมีเพียงส่วนน้อยที่สามารถทำได้ ในชุมชนบ้านครัวมีอยู่เพียง 15 % เท่านั้น ที่เหลือจะเป็นครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนมาก

5.3.4 ระบบเครือญาติ (Kinship)

ลักษณะความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติของชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกสและชาวไทยเชื้อสายเขมรจามบ้านครัว มี 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ทางสืบสายโลหิต (Consanguinity) และ ความสัมพันธ์อันเนื่องมาจากการสมรส (Affinal Relations) มีการจัดลำดับเครือญาติทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย (Bilateral kinship) กล่าวคือ นับญาติทั้งฝ่ายชาย คือมีปู่ ย่า ลุง อา และฝ่ายหญิงมีตา ยาย ป้า น้า ส่วนความสัมพันธ์ที่เกิดจากการแต่งงานนั้น แม้เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายหญิงจะต้องเปลี่ยนมาใช้นามสกุลของฝ่ายชาย แต่ลักษณะความเกี่ยวพันของระบบเครือญาติ เป็นความเกี่ยวพันแบบเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายชายและหญิงต่างมีความสำคัญเสมอภาคกัน หลังจากการแต่งงานแล้ว บ่าวสาวจะเลือกตั้งครอบครัวอยู่ฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงก็ได้

5.3.5 ศัพท์เกี่ยวกับการนับญาติของครอบครัวเขมร

สำหรับลักษณะของการกำหนดคำ หรือ ศัพท์ที่ใช้เรียกหมู่เครือญาติในสังคมของชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกสและคนไทยเชื้อสายเขมรจาม ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมค่อนข้างมาก เนื่องจากในอดีตเมื่อประมาณ 60-90 ปี ยังมีการนำคำศัพท์ทางภาษาเขมรมาใช้เรียกในหมู่เครือญาติกัน แต่ปัจจุบันมีปรากฏอยู่น้อย ส่วนมากจะเรียกเป็นภาษาไทย เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่เรียนหนังสือจากโรงเรียนไทยและไม่มีการใช้ภาษาเขมรในชุมชนอีกต่อไปทั้งสองชุมชน มีคนรู้ภาษาเขมรค่อนข้างน้อย ในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกสจะใช้คำเรียกญาติผู้ใหญ่เหมือนของกลุ่มชาวไทยพุทธ แต่กลุ่มเขมรเชื้อสายจามที่ชุมชนบ้านคว่ำจะใช้ศัพท์ที่เรียกเป็นภาษาอาหรับที่มุสลิมใช้ทั่วไป ดังนี้

คำศัพท์	ความหมาย
ป้า เป้าะ เฮ้าะห์	พ่อ
มะห์ เม้าะ	แม่
หยัง ไต่ะ	ปู่ ทวด
กี	ตา
ไต่ะ	ย่า ยาย
เฮ้าะ	ลุง
นิ	ป้า
จู	น้ำ
ดอ	อา
บั้ง	พี่ชาย
นิ	พี่สาว
บั้ง	พี่เขย
เรียกชื่อ (เช่น ชะห์, หวัง, ริม)	น้องเขย
นิ	พี่สะใภ้

เรียกชื่อ (เช่น ต๊ะห์, หวัน)	น้องสะใภ้
อาเต๊ะ	น้องชาย
เรียกชื่อ (เช่น เอาะ, ดัลเลาะ)	ลูก

5.3.6 ระบบการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว (Socialization)

ในการอบรมให้รู้ตำแหน่งหน้าที่และบทบาทของสมาชิกในครอบครัวนั้น ผู้ให้ข่าวสำคัญในชุมชนเขมรโปรตุเกสแล้วว่า ในอดีต การกำหนดสถานภาพและบทบาทของสมาชิกในครอบครัวจะเป็นไปตาม "ระบบอาวุโส" โดยหากมองในเชิงมหภาค หรือภาพรวมของชุมชนแล้ว ก็พบว่า ในสมัยอดีตตระกูลเก่าแก่อย่าง สงวนแก้ว วงษ์เงินยวง จะถือเป็นตระกูลอาวุโส เป็นผู้นำของชุมชน ทุกคนในชุมชนจะให้ความเคารพเกรงใจเชื่อฟัง เมื่อมีการขอความร่วมมือในเรื่องต่างๆ ซึ่งไม่ต่างอะไรกับระบบศักดินา ในปัจจุบันแม้ตระกูลเหล่านี้จะลดความสำคัญลงต่อสมาชิกในชุมชน เนื่องจากรากฐานอำนาจของตระกูลเหล่านี้เริ่มลดน้อยลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสมาชิกในชุมชนจากครอบครัวอื่น เริ่มมีสถานภาพทางสังคมที่ดีขึ้น ตระกูลเก่าแก่ซึ่งถือเป็นผู้อาวุโสประจำชุมชนก็จะลดบทบาทลงไป

ในระดับจุลภาค คือระดับครอบครัว บุคคลจะได้เรียนรู้ตำแหน่งและบทบาทของตนเองในลักษณะที่ใกล้เคียงกับที่กล่าวข้างต้นนี้ กล่าวคือ ในครอบครัวจะมีการจัดลำดับตำแหน่งของบุคคลตามอำนาจที่แต่ละตำแหน่งมีอยู่ในครอบครัว ซึ่งในที่นี้อำนาจสูงสุดอยู่ที่หัวหน้าครอบครัว อันได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นพ่อ หรือสามี ในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกส ผู้ชายจะมีตำแหน่งทางสังคมสูงกว่าผู้หญิง บทบาทของผู้ชายจึงเป็นบทบาทของผู้นำ ผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัว (Bread winning) ในขณะที่ผู้หญิงทำหน้าที่เป็นผู้ตามรับบทบาทในการอบรมสั่งสอนลูก ดูแลให้ลูกอยู่ดีกินดี ไม่เจ็บป่วย ดูแลเรื่องการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดคุ้มค่า และต้องเหลือเก็บ เพื่อใช้เป็นทุนของครอบครัว ในขณะที่ผู้เป็นลูกในอดีตก็ต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือพ่อแม่ทำมาหากิน เลี้ยงน้อง ช่วยงานบ้าน การเรียนหนังสือในอดีตแม้จะมีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนของโบสถ์กันได้เต็มที่ แต่ในอดีตก็จะเรียน

เท่าที่โรงเรียนของโบสถ์เปิดสอน การเรียนสูงขึ้นไปจะมีไม่มากนัก กระแสความสนใจในการเรียนหนังสือให้มากขึ้นเริ่มมีขึ้นในภายหลัง เมื่อการพัฒนาประเทศทำให้ต้องการทรัพยากรในการพัฒนาประเทศมากขึ้น ความรู้เฉพาะด้านต่างๆ เริ่มมีความสำคัญมากขึ้น มีความจำเป็นต้องเรียนต่อยอดให้สูงขึ้น บทบาทในการศึกษาเล่าเรียนของเด็กและเยาวชนจึงเริ่มเป็นบทบาทหลักของลูก ถึงกระนั้นก็ตามความที่ครอบครัวในชุมชนเขมรโปรตุเกสมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีนักเนื่องจากการศึกษาไม่มากนัก โอกาสจะได้ทำงานดีๆ มีรายได้มาน้อย (จากการเก็บข้อมูลพบว่ามีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปเพียง 35 เปอร์เซนต์ ที่เหลือจะมีความรู้ระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) ลูกๆ ของครอบครัวเหล่านี้จะมีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงไม่มากเหมือนกลุ่มของชาวไทยซิกข์ซึ่งให้คุณค่ากับการศึกษามาก เนื่องจากการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการประกอบอาชีพค้าขาย บทบาทในการเรียนของเยาวชนในชุมชนเขมรโปรตุเกสจึงไม่โดดเด่นเท่าใดนัก

สิ่งที่น่าสังเกตคือ ในกลุ่มตระกูลเก่า ผู้อาวุโสยังคงมีบทบาทในครอบครัวค่อนข้างมาก ได้รับการเคารพจากสมาชิกในหมู่บ้าน เนื่องจากมีทรัพย์สิน ซึ่งตรงกันข้ามกับครอบครัวโดยทั่วไป บทบาทของผู้อาวุโสจะไม่โดดเด่นเนื่องจากไม่มีทรัพย์สินมรดกที่จะยกให้ใครได้

ในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรจามในชุมชนบ้านครัวเหนือ พบว่า บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวเป็นไปตามบัญญัติของศาสนา กล่าวคือ ผู้ชายจะเป็นผู้นำ เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้มียอำนาจสิทธิ์ขาดค่อนข้างมากในการตัดสินใจในครอบครัว ในขณะที่เพศหญิงจะมีสถานภาพทางสังคมที่ต่ำกว่า มีฐานะเป็นผู้ตามของสามี เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องภายในบ้าน เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูก จัดการบ้านเรือนและการเงินให้กับครอบครัว โดยปกติในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ผู้อาวุโสจะยังคงมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูหลานด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปฏิบัติตนในแนวทางศาสนาอิสลาม และการเป็นมุสลิมที่ดี

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นถึงการแสดงบทบาทของสมาชิกแต่ละตำแหน่งในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองกลุ่ม ผู้วิจัยได้นำเอากรอบบทบาทคาดหวังของสมาชิกใน

ครอบครัวที่รวบรวมได้จากข้อมูลสัมภาษณ์เจาะลึกของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ เขมร ชิกซ์ ไทย และมอญ ไปทำการสำรวจการยอมรับบทบาทคาดหวังที่ได้จากการรวบรวมจากผู้ดำรงตำแหน่งสามี ภรรยา พ่อแม่และลูกในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งการแสดงบทบาทที่แท้จริงของสมาชิกในครอบครัวในตำแหน่งหลัก คือ ตำแหน่งพ่อ/สามี ตำแหน่งแม่/ภรรยา และตำแหน่งลูก ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองชุมชน ปรากฏผลดังนี้

5.3.6.1 การแสดงบทบาทของสามี

ผลการศึกษาพบว่า ในกลุ่มของชาวไทยเชื้อสายเขมรโปรตุเกส บทบาทคาดหวังของสามีที่ถูกระบุว่า มีความสำคัญและสามีควรแสดงมากที่สุดคือ ซื่อสัตย์ต่อภรรยา รองลงมา คือการปกป้องเกียรติยศของภรรยา การให้กำลังใจภรรยาเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤตในชีวิต การให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อมีปัญหา การช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพ การช่วยเหลือภรรยาทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส และท้ายสุด คือ การทำหน้าที่หารายได้แต่เพียงผู้เดียว สำหรับกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรจาม พบว่า บทบาทคาดหวังของสามีที่ถูกระบุว่า มีความสำคัญและสามีควรแสดงมากที่สุด คือ การปกป้องเกียรติยศของภรรยา รองลงมา คือ ซื่อสัตย์ต่อภรรยา ให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อมีปัญหา ให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤตในชีวิต ช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม ช่วยภรรยาดูแลบ้านในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน และ การทำหน้าที่หารายได้เลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว (ดูตารางที่ 1 ประกอบ)

จะเห็นได้ว่า การยอมรับบทบาทคาดหวังของผู้ที่ดำรงตำแหน่งสามีทั้งสองกลุ่มมีลักษณะใกล้เคียงกัน กล่าวคือ จะให้ความสำคัญแก่การป้องกันเกียรติยศของภรรยาและซื่อสัตย์ต่อภรรยา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะค่านิยมในศาสนา ในกรณีของสามีในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส ซึ่งนับถือศาสนาโรมันคาทอลิก การนอกใจภรรยาเป็นเรื่องที่ไม่ควรปฏิบัติ มีข้อกำหนดไว้ชัดเจน จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ปกติไม่ทำเนื่องจากเกรงจะเกิดปัญหาในเรื่องการเลี้ยงดู ในปัจจุบันการมีหลายครอบครัวเป็นปัญหาใหญ่

เพราะจะต้องทำงานหนักเพื่อเลี้ยงหลายบ้าน ดังนั้นจึงไม่อยากจะมีการะที่สำคัญคือ คนในชุมชนเอง โดยเฉพาะบาทหลวงจะกล่าวตำหนิ ทั้งนี้เพราะปฏิบัติตนผิดคำสอน

สำหรับกรณีของสามีในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจาม พบว่า การแสดงความไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยา เป็นสิ่งที่มุสลิมที่ดีไม่ควรทำ เนื่องจากหากจะมีภรรยาหลายคน ก็จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง คือต้องให้เป็นที่ยอมรับในสังคม และจะต้องเลี้ยงดูด้วยความเสมอภาค การไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยาจึงเป็นเรื่องไม่จำเป็น และเป็นเรื่องไม่ควรทำ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ขัดต่อบัญญัติของศาสนา สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ การที่มองว่าการหาเลี้ยงครอบครัวไม่ใช่หน้าที่ของสามีแต่เพียงผู้เดียว หากแต่เป็นการช่วยกันทั้งสองฝ่าย เป็นแนวคิดที่เริ่มปฏิบัติอย่างแพร่หลายในสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) เนื่องจากในภาวะเศรษฐกิจที่ครอบครัวมิได้เป็นหน่วยผลิต การขายแรงงานเพียงคนเดียวไม่เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว จำเป็นต้องปรับจากการทำงานคนเดียวเป็นการทำงานทั้งสองคน เป็น Dual-Income Couple มากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทของภรรยาในลักษณะเช่นนี้ ทำให้สถานภาพของภรรยาในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากซึ่งเคยเป็นผู้ตามมาเป็นเพื่อน ที่มีส่วนร่วมในการสร้างครอบครัวมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ สามีในปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่จะให้เกิดภรรยามากขึ้น และพยายามจะให้การสนับสนุนด้านกำลังใจแก่ภรรยา รวมถึงลดจนช่วยเหลือภรรยาทำงานบ้านและเลี้ยงลูกมากขึ้นด้วย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากบทบาทคาดหวังของผู้ชายในสังคมประเพณี (Traditional Society)

เมื่อถามถึงบทบาทคาดหวังของสามีจากความเห็นของภรรยา พบว่าภรรยาของครอบครัวในกลุ่มเขมรโปรตุเกสคาดหวังว่า สามีควรแสดงบทบาทในเรื่องการซื่อสัตย์ต่อภรรยามากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ การปกป้องเกียรติยศของภรรยา การให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤต การช่วยดูแลลูกเมื่อภรรยาทำงานบ้าน การช่วยภรรยาทำงานบ้าน เมื่อมีโอกาส การช่วยภรรยาประกอบอาชีพเสริม และการหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว สำหรับภรรยาของครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจาม พบว่า คาดหวังว่า สามีควรจะให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤต มากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ การซื่อสัตย์ต่อภรรยา การให้กำลังใจแก่ภรรยาเมื่อเกิดปัญหา การช่วยดูแลลูกขณะที่ภรรยาทำงาน การช่วยเหลือภรรยา

ประกอบอาชีพเสริม การช่วยทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส และ การหาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว (ดูตารางที่ 10 ประกอบ)

จะเห็นได้ว่า ภรรยาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองกลุ่ม ไม่คาดหวังว่า สามีจะต้องเป็นผู้หาเลี้ยงภรรยาแต่เพียงผู้เดียว ทั้งนี้เพราะในสภาพเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม ครัวเรือนมิใช่หน่วยผลิต แต่เป็นเพียงหน่วยบริโภค จึงจำเป็นต้องหารายได้ให้เพียงพอแก่การซื้อสินค้าและบริการ ด้วยเหตุนี้จึงคาดหวังว่า การเลี้ยงครอบครัวควรเป็นหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย เมื่อภรรยาต้องแสดงบทบาทเพิ่มเติมในเรื่องการช่วยหารายได้เสริม ผลที่ตามมาคือ การมีบทบาทมากเกินไปจนกำลัง หรือ Role Overload เกิดภาวะความตึงเครียดจากการแสดงบทบาทหลายบทบาท หรือเกิดความขัดแย้งในบทบาทที่ต้องแสดงได้โดยง่าย ดังนั้นภรรยาจึงต้องการการปลอบขวัญและการให้กำลังใจจากคนใกล้ชิด คือ สามีมากกว่าการคาดหวังให้สามีเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงฝ่ายเดียวเช่นในอดีต ในส่วนของความซื่อสัตย์ต่อภรรยา เป็นความคาดหวังของผู้หญิงทุกกลุ่มทุกชาติพันธุ์ เป็นลักษณะของสังคมที่เน้นการเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว นอกจากนั้นยังเป็นปัญหาเศรษฐกิจด้วย การมีหลายครอบครัวมักจะมีผลต่อรายได้และค่าใช้จ่ายในครอบครัว เนื่องจากสามีจะไม่สามารถหาเลี้ยงให้ได้ รับความสุขอย่างเท่าเทียมกัน อันจะนำไปสู่ครอบครัวแตกแยกได้ในที่สุด ภรรยาจึงให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก

เมื่อถามว่า สามีได้แสดงบทบาทอะไรบ้างในครอบครัว ผลการศึกษา พบว่า บทบาทที่สามีในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกสแสดงชัดเจนและสม่ำเสมอมากที่สุดคือ การหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามเมื่อมีโอกาส รองลงมาคือ การให้เงินแก่ภรรยาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ส่วนบทบาทที่ทำบ้างบางครั้ง คือ การปกป้องภรรยาเมื่อมีผู้กล่าวโทษในทางไม่ดี การให้คำแนะนำเมื่อภรรยาเผชิญกับปัญหา การให้กำลังใจเมื่อภรรยาเผชิญกับภาวะวิกฤต การช่วยทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การช่วยดูแลลูกขณะที่ภรรยาทำงานนอกบ้าน และ การช่วยภรรยาหารายได้พิเศษ ในขณะที่สามีในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามของชุมชนบ้านครัวเหนือ ระบุว่า บทบาทที่ปฏิบัติบ่อยครั้งที่สุดคือ การปกป้องภรรยาเมื่อมีผู้กล่าวโทษในทางที่ไม่ดี การช่วยภรรยาหารายได้พิเศษ การให้เงินภรรยาเป็นค่าใช้จ่ายใน

ครอบครัว การให้คำแนะนำ เมื่อภรรยาเผชิญปัญหา ส่วนบทบาทที่แสดงในบางครั้ง คือ หลีกเลี่ยงการมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามเมื่อมีโอกาส การดูแลลูกขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน การช่วยทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส สำหรับบทบาทที่แสดงน้อยครั้ง คือ การให้กำลังใจ เมื่อภรรยาเผชิญกับภาวะวิกฤต (ดูตารางที่ 9 ประกอบ)

ผลการศึกษาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติสามียังคงทำหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวอยู่ดี ส่วนการทำหน้าที่ด้านการให้การสนับสนุนด้านขวัญและกำลังใจพบว่ายังมีการทำหน้าที่อยู่เช่นกัน สิ่งที่น่าสังเกตมีอยู่สองประการคือ ประการแรก สามีของทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์เริ่มตระหนักในบทบาทของผู้ช่วยเหลืองานในบ้านมากขึ้น สันนิษฐานว่าคงเป็นเพราะเห็นว่าภรรยาต้องแสดงบทบาทหลายบทบาท จำเป็นต้องเข้ามาช่วยเหลือเพื่อลดความเครียดของภรรยา ประการที่สอง คือ การประพาศติผิดในกามเป็นเรื่องที่สามีทั้งสองกลุ่มพิจารณาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ แต่ก็ยังมีการแอบกระทำบ้างเหมือนกัน

เมื่อประมวลบทบาทของสามีทุกด้าน จะพบว่า การแสดงบทบาทของสามีของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองกลุ่มมีการปรับบทบาทให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมทันสมัยมากขึ้น

5.3.6.2 การแสดงบทบาทของภรรยา

ผลการศึกษา พบว่า ภรรยาในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกสยอมรับในบทบาทที่สังคมคาดหวังในเรื่องการบริหารจัดการการเงินอย่างฉลาดและการรู้จักประหยัดใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่ามากเป็นลำดับแรก ลำดับรองลงมาคือ การไม่ประพาศตินอกใจสามีและการเอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิด การเป็นกำลังใจให้กับสามีเมื่อสามีมีปัญหาคับข้องใจ การให้คำปรึกษาแนะนำเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก การเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี และการจัดการงานบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

สำหรับภรรยาในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามในชุมชนบ้านครัวเหนือ พบว่า บทบาทที่ภรรยายอมรับมากที่สุดคือ การเอาใจใส่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด ลำดับรองลงมา คือ การไม่

ประพัตินอกใจสามี การเป็นกำลังใจให้สามีเมื่อสามีมีปัญหา การให้คำแนะนำเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก การจัดการงานบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การรู้จักบริหารจัดการ การการเงินอย่างฉลาด การประหยัดใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า และการให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่มนี้ จะเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของภรรยาทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ภรรยาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกสจะให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรที่ครัวเรือนหามาได้ในขณะที่ภรรยาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามให้ความสำคัญกับการอบรมเอาใจใส่เลี้ยงดูลูกมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก สภาพสังคมของชุมชนในเมืองส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่มีปัญหายาเสพติดมาก โดยเฉพาะชุมชนบ้านครัว ซึ่งในปัจจุบันมีคนไทยกลุ่มอื่นอพยพเข้ามาเช่าอาศัยอยู่มากขึ้น ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญอย่างมากในชุมชนนี้ การดูแลเอาใจใส่เด็กเล็กอย่างใกล้ชิดจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้การที่มีการบัญญัติเรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิดในหลักปฏิบัติของศาสนา ทำให้ผู้ที่เป็นอิสลามต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด ในชุมชนบ้านเขมรโปรตุเกส ปัญหายาเสพติดในชุมชนเป็นปัญหาใหญ่เช่นเดียวกัน มีเด็กในชุมชนมีโอกาสติดยาเสพติดค่อนข้างสูง เนื่องจากการศึกษาพบว่า เวลาที่พ่อแม่จะให้กับการติดตามพฤติกรรมลูกมีน้อย เนื่องจากต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ฐานะครอบครัวส่วนใหญ่ไม่ดีมากนัก การให้ความสำคัญต่อการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวจึงมีมาก ดังนั้นภรรยาต้องบริหารจัดการเงินที่สามีหรือตนเองหามาได้อย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ครอบครัวสามารถเลี้ยงดูสมาชิกได้อย่างพอเพียง ทำให้บทบาทการอบรมเลี้ยงดูครอบครัวเป็นบทบาทรองลงมา

เมื่อถามถึงการคาดหวังบทบาทของภรรยาจากสามี พบว่า สามีในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส คาดหวังว่าภรรยาควรแสดงบทบาทในเรื่องการซื้อสัตย์ต่อสามีมากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ การคาดหวังว่าภรรยาควรจะให้การเคารพผู้ใหญ่ของตน และการรู้จักประหยัด ใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า การจัดการบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การรู้จักบริหารจัดการการเงินอย่างฉลาด การเอาใจใส่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด และการให้คำ

ปรึกษาแนะนำเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก ส่วนสามีในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามในชุมชนบ้านครัว พบว่า สามีคาดหวังว่าภรรยาควรแสดงบทบาทตามลำดับความสำคัญมากน้อยดังนี้ บทบาทที่ภรรยาควรแสดงมากที่สุดคือ การเอาใจใส่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด ลำดับรองลงมา คือ การไม่ประพฤตินอกใจสามี การรู้จักใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า การจัดการงานบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี การรู้จักบริหารจัดการการเงินอย่างฉลาด และการเป็นกำลังใจเมื่อสามีมีปัญหา

เมื่อถามถึงบทบาทที่แสดงจริงของภรรยาในครอบครัว พบว่า บทบาทที่แสดงจริงเป็นประจำ คือ การไม่ให้ความสนิทสนมกับชายอื่นเกินสมควร การอบรมเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิด การจัดการบริหารการใช้จ่ายภายในบ้าน การทำความสะอาดบ้านเรื่องให้เป็นระเบียบ การเคารพพ่อแม่สามีเหมือนพ่อแม่ตนเอง การใช้จ่ายอย่างประหยัดและรู้คุณค่า การให้คำปรึกษาสามีเมื่อประสบปัญหา ส่วนบทบาทที่ถูกระบุว่า ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ได้แก่ การให้กำลังใจเมื่อสามีรู้สึกท้อแท้ สำหรับภรรยาในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจาม พบว่า บทบาทที่ภรรยาระบุว่าแสดงจริงเป็นประจำเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การไม่ให้ความสนิทสนมกับชายอื่นเกินสมควร การทำความสะอาดบ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดการการใช้จ่ายภายในบ้าน การให้จ่ายเงินอย่างประหยัด การให้คำปรึกษาเมื่อสามีประสบปัญหา และการให้กำลังใจเมื่อสามีรู้สึกท้อแท้ ผลการศึกษานี้ยืนยันให้เห็นชัดเจนว่า บทบาทที่ภรรยาจะต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในสังคมไทยยังไม่เปลี่ยนแปลง นั่นคือการซื่อสัตย์ต่อสามีและการอบรมเลี้ยงดูลูกหลานอย่างใกล้ชิด เป็นบทบาทพื้นฐานของสังคมมนุษย์ทุกสังคม สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงคือ ระดับความเข้มข้นของการอบรมเลี้ยงดู (Magnitude) ซึ่งในอดีตภรรยาต้องทำหน้าที่ดังกล่าวเป็นหลัก การให้ความรัก การเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดสามารถทำได้ เนื่องจากมีเวลาเพียงพอ แต่ในปัจจุบันการมีแสดงบทบาทหลายบทบาททำให้ระดับการเข้าไปแสดงบทบาทเริ่มลดลง มีการผลัดภาระหน้าที่ดังกล่าวให้แก่สถาบันอื่นในสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางสังคมที่เกิดขึ้นตามมา ก่อให้เกิดแบบแผนการประพฤติปฏิบัติของคนในกลุ่มใหม่ ที่เรียกว่า Derived Culture หรือวัฒนธรรม

ธรรมที่เกิดตามมา สถาบันดังกล่าวได้แก่ สถานเลี้ยงเด็กอ่อน สถานเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน หรือ Day Care Center ในโรงเรียน เป็นต้น

5.3.6.3 การแสดงบทบาทของพ่อแม่

ผลการศึกษาการแสดงบทบาทของพ่อแม่ พบว่า พ่อแม่ในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกสแสดงการยอมรับต่อบทบาทคาดหวังของตนเองมากที่สุดในเรื่องการอบรมสั่งสอนลูกให้มีความประพฤติดี มีคุณธรรม ลำดับรองลงมาได้แก่ การดูแลและเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูก การให้การศึกษแก่ลูกตามความเหมาะสม การให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ การให้กำลังใจลูกเมื่อทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตให้แก่ลูก การให้เวลาร่วมกับลูก และสิ่งที่พ่อแม่ยอมรับน้อยที่สุด คือ การจัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้แก่ลูก (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

สำหรับพ่อแม่ในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามในชุมชนบ้านครัวเหนือ พบว่า บทบาทคาดหวังที่สังคมคาดหวังที่พ่อแม่ยอมรับมากที่สุด คือ การอบรมสั่งสอนลูกเช่นเดียวกัน ลำดับรองลงมา คือ การให้การศึกษแก่ลูกตามความเหมาะสม การดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูก การให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ การให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก การมีเวลาร่วมกับลูก และการจัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้แก่ลูก (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

เมื่อถามถึงบทบาทคาดหวังที่ลูกมีต่อพ่อแม่ พบว่า ลูกๆ ในครอบครัวของเขมรเชื้อสายโปรตุเกส คาดหวังว่าพ่อแม่ควรให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจมากที่สุด ลำดับรองลงมาคือ การดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูก การอบรมสั่งสอนให้ลูกมีความประพฤติดีมีคุณธรรม การให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก การให้การศึกษแก่ลูกตามความเหมาะสม และการให้เวลาร่วมกับลูก สิ่งที่ลูกเห็นว่าพ่อแม่ควรเข้ามาแสดงบทบาทน้อยที่สุด คือ การจัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้แก่ลูก สำหรับลูกๆ ในครอบครัวของเขมรจามในชุมชนบ้านครัวเหนือ พบว่า บทบาทที่ลูกคาดหวัง

ว่าพ่อแม่ควรแสดงมากที่สุด คือ การให้การศึกษแก่ลูกตามความเหมาะสม ลำดับรองลงมา คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตให้แก่ลูก การอบรมสั่งสอนลูกให้มีความประพฤติดีมีคุณธรรม การให้คำปรึกษาแก่ลูกเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ การดูแลและเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูก การให้เวลาร่วมกับลูก สิ่งที่ลูกเห็นว่าพ่อแม่ควรเข้ามาแสดงบทบาทน้อยที่สุดคือ การจัดหาคู่ครองให้แก่ลูก ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า เด็กในสมัยปัจจุบันคาดหวังบทบาทพ่อแม่ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนด้านจิตใจมากกว่าทางด้านร่างกาย เด็กต้องการความใกล้ชิดจากพ่อแม่ ต้องการให้พ่อแม่เอาใจใส่ในปัญหาของเด็กให้มากขึ้น สภาวะลักษณะนี้เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นในสังคมยุคหลังการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น เด็กในยุคนี้เป็นเด็กที่ถูกปล่อยปละละเลยมากที่สุด เนื่องจากแม่ต้องช่วยหาเงินอีกทางหนึ่งจึงจะสามารถรักษาครอบครัวเอาไว้ได้ ดังนั้นสภาพจิตใจของเด็กจึงเหงา อ้างว้าง ต้องการที่พึ่งทางใจ ต้องการคำแนะนำในการแก้ปัญหา และต้องการความเข้าใจจากพ่อแม่

ผลการศึกษารายละเอียดที่แสดงจริงพบว่า พ่อแม่ในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกสแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวังเป็นส่วนใหญ่ บทบาทที่พ่อแม่กลุ่มนี้ระบุว่าแสดงเป็นประจำคือ บทบาทการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต การดูแลรักษาพยาบาลลูกเมื่อลูกเจ็บป่วย การให้คำแนะนำสั่งสอนและกำลังใจเมื่อลูกกระทำบางอย่างผิดพลาด การถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่สำคัญในการดำเนินชีวิต การจัดหาสถานที่เรียนให้แก่ลูก ส่วนบทบาทที่พ่อแม่แสดงเป็นครั้งคราวคือ การให้คำแนะนำเรื่องเพื่อนชายหญิงตามโอกาสอันควร สำหรับในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจาม พบว่า พฤติกรรมที่พ่อแม่ระบุว่าปฏิบัติเป็นประจำ คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก การถ่ายทอดจริยธรรม คุณธรรมที่สำคัญในการดำเนินชีวิต การดูแลรักษาพยาบาลลูกเมื่อเจ็บป่วย การให้คำสั่งสอนและกำลังใจเมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด การทำการบ้านดูทีวี หรือรับประทานอาหารกับลูก บทบาทที่พ่อแม่ระบุว่าแสดงเป็นบางครั้ง คือ การให้คำแนะนำเรื่องเพื่อนชายหญิงตามโอกาสอันควร (ดูตารางที่ 7 ประกอบ)

การที่พ่อแม่แสดงบทบาทในส่วนที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกมากที่สุดนั้น เป็นเพราะลูกจะซึมซับความคิด ทัศนคติและค่านิยมจากพ่อแม่ จากการเรียนรู้พฤติกรรมที่พ่อแม่

แสดงออก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่พ่อแม่จะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นแหล่ง "เพาะนิสัย" ของครอบครัว สำหรับบทบาทในด้านการให้คำแนะนำเรื่องการคบเพื่อนชายหญิงที่มึนน้อย อาจเป็นเพราะลูกไม่ได้นำมาหรือ เนื่องจากกลัวมีความผิด ปกติในสังคมตะวันออก การคบเพื่อนชายหญิงค่อนข้างมีข้อจำกัด เด็กมักจะไม่นบอกให้ทราบความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ จนกว่าจะแน่ใจว่าจะเลือกเป็นคู่ครองจึงจะพามาให้พ่อแม่ดูตัว ปกติการขอคำแนะนำมักมาจากเพื่อน มากกว่าพ่อแม่ จึงทำให้การแสดงบทบาทของพ่อแม่ส่วนนี้ค่อนข้างน้อย

5.3.6.4 การแสดงบทบาทของลูก

ผลการศึกษา พบว่า ในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส ลูกยอมรับบทบาทที่สังคมคาดหวังในเรื่องการดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อยามเจ็บป่วยมากที่สุด ลำดับรองลงมาที่ลูกยอมรับว่าเป็นบทบาทที่ลูกควรปฏิบัติ คือ บทบาทในเรื่องการรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูล การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด การมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน การให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อชรา การเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ การรู้จักรักษามรดกที่พ่อแม่หามาให้ได้ และการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส สำหรับในครอบครัวเขมรจามในชุมชนบ้านครัวเหนือ พบว่า ลูกยอมรับในบทบาทของตนเองในเรื่องการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด และการดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อยามเจ็บป่วยมากเป็นลำดับแรก รองลงมาคือบทบาทในเรื่องการรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้ต่างพร้อย การมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน การให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อยามชรา การเคารพเชื่อฟังบิดามารดา การรู้จักรักษาทรัพย์มรดกที่พ่อแม่หามาให้ได้ และการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส (ดูตารางที่ 4 ประกอบ)

เมื่อทำการสำรวจความคาดหวังของพ่อแม่ต่อการแสดงบทบาทของลูก พบว่า พ่อแม่ในครอบครัวในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส คาดหวังว่าลูกควรแสดงบทบาทในเรื่องการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด มากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ การมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน การเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ การดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อยามเจ็บป่วย การรู้จักรักษา

ทรัพย์มรดกที่พ่อแม่หามาได้ การช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้ต่างพร้อย และการให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อยามชรา ในครอบครัวของชาวเขมรจาม พบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่คาดหวังว่า บทบาทที่ลูกควรแสดงคือการเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ มากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด การดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อยามเจ็บป่วย การมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน การรักษาเกียรติยศชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้ต่างพร้อย การให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อยามชรา และการรู้จักรักษาทรัพย์มรดกที่พ่อแม่หามาได้ (ดูตารางที่ 8 ประกอบ)

สิ่งที่น่าสังเกต คือ พ่อแม่ของทั้งสองกลุ่มต้องการให้ลูกตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเป็นลำดับแรกเพราะในสังคมปัจจุบัน การมีการศึกษาที่ดีจะทำให้ลูกสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยลดความห่วงใยของพ่อแม่ลงได้ ดังนั้นพ่อแม่ส่วนมากจึงผลักดันให้ลูกมีการศึกษาที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ การที่พ่อแม่คาดหวังว่าลูกจะต้องเลี้ยงดูเมื่อยามชราเริ่มมีน้อยลง สันนิษฐานว่า คงเป็นเพราะในสภาพเศรษฐกิจที่ขายแรงงานในปัจจุบัน การที่ลูกจะสามารถเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชราเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพราะลูกจะต้องดูแลครอบครัวของตนเองให้สามารถอยู่ได้เสียก่อน ในบางครอบครัวความสามารถให้การอุปการะพ่อแม่แทบเป็นไปไม่ได้เลย ในปัจจุบันพ่อแม่ส่วนใหญ่จึงไม่คาดหวังมากนัก แต่หากลูกคนใดสามารถทำได้ก็จะเป็นสิ่งที่สร้างความพึงพอใจแก่พ่อแม่อย่างมาก ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะที่มักเกิดขึ้นในสังคมบริการมากกว่าสังคมเกษตร ที่ครอบครัวเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค การอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ง่ายกว่า เพราะครอบครัวสามารถผลิตได้เอง ในสังคมบริการหากสมาชิกในสังคมไม่สามารถขายแรงงานได้ โอกาสที่สมาชิกจะเผชิญภาวะอดยากจะมีสูง ด้วยเหตุนี้ในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตาม พ่อแม่มักจะคาดหวังการอุปการะเลี้ยงดูจากลูกน้อยลง พยายามพึ่งตนเองให้มาก โดยเฉพาะหากเป็นครอบครัวที่มีพื้นฐานของสังคมและการศึกษาดี พ่อแม่มักจะดูแลตนเอง

เมื่อสอบถามถึงบทบาทที่ลูกได้แสดงจริง พบว่า ในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส ลูกจะระบุว่า ได้แสดงบทบาทในฐานะที่เป็นลูกในเรื่องต่อไปนี้เป็นประจำ ตั้ง

ใจศึกษาเล่าเรียน ดูแลพ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย ไม่ประพฤตชั่วให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล และเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ บทบาทที่แสดงเป็นครั้งคราวได้แก่การให้เงินพ่อแม่ใช้อย่างสม่ำเสมอ และการรู้จักอดออมและใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด สำหรับในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจาม พบว่า ลูกจะระบุว่า ได้แสดงบทบาทในฐานะที่เป็นลูกในเรื่องต่อไปนี้เป็นประจำ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ดูแลพ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านที่สามารถทำได้ ส่วนพฤติกรรมที่ทำเป็นครั้งคราวได้แก่ การพยายามไม่ประพฤตชั่วให้เสื่อมเสียชื่อเสียง การรู้จักอดออมและใช้จ่ายเงินที่พ่อแม่ให้อย่างประหยัด และการให้เงินพ่อแม่ใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ (ดูตารางที่ 12 ประกอบ)

ผลการศึกษาในเรื่องบทบาทที่แสดงจริง เป็นตัวสนับสนุนข้อสังเกตที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นอย่างดี กล่าวคือ ลูกพยายามแสดงบทบาทในเรื่องการเรียนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ สามารถสร้างครอบครัวของตนเองได้ สำหรับการให้การดูแลพ่อแม่ การให้เงินใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ เป็นเรื่องที่มีการปฏิบัติบ้างเป็นบางครั้ง เนื่องจากอาจเป็นเพราะเศรษฐกิจดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นนี้ จึงสรุปได้ว่า บทบาทของลูกที่ถือเป็นบทบาทหลัก คือ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้เต็มที่ และการเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ สำหรับบทบาทอื่นๆ เป็นบทบาทเสริม หากสามารถปฏิบัติได้ก็จะทำให้เป็นลูกที่ดี

5.3.7 การปลูกฝังค่านิยมในครอบครัวเขมร

ในการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมในครอบครัว ค่านิยมเป็นสิ่งที่ครอบครัวมักจะทำ การถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากค่านิยมเป็นกรอบที่มีผลต่อการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคม มีอิทธิพลต่อการกำหนดวิธีคิดและการกระทำที่บุคคลจะต้องทำ เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในสังคม ในการศึกษาค่านิยมที่ครอบครัวนิยมปลูกฝังให้สมาชิกในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายเขมรทั้ง 2 กลุ่ม ผู้วิจัยได้รวบรวมค่านิยมที่ได้รับการระบุจากผู้ให้ข่าวสำคัญจากกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่ม แล้วพัฒนาเป็นแบบสอบถาม

สำหรับการสอบถามผู้ให้ข่าวสำคัญเพิ่มเติมอีกจำนวน 150 คน จากทั้ง 2 ชุมชน ผลการรวบรวมข้อมูลได้ข้อสรุปว่า ค่านิยมที่ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกสและกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามนิยมถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัว ประมวลจากคำตอบของผู้ดำรงตำแหน่งพ่อ แม่และลูก มากที่สุด คือความยึดมั่นในคุณธรรม ลำดับรองลงมา คือ การให้ความสำคัญกับการศึกษา การเคารพผู้อาวุโส ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว ความขยันขันแข็ง ความมีระเบียบวินัย ความรักชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ความมีระเบียบวินัย ความเป็นตัวของตัวเอง ความสนุกสนานในชีวิต และการสะสมวัตถุเงินทอง

สำหรับครอบครัวของกลุ่มเชื้อชาติเขมรจาม พบว่า นิยมปลูกฝังค่านิยมในเรื่องการยึดมั่นในคุณธรรมมากที่สุด ลำดับรองลงมาคือ การให้ความสำคัญทางการศึกษา ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว ความรักในเกียรติยศ ชื่อเสียงของครอบครัว การเคารพผู้อาวุโส ความขยันขันแข็ง ความรักชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ความมีระเบียบวินัย ความเป็นตัวของตัวเอง การสะสมวัตถุเงินทองและความสนุกสนานในชีวิต

ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ค่านิยมที่ได้รับการยกย่องและถ่ายทอดมากที่สุด ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองกลุ่ม คือ การยึดมั่นในคุณธรรม รองลงมาคือ การให้ความสำคัญกับการศึกษา ที่เป็นเช่นนี้เพราะ อิทธิพลของศาสนาและกระแสสังคม ในเรื่องคุณธรรม ทั้งศาสนาอิสลามและโรมันคาทอลิก ถือเป็นหน้าที่ของสาวกที่ต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด ส่วนในเรื่องความสำคัญของการศึกษา เป็นกระแสสังคม ในปัจจุบัน เป็นสังคมที่ต้องการคนมีความรู้ความสามารถในการแข่งขัน หากสมาชิกในครอบครัวไม่มีความรู้ โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต หรือ โอกาสที่จะพึ่งพาตนเองได้ เป็นเรื่องยาก ดังนั้น พ่อแม่ในยุคปัจจุบันจึงพยายามผลักดันให้ลูกของตนเองมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้พ่อแม่มีความมั่นใจว่าลูกจะสามารถพึ่งพิงตนเองได้ในอนาคต

5.3.8 วิธีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

ในกลุ่มครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกสและเขมรจาม การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวในอดีต พ่อแม่จะใช้การเลี้ยงดูแบบเน้นการใช้อำนาจ ลูกมีหน้าที่ต้องเชื่อฟังคำสั่งของพ่อแม่ โดยเฉพาะคำสั่งของพ่อ ซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในครอบครัว ในอดีตมีการลงโทษด้วยการเขียนตี ถ้าหากพบว่าลูกขัดคำสั่งพ่อแม่ หรือประพฤติในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร ในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ในกลุ่มของเขมรโปรตุเกส พฤติกรรมที่ได้รับภาระจากพ่อแม่และลูกระบุว่ามีการใช้ในการอบรมเลี้ยงดูลูกเป็นบางครั้ง ได้แก่ การอบรมเรื่องการคบหาเพื่อนที่มีฐานะเท่าเทียมกัน บังคับให้ลูกทำในสิ่งที่พ่อแม่คิดว่าเหมาะสม พยายามยอมรับฟังความคิดเห็นของลูกแม้จะไม่ตรงกับตนเอง การขู่ว่าจะลงโทษถ้าหากทำในสิ่งที่พ่อแม่ไม่ชอบและการลงโทษลูกโดยการเขียนตี สำหรับพฤติกรรมที่แสดงออกน้อยครั้ง คือ การลงโทษลูกโดยการไม่พูดด้วย การลงโทษโดยการไม่ให้เงินค่าขนมหรือให้อวดขนม การให้รางวัลสูงใจเมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ

สำหรับครอบครัวในกลุ่มเขมรจาม พบว่า พฤติกรรมที่พ่อแม่และลูกระบุว่า มีการใช้ในการอบรมเลี้ยงดูลูกเป็นบางครั้ง คือการให้คำแนะนำเรื่องการคบเพื่อน การลงโทษด้วยการเขียนตี การยอมรับฟังความคิดเห็นของลูก ส่วนพฤติกรรมที่ทำน้อยครั้ง คือ การบังคับให้ลูกทำในสิ่งที่พ่อแม่เห็นว่าเหมาะสม การขู่ว่าจะลงโทษเมื่อต้องการให้ลูกทำในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ การลงโทษด้วยการไม่พูดด้วย การให้รางวัลสูงใจ เมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ การลงโทษลูกด้วยการด่าว่ากล่าวรุนแรง หรือ การพูดถึงการลงโทษผู้กระทำผิดรุนแรงด้วยวิธีการรุนแรง พฤติกรรมที่พ่อแม่ระบุว่าไม่เคยทำเลย คือ การลงโทษโดยการไม่ให้เงินค่าขนมหรือให้อวดขนม

ผลการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ในการอบรมเลี้ยงดูลูกในครอบครัวของเขมรทั้งสองกลุ่ม นิยมการอบรมเลี้ยงดูแบบผสม คือมีการใช้เหตุผลและการลงโทษด้วยวิธีการเขียนตี การเลี้ยงดูแบบการใช้รางวัลเป็นเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมตามแนวคิดแบบตะวันตกจะมีค่อนข้างน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพ่อแม่ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาไม่มาก

อาจไม่คุ้นเคยกับการเลี้ยงดูลูกโดยใช้จิตวิทยาแบบตะวันตก การเลี้ยงดูยังเป็นแบบไทยๆ ที่ยังเชื่อว่า "รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี" แต่เนื่องจากการใช้กำลังบังคับมากๆ เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากมีกระแสสังคมเคลื่อนไหวต่อต้านการใช้กำลังรุนแรงในการลงโทษลูก ทำให้พ่อแม่ต้องระมัดระวังมากขึ้น กอปรกับในปัจจุบันเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและบุคคลภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการมากขึ้น การใช้ความรุนแรงในการอบรมเลี้ยงดูลูกทำได้ยากมากขึ้น เพราะเด็กเรียนรู้การอบรมเลี้ยงดูที่ใช้เหตุผลจากโรงเรียนมากขึ้น เมื่อพ่อแม่ใช้วิธีการรุนแรง การต่อต้านจากเด็กจะมีสูง โอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่และลูกก็จะสูงตามไปด้วย ทำให้พ่อแม่ต้องระมัดระวัง ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งอาจนำลูกไปสู่การประทุติตนในทางที่ไม่ดีได้ เช่น การใช้ยาเสพติด ดังนั้นพ่อแม่จึงลดความรุนแรงในครอบครัวลง และพยายามใช้เหตุผลกับลูกให้มากขึ้น จึงสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองกลุ่มมีแนวโน้มของการใช้วิธีการอบรมแบบอ้อมล้วยมากขึ้น

5.3.9 การจัดสรรอำนาจในครอบครัว

ดังได้กล่าวแล้วว่า ลักษณะโครงสร้างทางด้านอำนาจของครอบครัวเชื้อสายเขมรทั้งสองกลุ่ม เป็นโครงสร้างที่เน้นความเป็นใหญ่ของฝ่ายชาย ดังนั้นอำนาจในการตัดสินใจประเด็นสำคัญฝ่ายชายจะเป็นผู้วินิจฉัยเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า แนวโน้มในเรื่องนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวเริ่มเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ ร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจกระทำหรืองดเว้นการกระทำกิจกรรมสำคัญๆ ภายในบ้าน เช่น การตัดสินใจในเรื่องการปลูกบ้าน/ซื้อบ้าน การตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องใช้ภายในบ้าน การตัดสินใจเลือกซื้อรถยนต์ การตัดสินใจซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน การลงทุนทำธุรกิจ การตัดสินใจในเรื่องการเลือกที่เรียนของลูก การตัดสินใจเรื่องการศึกษาต่อของลูก การแต่งงานของลูกและการตัดสินใจให้การช่วยเหลือญาติพี่น้องของแต่ละฝ่าย เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าลักษณะการจัดสรรอำนาจในครอบครัว

ครัวไทยซิกซ์มีลักษณะเป็นแบบ Equalitarian มากขึ้น กล่าวคือฝ่ายหญิงและชายมีการใช้อำนาจในการตัดสินใจกิจกรรมของครอบครัวร่วมกันมากขึ้น

5.3.10 การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสนใจต่อการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวระดับเดียว คือ การควบคุมสมาชิกลูก เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าเป็นระดับที่เป็นสาระสำคัญของการดำรงไว้ซึ่งครอบครัว สำหรับการควบคุมในระดับสามีและภรรยา การกำหนดบทบาทคาดหวังเป็นการควบคุมพฤติกรรมที่ได้อยู่แล้ว จึงมิได้มีการเก็บข้อมูลในด้านนี้

ในการเก็บข้อมูลการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์พ่อแม่และลูกในแต่ละครอบครัว ผลการเก็บข้อมูลได้ข้อสรุปว่า พ่อแม่จะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน เป็นส่วนใหญ่ จะไม่ใช้ระบบเขียนตีสำหรับพฤติกรรมกระทำผิดที่สอบถามตามแบบสอบถาม มีเพียงบางรายเท่านั้นที่มีการตีบ้าง แต่ต้องเป็นการกระทำผิดที่รุนแรงมากๆ สิ่งที่สมควรตั้งเป็นข้อสังเกตไว้คือ ในครอบครัวของกลุ่มเขมรจามผู้อาวุโสจะมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในครอบครัวมาก มีบทบาทในการว่ากล่าวตักเตือนและให้คำแนะนำหากสมาชิกกระทำสิ่งที่ผิดหลักคำสอนในศาสนา

5.3.11 ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวเชื้อสายเขมรทั้งสองกลุ่ม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเขยและสะใภ้ในครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ดี ความรู้สึกของบิดามารดาของคู่สมรสแต่ละฝ่ายที่มีต่อคู่สมรสอยู่ในระดับดี มีเรื่องขัดแย้งกันน้อย ส่วนมากจะให้การยอมรับสมาชิกใหม่ดี การปฏิบัติต่อผู้อาวุโสในครอบครัว อยู่ในระดับดี เด็กจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้าน ในขณะที่ผู้อาวุโสจะมีบทบาทในการช่วยดูแลเด็กเล็ก

ในครัวเรือน ในการเป็นขวัญและกำลังใจเมื่อสมาชิกในครอบครัวเผชิญปัญหา และช่วยปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กในครอบครัวเป็นครั้งคราว พฤติกรรมที่ผู้อาวุโสจะทำน้อยคือการช่วยทำงานบ้านและการช่วยเหลือด้านการเงิน

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่ตั้งขึ้น (Family of procreation) พบว่า สมาชิกในครอบครัวคือ พ่อแม่ และลูกจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ตัวอย่างเช่น กิจกรรมที่ครอบครัวเชื้อสายเขมรโปรตุเกสจะทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ ได้แก่ การร่วมแสดงความยินดีในความสำเร็จของบุคคลในครอบครัว กิจกรรมที่ทำเป็นครั้งคราวคือ การรับประทานอาหารร่วมกัน การปรึกษาหารือในเรื่องการเลือกวิชาเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เมื่อมีเวลาว่าง เป็นต้น ในภาพรวมจึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับที่ดี สมาชิกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีเวลาให้แก่กัน เป็นความสัมพันธ์ที่อบอุ่น เป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้เด็กไม่ต้องแสวงหาความมั่นคงทางจิตใจนอกบ้าน

5.3.12 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัวเชื้อสายเขมร

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนจากการศึกษาครั้งนี้คือ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระบบโครงสร้างของสถาบันครอบครัวเชื้อสายเขมรโปรตุเกสและเขมรจามของชุมชนบ้านครัวเหนือ ในหลายด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

5.3.12.1 การเปลี่ยนแปลงในจำนวนสมาชิกในครอบครัว เดิมครอบครัวทั้งสองกลุ่มเป็นครอบครัวขยาย สมาชิกจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ เพื่อช่วยการระดมทรัพยากรสำหรับการตั้งครอบครัว เนื่องจากเพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ครอบครัวเหล่านี้ส่วนใหญ่จะยังไม่สามารถเป็นเจ้าของบ้านเรือนได้ เนื่องจากกฎหมายไม่อนุญาตให้ถือครองทรัพย์สิน ต่อมาเมื่อลูกหลานได้สัญชาติไทยมากขึ้น การถือครองทรัพย์สินสามารถทำได้ การซื้อบ้านและที่ดินเป็นของตนเองสามารถทำได้ การแยกครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดเล็กจึงเกิดขึ้น ประกอบกับในสังคมเมือง แนวโน้มการดำเนินชีวิตแบบ

ครอบครัวเดี่ยวมีมากขึ้น ครอบครัวส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตาม มีแนวโน้มที่จะอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่า

5.3.12.2 รูปแบบของกระบวนการสมรสมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ตั้งแต่การเกี่ยวพาราฮี การเลือกคู่ครอง การหมั้นหมาย และพิธีสมรสที่จัดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สืบเชื้อสายมาจากเขมรโปรตุเกสจะมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะผสมผสานเอาวัฒนธรรมไทยเข้าไปค่อนข้างมาก เช่น การเลือกคู่ครอง ที่ลดความเข้มงวดในการสมรสภายในศาสนาเดียวกันลง อนุญาตให้มีการสมรสกับกลุ่มที่นับถือศาสนาต่างกันได้ หรือ การจัดพิธีสมรสที่มีการนำเอาธรรมเนียมปฏิบัติของไทยไปใช้ เป็นต้น ในส่วนของครอบครัวเขมรจาม สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด คือ การเริ่มมีการแต่งงานนอกวงศ์วานกับคนนอกศาสนามากขึ้น แต่เมื่อแต่งงานแล้วต้องนำคู่สมรสมาเข้าศาสนาอิสลาม ในเรื่องการเกี่ยวพาราฮี สามารถทำได้เปิดเผยมากขึ้น สิ่งสำคัญในกระบวนการสมรสที่เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง คือ การที่คู่สมรสมีสิทธิ์เลือกคู่ครองเองมากขึ้น

5.3.12.3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว จะเน้นการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูโดยใช้เหตุผลมากขึ้น ไม่นิยมการลงโทษด้วยวิธีการรุนแรง เช่นที่เคยปฏิบัติในอดีต พ่อแม่จะหลีกเลี่ยงการใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบอำนาจนิยม หันมาใช้การอบรมแบบอธิบายด้วยเหตุผลมากขึ้น

5.3.12.4 การจัดสรรอำนาจในครอบครัว เริ่มเป็นแบบ Equalitarian มากกว่าการเน้นอำนาจที่ฝ่ายชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบัน ผู้หญิงต้องช่วยฝ่ายชายทำงานเลี้ยงครอบครัว ทำให้ผู้ชายเริ่มมีความเกรงใจ เริ่มให้ความสำคัญในบทบาทของผู้หญิงมากขึ้นดังจะเห็นได้จากการยอมที่จะช่วยเหลือภรรยาในการทำงานบ้านและเลี้ยงลูกมากขึ้น

5.3.12.5 ค่านิยมในเรื่องการศึกษาเป็นค่านิยมที่ได้รับการสนับสนุนมากขึ้น เนื่องจากเป็นค่านิยมที่ทำให้สมาชิกสามารถปรับเปลี่ยนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวได้ดีขึ้น ครอบครัวจะผลักดันให้ลูกหลานได้มีการศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่ฐานะจะเอื้อ

5.3.12.6 อำนาจของผู้อาวุโสในครอบครัวลดน้อยลงกว่าที่เป็นอยู่ในอดีตในกรณีของเขมรบ้านครัว ซึ่งในอดีตผู้อาวุโสชายมีอำนาจในครอบครัวมาก เป็นผู้วินิจฉัยตัดสินปัญหาสำคัญสำหรับครอบครัว ปัจจุบันอำนาจดังกล่าวเป็นของพ่อและแม่ร่วมกัน

5.3.12.7 บทบาทของผู้หญิงในการสร้างขวัญและกำลังใจให้สามารถเริ่มได้รับการยอมรับจากฝ่ายสามีมากขึ้น ทำให้บทบาทของภรรยาเปลี่ยนจากผู้ตามมาเป็นเพื่อนคู่คิดมิตรคู่เรือนมากกว่า

5.3.12.8 ลูกคาดหวังที่จะได้รับการส่งเสริมขวัญและกำลังใจจากพ่อแม่มากยิ่งขึ้น และต้องการลดบทบาทของพ่อแม่ในการหาคู่ครองให้ตนเองลง

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัวเขมรทั้งสองกลุ่มเป็นผลจากปัจจัยดังนี้

1) การมีโอกาสรับราชการสนองคุณแผ่นดินของเขมรทั้งสองกลุ่มตั้งแต่สมัยโบราณ ทำให้ได้รับการยอมรับจากทางการ มีการแต่งตั้งตำแหน่งราชการให้ ทำให้การปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมหลักของสังคมไทยในเรื่องอื่นๆ ที่มีชื่อเสียงที่เกี่ยวข้องกับหลักศาสนา สามารถทำได้ค่อนข้างดี การรับเอาวิถีประชาของคนไทยพุทธเข้าไปผสมผสานกับวิถีประชาเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นไปอย่างช้าๆ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ พิธีการแต่งงานของชาวเขมรโปรตุเกส ได้รับเอาวัฒนธรรมการแต่งงานของไทยเข้าไปเกือบทั้งหมด ยกเว้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา ระดับการผสมผสานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกสมีมากถึงระดับที่รู้สึกเป็นคนไทยมากกว่าเขมรแล้ว เช่นเดียวกับเขมรจามที่บ้านครัว ความรู้สึกผูกพันกับวัฒนธรรมหลักมีมากจนรู้สึกว่าเป็นคนไทยมากกว่าเขมรเช่นกัน ลักษณะวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกกลืนหายไปจนเกือบหมด เช่นภาษาเขมร ในปัจจุบันลูกหลานของเขมรทั้งสองกลุ่มพูดภาษาเขมรไม่ได้แล้ว เป็นต้น สิ่งที่จะหลงเหลืออยู่บ้างในกรณีของบ้านครัวคือนิทานพื้นบ้านที่เล่าความเป็นมาของบรรพบุรุษ เป็นต้น แต่ในกรณีของเขมรโปรตุเกส การอ้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชนชาติเดิมแทบจะหลงเหลืออยู่น้อยมาก

- 2) การใช้นโยบายการรวมชาติ หรือ Mainstreaming ของรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงครามทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เขมร พยายามผสมผสานวัฒนธรรมของตนเองเข้ากับ วัฒนธรรมไทย เพื่อให้สามารถอยู่ได้โดยมีปัญหาน้อยที่สุด เป็นผลทำให้เอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมดั้งเดิมถูกกลืนกลายเป็นไปในวัฒนธรรมหลัก
- 3) การถูกปลูกฝังผ่านระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ ทำให้เด็กรุ่นหลังได้รับความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมหลักของสังคมไทย มากกว่าวัฒนธรรมรองของปู่ย่าตายาย
- 4) การพัฒนาประเทศทำให้การคมนาคมเข้าสู่ชุมชนสะดวกขึ้น มีการย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้าไปในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองกลุ่ม เป็นผลทำให้การแพร่ กระจายทางวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมไทยและตะวันตกสามารถเข้าไปสู่วิถีชีวิตคนในชุมชน ได้รวดเร็ว อัตราการเปลี่ยนค่อนข้างเร็ว ทำให้วัฒนธรรมเดิมต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถ ดำรงอยู่ภายใต้กระแสวัฒนธรรมหลักของสังคมไทย

5.4 สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย

ในการศึกษาสถาบันครอบครัวไทย ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีการศึกษาครอบครัวในชุมชน บ้านบุ หรือชุมชนวัดสุวรรณาราม ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากคนไทยที่ตั้งถิ่นฐานที่กรุงศรีอยุธยา แล้วอพยพ หนีภัยสงครามมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในบริเวณดังกล่าวกว่า 200 ปี จัดได้ว่าเป็นชุมชนที่เป็นคนไทยอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีคนไทยจากพื้นที่อื่นๆ ของ ประเทศเข้ามาอาศัยอยู่อย่างหลากหลาย เช่น คนไทยจีน คนไทยอีสาน คนไทยจากภาคใต้ ของประเทศ เป็นต้น เพื่อกันกลุ่มตัวอย่างที่มีใช่กลุ่มตัวอย่างที่สืบเชื้อสายมาจากคนไทยที่ ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่กรุงศรีอยุธยามาก่อน ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เฉพาะครอบครัวที่ระบุว่า เป็นครอบครัวที่สืบเชื้อสายมาจากคนไทยที่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น กลุ่มครอบครัวเหล่านี้มีหลงเหลือไม่มาก การสัมภาษณ์ต้องอาศัยการใช้วิธีแนะนำกันไป จึงทำให้ สามารถเลือกครอบครัวได้ทั้งสิ้นจำนวน 50 ครอบครัว

เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวไทย ได้มีการศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นในการอภิปรายผลการศึกษาศาสนสถานครอบครัวของคนไทย ผู้วิจัยจะรายงานข้อมูลจากการวิจัยเอกสารก่อน แล้วจึงนำเอาข้อมูลที่เก็บได้จากผู้ให้ข่าวสำคัญของชุมชนวัดสุวรรณารามมาเปรียบเทียบ เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบทางสังคมภายในครอบครัว โดยจะรายงานตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ได้อภิปรายไว้แล้วในบทที่ 2

5.4.1 การสมรสของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า ในการอธิบายการสมรสในครอบครัวไทยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะรายงานส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการสมรส ซึ่งมักจะประกอบด้วย การเกี่ยวพาราฮี การเลือกคู่ครอง การหมั้นหมาย และการสมรส

5.4.1.1 การเกี่ยวพาราฮี (Courtship)

ในอดีตการเกี่ยวพาราฮีในสังคมไทยมักจะกระทำได้เมื่อฝ่ายหญิงไปทำบุญที่วัด หรือไปหาบน้ำจากท่าน้ำ หรือร่วมลงแรงปลูกข้าวเท่านั้น โอกาสที่ชายและหญิงจะพบกันอย่างเปิดเผยเป็นเรื่องยาก ปกติการพบปะกันระหว่างชายหญิงจะต้องอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ ในบางภาคการเกี่ยวพาราฮีสามารถทำได้อย่างเปิดเผย เช่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือ ภาคเหนือของประเทศไทย ฝ่ายชายสามารถมาแ้วหญิงสาว ขณะที่หญิงสาวทอผ้าในยามค่ำคืนบนเรือนได้ โดยฝ่ายชายจะต้องไม่แตะเนื้อต้องตัวหญิงสาว หากมีการละเมิดจะถือว่า "ผิดประเพณี" จะต้องแก้ไขโดยการทำพิธี "ขอขมา" พ่อแม่ฝ่ายหญิง และมักจะตามมาด้วยการจัดพิธีสมรสอย่างเร่งด่วน

ในยุคที่สังคมไทยเริ่มมีการสอนการอ่านและเขียนหนังสือ การเกี่ยวพาราฮีมักจะทำผ่านการเขียน "เพลงยาว" เพื่อบอกความในใจของฝ่ายชายต่อฝ่ายหญิง การเขียนเพลงยาวถือเป็นการเกี่ยวพาราฮีอย่างหนึ่ง ในปัจจุบันการเกี่ยวพาราฮีทำได้อย่างเปิดเผยมากขึ้น ฝ่ายชายสามารถติดต่อกับฝ่ายหญิงที่ตนพึงใจได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการติด

ต่อผ่านระบบโทรศัพท์ เขียนจดหมาย หรือ แม้กระทั่งการใช้ Electronic Mail ซึ่งเป็นวิธีการเกี่ยวพาราสิที่อันตรายหากไม่มีการควบคุมที่ดี

สำหรับในกรณีของบ้านบุ หรือ ชุมชนวัดสุวรรณาราม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากผู้ให้ข่าวในชุมชนถึงแบบแผนการเกี่ยวพาราสิที่คนเก่าแก่ของชุมชนเคยปฏิบัติกันมาในสมัยก่อน พบว่า ไม่แตกต่างจากวิธีการที่อธิบายข้างต้นมากนัก กล่าวคือ ในอดีตจะมีการพบปะกับฝ่ายหญิงหรือชายที่งานทำบุญที่วัดเป็นส่วนใหญ่ เมื่อฝ่ายชายพึงใจหญิงสาว ก็มักจะให้ผู้ใหญ่เป็นฝ่ายติดต่อขอตัว หรือนัดหมายมาร่วมรับประทานอาหารที่บ้าน เพื่อทำความรู้จักกัน เมื่อได้มีการพบปะพูดคุยกันบ้างแล้ว ก็จะมีการจัดผู้ใหญ่ไปสู่ขอ

5.4.1.2 การเลือกคู่ครอง (Matching)

ในอดีตการเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวไทย จะเลือกโดยให้ผู้ใหญ่เลือกให้ ปกติเกณฑ์ในการเลือกที่นิยมใช้กันอย่างมาก คือ การเลือกโดยความเหมือนกัน (Homogyny) พ่อแม่จะหมายตาลูกสาวเพื่อนสนิทหรือคนที่รู้จักชอบพอกันดีให้ลูกชาย โดยคำนึงถึงฐานะ เศรษฐกิจ สังคม การผ่านการบวชเรียนของฝ่ายชาย ความขยันขันแข็งของทั้งสองฝ่าย การมีความรู้ความชำนาญในเรื่องการบ้านการเรือนของฝ่ายหญิง และสิ่งที่ลืมไม่ได้คือ รูปร่างหน้าตาของทั้งสองฝ่าย ในปัจจุบัน ผลการเก็บข้อมูลในชุมชนบ้านบุ พบว่า การเลือกคู่ครองของคนไทยในชุมชน ส่วนมากฝ่ายชายและหญิงจะเป็นผู้เลือกเองทั้งหมด (Free-Choice) โดยใช้ความพึงพอใจส่วนบุคคลเป็นหลักมากที่สุด แล้วจึงพิจารณาองค์ประกอบด้านรูปร่างหน้าตาและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละฝ่าย

5.4.1.3 การสู่ขอและการหมั้นหมาย (Engagement)

จากงานเขียนของเสฐียรโกเศศ เรื่องชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย พบว่า การหมั้นหมายระหว่างชายหญิงที่ได้ตกลงใจจะใช้ชีวิตร่วมกันในสมัย

ก่อน มักจะทำกันในไม่กี่วันก่อนการแต่งงานจริง โดยจะมีการแห่ขันหมาก ซึ่งจะมีสินสอดทองหมั้นจัดแต่งลงในขันที่เรียกว่าขันหมากสินสอดทองหมั้น แล้วจัดแต่งขบวนแห่แห่นไปยังบ้านเจ้าสาว เพื่อหมั้นหมายฝ่ายหญิง จากนั้นก็จะเริ่มปลูกเรือนหอ เมื่อเรือนหอเสร็จก็จะมีพิธีแต่งงานตามมาทันที

ต่อมาในยุคที่มีการติดต่อกับตะวันตกมากขึ้น การแผ่กระจายทางวัฒนธรรมจากตะวันตก ทำให้เกิดการหมั้นหมายล่วงหน้าเป็นระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะทำการสมรส โดยปกติการหมั้นหมายระหว่างชายหนุ่มและหญิงสาวในสังคมไทยเป็นระยะเวลาหนึ่งจะนิยมปฏิบัติกันอย่างมาก เพื่อให้สองฝ่ายมีโอกาสเรียนรู้นิสัยซึ่งกันและกันสักระยะเวลาหนึ่งก่อน หากพบว่าทัศนคติและนิสัยส่วนตัวไม่สามารถเข้ากันได้ แต่ละฝ่ายจะสามารถถอนถอนการหมั้นได้ จึงมีการเรียกเงินค่าสินสอด เป็นค่าตัวเจ้าสาว (Bride Price) เป็นค่าน้ำนมของพ่อแม่หญิงสาว สินสอดที่เรียกกันในการแต่งงานของสังคมไทยส่วนใหญ่จะเป็น เงิน และทอง เป็นส่วนใหญ่ ดังที่ปรากฏเรียกกันว่า "สินสอดทองหมั้น" ไม่มีการหมั้นหมายด้วยแหวนเพชรอย่างที่ปฏิบัติในปัจจุบัน ธรรมเนียมการหมั้นด้วยแหวนเพชร เป็นธรรมเนียมที่ได้รับความนิยมจากตะวันตกมากกว่า จำนวนสินสอดที่เรียกกันไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับฐานะของฝ่ายหญิง ถ้าฝ่ายหญิงมีฐานะดี มีหน้าที่การงานดี ก็อาจเรียกสินสอดทองหมั้นมาก เพื่อให้สมเกียรติและฐานะของฝ่ายหญิง การหมั้นหมายของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง สามารถยุติได้หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาหมั้น การผิดสัญญาหมั้นเกิดขึ้นได้ทั้งสองฝ่าย หากฝ่ายชายผิดสัญญา ไปมีความสัมพันธ์กับหญิงคนใหม่ ของหมั้นจะตกเป็นของฝ่ายหญิง แต่ถ้าฝ่ายหญิงผิดสัญญา ไปมีชายคนใหม่ ของหมั้นจะต้องคืนฝ่ายชายไป

5.4.1.4 การแต่งงาน

หลังจากที่มีการหมั้นหมายสักระยะเวลาหนึ่งจนเกิดความแน่ใจว่า ทั้งสองฝ่ายสามารถเข้ากันได้แน่นอน จะมีการตกลงเลือกฤกษ์ยามเพื่อทำพิธีแต่งงาน การแต่งงานของไทยมีสองลักษณะ คือ วิวาหมงคล และ อาวหมงคล พิธีวิวาหมงคลหมายถึง เจ้าสาวแต่ง

งานแล้วจะไปอยู่กับเจ้าบ่าว ส่วนอวหมงคล แต่งงานแล้วฝ่ายเจ้าบ่าวมาอยู่กับเจ้าสาว
 ขั้นตอนการแต่งงานของไทย ส่วนใหญ่จะมีการแห่ขันหมากแต่งงานไปบ้านเจ้าสาว
 ขันหมากแต่งงานมี 2 ประเภท คือ ขันหมากเอกและขันหมากโท ขันหมากเอกคือ ขันหมาก
 ที่บรรจพลู ขันเงินทุน ขันสินสอด มีเตียบ เตียบมักจะถูกจัดเป็นจำนวนคู่ อาจเป็น 2 คู่หรือ
 3 คู่ก็ได้ ในเตียบบรรจพลูหมากพลู หมูต้ม ห่อหมก ขนมจีบ มีอ้อย มะพร้าวอ่อน เหล้า ไส้ขันท
 ผ้าไหว้ซึ่งโดยปกติจะมี 3 สำรับ เพื่อให้บิดามารดาฝ่ายหญิงคนละสำรับ และผ้าขาวสำหรับ
 เช่นผีปู่ตายายอีกสำรับหนึ่ง ส่วนขันหมากโทมักจะถูกจัดไว้สำหรับใส่ขนมต่างๆ ขันหมากโท
 ปกติจะถูกจัดเป็นคู่เช่นเดียวกัน เมื่อขันหมากถึงบ้านเจ้าสาว จะมีเด็กมาต้อนรับ เด็กจะเชิญ
 ขันหมากเฒ่าแก่ฝ่ายชายเข้าบ้าน ตอนนี้จะมีการกันขบวนขันหมาก เฒ่าแก่ฝ่ายชายจะ
 ถามว่า ประตูละไร ผู้กันต้องตอบว่า ประตูชัย เฒ่าแก่ก็จะให้ของแถมพก ผู้กันก็จะปล่อยให้
 ขบวนผ่านไป พอถึงนอกชานเรือนก็จะมีผู้ถือแพรวกันอีก คราวนี้ผู้กันต้องตอบว่า ประตูเงิน
 เมื่อได้ของแถมพกแล้ว ขบวนขันหมากก็ถึงประตูเรือนหอ ก็จะมีผู้ถือสายสร้อยทองกันอีก
 คราวนี้ผู้กันต้องตอบว่า ประตูทอง เฒ่าแก่ฝ่ายชายก็จะมอบของแถมพกให้เช่นกัน หลังจาก
 นั้นก็เป็นการเปิดเตียบและการไหว้ผีปู่ตายายของเจ้าสาว จากนั้นก็มีการให้ศีลให้พร
 พอเสร็จพิธีเช่นไหว้ผีปู่ตายายก็จะถึงเรื่องเงินทุน เฒ่าแก่ฝ่ายหญิงจะเอาเงิน
 ทุนมาตรวจนับ เมื่อตรวจนับแล้ว เฒ่าแก่ทั้งสองฝ่ายก็จะเอาเงินทุนไปวางกลางผ้าขาว นำ
 กระแจะและแป้งหอมมาเจิมและประพรม แล้วนำถั่วงาและข้าวเปลือกมาคลุกกับเงินทุน
 เอาเคล็ดว่า เงินทุนจะออกตามเหมือนธัญญาพืช แล้วก็กล่าวคำอวยพรอันไพเราะและ
 เป็นมงคล ก่อนมอบให้บิดามารดาฝ่ายเจ้าสาว

ครั้นตกเย็นก็ถึงพิธีชั้ดน้ำ เจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดที่เรือนหอ ฝ่ายเจ้า
 บ่าวจะแต่งตัวเต็มยศกับเพื่อนเจ้าบ่าวและบ่าวนำ (ต้องเลือกผู้มีหน้ามีตาดีและมีภรรยา
 แล้ว) จะมาคอยทำเจ้าสาว เมื่อพระสงฆ์สวดพระพุทธรมณต์จบ ฝ่ายหญิงก็นำตัวเจ้าสาว
 พร้อมด้วยเพื่อนเจ้าสาวและสาวนำ มารับพิธีชั้ดน้ำของพระสงฆ์ เมื่อได้ฤกษ์พระสงฆ์จะให้
 คนนำเอามงคลมาสวมให้คู่บ่าวสาว แล้วก็เริ่มชั้ดน้ำพระพุทธรมณต์ไปยังคู่บ่าวสาวจนเปียก

ทั้งตัว ปัจจุบันพิธีชั้ตน้ำ ได้กลายมาเป็นพิธีรดน้ำแทน เนื่องจากสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันไม่เอื้ออำนวย

พอดกกลางคืนจะมีการกล่อมหอน โดยมีเจ้าบ่าวนอนเฝ้าหอนอยู่สามวันตลอดเวลาที่เฝ้าหอนที่มีมโหรีขึ้นกล่อม และมีบัณฑิตมาอ่านมาลัยสูตรให้ฟังเป็นทำนองสอนเจ้าบ่าวด้วย พอดครบสามวันจึงมีการส่งตัวเจ้าสาว โดยบิดามารดาของฝ่ายเจ้าสาวจะจัดให้คนมาปูที่นอน ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่มีความสุขในชีวิตสมรส แล้วจึงถึงฤกษ์ส่งตัวเจ้าสาว ในการส่งตัวเจ้าสาวบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็จะทำการอบรมสังฆอนลูกของตัวอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นก็จะปล่อยให้คู่บ่าวสาวอยู่กันตามลำพัง ถือได้ว่าเสร็จพิธีแต่งงาน

ในปัจจุบันการสมรสได้ลดขั้นตอนลงไป ส่วนมากจะจัดพิธีให้เสร็จในวันเดียว กล่าวคือมีการทำบุญเลี้ยงพระในตอนเช้า ตอนบ่ายก็จะเป็นการแห่ขันหมากมายังบ้านเจ้าสาว เพื่อรดน้ำ เมื่อถึงฤกษ์ตามที่กำหนดก็จะเริ่มรดน้ำ พอดกเย็นก็มีการเลี้ยงฉลองคู่สมรสในระหว่างเพื่อนฝูงและญาติของคู่บ่าวสาว พอดกกลางคืนก่อนฤกษ์ส่งตัวเข้าหอ ทางฝ่ายผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็จะหาคู่สมรสที่มีความสงบสุขในการดำเนินชีวิตมาปูที่นอน เพื่อเป็นเคล็ดว่าคู่บ่าวสาวจะได้มีความสุขในชีวิตแต่งงาน เช่นเดียวกับคู่สมรสที่ทำการปูที่นอนให้ ครั้นถึงฤกษ์ เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะถูกส่งตัวเข้าหอ เพื่อรอรับการอบรมจากพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายเป็นครั้งสุดท้ายเป็นเสร็จพิธี

ในกรณีของครอบครัวไทยที่บ้านบุ พบว่า พิธีสมรสจะจัดง่าย ๆ กล่าวคือ มีการตกลงกันระหว่างญาติทั้งสองฝ่าย จากนั้นก็มีการนำเอาสินสอดมามอบให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวในพิธีเลี้ยงพระตอนเช้า ฝ่ายเจ้าบ่าวจะนำเอาสินสอดมามอบให้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ตอนบ่ายก็มีการรดน้ำและเลี้ยงอาหารแขก ในอดีตมักจะทำอาหารเลี้ยงที่บ้าน แต่ปัจจุบันจะนิยมเลี้ยงกันที่สโมสรของหน่วยงาน และโรงแรม เพื่อลดภาระของญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายและหญิง

5.4.2 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มที่จะทำการสมรสและจำนวนคู่ครอง

ในอดีตคนไทยนิยมทำการสมรสในกลุ่มของคนไทยด้วยกัน ถือได้ว่าเป็นการสมรสแบบในวงศ์วานเดียวกัน (Endogamy) ได้ นอกจากจะสมรสในกลุ่มคนไทยด้วยกันเองแล้วยังมีการสมรสในกลุ่มที่มีฐานะทางสังคมในระดับเดียวกันด้วย อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก คนไทยทำการสมรสกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ค่อนข้างมาก มีลักษณะเป็นการสมรสแบบนอกวงศ์วาน (Exogamy) มากยิ่งขึ้น

สำหรับในกรณีบ้านบุ พบว่า ชายและหญิงในครอบครัวไทยส่วนใหญ่จะทำการสมรสกับคนไทยด้วยกันเอง และเลือกสมรสกับคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกับตนเอง เพื่อลดความแตกต่างระหว่างคู่สมรส ในส่วนของจำนวนคู่ครอง เนื่องจากสังคมไทยมีกฎหมายระบุไว้ชัดเจนว่า ชายและหญิงมาสามารถจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายได้เพียงครั้งเดียว จำนวนคู่ครองจึงเป็นแบบ Monogamy หรือผัวเดียวเมียเดียว การมีภรรยาหรือสามีมากกว่าหนึ่งคนถือเป็นการกระทำผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติก็มีบางครอบครัวเหมือนกันที่สามีมีภรรยาหลายคนในคราวเดียว หากมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นถือว่า สามีได้กระทำความผิดตามกฎหมายได้เช่นเดียวกัน

5.4.3 ขนาดครอบครัวไทย

รองศาสตราจารย์ ดร. โสภา ชปิมันน์ ได้สรุปลักษณะครอบครัวไทยไว้ในเอกสารเรื่อง "ครอบครัว: พื้นฐานปัญหาสังคมที่น่าเป็นห่วงในปัจจุบัน" (อ้างในสมพร เทพสิทธา, 2541) ได้สรุปลักษณะเด่นของครอบครัวไทยไว้ว่า ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวขยาย เพราะมีสมาชิกในครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่ แต่หากจะนำเอานิยามคำว่า ครอบครัวขยายที่นักสังคมวิทยาตะวันตก ได้ให้ไว้มาจับ ครอบครัวไทยก็มีใช้ครอบครัวขยายในนิยามของตะวันตก ทั้งนี้เพราะ ตามค่านิยมของครอบครัวขยาย ครอบครัวจะต้องประกอบด้วยครอบครัวพื้นฐานตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไปมารวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ สมาชิกในครอบครัวจะประกอบด้วยลุง ป้า น้า อา ลูกพี่ลูกน้อง พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และลูกหลาน ที่มีการสืบเชื้อสายหรือการนับญาติสายเดียว อำนาจในการตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ของครอบครัว มิได้อยู่ที่พ่อแม่ หรือทั้งสองคนร่วมปรึกษาดังเช่นครอบครัว

เดียว หากแต่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในนามของครอบครัวจะได้แก่ญาติผู้ที่มีอาวุโสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถ้าเป็นการสืบเชื้อสายฝ่ายพ่อ ก็จะได้แก่ ทวด ปู่ หรือชายอาวุโสสูงสุด ถ้าเป็นการสืบเชื้อสายฝ่ายแม่ ก็จะได้แก่ญาติหญิงอาวุโสทางฝ่ายภรรยาหรืออาจได้แก่พี่ชาย หรือน้องชายของญาติหญิงอาวุโส นั่น ซึ่งก็แล้วแต่ธรรมเนียมประเพณีของแต่ละสังคม จึงอาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวไทยมีแนวโน้มที่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่า ทั้งนี้เพราะ ลักษณะครอบครัวไทย จะเป็นครอบครัวพื้นฐานหลายๆ ครอบครัวมาปลูกอยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน บ้านแต่ละหลังจะมีการตั้งครัวของตนเอง ตัดสินปัญหาในครอบครัวด้วยตนเอง

ข้อสังเกตข้างต้นตรงกับผลการศึกษาในชุมชนบ้านบุญ กล่าวคือ ลักษณะครอบครัวของชุมชนบ้านบุญส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวพื้นฐานที่มีสมาชิกน้อยกว่า 5 คนอยู่ร่วมกัน ส่วนมากเป็นพ่อแม่และลูก ในบางครอบครัวอาจมีสมาชิกมากกว่า 5 คน สมาชิกที่มาอยู่ร่วมกันจะเป็นญาติพี่น้อง ปู่ย่าตายาย เข้ามาอาศัยอยู่ด้วย แต่มีบทบาทในการตัดสินใจในครอบครัวน้อยมาก เป็นผู้อาศัยมากกว่า จึงสรุปได้ว่า ขนาดครอบครัวของชุมชนบ้านบุญเป็นครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็ก มีสมาชิกน้อยกว่า 5 คนมากที่สุด

5.4.4 ระบบเครือญาติ (Kinship)

ระบบเครือญาติของครอบครัวไทย เป็นระบบเครือญาติสายคู่ (Bilateral kinship) มากกว่าญาติสายเดี่ยว (Unilinear kinship) หมายความว่า คนไทยจะนับถือญาติทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย นอกจากนี้ความจำเป็นทางเศรษฐกิจบางประการของไทยได้ก่อให้เกิดแบบแผนทางญาติที่เรียกว่าญาติสมมติขึ้น เช่น ญาติที่เกิดจากการเป็นเพื่อนตาย เพื่อนร่วมสถาบัน เป็นต้น ในสังคมไทยไม่มีกลุ่มสังคญาติเหมือนสังคมคนจีน ที่มีการกำหนดกลุ่มสังคญาติไว้ชัดเจน การจัดลำดับความสำคัญระหว่างญาติสืบสายโลหิตกับญาติโดยการแต่งงาน คนไทยจะให้ความสำคัญกับญาติสืบสายโลหิตมากกว่า ทั้งนี้เพราะการสืบสายโลหิตทำให้เกิดความผูกพันโดยเลือดเนื้อเชื้อไข เกิดความรักใคร่กันอย่างแน่นแฟ้นมาตั้งแต่เด็กๆ เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันอย่างแท้จริง นอกจากนี้จะจัดระบบความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติจากเกณฑ์นี้แล้ว ในสังคมไทยยังมีการจัดระยะห่างทางสังคมในระบบเครือ

ญาติด้วย กล่าวคือ หากเป็นญาติที่เกิดจากสายโลหิตเดียวกัน เป็นญาติที่มีความใกล้ชิดกับครอบครัวพื้นฐาน การนับญาติจะสนิทชิดเชื้อมากกว่า ในทางตรงกันข้ามหากเป็นญาติที่เกิดจากคนละสายโลหิต ความสนิทชิดเชื้อจะลดน้อยลง

ผลการศึกษาในชุมชนบ้านบุ พบว่า ครอบครัวของคนไทยในชุมชนบ้านบุ มีแบบแผนการนับญาติทั้งสองฝ่าย และมีการนับญาติสมมติด้วย ส่วนในเรื่องความสนิทสนม พบว่าความใกล้ชิดกับเครือญาติมีน้อยลง เนื่องจากมีการแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหากกันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ห่างกันมาก จะพบกันก็ต่อเมื่อเทศกาลงานสำคัญเท่านั้น เช่นวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันที่ถูกกำหนดให้เป็นวันครอบครัว ญาติๆ จึงจะได้มีโอกาสพบกันพร้อมหน้า เป็นต้น กล่าวได้ว่าระยะห่างทางสังคมของกลุ่มเครือญาติในสังคมไทยปัจจุบันมีค่อนข้างสูง

5.4.5 ศัพท์ที่ใช้ในการเรียกเครือญาติ

ฝ่ายหญิง	ฝ่ายชาย
ทวด	ทวด
ตายาย	ปู่ย่า
ลุงป้า	ลุงป้าอา
พี่	พี่
น้อง	น้อง

สำหรับเขยและสะใภ้ การนับญาติก็จะเหมือนกับการนับญาติในครอบครัวตามสายโลหิต แต่จะมีการเติมคำว่าสะใภ้ต่อท้ายคำเรียกคนในครอบครัวเดียวกัน เช่น อาสะใภ้ น้ำสะใภ้ พี่เขย น้องเมีย เป็นต้น

5.4.6 ระบบการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว (Socialization)

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เจาะลึกครอบครัวในชุมชนบ้านบุ จำนวน 10 ครอบครัว พบว่า การอบรมสมาชิกในครอบครัวให้รู้จักกับตำแหน่งและหน้าที่ที่สมาชิกในครอบครัวต้องสวมและปฏิบัติส่วนใหญ่จะได้มาจากการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันภายในครอบครัว พ่อแม่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของตำแหน่งและบทบาทคาดหวังให้สมาชิกในสังคมได้รับทราบ เป็นการถ่ายทอดแบบอ้อม (Indirect Socialization) สมาชิกจะได้รับความรู้ดังกล่าวจากประสบการณ์ บทบาทที่บุคคลในแต่ละตำแหน่งในครอบครัวแสดงเกิดจากการแบ่งหน้าที่ในครอบครัวที่ชัดเจน กล่าวคือ ฝ่ายชายหรือสามีจะเป็นผู้ออกไปทำงานนอกบ้าน และฝ่ายหญิงหรือภรรยาจะมีหน้าที่ภายในบ้าน คอยดูแลงานบ้านงานเรือนและเลี้ยงดูบุตร อย่างไรก็ตามในสภาพเศรษฐกิจที่รายได้จากฝ่ายชายฝ่ายเดียวไม่เพียงพอแก่การดูแลครอบครัว จึงมีบางครอบครัวที่ภรรยาต้องทำงานด้วย

ภาพการศึกษาดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นภาพที่ค่อนข้างกว้าง มีบทบาทอีกหลายบทบาทที่สมาชิกในครอบครัวได้แสดง แต่อาจจะไม่ได้กล่าวถึง เพื่อต้องการหาว่า สมาชิกของครอบครัวในชุมชนบ้านบุได้แสดงบทบาทอื่น ที่มีการระบุไว้โดยสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นหรือไม่ ผู้วิจัยจึงพัฒนากรอบคำถามที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกตัวแทนครอบครัวทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์ โดยศึกษาการแสดงบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งในครอบครัว 5 ตำแหน่ง คือ พ่อ แม่ สามี ภรรยา และลูก ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางการหาว่า สมาชิกของครอบครัวไทยได้แสดงบทบาทดังกล่าวหรือไม่ เพื่อจะได้สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงบทบาทที่หลากหลายของสมาชิกในครอบครัวไทย ผลการศึกษาโดยใช้การเก็บข้อมูลจากกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ข้อสรุปดังนี้

5.4.6.1 การแสดงบทบาทของสามี

การศึกษารูปแบบบทบาทของสามีในครอบครัวไทย ผู้วิจัยกำหนดให้มีการศึกษาถึงการยอมรับบทบาทคาดหวังของสังคมของผู้ที่ดำรงตำแหน่งสามี การคาดหวังบทบาทของสามีจาก

ภรรยาและการแสดงบทบาทที่แท้จริงของสามี ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับการยอมรับบทบาทคาดหวังของสังคมต่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งสามี สามียอมรับบทบาทคาดหวังในเรื่องการซื่อสัตย์ต่อภรรยา มากที่สุดเป็นลำดับแรก ลำดับรองลงมาคือ การปกป้องเกียรติยศชื่อเสียงของภรรยา การให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อมีปัญหา การให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤตในชีวิต การช่วยเหลือภรรยาดูแลลูกในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน การช่วยภรรยาทำงานบ้าน และการช่วยภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม สิ่งที่สามียอมรับน้อยที่สุด คือ การทำหน้าที่หารายได้เลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว (ดูตารางที่ 1 ประกอบ)

เมื่อถามถึงบทบาทคาดหวังที่ภรรยามีต่อสามี ผลการศึกษาพบว่า ภรรยาคาดหวังว่า สามีควรแสดงบทบาทในเรื่องของความซื่อสัตย์ต่อภรรยา มากที่สุดเป็นลำดับแรก ลำดับรองลงมา คือ การให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤตในชีวิต การให้คำแนะนำเมื่อภรรยาพบปัญหา การปกป้องเกียรติยศชื่อเสียงของภรรยา การช่วยเหลือภรรยาดูแลลูกในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน การช่วยภรรยาทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม และ การหารายได้เลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว เป็นลำดับสุดท้าย (ดูตารางที่ 5 ประกอบ)

จากผลการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันความคาดหวังของสามีและภรรยาใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการหาเลี้ยงครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทั้งสองฝ่ายตระหนักดีว่า ฝ่าย สามีมิใช่ผู้ที่รับผิดชอบเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียวอีกต่อไป ในทางตรงกัน ข้าม การหาเลี้ยงครอบครัวควรเป็นเรื่องการระดมกำลังกันช่วยกันหากิน สิ่งที่น่าสนใจคือ ทั้งสองฝ่ายเริ่มตระหนักถึงบทบาทด้านจิตวิทยาของสามีมากขึ้น ทั้งนี้สันนิษฐานว่า อาจ เป็นผลมาจากการที่ในปัจจุบัน ภรรยาต้องสวมบทบาทหลายบทบาทในคราวเดียวกัน โอกาสที่จะเกิดความตึงเครียดในการแสดงบทบาทย่อมมีสูง ทั้งภรรยาและสามีจึงคาดหวัง บทบาทในด้านเป็นที่ปรึกษาและให้กำลังใจภรรยาไว้ค่อนข้างสูง สิ่งที่ถือว่าเป็นบทบาท สำคัญของครอบครัวทุกกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ความซื่อสัตย์ต่อภรรยาของสามี ทั้งนี้อาจเป็น เพราะ การนอกใจภรรยา มักจะเป็นสาเหตุสำคัญที่นำเอาความไม่สงบสุขมาสู่ครอบครัว เป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การเผชิญภาวะเศรษฐกิจที่เป็นปัญหา เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิด

ภาวะครอบครัวแตกแยกได้โดยง่าย และผิดต่อกฎหมาย ดังนั้นทั้งสามีและภรรยาจึงให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้อย่างมาก

เมื่อถามถึงการแสดงบทบาทจริงของสามี ผลการศึกษาพบว่า บทบาทที่สามีระบุว่าทำเป็นประจำ คือการให้เงินภรรยาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวและการให้คำแนะนำภรรยาเมื่อเผชิญปัญหา การให้กำลังใจเมื่อภรรยาเผชิญภาวะวิกฤต การช่วยเหลือลูกขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน ส่วนบทบาทที่สามีระบุว่าทำเป็นบางครั้งคือ การช่วยทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การปกป้องภรรยาเมื่อมีผู้กล่าวโทษในทางไม่ดี และการช่วยภรรยาหารายได้พิเศษ พฤติกรรมที่สามีระบุว่าไม่มีโอกาสทำเลยคือ การมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามเมื่อมีโอกาส อย่างไรก็ตาม ผลจากการไปติดตามสังเกตการณ์ในครอบครัวกว่า 4 เดือน พบว่า ในความเป็นจริงสามีจะแสดงบทบาทในครอบครัวน้อยมาก ส่วนมากจะปล่อยให้เป็นที่ของภรรยา หน้าที่หลักของสามีคือการหารายได้มาใช้จ่ายในครอบครัวเท่านั้น การคาดหวังว่าฝ่ายสามีจะเข้ามาช่วยเหลืองานบ้านมีค่อนข้างน้อย ต้องมีการร้องขอจากฝ่ายหญิงอย่างจริงจังจึงจะมีการเข้าไปช่วยเหลือลูกหรือทำงานบ้าน (ดูตารางที่ 9 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาถึงการแสดงบทบาทที่สามีระบุข้างต้น จะพบว่า สามีสามารถแสดงบทบาทได้ตามความคาดหวังของสังคมได้ครบถ้วน บทบาทที่ถือว่ายังคงเป็นบทบาทหลักของสามีคือ การหาเลี้ยงครอบครัว (Bread Winning) บทบาทที่สามีเริ่มให้ความสำคัญและเริ่มแสดงมากขึ้น คือ บทบาทในการเป็นกำลังใจให้กับภรรยาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต บทบาทนี้เป็นบทบาทคาดหวังที่สังคมในยุคโลกาภิวัตน์คาดหวังว่าสามีควรแสดง เนื่องจากเป็นบทบาทที่ช่วยลดสภาวะเครียดของภรรยาอันเกิดจากการมีบทบาทมากเกินไป (Role Overload) หรือ การเกิดบทบาทขัดแย้งเป็นต้น

5.4.6.2 การแสดงบทบาทของภรรยา

เช่นเดียวกับการศึกษาบทบาทของสามี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารoles บทบาทของภรรยาในครอบครัวไทยในชุมชนบ้านบุญ หรือชุมชนวัดสุวรรณาราม จากผู้ที่เป็นภรรยาใน 3 ด้าน คือ

การยอมรับบทบาทคาดหวังของสังคม การยอมรับบทบาทคาดหวังของครอบครัว และการแสดงบทบาทจริง ผลการศึกษาได้ข้อสรุปดังนี้

ในส่วนของ การยอมรับบทบาทคาดหวังของสังคมต่อผู้ที่อยู่ในตำแหน่งภรรยา พบว่า ภรรยาของครอบครัวไทยยอมรับบทบาทคาดหวังของสังคมในเรื่องการไม่ประพฤตินอกใจสามี มากที่สุด ลำดับรองลงมาคือ การเอาใจใส่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด การให้คำปรึกษาแนะนำสามีเมื่อประสบปัญหายุ่งยาก การรู้จักประหยัด ใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า การให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี การรู้จักบริหารจัดการการเงินอย่างฉลาด และการจัดการบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย (ดูตารางที่ 2 ประกอบ)

สำหรับการคาดหวังการแสดงบทบาทของภรรยาในครอบครัว พบว่า บทบาทคาดหวังที่สามีมีต่อภรรยามากที่สุด คือ การไม่ประพฤตินอกใจสามี รองลงมา คือ การรู้จักประหยัด ใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า การเอาใจใส่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด การให้คำแนะนำเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก การเป็นกำลังใจให้เมื่อสามีมีปัญหาคับข้องใจ การจัดการบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การบริหารจัดการการเงินอย่างฉลาด และ การให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี (ดูตารางที่ 6 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาการปฏิบัติบทบาทจริงของภรรยา พบว่า ภรรยาของครอบครัวไทยระบุว่า บทบาทที่ปฏิบัติเป็นประจำ คือ การไม่ให้ความสนิทสนมกับผู้ชายอื่นเกินสมควร การเคารพพ่อแม่สามีเหมือนพ่อแม่ของตนเอง การดูแลลูกอย่างใกล้ชิด การใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดและรู้คุณค่า การให้กำลังใจเมื่อสามีรู้สึกท้อแท้ การจัดการบริหารการใช้จ่ายภายในบ้าน การทำความสะอาดบ้านเรือนให้เป็นระเบียบ และ การให้คำปรึกษาเมื่อสามีมีปัญหา (ดูตารางที่ 10 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาการแสดงบทบาทของภรรยาทั้ง 3 ด้านจะพบว่า การแสดงบทบาทของภรรยาตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคมยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ทั้งนี้ เพราะ บทบาทที่ภรรยาแสดงยังเป็นบทบาทเดิมเป็นส่วนใหญ่ นั่นคือ บทบาทในด้านการดูแลลูกและการทำงานภายในบ้านเป็นหลัก แม้การสัมภาษณ์เจาะลึกจะพบว่า ภรรยาต้องเป็นกำลังสำคัญในการช่วยสามีหารายได้เพิ่มเติมด้วยก็ตาม บทบาทเดิมของภรณาก็มิได้ลดน้อย

ลงไปแต่อย่างไร ผลที่ตามมาคือ ผู้ให้ข่าวสำคัญยอมรับว่า ทำหน้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิมมาก มีความเครียดจากการรับภาระทั้งงานบ้านและงานนอกบ้านสูง จึงต้องการให้สามีช่วยทั้งการแบ่งเบางานบ้านลงไป และเป็นกำลังใจเมื่อเผชิญปัญหาทั้งในบ้านและนอกบ้าน

5.4.6.3 การแสดงบทบาทของพ่อแม่

พ่อแม่ในครอบครัวไทยยอมรับในบทบาทคาดหวังที่สังคมมีต่อตนเองในเรื่องการให้คำปรึกษาแก่ลูกเมื่อลูกมีปัญหามากที่สุด ลำดับรองลงมา คือ การให้การศึกษาเล่าเรียนแก่ลูกตามความเหมาะสม การให้กำลังใจลูกเมื่อทำบางสิ่งผิดพลาด การอบรมสั่งสอนลูกให้มีความประพฤติดี มีคุณธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตให้แก่ลูก การมีเวลาว่างให้ลูก ส่วนบทบาทที่พ่อแม่ยอมรับน้อยที่สุด คือ การจัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้ลูก (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

สำหรับบทบาทที่ครอบครัวคาดหวังจากพ่อแม่ พบว่า บทบาทพ่อแม่ที่ลูกคาดหวังว่าพ่อแม่ควรแสดงมากที่สุด คือ การให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาด ลำดับรองลงมาคือ การดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูก การให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหา การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตให้แก่ลูก การอบรมสั่งสอนลูกให้มีความประพฤติดีมีคุณธรรม การให้การศึกษาแก่ลูกตามความเหมาะสม สิ่งที่ลูกไม่ต้องการให้พ่อแม่แสดงบทบาทมาก คือ การจัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้กับลูก (ดูตารางที่ 7 ประกอบ)

เมื่อถามถึงบทบาทที่พ่อแม่แสดงเป็นประจำในครอบครัวไทย พบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่ระบุว่า ทำเป็นประจำมากที่สุด คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตให้กับลูก การถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่สำคัญในการดำเนินชีวิตให้กับลูก การทำการบ้าน ดูทีวีหรือรับประทานอาหารกับลูก การดูแลพยาบาลลูกเมื่อเจ็บป่วย การจัดหาที่เรียนให้ลูก การอบรมสั่งสอนและให้กำลังใจแก่ลูก และพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำ ได้แก่ การให้คำแนะนำเรื่องเพื่อนหญิงและชายตามโอกาสอันควร (ดูตารางที่ 11 ประกอบ)

จะเห็นได้ว่า บทบาทของพ่อแม่ยังคงเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของลูก การหาเลี้ยงลูก การให้การศึกษแก่ลูก แต่สิ่งที่ลูกอยากให้พ่อแม่แสดงกับลูก คือ การเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของลูก ซึ่งเป็นปัญหาหลักของครอบครัวไทยในสังคมเมือง ที่ต้องแข่งขันทำมาหากิน เพื่อให้สามารถครอบคลุมค่าใช้จ่ายของครอบครัวให้เพียงพอ ซึ่งทำให้เวลาที่พ่อแม่จะเอาใจใส่ลูกน้อยลง ลูกต้องเผชิญปัญหาทั้งด้านการเรียนและด้านจิตใจด้วยตนเอง ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาปัญหาสังคมในประเทศไทย โดยหลายสถาบันและหลายนักวิจัย พบว่า ปัญหาพื้นฐานของปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยขณะนี้ ส่วนใหญ่มาจากปัญหาเรื่องครอบครัวขาดความรักความอบอุ่น ลูกถูกทิ้งให้เผชิญปัญหาอย่างโดดเดี่ยว ทำให้ลูกต้องพึ่งเพื่อนหรือสิ่งเสพติด เพื่อให้ลืมความรู้สึกอ้างว้าง ไร้ค่า บทบาทในด้านจิตวิทยาของพ่อแม่ จึงเป็นบทบาทที่พ่อแม่ในยุคปัจจุบันควรจะต้องให้ความสำคัญมากขึ้น

5.4.6.4 การแสดงบทบาทของลูก

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทคาดหวังของสังคมที่ลูกยอมรับมากที่สุด คือ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด ลำดับรองลงมาคือการเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ การดูแลเอาใจใส่พ่อแม่ เมื่อเจ็บป่วย การช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน การรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้อ่างพริ้ว การให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อชรา และการรู้จักรักษาทักษะมรดกที่พ่อแม่หามาได้ (ดูตารางที่ 4 ประกอบ)

สำหรับความคาดหวังของพ่อแม่ต่อการแสดงบทบาทของลูก พบว่า สิ่งที่พ่อแม่คาดหวังให้ลูกแสดงมากที่สุดคือ คือการเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ลำดับรองลงมา คือการดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อยามเจ็บป่วย การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด การมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน การช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส การรู้จักรักษาทักษะมรดกที่พ่อแม่หามาได้ และ การให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อยามชรา (ดูตารางที่ 8 ประกอบ)

เมื่อถามถึงบทบาทที่ลูกแสดงจริง พบว่า บทบาทที่ลูกระบุว่าแสดงเป็นประจำคือ การพยายามตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ การรับผิดชอบต่อนหน้าที่

ของตนเอง การดูแลพ่อแม่ยามพ่อแม่เจ็บป่วย การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านที่สามารถทำได้ การรู้จักอดออมและใช้จ่ายเงินที่พ่อแม่หาให้อย่างประหยัด ส่วนบทบาทที่ลูกทำน้อยมาก คือ การให้เงินพ่อแม่ใช้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพราะ ส่วนใหญ่ลูกยังอยู่ในวัยเรียน ยังไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง (ดูตารางที่ 12 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาบทบาทคาดหวังที่สังคมและครอบครัวมีต่อลูก และการแสดงบทบาทจริงของลูกตามที่พบข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า ลูกๆ ในครอบครัวของคนไทยชุมชนบ้านบุ ได้แสดงบทบาทตามความคาดหวังของพ่อแม่และสังคมได้ค่อนข้างดี แสดงให้เห็นว่าการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวไทยสามารถทำได้ค่อนข้างดี

5.4.7 การปลูกฝังค่านิยมในครอบครัว

การปลูกฝังค่านิยมในครอบครัว เป็นการขัดเกลาทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง โดยปกติสมาชิกในครอบครัวมักจะได้รับ การอบรมให้รู้ค่านิยมที่ควรจะมียึดถือในครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม การรับค่านิยมทางอ้อมมักเกิดจากการสังเกตบทบาทของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่ การเห็นแบบอย่างการแสดงออกในด้านความคิดและพฤติกรรมของพ่อแม่ การรับค่านิยมทางตรงมักเกิดจากการอบรมสั่งสอนอย่างสม่ำเสมอ มีการตอกย้ำค่านิยมผ่านการฝึกให้ทำงาน การให้ข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ค่านิยมมีบทบาทอย่างยิ่งในการคิดและกระทำของสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาว่า ในครอบครัวของคนไทยที่ชุมชนบ้านบุ ค่านิยมอะไรบ้างที่พ่อแม่ให้ความสนใจ และได้ถ่ายทอดไปยังลูกๆ บ้าง

เพื่อให้ได้คำตอบข้างต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมค่านิยมที่พ่อแม่กล่าวถึงในการสัมภาษณ์เจาะลึก จากครอบครัวทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ไปทำการสอบถามพ่อแม่ และลูกว่าได้มีการถ่ายทอดในครอบครัวในเรื่องใดบ้าง โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมที่ได้รับการระบุว่า มีการถ่ายทอดในครอบครัวไทยที่บ้านบุมากที่สุด คือ การให้ความสำคัญของการศึกษา การยึดมั่นในคุณธรรม ความขยันขันแข็ง การเคารพผู้อาวุโส ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว ความรักในเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว ส่วนค่านิยมที่ถูก

ระบุน่ามีความสำคัญมาก ได้แก่ ความรักในชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ความมีระเบียบวินัย ความรักในพวกพ้อง ความเป็นตัวของตัวเอง การสะสมวัตถุเงินทองและความสนุกสนานในชีวิต

5.4.8 การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และ ประทีป จินฉี (2541) ได้รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูกในครอบครัวไทยในสี่ศวรรษ พบว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ประมวลจากมุมมองของพ่อแม่และมุมมองของลูก มีอยู่ 4 รูปแบบที่น่าสนใจ คือ

5.4.8.1 การอบรมแบบอะลุ่มอล่วย เป็นการอบรมที่พ่อแม่จะใช้วิธีการฝึกอบรมลูกในลักษณะที่ไม่เข้มงวดกวดขัน หรือดูแลเอาใจใส่มากเกินไป ต้องการให้เด็กเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้เร็วขึ้น โดยฝึกให้รู้จักการช่วยตนเองเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันง่ายๆ เช่น การรับประทานอาหาร การขับถ่าย รู้จักเล่นกับเด็กวัยเดียวกันและรู้จักสังคมนอกบ้านตั้งแต่เด็ก ตลอดจนได้เรียนรู้คุณธรรมต่างๆ และที่สำคัญที่สุดได้แก่การเคารพนับถือเชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่อื่นๆ ทั้งโดยการสอนของพ่อแม่และการได้เห็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ การได้ปฏิบัติตามความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษ การอบรมลูกชายหญิงจะเป็นไปในลักษณะเดียวกัน มีการพยายามตอบสนองความต้องการของลูกทางด้านร่างกายและจิตใจ รู้จักการใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านสื่อมวลชนในการพัฒนาลูกมากขึ้น พ่อและแม่มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูลูกมากขึ้น

5.4.8.2 เป็นการอบรมเลี้ยงดูโดยเน้นพัฒนาการ 4 ด้าน คือ การพัฒนาด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา และด้านจริยธรรม ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูโดยใช้หลักจิตวิทยา พ่อแม่ที่ใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะเน้นการสร้างพัฒนาการทั้ง 4 ด้านกับลูกเป็นขั้นตอนโดยเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูโดยเน้นพัฒนาการทางด้านร่างกาย ซึ่งเน้นการที่การสร้างเสริมสุขภาพอนามัยเพื่อให้ลูกแข็งแรง การอบรมที่ต้องดำเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาการด้านร่างกาย คือการอบรมเลี้ยงดูที่มุ่งส่งเสริมให้ลูกรู้จักปรับตนเองให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีการสอนมารยาทสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น การกล้าแสดงที่ถูกต้อง การอบรม

ด้านสติปัญญา เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมให้ลูกมีปฏิภาณไหวพริบและเฉลียวฉลาด ด้วยการฝึกให้ลูกรู้จักใช้ภาษาที่ถูกต้อง สนใจฟังความคิดเห็น ปัญหาและความสงสัยของลูกด้วยการตอบคำถามหรือแนะนำลูกให้เข้าใจถูกต้องตามเหตุและผลอย่างง่าย ๆ สอนให้ลูกรู้จักระวังตัวจากสิ่งที่เป็นอันตรายในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้ลูกสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี การอบรมด้านสุดท้าย คือ การพัฒนาด้านจริยธรรม เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมการเป็นคนดีด้วยการปลูกฝังให้ลูกมีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวทีก เคารพผู้ใหญ่ การเลี้ยงดูลูกให้มีพัฒนาการครบถ้วนทั้งสี่ด้าน พ่อแม่จะต้องศึกษาพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงชีวิต เพื่อให้สามารถสอดแทรกสาระการอบรมเลี้ยงดูในแต่ละด้านเข้าไปในการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้มักจะพบในครอบครัวที่พ่อแม่มีการศึกษาดี และพบน้อยมากในครอบครัวที่พ่อแม่มีการศึกษาน้อย

5.4.8.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านจิตใจได้อย่างดีที่สุดใน การฝึกให้เด็กมีเหตุผล มีความอบอุ่น การควบคุมปานกลางค่อนข้างน้อย ให้มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ลงโทษทางกาย แต่จะเน้นการลงโทษทางจิต คือ การแสดงความไม่พอใจ เสียใจ และผิดหวังเมื่อลูกทำผิด มีการใช้วาจาในการว่ากล่าวตักเตือน ทำเพิกเฉยไม่สนใจใยดีกับลูกชั่วขณะหนึ่งและการใช้วิธีตัดสิทธิ์ไปจากสิ่งที่ลูกเคยได้รับ

5.4.8.4 การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธศาสนา เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมให้เด็กเป็นคนที่มีความดีตามแนวพุทธศาสนาด้วยการฝึกอบรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อกระตุ้นให้ลูกเกิดความรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาพื้นฐานได้แก่ การบริจาคทาน การรักษาศีลห้า และการฝึกสมาธิภาวนา การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ พ่อแม่จะต้องสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นกับลูกด้วยการฝึกให้ลูกได้รู้เรื่องของศาสนาพุทธตั้งแต่เด็ก ให้คำอธิบายเรื่องการปฏิบัติตนตามแนวพุทธ และการส่งเสริมให้ลูกได้มีโอกาสไปวัดและร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เน้นการพัฒนาด้านจิตใจเป็นสำคัญ

เมื่อนำรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูกทั้ง 4 แบบข้างต้นมาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาคครอบครัวไทยในชุมชนบ้านบุ พบว่า การอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่ในครอบครัวไทยที่บ้านบุ เป็นการอบรมแบบอะลุ่มอล่วย ทั้งนี้เพราะ ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่พ่อแม่นิยมใช้ในการอบรมเลี้ยงดูลูกส่วนใหญ่ จะเป็นการอบรมโดยเน้นการใช้เหตุผลมากกว่าการใช้กำลังรุนแรง อย่างที่เคยใช้ในอดีต ส่วนมากจะให้คำแนะนำ เปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความคิดเห็นบ้างในบางครั้ง การขู่ว่าจะลงโทษเมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ และมีการเยียนตีบ้างในบางครั้ง การลงโทษโดยการใช้การงดให้รางวัลหรือการลงโทษทางจิตตามแบบการเลี้ยงแบบประชาธิปไตยมีน้อย ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า พ่อแม่ของครอบครัวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่การศึกษาไม่สูงนัก ส่วนมากจะจบการศึกษาระดับประโยควิชาชีพชั้นสูง การเข้าใจจิตวิทยาการเลี้ยงเด็กมีไม่มาก พฤติกรรมที่พ่อแม่พยายามจะใช้คือการผ่อนปรนการใช้วิธีการรุนแรงลง เนื่องจากมีแรงต้านจากลูกมาก แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ปล่อยให้ลูกสามารถทำอะไรได้ตามใจตนเองจนเกินไป พ่อแม่มักควบคุมพฤติกรรมบางอย่างที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ลูกไม่ควรทำอยู่ จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวไทยเป็นแบบ Authoritative มากขึ้น

5.4.9 การจัดสรรอำนาจในครอบครัว

จากการค้นคว้าเอกสาร พบว่า เอกสารส่วนใหญ่มักจะระบุว่า ลักษณะโครงสร้างทางด้านอำนาจของครอบครัวไทย เป็นโครงสร้างที่เน้นความเป็นใหญ่ของฝ่ายชาย ดังนั้น อำนาจในการตัดสินใจประเด็นสำคัญฝ่ายชายจะเป็นผู้วินิจฉัยเป็นส่วนใหญ่ (โสภาช ปีดมันน์ อ่างใน สมพร เทพสิทธิ์า, หน้า 18-19) จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า แนวโน้มในเรื่องนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวเริ่มเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจกระทันหันการกระทำกิจกรรมสำคัญๆ ภายในบ้าน เช่น การตัดสินใจในเรื่องการปลูกบ้าน/ซื้อบ้าน การตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องใช้ภายในบ้าน การตัดสินใจเลือกซื้อรถยนต์ การตัดสินใจซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน การลงทุนทำธุรกิจ การตัดสินใจในเรื่องการเลือกที่เรียนของลูก การตัดสินใจเรื่อง

การศึกษาต่อของลูก การแต่งงานของลูกและการตัดสินใจให้การช่วยเหลือญาติพี่น้องของแต่ละฝ่าย เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าลักษณะการจัดสรรอำนาจในครอบครัวไทยมีลักษณะเป็นแบบ Equalitarian มากขึ้น กล่าวคือฝ่ายหญิงและชายมีการใช้อำนาจในการตัดสินใจกิจกรรมของครัวเรือนร่วมกันมากขึ้น

5.4.10 การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว

ในการเก็บข้อมูลการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์พ่อแม่และลูกในแต่ละครอบครัว ผลการเก็บข้อมูลได้ข้อสรุปว่า พ่อแม่ที่มีการศึกษาดี และฐานะการเงินปานกลางจะนิยมใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน เป็นส่วนใหญ่ จะไม่ใช้ระบบเชียนตีแต่สำหรับพ่อแม่ที่มีการศึกษาน้อยจะมีการใช้วิธีเชียนตีมากกว่า ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศ ที่พบว่า ในครอบครัวที่เป็นชนชั้นกรรมมาชีพ มีการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จะมีแนวโน้มในการใช้กำลังในการควบคุมพฤติกรรมลูกมากกว่าครอบครัวที่มีการศึกษาดีและมีฐานะทางสังคมดี ซึ่งนิยมจะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว (Bidwell & VanderMey, 2000 pp 162-164)

5.4.11 ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวไทย พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์มีลักษณะคล้ายกับครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ เขมร และมอญ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างเขยและสะใภ้ในครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ดี ความรู้สึกของบิดามารดาของคู่สมรสแต่ละฝ่ายที่มีต่อคู่สมรสอยู่ในระดับดี มีเรื่องขัดแย้งกันน้อย ส่วนมากจะให้การยอมรับสมาชิกใหม่ดี การปฏิบัติต่อผู้อาวุโสในครอบครัว อยู่ในระดับดี เด็กจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้เคารพผู้เฒ่าตาอายุในบ้าน ในขณะที่ผู้อาวุโสจะมีบทบาทในการช่วยดูแลเด็กเล็กในครอบครัว ในการเป็นขวัญและกำลังใจเมื่อสมาชิกในครอบครัวเผชิญปัญหา และช่วยปลุกฝังคุณ

ธรรมจริยธรรมให้กับเด็กในครอบครัวเป็นครั้งคราว พฤติกรรมที่ผู้อาวุโสจะทำน้อยคือการช่วยทำงานบ้านและการช่วยเหลือด้านการเงิน

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่ตั้งขึ้น (Family of procreation) พบว่า สมาชิกในครอบครัวคือ พ่อแม่ และลูกจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ตัวอย่างเช่น กิจกรรมที่ครอบครัวไทยจะทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ ได้แก่ การร่วมแสดงความยินดีในความสำเร็จของบุคคลในครอบครัว กิจกรรมที่ทำเป็นครั้งคราวคือ การรับประทานอาหารร่วมกัน การปรึกษาหารือในเรื่องการเลือกวิชาเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เมื่อมีเวลาว่าง เป็นต้น ในภาพรวมจึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ของครอบครัวไทยอยู่ในระดับที่ดี สมาชิกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีเวลาให้แก่กัน เป็นความสัมพันธ์ที่อบอุ่น เป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้เด็กไม่ต้องแสวงหาความมั่นคงทางจิตใจนอกบ้าน

5.4.12 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัวไทย

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนจากการศึกษาครั้งนี้คือ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นระบบโครงสร้างของสถาบันครอบครัวไทย ในหลายด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

5.4.12.1 การเปลี่ยนแปลงในจำนวนสมาชิกในครอบครัว เดิมครอบครัวไทยจะเป็นครอบครัวเดี่ยวหลายครอบครัวอยู่ด้วยกัน จำนวนสมาชิกจะมีหลายคน แต่ปัจจุบันจำนวนสมาชิกเริ่มมีน้อยลง มีการย้ายออกไปหาที่อยู่ใหม่เป็นของตนเองมากยิ่งขึ้น มีผลทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเริ่มห่างออกจากกัน

5.4.12.2 รูปแบบของกระบวนการสมรสมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ตั้งแต่การเกี่ยวพาราสี การเลือกคู่ครอง การหมั้นหมาย และพิธีสมรสที่จัดขึ้น ในปัจจุบันนิยมทำการสมรสให้เสร็จสิ้นในวันเดียว ตั้งแต่พิธีหมั้น พิธีรดน้ำ และการเลี้ยงแขก ทั้งนี้เพื่อลดค่าใช้จ่ายและเวลาในการทำการสมรสลง นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการธรรมเนียมปฏิบัติของตะวันตกเข้าไปด้วย เช่น การหมั้นหมายโดยใช้แหวนเพชร การเลี้ยงแขกในโรงแรม เป็นต้น

5.4.12.3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว คนชั้นกลางจะเน้นการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูโดยใช้เหตุผลมากขึ้น ไม่นิยมการลงโทษด้วยวิธีการรุนแรง เช่นที่เคยปฏิบัติในอดีต พ่อแม่จะหลีกเลี่ยงการใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบอำนาจนิยม หันมาให้ความสำคัญการอบรมแบบอธิบายด้วยเหตุผลมากขึ้น อย่างไรก็ตามในชนชั้นล่าง การอบรมเลี้ยงดูยังนิยมการใช้อำนาจปรับพฤติกรรมเด็กอยู่

5.4.12.4 การจัดสรรอำนาจในครอบครัว เริ่มเป็นแบบ Equalitarian มากกว่าการเน้นอำนาจที่ฝ่ายชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบัน ผู้หญิงต้องช่วยฝ่ายชายทำงานเลี้ยงครอบครัว ทำให้ผู้ชายเริ่มมีความเกรงใจ เริ่มให้ความสำคัญในบทบาทของผู้หญิงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการยอมที่จะช่วยเหลือภรรยาในการทำงานบ้านและเลี้ยงลูกมากขึ้น

5.4.12.5 ค่านิยมในเรื่องการศึกษาเป็นค่านิยมที่ได้รับการสนับสนุนมากขึ้น เนื่องจากเป็นค่านิยมที่ทำให้สมาชิกสามารถปรับเปลี่ยนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวได้ดีขึ้น ครอบครัวจะผลักดันให้ลูกหลานได้มีการศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่ฐานะจะเอื้อ

5.4.12.6 อำนาจของผู้อาวุโสในครอบครัวลดน้อยลงกว่าที่เป็นอยู่ในอดีต ซึ่งในอดีตผู้อาวุโสชายมีอำนาจในครอบครัวมาก เป็นผู้วินิจฉัยตัดสินปัญหาสำคัญสำหรับครอบครัว ปัจจุบันอำนาจดังกล่าวเป็นของพ่อและแม่ร่วมกัน

5.4.12.7 โอกาสของสตรีในการศึกษาและในการประกอบอาชีพมีมากขึ้น สามีภรรยาเป็นจำนวนไม่น้อย ได้ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้บทบาทของผู้หญิงเริ่มมีมากขึ้น ในปัจจุบันผู้หญิงเริ่มเปลี่ยนบทบาทจากผู้ตามมาเป็นเพื่อนคู่คิดมิตรคู่เรือนมากกว่า

5.4.12.8 ผลจากการที่พ่อแม่ต้องช่วยกันทำมาหากิน เพื่อให้สามารถเลี้ยงครอบครัวได้อย่างเพียงพอ พ่อแม่จะมีเวลาให้ลูกน้อย ดังนั้นลูกจึงคาดหวังว่าจะได้รับการส่งเสริมขวัญและกำลังใจจากพ่อแม่มากยิ่งขึ้น แต่ไม่ต้องการให้พ่อแม่เข้ามามีบทบาทในการเลือกคู่ครองให้กับตนเอง

การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวไทยที่ชุมชนบ้านบุข้างต้นนี้ ส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย เป็นผลทำให้รูปแบบการผลิตพื้นฐานของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตในครอบครัว สภาพโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทำให้ระบบโครงสร้างโดยรวมจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการกระทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่จะต้องรับผิดชอบ อันเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังได้อธิบายไว้แล้วข้างต้นนี้

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง "สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร" เป็นการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ มอญ เขมร และไทยเชิงระบบ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการกระทำหน้าที่ (Function) ของระบบต่าง ๆ ที่สำคัญของสถาบันครอบครัว รวมทั้งศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสถาบันพื้นฐานทั้งในด้านการทำหน้าที่ และในด้านคุณค่าที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล

จากการค้นคว้าทางเอกสาร พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีหลากหลาย ส่วนมากจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกวาดต้อนมาจากที่อื่นที่มีใช้ประชาชนของสยามมาก่อน กลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถสืบค้นได้ มีดังนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ชวา กลุ่มชาติพันธุ์โปรตุเกส กลุ่มชาติพันธุ์ญวน กลุ่มชาติพันธุ์ลาว กลุ่มชาติพันธุ์อินเดียที่นับถือนิกายแตกต่างกัน กลุ่มชาติพันธุ์ญี่ปุ่น กลุ่มชาติพันธุ์อังกฤษ กลุ่มชาติพันธุ์จีน เป็นต้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้กลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์อินเดียที่นับถือศาสนาซิกข์ กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มชาติพันธุ์มอญ และกลุ่มชาติพันธุ์ไทย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยครอบครัวซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ๆ ละ 60 ครอบครัว จำแนกเป็นครอบครัวที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อหาตัวแปรที่เป็นข้อเท็จจริง (Emergent Fact) 10 ครอบครัว และครอบครัวที่จะใช้สัมภาษณ์เพื่อทดสอบข้อเท็จจริงที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก อีก 50 ครอบครัว ในแต่ละครอบครัวผู้วิจัยกำหนดให้มีผู้ให้ข่าวสำคัญ (Key Informants) ครอบครัวละ 3 คน ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกของแต่ละครอบครัว รวมทั้งสิ้น 600 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีทั้งแบบสอบถามเชิงปริมาณและคุณภาพ การเก็บข้อมูลดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ การสัมภาษณ์เจาะลึกและสำรวจชุมชน เป็นเวลา 2 เดือน และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและการสังเกตการณ์กิจกรรมในชุมชนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์อีก 4 เดือน รวมระยะเวลาในการเก็บ

ข้อมูลทั้งสิ้น 6 เดือน ข้อมูลที่ได้จะถูกวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการใช้โปรแกรม Ethnograph เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

ผลการเก็บข้อมูลได้ข้อสรุปดังนี้

6.1 การสมรส

พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมการสมรสในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกี่ยวพาราฮี พบว่า ในอดีตชายและหญิงจะมีโอกาสพบปะกันก่อนการสมรสน้อยมากโอกาสที่ชายและหญิงจะได้พบกันมีเพียงการทำกิจกรรมที่วัด หรือการทำกิจกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานรวม (Collective Labor) ในชุมชน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การบวช การแต่งงานภายในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้จะเปิดโอกาสให้หญิงสาวได้มาร่วมงาน มาช่วยหุงหาอาหาร ฝ่ายชายก็ช่วยลงแรงในด้านอื่น การมีโอกาสได้พบปะกันก็จะมีมาก แต่ในปัจจุบัน ในทุกกลุ่มชาติพันธุ์การพบปะระหว่างชายหญิงเป็นไปได้สะดวกมากขึ้น เนื่องจากมีการปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยมากขึ้น ทำให้โอกาสที่ชายและหญิงจะพบกันและเกี่ยวพาราฮีกันมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังคมปรับเป็นสังคมที่เน้นการศึกษา และมีระบบสารสนเทศที่ทันสมัย ทำให้โอกาสที่ชายและหญิงจะเกี่ยวพาราฮีกันมีสูงขึ้น เช่น การได้พบปะเพื่อนหญิงชายในที่ทำงาน การเกี่ยวพาราฮีผ่าน Chat Room ของ Internet เป็นต้น

ในส่วนของการเลือกคู่ครองพบว่า การเลือกคู่ครองในกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่มยังคงเน้นการเลือกคู่ครองในกลุ่มของตนเอง เป็นการสมรสแบบ Endogamy ทั้งนี้เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษามีการนับถือศาสนาที่มีข้อห้ามเคร่งครัดในการสมรสนอกศาสนา เช่น กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชีกข์ และเขมร เป็นต้น สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น การสมรสแบบ Endogamyภายในกลุ่มชาติพันธุ์ไม่เคร่งครัด มีการสมรสนอกกลุ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่ นับถือพุทธ ซึ่งไม่มีข้อห้ามในเรื่องของการสมรสกับศาสนาอื่นไม่ได้ แต่การสมรสก็ยังมีลักษณะเป็น Endogamy ในแง่ของการเลือกชั้นทางสังคม ปกติในกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

และไทย จะเน้นการสมรสกันภายในชั้นเดียวกัน เนื่องจากทำให้เกิดปัญหาน้อยแต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะไม่มีการสมรสข้ามชั้นทางสังคม ในบางครั้งมีการสมรสข้ามชั้นทางสังคมเหมือนกัน แต่มีไม่มากนัก สิ่งที่ถือว่าเปลี่ยนแปลงอย่างมากคือ การตัดสินใจเลือกคู่ครองในอดีตพ่อแม่ของทุกกลุ่มชาติพันธุ์จะทำหน้าที่ในการเลือกคู่สมรสให้กับลูก แต่ในปัจจุบันการตัดสินใจเลือกคู่สมรสของทุกกลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นการเลือกเอง (Free-choice) มากกว่า แต่มิได้หมายความว่า จะไม่ให้ความสำคัญกับพ่อแม่อีกต่อไป ในทางปฏิบัติการตัดสินใจเลือกคู่ครองสามารถทำได้เองจริง แต่เมื่อจะต้องแต่งงานก็ต้องขอความเห็นชอบจากพ่อแม่ก่อนเช่นเดิม โดยปกติพ่อแม่จะไม่ขัดขวางนี้เพราะเกรงจะสร้างปัญหาให้กับลูก

ในเรื่องของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน พบว่า ส่วนใหญ่ได้มีการนำเอาธรรมเนียมปฏิบัติของไทยเข้าไปไว้ใน การแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส มอญ เป็นต้น สำหรับกลุ่มที่มีการผสมผสานธรรมเนียมปฏิบัติของไทยเข้าไปน้อยส่วนมากเป็นเพราะมีข้อห้ามตามศาสนาเป็นหลักปฏิบัติอยู่ ดังเช่นกรณีการแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายชีกซ์และเขมรจาม พิธีสมรสของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองนี้ยังต้องปฏิบัติตามหลักของศาสนาโดยเคร่งครัด นอกจากนี้จะมีการผสมผสานธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมไทยแล้ว ยังมีการผสมผสานธรรมเนียมปฏิบัติของตะวันตกเข้ามาด้วย เช่น การปรับเปลี่ยนสินสอดทองหมั้น มาเป็นการใช้แหวนเพชร แทนทองคำและเงิน ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย มอญ และเขมรโปรตุเกส หรือ การเลี้ยงแขกในโรงแรมแทนที่จะจัดเลี้ยงที่บ้านอย่างเคยปฏิบัติกันในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เขมรโปรตุเกส และไทย กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย คือ กลุ่มชาติพันธุ์ชีกซ์และเขมรจามที่ชุมชนบ้านครัว

6.2 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มที่จะสมรสและจำนวนคู่สมรส

พบว่า ทุกกลุ่มชาติพันธุ์จะเน้นการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ทั้งนี้เพราะมีกฎหมายไทยระบุไว้ชัดเจนว่า หากจะมีการจดทะเบียนสมรสในสังคมไทย คู่สมรสจะต้องยอมรับหลักการมีคู่สมรสได้คนเดียว เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการกำหนดไว้ในศาสนา

ที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ และเขมรโปรตุเกสระบุว่าชัดเจน ให้มีภรรยาเพียงคนเดียว จำนวนคู่สมรสของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษาจึงเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียวเป็นส่วนใหญ่ มีกรณียกเว้นสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจาม ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม สามารถมีภรรยาได้หลายคน เป็นลักษณะการสมรสแบบมากภรรยา (Polygyny) แต่ในทางปฏิบัติการมีภรรยาหลายคนทำได้ยาก เนื่องจากผู้ชายไม่สามารถเลี้ยงดูได้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ชายของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจามจึงหลีกเลี่ยงที่จะมีภรรยาหลายคน

สำหรับกฎเกณฑ์เรื่องที่อยู่อาศัย พบว่า ในอดีตครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เมื่อสมรสแล้วคู่สมรสใหม่จะอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งระยะหนึ่ง ก่อนที่จะแยกครอบครัวออกไปต่างหาก ยกตัวอย่างเช่นครอบครัวมอญ เมื่อสมรสแล้วฝ่ายชายจะย้ายเข้ามาอยู่กับฝ่ายหญิงระยะหนึ่ง จนเมื่อสามารถมีกำลังในการซื้อหาบ้านเป็นของตนเองได้หรือมีพี่น้องคนอื่นแต่งงานเข้ามาใหม่ จึงจะย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนของตนเอง สภาพครอบครัวจึงเป็นครอบครัวขยาย ผู้อาวุโสสูงสุดของบ้านจะมีบทบาทในการตัดสินใจภายในบ้าน ถือเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในบ้าน ในปัจจุบันรูปแบบการตั้งถิ่นฐานหลังการสมรสจะมีลักษณะต่างออกไป ส่วนมากเมื่อสมรสแล้วจะแยกครอบครัวออกไปอยู่ต่างหาก เป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบ Neolocal ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันเนื้อที่ที่เป็นของครอบครัวที่ถือกำเนิด (Family of Orientation) มักจะมีไม่มาก ดังนั้นการจะแบ่งที่ให้ปลูกบ้านเรือนในอาณาบริเวณเดียวกันเป็นไปได้ยาก คู่สมรสใหม่จึงมักต้องย้ายออกไปหาที่อยู่ใหม่

6.3 ขนาดครอบครัว

พบว่า มีการปรับเปลี่ยนจากครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกมากมาเป็นครอบครัวที่มีสมาชิกน้อยลง เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มเปลี่ยนแปลงไป เดิมกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่จะมีอาชีพในลักษณะที่ต้องการแรงงานรวม (Collective Labor) เช่น การทอผ้า การขายผ้า การทำการเกษตร การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การเผาอิฐ เป็นต้น ลักษณะอาชีพเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยแรงงานในการผลิต การอยู่รวมกันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ทำให้

สามารถ ระดมกำลังงานเพื่อใช้ในการผลิตได้เต็มที่ และสามารถแบ่งผลผลิตให้สมาชิกในครอบครัวได้อย่างทั่วถึง ต่อมาเมื่อประเทศไทยพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย มีการเปลี่ยนแปลงวิธีผลิต มาเป็นการขายบริการมากขึ้น การผลิตในครัวเรือนถูกทดแทนด้วยการผลิตโดยโรงงานอุตสาหกรรม การค้าขายขนาดเล็กถูกปรับเปลี่ยนเป็นการขายส่งและการขายในห้างสรรพสินค้า การปั้นดินเผาและการทอผ้าน้อยลง ผลที่ตามมาคือ แรงงานที่เคยช่วยเหลือกันก็ถูกปรับไปขายแรงงาน เมื่อครอบครัวไม่มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานร่วมในการผลิต ความจำเป็นในการมีสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกันก็ลดลง ครอบครัวจึงมีขนาดเล็กลง จำนวนสมาชิกที่พบว่ามีอยู่ในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษามากที่สุด คือ 5 คน ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หรือญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายพ่อและแม่ เป็นส่วนใหญ่ ครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิกมากกว่า 5 คน มีแต่ไม่มากนัก เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้จำนวนสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลง คือ การที่มีการวางแผนครอบครัวอย่างได้ผลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 การที่มีการรณรงค์ให้ครอบครัวลดจำนวนลูกลงจากหลายคนมาเหลือเพียง 4 คน ในช่วงปี 2517-2520 และเหลือเพียง 2 คนตั้งแต่ปี 2521 เป็นต้นมา ทำให้ครอบครัวในสังคมไทยมีจำนวนสมาชิกลดลง ปัจจุบันในครอบครัวหนึ่ง ๆ มักจะมีสมาชิกประมาณ 4-6 ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจประชากรในปี 2542 ที่พบว่าขนาดครอบครัวไทยจะมีสมาชิกประมาณ 4-5 คนเป็นส่วนใหญ่

6.4 ระบบเครือญาติ

พบว่า ทุกกลุ่มชาติพันธุ์นับถือญาติทั้งทางสายโลหิตและญาติทางการแต่งงาน สำหรับญาติที่มาจากการแต่งงาน ก็นับถือทั้งสองฝ่ายเช่นเดียวกัน ส่วนระยะห่างทางสังคมของญาติพบว่า ในอดีตระยะห่างทางสังคมนระหว่างญาติแคบมาก เพราะส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ใกล้กัน ในปัจจุบันระยะห่างทางสังคมของญาติจะกว้างขึ้น เพราะส่วนใหญ่จะอาศัยห่างกัน การพบปะกันอย่างใกล้ชิดเหมือนในอดีตเกิดขึ้นได้ยาก โอกาสที่ญาติจะได้พบกันส่วนมากเป็นเทศกาลสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ระยะห่างทางสังคมนภายในกลุ่มยังแนบแน่นอยู่ คือกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์ ซึ่งศาสนาระบุให้มีความกลมเกลียวเป็น

น้ำหนึ่งใจเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์นี้นิยมอยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถช่วยเหลือกันได้ตามบทบาทวิถีของศาสนา

6.5 การขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว

พบว่า สมาชิกได้รับการถ่ายทอดบทบาทคาดหวังของสมาชิกที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม บทบาทที่สมาชิกได้เรียนรู้โดยตรงมักจะเรียนรู้ผ่านการบอกกล่าวสั่งสอนของพ่อแม่ ส่วนการเรียนรู้บทบาททางอ้อม มักจะได้จากการดูจากพ่อแม่ในฐานะที่เป็นต้นแบบ

บทบาทคาดหวังที่สามมีในครอบครัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ยอมรับมากที่สุดคือ การซื้อสัตย์ต่อภรรยา และการปกป้องชื่อเสียงเกียรติยศของภรรยา บทบาทรองลงมา คือ การทำหน้าที่เป็นขวัญและกำลังใจของภรรยา บทบาทที่สามมีให้การยอมรับน้อย คือ การหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันสามมีเริ่มคาดหวังให้ภรรยามีส่วนร่วมในการหาเลี้ยงครอบครัวด้วย ยกเว้นในกลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์และเขมรจาม ที่ความคาดหวังให้สามมีเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวจะค่อนข้างสูง สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ความคาดหวังในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัวของสามมีจะอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบกับการแสดงบทบาทของสามมีในด้านอื่น ๆ ก็พบว่า การคาดหวังให้สามมีหาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียวน้อยกว่าการแสดงบทบาทด้านอื่นของสามมี เช่น บทบาทในเรื่องการปกป้องชื่อเสียงเกียรติยศของภรรยา บทบาทในการให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบภาวะวิกฤติในชีวิต บทบาทในการช่วยแบ่งเบาภาระงานในบ้านและการเลี้ยงลูก ความคาดหวังในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัวของสามมีจะอยู่ในระดับน้อยที่สุด สิ่งที่น่าสนใจคือเมื่อพิจารณาบทบาทที่สามมีแสดงจริงกลับ พบว่า บทบาทหลักที่สามมียังต้องแสดงอยู่คือ การหาเลี้ยงครอบครัว และการซื้อสัตย์ต่อภรรยา ส่วนบทบาทอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษาแก่ภรรยา การช่วยเหลือภรรยาในการเลี้ยงลูกและทำงานบ้าน การช่วยภรรยาทำอาชีพเสริม จะมีการปฏิบัติบ้างในบางครั้งเท่านั้น แสดงว่า การแสดงบทบาทของสามมีในปัจจุบันมิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือ การเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบ้านและการ

ช่วยเหลือลูกมากขึ้น ลักษณะเช่นนี้จะมีให้เห็นในแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้ชายในครอบครัวในสังคมเมืองหรือสังคมหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในประเทศตะวันตก หรือประเทศตะวันออกที่มีโครงสร้างทางสังคมที่เข้มงวดอย่างญี่ปุ่น ปัจจุบันสามีในครอบครัวของสังคมเหล่านี้ก็เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทการช่วยเหลือภรรยาดูแลบ้านและลูกมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของบทบาทคาดหวังของภรรยาพบว่า บทบาทคาดหวังที่ภรรยายอมรับมากที่สุด คือการซื้อสัตย์ต่อสามี การเลี้ยงดูลูกด้วยความเอาใจใส่ และการบริหารจัดการบ้านเรือนและการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นบทบาทที่ภรรยาส่วนใหญ่ระบุว่าปฏิบัติเป็นประจำ สิ่งที่น่าสังเกตคือ ภรรยาเริ่มแสดงบทบาทในด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น ปัจจุบันครอบครัวที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่ภรรยาทำงานด้วย (Two-income family) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น เพราะข้าวของแพง ครวเรือนไม่สามารถผลิตได้เอง ต้องซื้อทุกอย่าง ทำให้ต้องหาเงินให้มากขึ้น ยกเว้นในครอบครัวไทยเชื้อสายชีกซ์ ที่ภร่ายังทำหน้าที่หลักในเรื่องการดูแลเอาใจใส่ลูกและบ้านเรือน เป็นหลัก การแบ่งงานกันทำในครอบครัวจึงมิได้เป็นไปตามเพศอีกต่อไป แต่เป็นการแบ่งตามภารกิจที่สามีภรรยาจะต้องช่วยเหลือกันเพื่อประคับประคองครอบครัวให้อำรงอยู่ได้

สำหรับบทบาทของพ่อแม่ พบว่า ในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ บทบาทหลักที่พ่อแม่ยังต้องทำหน้าที่อย่างเต็มที่คือ บทบาทในด้านการดูแลเอาใจใส่ลูก การอบรมสั่งสอนลูกให้มีจริยธรรม คุณธรรม การให้คำแนะนำเรื่องการพบหาเพื่อน และเรื่องอื่นที่ลูกมีปัญหา สิ่งที่ลูกระบุในการสัมภาษณ์เจาะลึกที่ขาดหายไป คือ การให้เวลาว่างกับลูก ส่วนมากลูกจะระบุว่าพ่อแม่ไม่มีเวลาในการพบปะพูดคุยกับลูกมาก เนื่องจากต้องทำงานทั้งสองคน บางครั้งลูกก็รู้สึกเหงา

ในส่วนสุดท้ายคือบทบาทของลูก พบว่า บทบาทหลักที่ลูกถูกคาดหวังจากครอบครัวและสังคม คือการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เป็นบทบาทที่ลูกเองก็ยอมรับว่าสำคัญ และปฏิบัติอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ นอกเหนือจากการเชื่อฟังพ่อแม่ การรับผิดชอบต่อหน้าที่ การไม่

ประพุดิตนให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล สิ่งที่ลูกคาดหวังจากพ่อแม่มากที่สุดคือ การมีเวลาให้กับลูก

วิเคราะห์จากผลการศึกษาที่ได้กล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า บทบาทหลักของสมาชิกทุกตำแหน่งในครอบครัวยังไม่เปลี่ยนแปลงเลย ส่วนมากยังต้องทำหน้าที่หลักที่เคยปฏิบัติเช่นเดิม สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือการเริ่มแสดงบทบาทที่เคยแบ่งไว้ชัดเจนร่วมกันมากขึ้น เช่น การแสดงบทบาทของสามีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมภายในบ้านมากขึ้น และการแสดงบทบาทของภรรยาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มบทบาทด้านจิตวิทยาของสามี ภรรยา และ พ่อแม่ให้มากขึ้น สมาชิกในครอบครัวต่างคาดหวังว่าจะได้รับการสนับสนุนด้านขวัญและกำลังใจจากสมาชิกครอบครัว เมื่อเผชิญปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูก ซึ่งจะคาดหวังการสนับสนุนทางด้านจิตวิทยาจากพ่อแม่มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะลูกในยุคปัจจุบันจะเติบโตมากับการถูกทอดทิ้งให้อยู่กับสถานเลี้ยงเด็กอ่อน การอยู่กับพี่เลี้ยง ซึ่งเด็กจะไม่สามารถได้รับความรักความอบอุ่นเท่าเทียมกับรับจากพ่อแม่ ผลที่ตามมาคือ เด็กจะพัฒนาสภาวะแปลกแยกขึ้นในตัวของเด็กเอง เป็นภาวะความรู้สึกไร้ค่า (Meaningless) ความรู้สึกเช่นนี้เองที่ทำให้เด็กเป็นจำนวนมากประพุดิตนออกนอกกลุ่มนอกทางจนทำให้เกิดผลเสียแก่ตนเองและครอบครัว เป็นปัญหาสังคมที่รัฐต้องใช้งบประมาณในการแก้ไขปัญหาอย่างมากมาย

6.6 ค่านิยมในครอบครัว

พบว่า ค่านิยมที่ครอบครัวทุกกลุ่มชาติพันธุ์ให้ความสำคัญอย่างมาก 5 ลำดับแรก คือ การเคารพผู้อาวุโส ความสำเร็จของการศึกษา ความขยันขันแข็ง การยึดมั่นในคุณธรรม และความรักในเกียรติยศครอบครัวและวงศ์ตระกูล ส่วนค่านิยมที่ให้ความสำคัญค่อนข้างน้อย คือ ค่านิยมในการสะสมวัตถุและความสนุกสนาน ค่านิยมทั้ง 5 อย่างนี้มีผลต่อความสำเร็จของเด็กในครอบครัวอย่างมาก ผลการวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า ค่านิยมทั้ง 5 ประการนี้เป็นค่านิยมที่ส่งเสริมให้เกิดความสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเยาวชนในครอบครัวอย่างมาก เพราะเป็นค่านิยมที่ผลักดันให้เด็กทุ่มเทกำลังกายกำลังใจและสติปัญญาในการ

ผลักดันตนเองให้ตั้งใจเรียนหนังสือ เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต (Hawley and Mitsomwang, 1992) สำหรับในประเทศไทยได้มีการศึกษาเรื่องนี้ในกลุ่มชาติพันธุ์จีน พบว่า ค่านิยมทั้ง 5 มีส่วนผลักดันให้เยาวชนในครอบครัวไทยเชื้อสายจีนประสบความสำเร็จในการเรียนได้ดีกว่าปัจจัยอื่น (กมลาศ สาลี, 2543) แต่การศึกษากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นยังมิได้มีการดำเนินการ การศึกษาในแนวนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าส่งเสริมในอนาคต

6.7 วิธีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

วิธีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวที่นักจิตวิทยาพัฒนามักจะกล่าวถึงเสมอ ๆ มีอยู่ 3 วิธีใหญ่ ๆ คือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจ (Authoritarian Parenting Style) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการควบคุมพฤติกรรมโดยใช้การลงโทษรุนแรง เช่นการตีเยนตีหรือการข่มขู่ ด่าทอด้วยคำหยาบ วิธีการอบรมเลี้ยงดูโดยใช้ความอะลุ่มอล่วย (Authoritative Parenting Style) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการใช้เหตุผลในการสร้างความเข้าใจให้กับเด็ก การให้ความรักไม่มากจนเกินไป การสอนให้ลูกพึ่งตนเอง การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก และการอบรมเลี้ยงดูแบบเสรี ปล่อยให้ลูกทำสิ่งต่าง ๆ ตามสบาย ไม่มีการควบคุมพฤติกรรม

ในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่ในกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่ม พบว่า ครอบครัวของทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวจากการใช้อำนาจมาเป็นการใช้วิธีการอบรมแบบอะลุ่มอล่วย หรือ Authoritative Parenting Style มากขึ้น ในปัจจุบันพ่อแม่จะไม่ใช้ความรุนแรงในการควบคุมพฤติกรรมสมาชิกแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะใช้เหตุผลอธิบายและลงโทษบ้างเมื่อจำเป็น การอบรมเลี้ยงดูโดยเน้นด้านจิตวิทยาในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จะมีน้อย ทั้งนี้เนื่องจากพ่อแม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาไม่มากนัก จึงมีความรู้ในเรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในเด็กค่อนข้างน้อย

6.8 การจัดสรรอำนาจในครอบครัว

พบว่า ในอดีตผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในครอบครัวคือ ฝ่ายชาย เป็นลักษณะครอบครัวแบบ Patriarchal Family หรือ ครอบครัวที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ส่วนมากจะเป็นผู้ชายที่อาวุโสสูงสุดในครอบครัว ได้แก่ ทวด ปู่ ในปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในครอบครัว จากการที่ให้ผู้ชายที่อาวุโสเป็นผู้ตัดสินใจในบ้านมาเป็นการตัดสินใจโดยผู้ชายในครอบครัวที่ตั้งใหม่มากขึ้น และกำลังพัฒนาไปสู่การตัดสินใจร่วมกันระหว่างสามีและภรรยาของครอบครัวที่ตั้งขึ้นใหม่มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประการแรก ผู้หญิงเริ่มมีส่วนในการหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น ทำให้รายได้ที่หามาได้มิได้มาจากผู้ชายฝ่ายเดียว ผู้ชายจึงต้องเริ่มให้การยอมรับบทบาทของผู้หญิงให้มากขึ้น ประการที่สอง ผู้หญิงเริ่มมีการศึกษามากขึ้น มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น เพราะมีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทมากขึ้น การเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัวก็เริ่มมีมากขึ้น ประการที่สาม กระแสเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิสตรีในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ผู้หญิงพยายามจะเพิ่มบทบาทของตนเองในครอบครัวให้มากขึ้น โครงสร้างอำนาจในครอบครัวจึงเปลี่ยนแปลงจากผู้ชายเป็นใหญ่มาเป็นโครงสร้างอำนาจแบบเท่าเทียมกัน (Equalitarian)

6.9 การควบคุมความประพฤติของสมาชิกในครอบครัว

พบว่า การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กับฐานะทางสังคมของครอบครัว กล่าวคือ ในครอบครัวที่ฐานะสังคมอยู่ในระดับล่าง การควบคุมพฤติกรรมจะนิยมใช้ความรุนแรง เช่นการตี การชก จะลงโทษ ในขณะที่ครอบครัวที่ฐานะสังคมในระดับปานกลางและปานกลางค่อนข้างสูง จะใช้การว่ากล่าวตักเตือน มากกว่าการลงโทษที่รุนแรง สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มีการลงโทษด้วยวิธีการรุนแรงคือ กลุ่มชาติพันธุ์ซีกซ์ เพราะมีการระบุว่า หากมีการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามที่พ่อแม่คาดหวัง ยังมีการลงโทษด้วยการตี

อยู่ รองลงมาคือ กลุ่มชาติพันธุ์เขมรจาม กลุ่มที่จะใช้การลงโทษรุนแรงน้อยที่สุด คือกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เมื่อเปรียบเทียบการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวทุกกลุ่มชาติพันธุ์ จะพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ชกซ์จะควบคุมพฤติกรรมที่เข้มงวดมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น รองลงมา คือกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจาม ครอบครัวไทย เขมรโปรตุเกส และมอญจะควบคุมพฤติกรรมในลักษณะการพูดคุยกับลูกมากกว่า

6.10 ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

พบว่า ระบบความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวที่เกิด (Family of Orientation) จะดีขึ้น คู่สมรสทุกกลุ่มชาติพันธุ์ระบุว่า สามารถเข้ากับครอบครัวของคู่สมรสแต่ละฝ่ายได้ค่อนข้างดี ไม่มีปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากได้ออกมาอยู่ต่างหาก สำหรับความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ตั้งขึ้นใหม่ (Family of Procreation) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกอย่างใกล้ชิดมีไม่มาก เนื่องจากพ่อแม่ต้องทำงาน เมื่อกลับถึงบ้านก็ต้องทำงานบ้าน เวลาที่จะให้ลูกมีค่อนข้างน้อยเกือบทุกชาติพันธุ์ เป็นปัญหาสำคัญของครอบครัวในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่มีฐานะยากจน เวลาที่พ่อแม่จะให้ลูกมีน้อยมาก ลูกต้องอยู่คนเดียวหรืออยู่กับคนอื่นมากขึ้น พ่อแม่จะไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนใกล้ชิด ส่วนมากเด็กจะเติบโตโดยขาดการชี้แนะที่ถูกต้อง เด็กจะขาดความอบอุ่นใจ สำหรับในครอบครัวที่มีฐานะ เด็กอาจได้รับการดูแลที่ดีกว่า เนื่องจากพ่อแม่สามารถใช้จ่ายกิจกรรมให้ลูกได้มีโอกาสมีส่วนร่วม เช่น การทำกิจกรรมนอกเวลาเรียนมากขึ้น หรือการใช้จ่ายบริการจากผู้อื่นมาดูแลลูกแทน เช่น สถานรับฝากเด็กในตอนกลางวัน หรือ Day Care Center แต่เด็กก็ยังขาดความรักความอบอุ่นจากผู้เป็นพ่อแม่เช่นเดิม ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิตใจของเด็กอย่างมาก เด็กที่ตกอยู่ในสภาวะนี้นาน ๆ จะมีโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนในรูปแบบต่าง ๆ สูง ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด ปัญหาการแสดงบทบาททางเพศไม่เหมาะสม ปัญหาการขายบริการ ปัญหาล่วงละเมิดทางเพศและปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ

ระบบความสัมพันธ์ที่พบว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในการศึกษาคั้งนี้คือ ระบบความสัมพันธ์ของผู้อาวุโสในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้อาวุโสเริ่มน้อยลง จาก

เดิมเคยมีบทบาทในการตัดสินใจให้สมาชิกในครอบครัว มีบทบาทในการให้คำแนะนำกับสมาชิกในครอบครัว เป็นเจ้าทรัพย์สินของครอบครัว และมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ถ่ายทอดคุณธรรมที่สำคัญให้กับสมาชิกในครอบครัว ดังตัวอย่างในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ เขมรจาม มอญ และชิกข์ เป็นต้น ในปัจจุบันบทบาทของผู้อาวุโสจะลดน้อยลง ส่วนมากจะทำหน้าที่ดูแลลูกหลานเท่านั้น อำนาจในการตัดสินใจมีอยู่ไม่มาก เพราะลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ผู้อาวุโสมีได้อยู่ในบ้านเดียวกัน หรืออยู่ในบ้านเดียวกันอย่างผู้อาศัยมิใช่ในฐานะเจ้าของบ้านเช่นในอดีต ดังนั้นการได้รับการยอมรับในอำนาจจึงมีน้อยลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจน

6.11 กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงในระบบการกระทำหน้าที่ของระบบย่อยในสถาบันครอบครัวที่ได้อภิปรายข้างต้นนี้ มี สาเหตุจากปัจจัยที่สำคัญดังนี้

1) ปัจจัยภายใน

ส่วนมากจะเกิดขึ้นจากระบบการกระทำในครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ที่เคยทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐานของสมาชิกในครอบครัวได้ ทำให้ความสำคัญของระบบดังกล่าวลดค่า (Devalue) ลงในความรู้สึกของสมาชิก หรืออาจเปลี่ยนแปลงความหมายที่ยอมรับร่วมกันระหว่างสมาชิกไป ทำให้เกิดเป็นภาวะตึงเครียดในการติดต่อปะทะสังสรรค์ เนื่องจากความหมายของระบบการกระทำบางอย่างถูกเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนความหมายของระบบการกระทำที่เป็นปัญหา เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าของผู้อาวุโสในครอบครัว ผู้อาวุโสเคยมีบทบาทสูงสุดในครอบครัว เนื่องจากเป็นเจ้าของทรัพย์สินซึ่งมักจะเป็นที่ดินที่สามารถแบ่งปันให้กับสมาชิกได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษ ส่วนมากผู้อาวุโสมีสถานภาพเป็นผู้อาศัยในครอบครัว เป็นภาระให้กับครอบครัว มากกว่าผู้ที่มีอำนาจเหนือทรัพย์สินของครอบครัว คุณค่าของผู้อาวุโสจึงลดลง การปฏิบัติต่อผู้อาวุโสแม้จะให้ความ

เคารพ แต่บทบาทในฐานะผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในครอบครัวเริ่มลดลง การให้คุณค่าผู้อาวุโสลดน้อยลงด้วย ผลที่ตามมาคือ การสูญเสียระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ช่วยทำให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งลงไป ผู้อาวุโสในครอบครัวถูกปฏิบัติเป็นเพียงผู้อาศัยมากกว่าผู้ที่สมควรให้ความเคารพอย่างยิ่ง ลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้บทบาทของผู้อาวุโสต่อหลานลดลงไป เช่น การมีบทบาทในการเหนี่ยวนำพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือการปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมที่ดีต่อลูกหลาน เป็นต้น การปรับตัวของผู้อาวุโสของครอบครัวไทยในปัจจุบันจึงต้องเน้นการหากิจกรรมทำเพื่อส่งเสริมคุณค่าของตนเองให้มากขึ้น จนกว่าจะไม่สามารถดูแลตนเองได้ บางครอบครัวผู้อาวุโสไม่สามารถปรับตัวเองได้ก็มักจะเป็นที่รังเกียจของลูกหลาน พยายามจะผลักไสให้ไปอยู่ในสถานพักฟื้นคนชราหรือทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว การปฏิบัติต่อผู้อาวุโสเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจของผู้อาวุโสอย่างมาก จนในปัจจุบันกลายเป็นปัญหาของสังคมอีกปัญหาหนึ่ง

2) ปัจจัยภายนอก

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบกระทำการต่าง ๆ ของครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษาครั้งนี้ ส่วนมากมาจากกระบวนการที่สำคัญดังนี้

(1) การหยิบยืมทางวัฒนธรรม (Culture Borrowing) ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาอยู่ในสังคมไทยกว่าหนึ่งศตวรรษ การหยิบยืมวัฒนธรรมไทยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในวิถีแห่งชีวิตเป็นเรื่องปกติธรรมดา ของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นแผ่นดินเดียวกัน มีการปะทะสัมพันธ์กันไม่มากนักน้อยในอดีตเมื่อความรู้สึกในความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ยังเข้มข้น ความต้องการในการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนเองก็จะมีมาก แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป คนรุ่นใหม่มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับคนต่างเผ่าพันธุ์มากขึ้น ความรู้ความเข้าใจ และการได้เห็นสิ่งที่ดีงามของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ก็จะเป็นเหตุจูงใจที่ทำให้มีการหยิบยืมเอาข้อดีมาปฏิบัติจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส และมอญ ได้หยิบยืมเอาวัฒนธรรมการแต่งงานของไทยไปใช้เป็นการแต่งงานในกลุ่ม จนกลายเป็นวิธีปฏิบัติของกลุ่มไปโดยปริยาย เป็นต้น

(2) กระบวนการกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Culture Assimilation) ตามนโยบายของรัฐ นโยบายในการกลืนกลายทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมหลัก พยายามลดเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมตนเองให้น้อยลง พยายามบูรณาการวัฒนธรรมหลักมาเป็นวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ได้อย่างมีความสุข นโยบายการกลืนกลายทางวัฒนธรรมนี้เองทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มเขมรจามและเขมรโปรตุเกสถูกลบเลือนไป เหลือไว้เพียงความรู้สึกว่ามีบรรพบุรุษมาจากแผ่นดินเขมรเท่านั้น สำหรับในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ชุกชี การอ้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมยังสามารถทำได้เนื่องจาก ในอดีตอินเดียเคยเป็นดินแดนในอาณัติของประเทศอังกฤษ ทำให้รัฐบาลไทยไม่กล้าใช้นโยบายรุนแรง เนื่องจากประเทศอังกฤษยังให้การคุ้มครองแก่คนในอาณัติของตนเองนอกดินแดนอยู่ คนอินเดียจึงได้รับการคุ้มครองด้วย

(3) กระบวนการปรับปรุงประเทศไปสู่ภาวะความทันสมัย (Modernization) การพัฒนาประเทศเป็นกลไกสำคัญในการปรับเปลี่ยนวิถีแห่งชีวิตของคนไทยในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศทำให้รูปแบบการยังชีพ (Mode of Production) ของคนในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อบริโภค ฟังฟังตนเองได้ มาเป็นการขายแรงงาน ผลจากการปรับระบบการผลิตในครอบครัว ทำให้โครงสร้างส่วนบน คือ ทักษะคนดี ความเชื่อ และค่านิยมของสถาบันครอบครัวต้องถูกปรับเปลี่ยนแปลงเพื่อให้อุปกับโครงสร้างพื้นฐาน คือ ระบบการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบการผลิตที่เป็นการขายแรงงาน ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ได้ ทำให้องค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้เป็นใบเบิกทางในการขายแรงงาน ก่อให้เกิดความต้องการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเชิงวิชาชีพ มากกว่าองค์ความรู้ในด้านการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นสาระสำคัญของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ การปฏิเสธองค์ความรู้ที่ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันนี้เอง ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในครอบครัวและชุมชน เพราะทุกคนมุ่งหาประโยชน์เข้าสู่ตนมากกว่าส่วนรวม ผลักดันให้เกิดค่านิยมที่เอื้อต่อการหาประโยชน์เข้าสู่ตน เกิดปรากฏการณ์เร่งสร้างฐานแห่งอำนาจในรูปแบบต่าง ๆ จนรากฐานอำนาจเดิมของ

ครอบครัวถูกทำลายจนหมดสิ้น ปัจจุบันฐานอำนาจคือความสามารถในการหาทรัพย์สิน และรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว สมาชิกคนใดในครอบครัวสามารถทำหน้าที่ตรงนี้ได้ ก็ย่อมจะมีอำนาจในครอบครัวตามมา ฐานอำนาจเดิมในครอบครัวก็ถูกทดแทนด้วยอำนาจใหม่ที่ถูกเชื่อมโยงกับพลังงานในการผลิตในสังคมแรงงาน นั่นคือเหตุผลที่ว่า เหตุใดในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มที่ทำการศึกษา ผู้หญิงจึงมีบทบาทในการตัดสินใจที่เท่าเทียมกับผู้ชาย และเหตุใดบทบาทของผู้อาวุโสในครอบครัวจึงลดลง จนแทบจะไม่มีบทบาทในครอบครัวอีกต่อไป

(4) การค้นพบและการประดิษฐ์คิดค้นที่เกิดขึ้นในโลก ทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เชื่อมโยงโลกเข้าไว้ด้วยกัน ขจัดขอบเขตแห่งรัฐและวัฒนธรรม ทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Culture Diffusion) ที่กว้างขวางและรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้คุณค่าของสิ่งที่มนุษย์มีอยู่เดิมลดลง และสร้างคุณค่าใหม่ให้กับผู้ที่สามารถเป็นเจ้าของนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ และสิ่งที่ค้นพบใหม่ นวัตกรรมใหม่เหล่านี้ถูกนำมาใช้ทดแทนแรงงานคน ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปหลากหลายรูปแบบ เช่น การประดิษฐ์เครื่องทุ่นแรงในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้บทบาทของคนใช้เริ่มน้อยลง การสร้างองค์กรใหม่ ๆ ทำให้บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูของผู้อาวุโส ซึ่งเคยได้รับการพึ่งพาจากครอบครัวลดลง เช่น การมีศูนย์เด็กเล็ก (Day Care) การมีสถานเลี้ยงเด็กอ่อน (Nursery) ในโรงเรียน เป็นต้น

(5) กระแสทุนนิยมที่รุนแรง ทำให้เกิดการแข่งขันกันสะสมวัตถุจนทำให้สมาชิกในครอบครัวล้มการพัฒนาทางจิตใจ พ่อแม่ใช้เวลากับการหาเงินเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุเพื่อให้สามารถทัดเทียมกับเพื่อนฝูง เพื่อสร้างการยอมรับในสังคม เวลาที่พ่อแม่จะมีให้ลูกน้อยลง จนทำให้ลูกต้องหาทางชดเชยด้วยการหาความสุขและความอบอุ่นจากเพื่อนแทน ผลที่ตามมาคือการชักจูงให้กระทำความผิดในหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การเสพยาเสพติด เรื่อยไปจนถึงการก่อคดีอันร้ายแรง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือผลพวงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก และมีส่วนในการทำลายคุณค่าที่ดีของครอบครัว

อิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้เองที่ทำให้สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ทำการศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเกือบทุกระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการทำหน้าที่ของระบบย่อย ๆ เช่น ระบบการอบรมเลี้ยงดู ระบบการควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในครอบครัว หรือ การจัดสรรอำนาจในครอบครัว เป็นต้น การทำหน้าที่ไม่ได้อย่างเต็มที่ของระบบย่อยเหล่านี้ ทำให้เกิดภาวะสังคมพิการ หรือ Social Disorganization ได้ง่าย ซึ่งผลที่ตามมาคือ สมาชิกจะเกิดสภาวะตึงเครียด (Stress) เนื่องจากไม่ได้รับการตอบสนองของความ ต้องการจากการทำหน้าที่ของระบบย่อยเหล่านี้ ทำให้เกิดเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

6.12 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัว

ผลจากการเปลี่ยนแปลงในระบบย่อยในสถาบันครอบครัวที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น ย่อมก่อให้เกิดภาวะความเครียดแก่สมาชิกในสังคมอย่างแน่นอน ภาวะความเครียดที่สมาชิกในสังคมมีมักจะถูกสะท้อนออกเป็นปัญหาของครอบครัว เท่าที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ ปัญหาที่สำคัญในครอบครัวที่ทำการศึกษามีดังนี้

1) ปัญหาเรื่องการมีบทบาทมากเกินไปของภรรยา (Role Overload) เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เขมรโปรตุเกส เขมรจาม และไทย สำหรับภรรยาในครอบครัวไทยซีกซ์ ปัญหานี้มีน้อยกว่า เนื่องจากไม่ต้องออกไปช่วยสามีทำมาหากิน ในขณะที่ภรรยาในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจำเป็นต้องช่วยสามีเพิ่มพูนรายได้ เพื่อให้สามารถครอบคลุมค่าใช้จ่ายของครอบครัว นอกจากนั้นการที่ภรรยามีการศึกษามากขึ้น ทำให้ภรรยาอยากที่จะทำงานนอกบ้านมากกว่าทำงานในบ้านแต่เพียงอย่างเดียว ผลจากการที่ภรรยาทำงานนอกบ้านมากขึ้น การที่ภรรยาต้องรับภาระทั้งสองด้านทำให้ภรรยาส่วนใหญ่ไม่สามารถแสดงบทบาทของตนเองได้ครบถ้วน และมักจะมี ความขัดแย้งในการแสดงบทบาท (Role Conflict) จนเกิดเป็นภาวะความตึงเครียดในการแสดงบทบาท (Role Strain) ทำให้ไม่สามารถแสดงบทบาทได้เต็มประสิทธิภาพ ผลที่ตามมาคือ ลูกถูกปล่อยปละละเลย และเป็นผลทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ดังเช่นที่ปรากฏในบางครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เขมรโปรตุเกสและครอบครัวไทยที่บ้านนุ ที่ปรากฏว่าเด็ก ๆ ในครอบครัว

ครัวมีเรื่องชกต่อยกับเพื่อน ไปเที่ยวกับเพื่อนกลับบ้านดึก ๆ และบางคนก็ติดยาเสพติด เป็นต้น

2) ปัญหาการไม่มีเวลาให้กับลูกของพ่อ เนื่องจากเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหลัก ทำให้ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงาน เมื่อกลับบ้านก็ไม่มีเวลาให้กับลูก เด็กส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับแม่และเพื่อน สำหรับเด็กผู้ชายที่อยู่ใกล้ชิดแม่จนเกินไป และมีโอกาสเรียนรู้บทบาททางเพศจากพ่อน้อย โอกาสที่เด็กชายจะซึมซับบทบาทของผู้หญิงจากแม่มีมาก ในกรณีเช่นนี้เด็กผู้ชายมีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดการแสดงบทบาททางเพศที่เบี่ยงเบนได้ (Gender Deviance) นี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กผู้ชายในครอบครัวไทย มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการแสดงบทบาทตามเพศมากขึ้น ส่วนเด็กชายที่ใช้เวลาส่วนใหญ่หลังเลิกเรียนกับเพื่อน จับกลุ่มคุยกัน บางครั้งก็ชวนกันไปเที่ยวศูนย์การค้า กลับบ้านดึก ๆ เนื่องจากพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ กลับบ้านดึกเช่นเดียวกัน ในกรณีเช่นนี้เด็กก็อาจจะถูกกลุ่มเพื่อนชักนำไปในทางที่ไม่ดีได้ เนื่องจากพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ และแม่ก็ยุ่งกับงานบ้านหลังเลิกงานจนไม่มีเวลาได้พูดคุยกับลูกมากนัก ในกรณีของเด็กผู้หญิงที่พ่อบอกไม่อยู่บ้านมาก ๆ ทำให้เด็กผู้หญิงกลัวที่จะใช้เวลานอกบ้านกับเพื่อนมากขึ้น บางครั้งก็ใช้เวลาอยู่กับเพื่อนผู้ชาย เมื่อแม่ว่ากล่าวตักเตือนก็มักจะไม่ได้ผล เพราะเด็กผู้หญิงจะกลัวพ่อบอกมากกว่า ลักษณะเช่นนี้จะพบมากในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส ชาติพันธุ์ไทยที่บ้านบุ และมอญที่ตำบลคลองควายและเกาะเกร็ด สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ชุกซ์ ลักษณะเช่นนี้เกิดน้อย เนื่องจากแม่ส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการเลี้ยงลูกและดูแลงานบ้านมากกว่าทำงานนอกบ้าน นอกจากนั้นระบบผู้อาวุโสในครอบครัวยังเข้มแข็งมาก ทำให้เป็นหูเป็นตาแทนพ่อได้ สิ่งที่น่าสนใจคือ ในกลุ่มชาติพันธุ์ชุกซ์ พ่อจะฝึกลูกให้ทำการค้าเมื่อเริ่มเข้าวัยรุ่น ดังนั้นโอกาสที่ลูกจะใช้เวลาโดยเปล่าประโยชน์จะมีน้อยมาก

3) ปัญหาการปล่อยให้เด็กต้องอยู่คนเดียวโดยขาดการเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดหลังเลิกเรียน เป็นปัญหาของครอบครัวคนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ เด็กในครอบครัวที่แม่ต้องทำงานนอกบ้านด้วย มักจะเป็นเด็กที่ถูกปล่อยให้อยู่โดยลำพังค่อนข้างมาก ทำให้เด็กขาดการกำกับดูแลเรื่องการเรียนรู้อย่างใกล้ชิด เด็กที่ตกอยู่ในภาวะนี้ในทางสังคมวิทยาเรียกว่า

Latch Child สภาวะ Latch Child เป็นสภาวะที่เด็กถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียวในรูปแบบต่างๆ เช่น การอยู่บ้านคนเดียวหลังเลิกเรียน การใช้เวลาดูโทรทัศน์คนเดียวขณะที่แม่ต้องทำงานบ้านเมื่อเลิกจากงานมาแล้ว เด็กเป็นจำนวนมากจะถูกปล่อยให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากสื่อโดยขาดการอธิบายอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีการให้ข้อมูลทั้งที่เป็นประโยชน์และโทษในขณะเดียวกัน การปล่อยให้เด็กเรียนรู้อย่างขาดการชี้นำ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ผิด และนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ง่าย

4) ปัญหาการสูญเสียบทบาทของผู้อาวุโสในครอบครัว เนื่องจากลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว อยู่แยกต่างหากจากครอบครัวของปู่ย่าตายาย ทำให้เกิดระยะห่างทางสังคมกับผู้อาวุโสของแต่ละฝ่าย เด็กในปัจจุบันมีโอกาสใกล้ชิดกับผู้อาวุโสของครอบครัวตนเองน้อยมาก ทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากผู้อาวุโสในครอบครัวพ่อแม่ ขาดโอกาสที่จะได้รับการถ่ายทอดคุณธรรม เด็กในปัจจุบันจึงมักจะขาดความอบอุ่นทางใจ และขาดโอกาสในการพัฒนาจิตใจ ทำให้ตกอยู่ในสภาวะเสี่ยงที่จะเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางสังคมได้ง่าย นอกจากนี้การที่ขนาดครอบครัวเล็กลง และอยู่ห่างจากผู้อาวุโส ยังทำให้ผู้อาวุโสถูกทอดทิ้ง ผู้อาวุโสมักจะถูกปล่อยให้ตามลำพัง หรือ ต้องอยู่คนเดียวในหลายครอบครัวที่ทำการศึกษ เนื่องจากครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงดูได้ หรือไม่เลี้ยงดู ซึ่งพบในบางครอบครัวในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรโปรตุเกส เขมรจาม มอญและไทยที่บ้านบุ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมมากขึ้น

5) ปัญหาเรื่องการหย่าร้างในครอบครัว ในอดีตปัญหาการหย่าร้างในครอบครัวมีไม่มาก แต่ในปัจจุบันปัญหาการหย่าร้างในครอบครัวเริ่มมีมากขึ้น จากการศึกษาพบว่าการหย่าร้างในครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เขมรโปรตุเกส และไทยที่บ้านบุ มีบ้างตามสมควร ส่วนมากเป็นการทิ้งไปมีภรรยาใหม่ ทำให้ผู้ที่เป็นแม่ต้องรับภาระการเลี้ยงดูลูก แต่เพียงลำพัง (Single Income Family) ครอบครัวลักษณะนี้มักจะมีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัวหลายรูปแบบ ตั้งแต่ปัญหาเรื่องปากท้อง ปัญหาเรื่องการศึกษาลูก เรื่อยไป

จนถึงปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ครอบครัวลักษณะนี้จะมีลูกที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนสูง เป็นปัญหาของชุมชน

แนวทางการสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งของสังคมไทย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ข้อสรุปว่า ครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคม หากครอบครัวดี สังคมโดยรวมก็จะดีด้วย ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งให้กับสังคม ครอบครัวที่เข้มแข็งควรมีลักษณะดังนี้

1) พ่อแม่ควรลดความต้องการในการสะสมทรัพย์สินลง เพื่อให้มีเวลาให้กับลูกให้มากขึ้น หากเป็นไปได้ แม่ควรแสดงบทบาทที่บ้านให้มาก และพ่อควรหาเวลาว่างให้ลูกมากขึ้น

2) ส่งเสริมบทบาทของผู้อาวุโสโดยการรับมาอยู่ด้วย เพื่อให้ลูกหลานได้มีโอกาสคุ้นเคยกับปู่ย่าตายาย ลดการส่งบุตรหลานไปเลี้ยงยังสถานเลี้ยงเด็กอ่อน เนื่องจากการเลี้ยงในสถานเลี้ยงเด็กอ่อนทำให้เด็กขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และขาดการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรม ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีของกลุ่มชาติพันธุ์ ควรให้ปู่ย่าตายายได้มีโอกาสใกล้ชิดหลานให้มาก ปู่ย่าตายายก็ควรปรับเปลี่ยนความคิดที่เห็นการเลี้ยงหลานเป็นภาระ พยายามทำตนให้เป็นประโยชน์ จะทำให้สัมพันธ์ภาพในครอบครัวดีขึ้น ดังตัวอย่างของครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชีกซ์ ที่ระบบผู้อาวุโสในครอบครัวยังเข้มแข็ง มีส่วนอย่างมากในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัว ทำให้เยาวชนชีกซ์มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนค่อนข้างน้อย

3) พ่อแม่ควรใช้หลักคำสอนในศาสนาในการรล่อมเกลาลูกให้มากขึ้น หากเป็นไปได้ควรพาลูกไปวัดหรือโบสถ์ให้สม่ำเสมอ เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีความคุ้นเคยกับหลักธรรมคำสอนในศาสนา ดังตัวอย่างของครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชีกซ์ที่พาลูกหลานไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ และฝึกให้ลูกหลานสวดมนต์เป็นประจำตั้งแต่เด็ก ทำให้เด็กชีกซ์ส่วนใหญ่คุ้นเคยกับหลักปฏิบัติของศาสนา จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต หรือในกรณีของเขมรจามที่

นับถือศาสนาอิสลาม เด็กจะถูกถ่ายทอดคำสอนของศาสนาอย่างสม่ำเสมอ และเด็กจะได้เรียนรู้หลักคำสอนของศาสนาจากพ่อแม่อย่างใกล้ชิด หลักคำสอนเหล่านี้เป็นเกราะคุ้มครองให้เด็กอยู่ในกรอบการปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างยิ่ง

4) สามีควรแบ่งเบาภาระงานบ้านจากภรรยา โดยช่วยกันอบรมเลี้ยงดูลูกให้มากขึ้น การช่วยกันรับภาระงานจะทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกด้วย ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวที่สามีช่วยภรรยาแสดงบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิด จะเป็นครอบครัวที่มีปัญหาน้อย ลูกจะมีการแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากความคาดหวังของแม่น้อย

5) สามี ควรยอมรับบทบาทของภรรยาในด้านการส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการช่วยแก้ปัญหาในครอบครัว การคิดว่าภรรยาเป็นเพียงผู้ตามไม่สามารถให้คำแนะนำกับสามี และสามีไม่ยอมรับคำแนะนำจากภรรยาเพราะเกรงจะเสียศักดิ์ศรีควรจะเลิกคิดได้แล้ว

6) สามีควรแสดงความซื่อสัตย์กับภรรยา ไม่ควรประพฤตินอกใจภรรยา เพราะการประพฤตินอกใจภรรยา เป็นสาเหตุสำคัญของการนำไปสู่ความแตกแยกในครอบครัว และทำให้ครอบครัวเผชิญวิกฤตจนอาจล่มสลายในที่สุด

7) รัฐควรดำเนินนโยบายในการสร้างความอบอุ่นและความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัวโดย

(1) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องชีวิตการครองเรือน การวางแผนครอบครัว การแก้ไขปัญหาชีวิตคู่ อาชีพการงาน และการให้คำแนะนำด้านกฎหมาย ในกรณีที่มีการหย่าร้างเกิดขึ้น

(2) พัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพและส่งเสริมด้านการฝึกอาชีพแก่ครอบครัวที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนให้การช่วยเหลือด้านเงินทุน กู้ยืมแก่หัวหน้าครอบครัวไร้คู่ที่ประสบปัญหา พร้อมทั้งปลูกฝังให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

(3) ส่งเสริมให้พ่อแม่สนใจศึกษาหาความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในเรื่องของโภชนาการของเด็กและจิตวิทยาของเด็กจากสื่อต่าง ๆ

(4) ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ครอบครัวที่ไร้คู่ เพื่อให้เด็กสามารถได้รับการศึกษาจนสามารถเลี้ยงตัวเองได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาครอบครัว

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้ที่สะท้อนให้เห็นระบบครอบครัวย่อยที่ค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากสามารถสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงในการทำหน้าที่ของระบบย่อยของสถาบันครอบครัวได้ทุกระบบ รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากความบกพร่องในการทำหน้าที่ของระบบย่อยได้ด้วย องค์ความรู้ในลักษณะนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว สมควรที่จะได้มีการนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายในการปฏิรูปบทบาทของครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลในลักษณะเช่นนี้ไปใช้ในการสร้างมาตรการในการส่งเสริมครอบครัวให้เข้มแข็งอย่างจริงจัง ในทัศนะของผู้วิจัย งานวิจัยที่ควรส่งเสริมในอนาคตไม่น่าจะเป็นงานวิจัยที่มุ่งแสวงหาองค์ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว ควรเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ กล่าวคือ ควรเป็นงานวิจัยในลักษณะ Action Research ที่ส่งเสริมให้มีการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาที่หลากหลายในปัจจุบัน มาประมวลเป็นรูปแบบของครอบครัวในอุดมคติ (Module) แล้วนำไปทดลองใช้ในการแก้ปัญหาในพื้นที่มีสถิติพฤติกรรมเบี่ยงเบนสูง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในชุมชน ควรให้การสนับสนุนให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการนำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามาก่อน และพบว่าจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชนมาอบรมให้สมาชิกในชุมชนได้รับทราบ ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด จนสมาชิกในชุมชนเกิดความเข้าใจ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำแนะนำ จนสามารถทำให้ครอบครัวเกิดความเข้มแข็งได้ จึงขยายผลไปสู่สังคมทั้งระบบ การวิจัยเชิงปฏิบัติการในลักษณะนี้ จะช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงมากขึ้น เพราะทั้งผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยได้เรียนรู้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพื้นฐานเรื่องใดที่สามารถใช้ได้จริง เรื่องใด

เป็นองค์ความรู้ที่ยังไม่สมบูรณ์ สมควรมีการศึกษาเพิ่มเติม ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาจากการแก้ปัญหาร่วมกันในระดับรากหญ้าเช่นนี้ จะทำให้สามารถสร้างองค์ความรู้ที่แท้จริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวได้อย่างจริงจัง

ภาคผนวกที่ 1

ตารางที่ 1 : แสดงการยอมรับบทบาทของสามีที่สังคมคาดหวัง (สามีประเมิน)

บทบาทของสามีที่สังคมคาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านควิว	
1. สามีที่ดีควรทำหน้าที่หารายได้เลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว	2.80	2.70	2.68	2.83	2.58
2. สามีควรช่วยภรรยาดูแลลูกในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน	3.28	3.48	3.52	3.25	3.34
3. สามีควรช่วยภรรยาทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส	3.22	3.30	3.60	3.00	3.32
4. สามีควรช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม	2.90	3.50	3.80	3.25	3.24
5. สามีความให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อมีปัญหา	3.52	4.00	3.80	4.38	4.06
6. สามีควรให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบวิกฤตในชีวิต	3.62	4.18	4.12	4.29	4.38
7. สามีควรปกป้องเกียรติยศชื่อเสียงของภรรยา	3.94	4.22	4.16	4.54	4.38
8. สามีควรซื่อสัตย์ต่อภรรยา	3.80	4.61	4.28	4.41	4.40

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการยอมรับบทบาทคาดหวัง

1.01 - 1.80 = ยอมรับน้อยที่สุด

1.81 - 2.60 = ยอมรับน้อย

2.61 - 3.40 = ยอมรับระดับปานกลาง

3.41 - 4.20 = ยอมรับมาก

4.21 - 5.00 = ยอมรับมากที่สุด

ตารางที่ 2 : แสดงการยอมรับบทบาทของภรรยาที่สังคมคาดหวัง (ภรรยาประเมิน)

บทบาทของภรรยาที่สังคมคาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ภรรยาควรรู้จักจัดการบริหารจัดการการเงินอย่างฉลาด	3.74	4.20	4.20	3.96	4.10
2. ภรรยาควรรู้จักประหยัดใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า	3.70	4.54	4.20	3.96	4.32
3. ภรรยาควรเอาใจใส่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด	3.96	4.06	4.12	4.54	4.46
4. ภรรยาควรจัดการงานบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	3.94	4.34	3.92	4.04	4.04
5. ภรรยาควรเป็นกำลังใจให้เมื่อสามีมีปัญหาคับข้องใจ	3.60	4.26	4.04	4.25	4.38
6. ภรรยาควรให้คำปรึกษาแนะนำเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก	3.58	4.00	4.04	4.17	4.34
7. ภรรยาควรให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี	4.00	4.06	3.96	3.71	4.12
8. ภรรยาไม่ควรประพฤตินอกใจสามี	4.42	4.62	4.12	4.50	4.62

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการยอมรับบทบาทคาดหวัง

- 1.01 - 1.80 = ยอมรับน้อยที่สุด
- 1.81 - 2.60 = ยอมรับน้อย
- 2.61 - 3.40 = ยอมรับระดับปานกลาง
- 3.41 - 4.20 = ยอมรับมาก
- 4.21 - 5.00 = ยอมรับมากที่สุด

ตารางที่ 3 : แสดงการยอมรับบทบาทของพ่อแม่ที่สังคมคาดหวัง (พ่อแม่ประเมิน)

บทบาทของพ่อแม่ที่สังคมคาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. พ่อแม่ควรดูแลและเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูก	4.03	4.19	4.28	4.25	4.35
2. พ่อแม่ควรให้การศึกษาแก่ลูกตามความเหมาะสม	3.93	4.36	4.26	4.35	4.36
3. พ่อแม่ควรให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ	3.92	3.99	4.22	4.19	4.39
4. พ่อแม่ควรอบรมสั่งสอนลูกให้มีความประพฤติดีมีคุณธรรม	4.19	4.43	4.34	4.67	4.33
5. พ่อแม่ควรให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งผิดพลาด	4.00	4.00	4.22	4.06	4.36
6. พ่อแม่ควรจัดหาคู่มือที่เหมาะสมให้ลูก	3.79	2.62	2.86	2.46	2.29
7. พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตให้แก่ลูก	4.08	4.28	4.02	3.94	4.10
8. พ่อแม่ควรมีเวลาว่างให้แก่ลูก	3.79	3.60	4.02	3.50	4.04

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการยอมรับบทบาทคาดหวัง

- 1.01 - 1.80 = ยอมรับน้อยที่สุด
- 1.81 - 2.60 = ยอมรับน้อย
- 2.61 - 3.40 = ยอมรับระดับปานกลาง
- 3.41 - 4.20 = ยอมรับมาก
- 4.21 - 5.00 = ยอมรับมากที่สุด

ตารางที่ 4 : แสดงการยอมรับบทบาทของลูกที่สังคมคาดหวัง (ลูกประเมิน)

บทบาทของลูกที่สังคมคาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชิกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุญ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ลูกควรเคารพเชื่อฟังบิดามารดา	4.40	4.75	4.64	4.72	4.34
2. ลูกควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด	4.40	4.56	4.72	4.88	4.38
3. ลูกควรช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส	3.72	4.54	4.32	4.44	4.12
4. ลูกควรดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย	4.26	4.67	4.92	4.88	4.20
5. ลูกควรให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อชรา	4.12	4.73	4.64	4.64	3.88
6. ลูกควรรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้อ่างพร้อย	4.48	4.42	4.76	4.80	3.92
7. ลูกควรมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน	4.42	4.37	4.64	4.80	4.06
8. ลูกควรรู้จักรักษาทรัพย์มรดกที่พ่อแม่หามาให้	4.32	3.98	4.48	4.64	3.52

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการยอมรับบทบาทคาดหวัง

- 1.01 - 1.80 = ยอมรับน้อยที่สุด
- 1.81 - 2.60 = ยอมรับน้อย
- 2.61 - 3.40 = ยอมรับระดับปานกลาง
- 3.41 - 4.20 = ยอมรับมาก
- 4.21 - 5.00 = ยอมรับมากที่สุด

ตารางที่ 5 : แสดงบทบาทของสามีที่ครอบครัวคาดหวัง (ภรรยาเป็นผู้ประเมิน)

บทบาทของสามีที่ครอบครัวคาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชิกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. สามีควรทำหน้าที่หารายได้เลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว	3.50	3.04	2.48	2.38	3.42
2. สามีควรช่วยภรรยาดูแลลูกในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน	3.58	3.96	3.56	3.71	3.70
3. สามีควรช่วยภรรยาทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส	3.66	3.94	3.44	3.21	3.62
4. สามีควรช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม	3.70	3.54	3.40	3.25	3.50
5. สามีควรมีให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อมีปัญหา	3.60	4.22	3.64	4.54	4.12
6. สามีควรให้กำลังใจเมื่อภรรยาพบวิกฤตในชีวิต	3.66	4.36	3.76	4.54	4.26
7. สามีควรปกป้องเกียรติยศชื่อเสียงของภรรยา	3.98	4.28	3.76	4.42	4.08
8. สามีควรซื่อสัตย์ต่อภรรยา	4.22	4.52	4.20	4.63	4.44

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการยอมรับบทบาทคาดหวัง

- 1.01 - 1.80 = ยอมรับน้อยที่สุด
- 1.81 - 2.60 = ยอมรับน้อย
- 2.61 - 3.40 = ยอมรับระดับปานกลาง
- 3.41 - 4.20 = ยอมรับมาก
- 4.21 - 5.00 = ยอมรับมากที่สุด

ตารางที่ 6 : แสดงบทบาทของภรรยาที่ครอบครัวคาดหวัง (สามีเป็นผู้ประเมิน)

บทบาทของภรรยาที่ครอบครัวคาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ภรรยาควรรู้จักการบริหารจัดการการเงินอย่างฉลาด	3.62	3.92	3.96	4.08	4.28
2. ภรรยาควรรู้จักประหยัดใช้จ่ายเงินอย่างคุ้มค่า	3.72	4.26	4.16	4.25	4.44
3. ภรรยาควรเอาใจใส่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด	3.88	4.12	3.84	4.63	4.42
4. ภรรยาควรจัดการงานบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	3.86	4.14	4.08	4.21	4.30
5. ภรรยาควรเป็นกำลังใจให้เมื่อสามีมีปัญหาคับข้องใจ	3.58	4.20	4.12	4.33	4.38
6. ภรรยาควรให้คำปรึกษาแนะนำเมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก	3.56	3.90	3.84	3.92	4.40
7. ภรรยาควรให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ของสามี	3.98	4.40	4.16	4.00	4.10
8. ภรรยาไม่ควรประพฤตินอกใจสามี	4.06	4.40	4.28	4.58	4.46

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการยอมรับบทบาทคาดหวัง

- 1.01 - 1.80 = ยอมรับน้อยที่สุด
- 1.81 - 2.60 = ยอมรับน้อย
- 2.61 - 3.40 = ยอมรับระดับปานกลาง
- 3.41 - 4.20 = ยอมรับมาก
- 4.21 - 5.00 = ยอมรับมากที่สุด

ตารางที่ 7 : แสดงบทบาทของพ่อแม่ที่ครอบครัวดาดหวัง (ลูกเป็นผู้ประเมิน)

บทบาทของพ่อแม่ที่ครอบครัวดาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ซิกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. พ่อแม่ควรดูแลและเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูก	4.18	4.26	4.80	3.80	4.46
2. พ่อแม่ควรให้การศึกษแก่ลูกตามความเหมาะสม	4.30	4.24	4.52	4.40	4.34
3. พ่อแม่ควรให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ	4.34	4.04	4.88	4.00	4.38
4. พ่อแม่ควรอบรมสั่งสอนลูกให้มีความประพฤติดีมีคุณธรรม	4.58	4.42	4.80	4.12	4.32
5. พ่อแม่ควรให้กำลังใจลูกเมื่อลูกทำบางสิ่งผิดพลาด	4.50	4.48	4.80	4.04	4.50
6. พ่อแม่ควรจัดหาคูครองที่เหมาะสมให้ลูก	3.84	2.28	2.68	2.08	1.74
7. พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตให้แก่ลูก	4.38	4.54	4.68	4.16	4.36
8. พ่อแม่ควรมีเวลาว่างให้แก่ลูก	4.10	4.05	4.44	3.72	4.34

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการแสดงบทบาทจริง

1.01 - 1.75 = ไม่มีโอกาสปฏิบัติ

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติน้อยครั้ง

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติบางครั้ง

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติเป็นประจำ

ตารางที่ 8 : แสดงบทบาทของลูกที่ครอบครัวคาดหวัง (พ่อแม่เป็นผู้ประเมิน)

บทบาทของลูกที่ครอบครัวคาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ลูกควรเคารพเชื่อฟังบิดามารดา	4.06	4.57	4.24	4.79	4.46
2. ลูกควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด	4.21	4.64	4.38	4.63	4.36
3. ลูกควรช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส	3.92	4.08	4.02	4.10	4.06
4. ลูกควรดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย	4.30	4.18	4.10	4.67	4.42
5. ลูกควรให้เงินพ่อแม่ใช้เมื่อชรา	4.24	3.99	3.62	4.00	3.57
6. ลูกควรรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลไม่ให้ต่ำทร้อย	4.15	4.38	3.94	4.27	4.04
7. ลูกควรมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน	3.92	4.21	4.26	4.42	4.16
8. ลูกควรรู้จักรักษาทักษะที่พ่อแม่หามาให้	3.86	4.23	4.08	3.96	3.81

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการยอมรับบทบาทคาดหวัง

- 1.01 - 1.80 = ยอมรับน้อยที่สุด
- 1.81 - 2.60 = ยอมรับน้อย
- 2.61 - 3.40 = ยอมรับระดับปานกลาง
- 3.41 - 4.20 = ยอมรับมาก
- 4.21 - 5.00 = ยอมรับมากที่สุด

ตารางที่ 9 : แสดงบทบาทจริงของสามี (สามีประเมินตนเอง)

บทบาทของสามีที่ครอบครัวคาดหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ให้เงินแก่ภรรยาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว	3.98	3.60	3.64	4.00	3.68
2. ช่วยภรรยาดูแลลูกในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน	3.16	3.44	3.12	2.67	3.24
3. ช่วยภรรยาทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส	2.82	3.10	3.12	2.67	3.08
4. ช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม	1.88	2.78	2.88	2.17	2.88
5. ให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อเผชิญกับปัญหา	3.66	3.22	3.16	2.83	3.40
6. ให้กำลังใจเมื่อภรรยาเผชิญกับวิกฤตในชีวิต	3.70	3.72	3.16	2.21	3.24
7. ปกป้องภรรยาเมื่อมีผู้กล่าวโทษในทางไม่ดี	3.60	3.48	3.24	2.67	2.96
8. หลีกเลี่ยงการมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม	3.46	3.16	3.76	3.46	3.32

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการแสดงบทบาทจริง

1.01 - 1.75 = ไม่มีโอกาสปฏิบัติ

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติน้อยครั้ง

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติบางครั้ง

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติเป็นประจำ

ตารางที่ 10 : แสดงบทบาทจริงของภรรยา (ภรรยาประเมินตนเอง)

บทบาทจริงของภรรยา	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีก์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. จัดการบริหารการใช้จ่ายภายในบ้าน	3.92	3.76	3.76	3.75	3.74
2. ให้อะไรอย่างประหยัดและรู้คุณค่า	3.96	3.90	3.68	3.83	3.84
3. ดูแลความเป็นอยู่ของลูกอย่างใกล้ชิด	3.94	3.64	3.80	3.63	3.86
4. ทำความสะอาดจัดบ้านเรือนให้เป็นระเบียบ	3.92	3.82	3.76	3.88	3.70
5. ให้กำลังใจเมื่อสามีรู้สึกท้อแท้	3.54	3.40	3.24	3.38	3.80
6. ให้คำปรึกษาเมื่อสามีประสบปัญหา	3.56	3.08	3.32	3.08	3.68
7. เคารพพ่อแม่สามีเหมือนพ่อแม่ตนเอง	3.98	3.96	3.72	3.13	3.92
8. หลีกเลี่ยงการมีความสนิทสนมกับชายอื่น	3.08	3.78	3.80	3.88	3.96

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการแสดงบทบาทจริง

1.01 - 1.75 = ไม่มีโอกาสปฏิบัติ

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติน้อยครั้ง

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติบางครั้ง

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติเป็นประจำ

ตารางที่ 11 : แสดงบทบาทจริงของพ่อแม่ (พ่อแม่ประเมินตนเอง)

บทบาทจริงของพ่อแม่	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชิกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านคว่ำ	
1. ดูแลพยาบาลลูกเมื่อเจ็บป่วย	3.87	3.34	3.62	3.46	3.78
2. จัดหาสถานที่เรียนให้แก่ลูก	3.77	3.20	3.46	3.04	3.76
3. ให้คำปรึกษาเมื่อลูก	3.86	3.16	3.50	3.04	3.72
4. ถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่สำคัญในการดำเนินชีวิต	3.93	3.30	3.50	3.77	3.81
5. ให้คำสั่งสอนและกำลังใจเมื่อลูกทำบางสิ่งผิดพลาด	3.94	3.47	3.60	3.38	3.72
6. ให้คำแนะนำเรื่องเพื่อนชายหญิงตามโอกาสอันควร	3.79	2.65	2.84	2.48	3.16
7. เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต	3.93	3.74	3.66	3.81	3.91
8. ทำการบ้าน ดูทีวี หรือรับประทานอาหารกับลูก	3.67	3.15	3.30	3.21	3.77

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการแสดงบทบาทจริง

1.01 - 1.75 = ไม่มีโอกาสปฏิบัติ

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติน้อยครั้ง

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติบางครั้ง

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติเป็นประจำ

ตารางที่ 12 : แสดงบทบาทจริงของลูก (ลูกประเมินตนเอง)

บทบาทจริงของลูก	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่	3.90	3.66	3.32	3.56	3.64
2. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	3.98	3.68	3.64	3.68	3.68
3. ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านที่สามารถทำได้	2.90	3.20	3.24	3.32	3.34
4. ดูแลพ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย	2.96	2.74	3.60	3.40	3.36
5. ให้เงินพ่อแม่ใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ	1.82	2.04	2.60	2.36	2.08
6. ไม่ประพฤติชั่วให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล	3.82	3.88	3.60	3.20	3.44
7. รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง	3.94	3.84	3.56	3.52	3.58
8. รู้จักอดออมและใช้จ่ายเงินที่พ่อแม่ให้อย่างประหยัด	3.74	3.26	3.20	2.88	3.32

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการแสดงบทบาทจริง

1.01 - 1.75 = ไม่มีโอกาสปฏิบัติ

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติน้อยครั้ง

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติบางครั้ง

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติเป็นประจำ

ตารางที่ 13 : แสดงการทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว

กิจกรรมที่ทำ	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ใช้เวลาในการรับประทานอาหารพูดคุยและได้ถามสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกัน	3.62	3.25	2.99	3.29	3.48
2. ทำกิจกรรมร่วมกันในวันหยุด เช่น ไปเที่ยว ปลูกต้นไม้ ไร่ ปลูกผัก	3.10	2.86	2.83	2.44	3.23
3. สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เมื่อมีเวลาว่าง	3.44	3.21	3.03	2.86	3.37
4. รับประทานอาหารร่วมกัน	3.56	3.50	3.15	3.29	3.46
5. ปรึกษาหารือกันในเรื่องการเลือกวิชาเรียน สถานที่เรียนของลูก	3.59	3.13	3.07	2.68	3.25
6. ให้คำแนะนำลูกในการคบเพื่อนชาย-หญิง	3.33	2.63	2.51	2.40	3.15
7. ร่วมยินดีในความสำเร็จของบุคคลในครอบครัว	3.51	3.57	3.37	3.12	3.42
8. เมื่อถึงวันเกิดของคนใดคนหนึ่งมีการส่งการ์ด/ของขวัญกัน	3.03	2.11	2.69	2.16	2.28

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัว

1.01 - 1.75 = ไม่มีโอกาสทำ

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติน้อยครั้ง

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติเป็นประจำ

ตารางที่ 14 : แสดงการทำกิจกรรมที่เป็นบทบาทของผู้อาวุโสที่ครอบครัวคาดหวัง (ลูกหลานประเมิน)

กิจกรรมที่เป็นบทบาทของผู้อาวุโส	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ซิกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ช่วยดูแลเด็กเล็กในครัวเรือน	2.99	2.53	2.79	2.45	2.86
2. ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กในครอบครัว	3.11	3.31	3.13	3.48	3.15
3. ช่วยเหลืองานบ้าน	2.03	1.78	2.03	1.60	2.15
4. ให้คำปรึกษาเมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดปัญหา	3.07	2.93	3.00	3.15	3.35
5. เป็นขวัญและกำลังใจเมื่อสมาชิกเผชิญสภาวะวิกฤติ	3.11	3.21	3.17	3.34	3.51
6. ให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน	2.83	2.03	2.20	1.64	2.21

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัว

1.01 - 1.75 = ปฏิบัติตนน้อยที่สุด

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติตนน้อย

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติตนมาก

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติตนมากที่สุด

ตารางที่ 15 : แสดงการปฏิบัติต่อผู้อาวุโสในครอบครัว (พ่อแม่ประเมิน)

การปฏิบัติต่อผู้อาวุโสในครอบครัว	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ชีกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุญ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ดูแลสุขภาพสม่ำเสมอ	3.22	3.23	3.25	3.05	3.03
2. เยี่ยมเยียนเมื่อมีโอกาส	3.19	3.15	3.12	2.65	3.05
3. ให้ความเคารพอย่างสม่ำเสมอ	3.51	3.68	3.47	3.81	3.49
4. ดูแลอาหารการกิน	3.02	2.87	3.00	2.77	2.85
5. ดูแลเรื่องเสื้อผ้า	2.79	2.39	2.64	2.29	2.55
6. พาไปเที่ยวนอกบ้านเมื่อมีโอกาส	2.75	2.19	2.37	1.86	2.20
7. ให้เงินใช้จ่ายสม่ำเสมอ	3.07	2.51	2.75	2.37	2.32
8. ให้ความสำคัญโดยขอคำปรึกษาหารือ	3.12	2.63	2.69	2.63	2.37

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติตนของผู้อาวุโส

1.01 - 1.75 = ปฏิบัติตนน้อยที่สุด

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติตนน้อย

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติตนมาก

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติตนมากที่สุด

ตารางที่ 16 : แสดงวิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่

พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูลูก	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ซิกข์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านครัว	
1. ให้อาหารที่ลูกสนใจเมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ	2.97	2.50	2.33	2.21	2.31
2. ชูว่าจะลงโทษเมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ	2.33	2.69	2.56	2.41	3.02
3. ลงโทษลูกโดยการเขียนตี	3.35	2.77	2.97	3.12	2.87
4. ลงโทษลูกโดยการดุด่าว่ากล่าว	2.45	2.41	2.63	1.92	2.21
5. ลงโทษลูกโดยการไม่พูดด้วย	1.41	1.68	1.93	2.36	2.07
6. ลงโทษลูกโดยการไม่ให้เงินค่าขนมหรือให้อดขนม	1.57	1.45	1.37	1.42	1.49
7. บังคับให้ลูกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่พ่อแม่เห็นว่าเหมาะสม	2.23	3.05	2.76	2.48	2.25
8. พ่อแม่ให้ความสำคัญกับการเลือกคบคนที่มีฐานะเท่ากัน	2.37	3.31	3.20	3.16	3.45
9. ยอมรับความคิดเห็นของลูกแม้ไม่ตรงกับตนเอง	2.95	2.99	3.11	2.92	3.19
10. เมื่อได้ยินข่าวการข่มขืนกระทำชำเรา พ่อแม่แสดงออกหรือพูดว่าอาชญากรพวกนี้ควรถูกประหารชีวิต	2.24	2.45	2.23	1.99	1.75

หมายเหตุ ระดับคะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติตน

1.01 - 1.75 = ปฏิบัติตนน้อยที่สุด

1.76 - 2.50 = ปฏิบัติตนน้อย

2.51 - 3.25 = ปฏิบัติตนมาก

3.26 - 4.00 = ปฏิบัติตนมากที่สุด

ตารางที่ 17 : แสดงการให้ความสำคัญต่อค่านิยมในครอบครัว

คุณธรรมที่ถ่ายทอดในครอบครัว	กลุ่มชาติพันธุ์				
	ซิกซ์	มอญ	เขมร		ไทย บ้านบุ
			โปรตุเกส	บ้านควิว	
1. ความสำคัญของการศึกษา	3.70	3.65	3.69	3.67	3.57
2. การยึดมั่นในคุณธรรม	3.67	3.39	3.59	3.95	3.48
3. ความขยันขันแข็ง	3.52	3.51	3.52	3.47	3.40
4. ความรักในพวักห้อง	3.42	2.98	3.27	2.99	3.05
5. ความรักในชื่อเสียงวงศ์ตระกูล	3.58	3.26	3.40	3.40	3.25
6. ความรักในเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว	3.69	3.31	3.39	3.49	3.31
7. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว	3.77	3.37	3.55	3.58	3.39
8. ความมีระเบียบวินัย	3.40	3.24	3.44	3.40	3.19
9. ความเป็นตัวของตัวเอง	3.34	2.93	3.37	2.89	3.04
10. การเคารพผู้อาวุโส	3.71	3.72	3.60	3.53	3.45
11. ความสนุกสนานในชีวิต	3.06	2.27	2.99	2.15	2.54
12. การสะสมวัตถุเงินทอง	3.03	2.75	2.84	2.68	2.97

หมายเหตุ ระดับคะแนนการให้ความสำคัญ

1.01 - 1.75 = สำคัญน้อยที่สุด

1.76 - 2.50 = สำคัญน้อย

2.51 - 3.25 = สำคัญมาก

3.26 - 4.00 = สำคัญมากที่สุด

ตารางที่ 18 : แสดงการตัดสินใจภายในครอบครัว

หน่วย : ครอบครัว

พฤติกรรมการตัดสินใจ	ครอบครัวซิกซ์							ครอบครัวมอญ							ครอบครัวโปรตุเกส							ครอบครัวเขมรบ้านครัว							ครอบครัวไทยบ้านบุ						
	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
1. การปลูกบ้าน/ซื้อบ้าน	9	-	2	-	39	-	-	13	1	-	-	26	-	10	2	2	-	-	21	-	-	10	-	3	-	12	-	-	11	2	5	2	22	-	8
2. เลือกซื้อของใช้ภายในบ้าน	7	3	-	-	39	-	-	5	23	-	-	21	-	1	1	5	-	-	19	-	-	-	16	-	-	9	-	-	2	20	-	-	28	-	-
3. การเลือกซื้อรถยนต์	18	-	1	-	28	1	-	14	-	-	-	18	-	18	7	-	-	-	13	1	4	3	-	-	-	6	-	16	13	-	-	-	10	-	27
4. การเลือกซื้อ TV./ตู้เย็น	3	1	1	-	45	-	-	7	14	-	-	27	1	1	4	1	-	-	20	-	-	-	6	-	-	19	-	-	3	15	-	-	34	-	1
5. การลงทุนทำธุรกิจส่วนตัว	10	-	1	-	38	-	-	12	-	-	-	-	16	22	1	2	-	-	14	-	-	-	3	-	-	6	-	16	12	6	-	-	13	-	19
6. การเลือกที่เรียนของลูก	-	-	-	1	49	-	-	11	12	-	-	25	2	-	4	2	-	-	18	1	-	4	3	-	-	15	3	-	5	14	1	-	29	1	-
7. การเลือกเช่า/สละไม้	-	-	-	1	48	-	1	-	1	-	-	9	12	28	-	-	-	-	5	6	14	-	-	-	-	3	13	9	-	-	-	-	8	19	23
8. การให้ลูกศึกษาต่อ	-	-	-	-	50	-	-	20	-	-	-	23	7	-	2	-	-	-	18	5	-	-	3	-	-	21	1	-	4	5	-	-	19	15	7
9. การช่วยเหลือญาติแต่ละฝ่าย	2	1	1	1	1	45	-	11	-	-	2	37	-	-	2	-	-	-	22	-	1	-	3	-	-	22	-	-	1	5	-	-	37	1	6

หมายเหตุ

- 1 = สามีเป็นผู้ตัดสินใจ
- 2 = ภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจ
- 3 = ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี
- 4 = ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายภรรยา
- 5 = ตัดสินใจร่วมกัน
- 6 = ถามความเห็นคนอื่น
- 7 = ไม่เคยเกิดพฤติกรรม

ตารางที่ 19 : แสดงวิธีการควบคุมเมื่อลูกกระทำผิด

พฤติกรรมการตัดสินใจ	ครอบครัวทึบ						ครอบครัวมอญ						ครอบครัวโปรตุเกส						ครอบครัวเขมรบ้านครัว						ครอบครัวไทยบ้านบุ					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
1. การลงโทษเมื่อลูกขโมยของผู้อื่น	6	-	-	2	-	48	46	-	2	33	20	-	26	-	-	10	-	14	4	1	-	12	-	35	48	4	-	17	-	33
2. การลงโทษเมื่อลูกทะเลาะวิวาทกับเพื่อน	95	-	-	-	-	2	86	-	-	-	-	6	35	-	-	2	-	13	36	-	-	-	7	9	90	-	-	-	10	-
3. การลงโทษเมื่อลูกไม่ทำงานเมื่อได้รับมอบหมาย	94	-	1	7	-	-	90	5	-	2	-	4	35	3	1	1	-	10	42	8	-	-	-	2	86	4	4	7	-	1
4. การลงโทษเมื่อลูกหนีเที่ยวกับเพื่อนในสถานที่ไม่สมควร	3	-	-	3	-	97	44	1	-	26	-	34	22	1	-	5	-	22	19	-	-	5	6	22	50	-	2	25	-	17
5. การลงโทษเมื่อลูกหนีโรงเรียน	-	-	-	2	-	101	40	1	-	26	-	34	20	2	-	10	-	18	10	5	-	4	-	33	34	3	30	2	27	-
6. การลงโทษเมื่อลูกโกหก	94	2	-	7	-	-	81	1	1	18	-	-	33	2	-	2	-	13	27	13	-	-	6	16	74	3	9	8	4	-
7. การลงโทษเมื่อลูกเถียงขณะถูกตำหนิหรืออบรม	88	1	2	11	-	1	77	-	-	24	-	-	29	2	5	5	-	9	45	-	6	-	-	1	82	-	7	5	4	4
8. การลงโทษเมื่อลูกไม่เคารพต่อญาติผู้ใหญ่และพ่อแม่	89	-	2	11	-	1	95	-	-	6	-	-	34	1	2	7	-	6	51	-	-	-	-	1	84	1	5	2	4	6

หมายเหตุ

- 1 = สามี่เป็นผู้ตัดสินใจ
- 2 = ภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจ
- 3 = ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี่
- 4 = ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายภรรยา
- 5 = ตัดสินใจร่วมกัน
- 6 = ตามความเห็นคนอื่น
- 7 = ไม่เคยเกิดพฤติกรรม

ตารางที่ 20 : แสดงระดับการศึกษาของพ่อแม่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

หน่วย : คน

ระดับการศึกษา	ซิกข์		มอญ		โปรตุเกส		เขมรบ้านครัว		ไทยบ้านบุ	
	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่
1. ประถมศึกษา	4	9	22	28	5	8	9	19	8	13
2. มัธยมศึกษาตอนต้น	2	6	12	6	1	2	5	3	8	9
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	6	16	9	7	7	5	6	-	8	10
4. อนุปริญญา/ปวส.	7	8	-	1	3	5	2	1	10	9
5.ปริญญาตรี	27	11	7	8	6	5	2	1	11	9
6. สูงกว่าปริญญาตรี	4	-	-	-	2	-	-	-	5	-
7. ไม่ตอบ	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-

ตารางที่ 21 : แสดงระดับรายได้ของพ่อแม่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

หน่วย : คน

ระดับการศึกษา	ชิกซ์		มอญ		โปรตุเกส		เขมรบ้านครัว		ไทยบ้านบุ	
	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่
ต่ำกว่า 5,000 บาท	1	2	14	24	5	7	6	10	10	22
5,001 - 10,000 บาท	8	19	11	9	5	9	13	11	16	16
10,001 - 15,000 บาท	7	-	7	7	6	5	2	-	13	4
15,001-20,000 บาท	9	2	12	6	1	-	1	1	4	7
20,001 - 25,000 บาท	13	3	-	-	-	-	-	-	-	-
25,000 บาทขึ้นไป	12	-	-	-	6	2	2	2	7	1
ไม่ตอบ	-	-	4	4	2	2	1	1	-	-

ตารางที่ 22 : แสดงอาชีพของพ่อแม่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์

หน่วย : คน

ระดับการศึกษา	ชีกซ์		มอญ		โปรตุเกส		เขมรบ้านครัว		ไทยบ้านบุ	
	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่
รับราชการ	1	-	7	8	9	1	2	2	10	4
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	-	-	2	1	1	1	3	-	4	1
ลูกจ้างเอกชน	1	-	10	4	9	2	1	-	8	13
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	45	6	11	13	1	6	3	7	11	6
รับจ้าง	3	1	15	8	2	4	11	5	11	11
อาชีพอื่น	43	43	5	16	3	11	4	10	5	15

ตารางที่ 23 : แสดงอายุของพ่อแม่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์

หน่วย : คน

ระดับการศึกษา	ชิกซ์		มอญ		โปรตุเกส		เขมรบ้านครัว		ไทยบ้านบุ	
	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่
ต่ำกว่า 25 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26 - 35 ปี	7	14	5	9	2	2	-	-	-	-
36 - 45 ปี	21	21	9	12	9	10	4	8	2	6
46 - 55 ปี	11	8	23	20	7	9	7	7	21	21
56 ขึ้นไป	11	7	13	9	7	4	13	9	9	-

ภาคผนวกที่ 2

กรอบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ตอนที่ 1 : การบันทึกลักษณะชุมชน

ในกรณีที่ศึกษาเป็นชุมชนเฉพาะที่โดดเด่น ควรมีการบันทึกลักษณะทางกายภาพของชุมชน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับประเด็นที่สำคัญ คือ สถานที่ตั้งของชุมชน อาณาเขตของชุมชน ลักษณะการกระจายตัวของครัวเรือน สถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัด โบสถ์ ศาลเพียงตา หรือศาลประจำชุมชน บริเวณที่เป็นที่พบปะประจำของคนในหมู่บ้าน ควรจำแนกว่าผู้สูงอายุจะพบปะกันที่ไหน เด็กเล็กและเด็กวัยรุ่นพบปะกันที่ไหน จุดใดเป็นจุดศูนย์กลางรวมของหมู่บ้าน ใครเป็นผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้าน หรือเป็นบุคคลที่คนในละแวกบ้านให้ความสนใจ

ตอนที่ 2 : ประวัติชุมชน

ชุมชนได้ถูกก่อตั้งเมื่อใด สมาชิกของชุมชนเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใด อาจค้นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีการอพยพเข้ามาในลักษณะใดมาก ย้ายถิ่นเข้ามาทำกิน หรือถูกกวาดต้อนเป็นเชลย ควรแสดงคลื่นการอพยพเป็นระยะๆ เช่น การอพยพเข้ามาครั้งแรกในปี พ.ศ. เป็นตัวกำหนด การดำรงอยู่ของชุมชนปัจจุบัน อยู่ได้อย่างไร

ตอนที่ 3 : ครอบครัวและเครือญาติ

1. การสมรส

- เป็นการสมรสแบบเลือกเอง หรือผู้ใหญ่จัดหาให้ (เปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน)
- การเรียกสินสอดเป็นแบบชายให้หญิง หรือหญิงให้ชาย ให้อะไรเป็นสินสอด ปกติ การเรียกสินสอดจะเรียกเป็นจำนวนเท่าใด เมื่อมีการผิดสัญญาสินสอดจะตกเป็นของผู้ใด หากมีการละเมิดฝ่ายหญิงจะได้รับการโต้ตอบจากสังคมอย่างไร
- ประเพณีการสมรสอย่างละเอียด ถ้ามีการสมรสระหว่างเก็บข้อมูล ขอให้ถ่ายภาพมาด้วยอย่างละเอียด
- จำนวนคู่สมรสที่กลุ่มอนุญาตให้มีได้ ผัวเดียวเมียเดียว หรือ มากผัวมากเมีย
- สมรสแล้วไปอยู่กับฝ่ายใด หรือแยกครอบครัวมาอยู่ต่างหาก หากไปอยู่กับฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง ญาติผู้ใหญ่ของแต่ละฝ่ายเข้ามามีส่วนในชีวิตสมรสมากน้อยเพียงใด รวมทั้งญาติของแต่ละฝ่ายสามารถเข้ามามีบทบาทในชีวิตสมรสเพียงใด

2. แสดงแผนภูมิการลำดับญาติภายในกลุ่มที่ทำการศึกษามีการเรียกลำดับความสัมพันธ์ ฉันท์เครือญาติอย่างไร แสดงออกมาเป็น Family Tree ให้ชัดเจนเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ นับถือ ญาติฝ่ายหญิงหรือชาย

3. การกำหนดบทบาทและสถานภาพของสมาชิกในกลุ่มโดยกำหนดปัจจัยอะไร มีการ แบ่งชั้นวรรณะหรือไม่ มีการจำแนกบทบาทของหญิงและชายชัดเจนเพียงใด สถานภาพ ทางสังคมระหว่างหญิงกับชายเป็นอย่างไร การแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงกับชายชัดเจนเพียง ใด ใครเป็นผู้มีสิทธิในทรัพย์สิน บทบาทของสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ตั้งแต่หัวหน้า ครอบครัวจนถึงบุคคลที่อยู่อาศัยในครอบครัว บทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัวเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้ทำหน้าที่ด้านการเงิน การลงทุนในครอบครัว

4. โครงสร้างอำนาจในครอบครัว ใครเป็นใหญ่ หญิงหรือชาย การตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัวอยู่ในดุลยพินิจของใคร ลักษณะการใช้อำนาจของหัวหน้าครอบครัวมีลักษณะ อย่างไร ความคาดหวังของสมาชิกในครอบครัวต่ออำนาจของผู้นำครอบครัวเป็นอย่างไร อำนาจของผู้อาวุโสในครอบครัวมีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

5. ค่านิยมที่สำคัญๆ ของครอบครัว ให้ความสำคัญกับค่านิยมในเรื่องใดบ้าง ควรแยกเป็น ค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร ค่านิยมเกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพ ค่านิยมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันกับชาติพันธุ์อื่นๆ

6. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร ขณะตั้งครรภ์ หลังการคลอด ขณะให้นมลูก ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารของลูก ความเชื่อเกี่ยวกับ ชีวิตของทารก ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเด็กในชุมชน ความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษา ของลูก การมองเห็น โอกาสที่จะประสบความสำเร็จของลูก

7. วิธีการอบรมเลี้ยงดู ใช้แบบไหน เผด็จการ ประชาธิปไตย หรือ ใช้เหตุผล พฤติกรรม ของพ่อแม่ในเรื่องการส่งเสริมการศึกษา พฤติกรรมของพ่อแม่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดคุณธรรม จริยธรรมและการหาเลี้ยงชีพ

8. ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่าง ญาติสนิท ความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและหญิงในครอบครัว

9. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะบทบาทของพ่อแม่ ให้สังเกต อย่างละเอียด

10. การควบคุมพฤติกรรม มีการใช้วิธีควบคุมอย่างไรบ้าง

เวลาสัมภาษณ์ให้อ่านทำความเข้าใจอย่างไร การสอบถามให้ค่อยๆ เจาะลึก จะได้
ข้อมูลที่ถูกต้องมากกว่า

แบบสอบถาม

เรื่อง สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
2. สถานภาพในครอบครัว (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)
() 1. พ่อ () 2. แม่ () 3. ลูก
3. ศาสนา () 1. พุทธ () 2. คริสต์ () 3. อิสลาม
() 4. ฮินดู () 5. ซิกข์ () 6. อื่นๆ (ระบุ).....
4. อายุ.....ปี
5. อาชีพ
() 1. รับราชการ () 2. พนักงานรัฐวิสาหกิจ
() 3. ลูกจ้างเอกชน () 4. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
() 5. รับจ้าง () 6. นักเรียน/นักศึกษา
() 7. อื่นๆ (ระบุ).....
6. ระดับการศึกษา
() 1. ประถมศึกษา () 2. มัธยมศึกษาตอนต้น
() 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย () 4. อนุปริญญา
() 5. ปริญญาตรี () 6. สูงกว่าปริญญาตรี
7. รายได้ต่อเดือน
() 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท () 2. 5,001-10,000 บาท
() 3. 10,001-15,000 บาท () 4. 15,001-20,000 บาท
() 5. 20,001-25,000 บาท () 6. มากกว่า 25,000 บาท
8. สถานภาพการสมรส
() 1. โสด (ข้ามไปตอบข้อ 11) () 2. อยู่ด้วยกัน
() 3. แยกกันอยู่ () 4. หย่าร้าง
() 5. คู่สมรสเสียชีวิต () 6. อื่นๆ (ระบุ).....

9. ท่านสมรสมาแล้วเป็นเวลา.....ปี.....เดือน
10. ท่านมีบุตร.....คน เป็นชาย.....คน หญิง.....คน
11. ท่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดา.....คน เป็นชาย.....คน หญิง.....คน
12. ภูมิลำเนาเดิม (สถานที่เกิด) ของผู้ให้สัมภาษณ์
- () 1. เกิดในกรุงเทพฯ-ที่อยู่ปัจจุบัน (ข้ามไปตอบข้อ 14)
- () 2. เกิดในกรุงเทพฯ-ไม่ใช่ที่อยู่ปัจจุบัน
- () 3. เกิดต่างจังหวัดในตัวเมือง (ระบุจังหวัด).....
- () 4. เกิดต่างจังหวัดนอกตัวเมือง (ระบุจังหวัด).....
- () 5. เกิดต่างประเทศ (ระบุประเทศ).....
- () 6. อื่นๆ (ระบุ).....
13. สาเหตุที่ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนที่อาศัยปัจจุบัน
- () 1. เพื่อประกอบอาชีพ () 2. เพื่อศึกษาต่อ
- () 3. ย้ายตามสามีภรรยา () 4. อื่นๆ (ระบุ).....
14. บ้านที่ท่านอยู่ในขณะนี้
- () 1. อยู่กับคู่สมรสและบุตร () 2. อยู่กับพ่อแม่ตัวเอง
- () 3. อยู่กับพ่อแม่และคู่สมรส () 4. อยู่กับญาติ/พี่น้องของตนเอง
- () 5. อยู่กับญาติ/พี่น้องของคู่สมรส () 6. อื่นๆ (ระบุ).....
15. ครอบครัวของท่านในปัจจุบันมีสมาชิก.....คน เป็นชาย.....คน หญิง.....คน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว (ผู้ที่มีสถานภาพโสดให้ข้ามไปตอบตอนที่ 3)

1. ท่านเลือกคู่สมรสโดยวิธีใด
- () 1. เลือกเอง
- () 2. พ่อแม่/ญาติผู้ใหญ่เลือกให้
- () 3. ใช้ระบบแม่สื่อ
2. เมื่อท่านแต่งงาน บิดามารดาของท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อคู่สมรสของท่าน
- () 1. ยอมรับ () 2. เฉยๆ () 3. ไม่ยอมรับ () 4. ไม่แน่ใจ
3. เมื่อท่านแต่งงาน พี่น้องของท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อคู่สมรสของท่าน
- () 1. ยอมรับ () 2. เฉยๆ () 3. ไม่ยอมรับ () 4. ไม่แน่ใจ

4. เมื่อท่านแต่งงาน ญาติสนิทของท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อคู่สมรสของท่าน
 () 1. ยอมรับ () 2. เฉยๆ () 3. ไม่ยอมรับ () 4. ไม่แน่ใจ
5. เมื่อท่านแต่งงานแล้ว ท่านและคู่สมรสอาศัยอยู่กับใคร
 () 1. พ่อแม่ฝ่ายสามี () 2. พ่อแม่ฝ่ายภรรยา
 () 3. แยกครอบครัวต่างหาก () 4. อื่นๆ (ระบุ).....
6. บุคคลในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อคู่สมรสของท่านมากที่สุด
 () 1. ตัวท่านเอง () 2. พ่อแม่สามี
 () 3. พ่อแม่ภรรยา () 4. ญาติสามี
 () 5. ญาติภรรยา () 6. พี่น้องสามี
 () 7. พี่น้องภรรยา () 8. อื่นๆ (ระบุ).....

คำชี้แจง กรุณาเติมตัวเลขที่กำหนดให้ลงในช่องที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

7. การตัดสินใจในเรื่องต่อไปนี้ ใครในครอบครัวท่านเป็นผู้ตัดสินใจ
 ให้ใช้ Code ต่อไปนี้

- 1 = สามีเป็นผู้ตัดสินใจ 2 = ภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจ
 3 = ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี 4 = ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายภรรยา
 5 = ตัดสินใจร่วมกัน 6 = ผู้อื่นตัดสินใจ (ระบุตัวผู้ตัดสินใจในช่องว่าง)

กิจกรรม	ผู้ตัดสินใจ
การปลูกบ้าน/ซื้อบ้าน	
การเลือกซื้อเครื่องใช้ภายในบ้าน	
การเลือกซื้อรถยนต์	
การเลือกซื้อ TV ตู้เย็น	
การลงทุนทำธุรกิจส่วนตัว	
การเลือกที่เรียนของลูก	
การเลือกเช่า/สะกั	
การให้ลูกศึกษาต่อ	
การช่วยเหลือญาติพี่น้องของแต่ละฝ่าย	

ตอนที่ 3 การรับรู้บทบาทที่สังคมคาดหวัง

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

ผู้ที่มีสถานภาพพ่อ, แม่	ทำเครื่องหมายในข้อ	1-32
ผู้ที่มีสถานภาพลูก	ทำเครื่องหมายในข้อ	17-32

ท่านเห็นด้วยกับบทบาทต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด

บทบาท	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. สามีที่ดีควรทำหน้าที่หารายได้เลี้ยง ครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว					
2. สามีควรช่วยภรรยาดูแลลูก ในขณะที่ ภรรยาทำงานบ้าน					
3. สามีควรช่วยภรรยาทำงานบ้าน เมื่อมีโอกาส					
4. สามีควรช่วยภรรยาในการประกอบ อาชีพเสริม					
5. สามีควรให้คำแนะนำแก่ภรรยา เมื่อมีปัญหา					
6. สามีควรให้กำลังใจ เมื่อภรรยาพบภาวะ วิกฤตในชีวิต					
7. สามีควรปกป้องเกียรติยศชื่อเสียง ของภรรยา					
8. สามีควรซื่อสัตย์ต่อภรรยา					
9. ภรรยาที่ดีควรรู้จักบริหารจัดการการเงิน อย่างฉลาด					

บทบาท	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง
10. ภรรยาควรรู้จักประหยัด ใช้จ่ายเงิน อย่างคุ้มค่า					
11. ภรรยาควรดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิด					
12. ภรรยาควรจัดการงานบ้านเรือน ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย					
13. ภรรยาที่ดีควรเป็นกำลังใจให้สามี เมื่อมีปัญหาคับข้องใจ					
14. ภรรยาที่ดีควรให้คำปรึกษาแนะนำ เมื่อสามีประสบปัญหายุ่งยาก					
15. ภรรยาที่ดีควรให้ความเคารพญาติผู้ใหญ่ ของสามี					
16. ภรรยาไม่ควรประพฤตินอกใจสามี					
17. พ่อแม่ที่ดีควรเอาใจใส่ความเป็นอยู่ และสุขภาพของลูก					
18. พ่อแม่ควรให้การศึกษแก่ลูกตาม ความเหมาะสม					
19. พ่อแม่ควรให้คำปรึกษา เมื่อลูกมีปัญหา ยุ่งยากใจ					
20. พ่อแม่ควรอบรมสั่งสอนลูกให้มีความ ประพฤติดี มีคุณธรรม					
21. พ่อแม่ควรให้กำลังใจลูก เมื่อลูกทำ บางสิ่งผิดพลาด					
22. พ่อแม่ควรจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมให้ลูก					
23. พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการ ดำรงชีวิตให้ลูก					

บทบาท	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง
24. พ่อแม่ที่ดีควรมีเวลาว่างให้ลูก					
25. ลูกที่ดีควรเคารพเชื่อฟังบิดามารดา					
26. ลูกที่ดีควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด					
27. ลูกที่ดีควรช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน เมื่อมีโอกาส					
28. ลูกที่ดีควรดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย					
29. ลูกที่ดีควรให้เงินพ่อแม่ใช้ เมื่อยามชรา					
30. ลูกที่ดีควรรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ไม่ให้ต่างพร้อย					
31. ลูกที่ดีควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การงาน					
32. ลูกที่ดีควรรู้จักรักษาทรัพย์มรดกที่พ่อแม่ หามาได้					

ตอนที่ 4

การแสดงบทบาทจริง

คำชี้แจง

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

ผู้ที่มีสถานภาพพ่อ	ทำเครื่องหมายในข้อ	1-8 และ 17-24
ผู้ที่มีสถานภาพแม่	ทำเครื่องหมายในข้อ	9-24
ผู้ที่มีสถานภาพลูก	ทำเครื่องหมายในข้อ	25-32

พฤติกรรมต่อไปนี้ท่านปฏิบัติ มากน้อยเพียงใด

บทบาท	ทำเป็นประจำ	บางครั้ง	น้อยครั้ง	ไม่มีโอกาสทำ
1. ให้เงินแก่ภรรยาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว				
2. ช่วยภรรยาดูแลลูกในขณะที่ภรรยาทำงานบ้าน				
3. ช่วยภรรยาทำงานบ้านเมื่อมีโอกาส				
4. ช่วยเหลือภรรยาในการประกอบอาชีพเสริม				
5. ให้คำแนะนำแก่ภรรยาเมื่อเผชิญกับปัญหา				
6. ให้กำลังใจเมื่อภรรยาเผชิญกับวิกฤตในชีวิต				
7. ปกป้องภรรยาเมื่อมีผู้กล่าวโทษในทางไม่ดี				
8. หลีกเลี่ยงการมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม				
9. จัดการบริหารการใช้จ่ายภายในบ้าน				
10. ให้อะไรอย่างประหยัดและรู้คุณค่า				
11. ดูแลความเป็นอยู่ของลูกอย่างใกล้ชิด				
12. ทำความสะอาดจัดบ้านเรือนให้เป็นระเบียบ				
13. ให้กำลังใจเมื่อสามีรู้สึกท้อแท้				
14. ให้คำปรึกษาเมื่อสามีประสบปัญหา				
15. เคารพพ่อแม่สามีเหมือนพ่อแม่ตนเอง				
16. หลีกเลี่ยงการมีความสนิทสนมกับชายอื่น				

บทบาท	ทำเป็นประจำ	บางครั้ง	น้อยครั้ง	ไม่มีโอกาสทำ
17. ดูแลพยาบาลลูกเมื่อเจ็บป่วย				
18. จัดหาสถานที่เรียนให้แก่ลูก				
19. ให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหายุ่งยากใจ				
20. ถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่สำคัญในการดำเนินชีวิต				
21. ให้คำสั่งสอนและกำลังใจเมื่อลูกทำบางสิ่งผิดพลาด				
22. ให้คำแนะนำเรื่องเพื่อนชายหญิงตามโอกาสอันควร				
23. เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต				
24. ทำการบ้าน ดูทีวี หรือรับประทานอาหารกับลูก				
25. เชื้อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่				
26. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน				
27. ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านที่สามารถทำได้				
28. ดูแลพ่อแม่เมื่อเจ็บป่วย				
29. ให้เงินพ่อแม่ใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ				
30. ไม่ประพฤติชั่วให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล				
31. รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง				
32. รู้จักอดออมและใช้จ่ายเงินที่พ่อแม่ให้อย่างประหยัด				

คำชี้แจง ในตอนที่ 5-9 ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบทุกข้อ โดยทำเครื่องหมาย ✓
ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 5 การแสดงบทบาทจริง

กิจกรรมต่อไปนี้ในครอบครัวของท่าน เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด

กิจกรรม	ทำเป็นประจำ	บางครั้ง	น้อยครั้ง	ไม่มีโอกาสทำ
1. ใช้เวลาขณะรับประทานอาหารพูดคุย และ ได้ถามสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกัน				
2. ทำกิจกรรมร่วมกันในวันหยุด เช่น ไปเที่ยวต่างจังหวัด ทำความสะอาดบ้าน ปลูกต้นไม้ ไปวัด				
3. สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เมื่อมีเวลาว่าง				
4. รับประทานอาหารร่วมกัน				
5. ปรึกษาหารือกันในเรื่องการเลือกวิชาเรียน และ สถานที่เรียนของลูก				
6. ให้คำแนะนำลูกในการเลือกคบเพื่อนชาย-หญิง				
7. ร่วมยินดีในความสำเร็จและภูมิใจของบุคคลในครอบครัว				
8. เมื่อถึงวันเกิดของคนใดคนหนึ่งในบ้าน มีการส่งการ์ดของขวัญให้กัน				

ตอนที่ 6 บทบาทของผู้อาวุโส

ท่านคิดว่าปู่ ย่า ตา ยาย ควรแสดงบทบาทต่อไปนี้ในระดับใด

บทบาท	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1. ช่วยดูแลเด็กเล็กในครอบครัว				
2. ช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็กในครอบครัว				
3. ช่วยเหลืองานบ้าน				
4. ให้คำปรึกษา เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีปัญหา				
5. เป็นขวัญและกำลังใจ เมื่อสมาชิกเผชิญสภาวะวิกฤต				
6. ให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน				

ตอนที่ 7 การปฏิบัติตัวต่อผู้อาวุโสในครอบครัว

ท่านปฏิบัติตัวต่อผู้อาวุโสในครอบครัวของท่าน ในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด

บทบาท	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1. ดูแลสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ				
2. เยี่ยมเยียน เมื่อมีโอกาส				
3. ให้ความเคารพอย่างสม่ำเสมอ				
4. ดูแลอาหารการกิน				
5. ดูแลเรื่องเสื้อผ้า				
6. พาไปเที่ยวนอกบ้าน เมื่อมีโอกาส				
7. ให้เงินใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ				
8. ให้ความสำคัญ โดยขอคำปรึกษาหารือ				

ตอนที่ 8 การอบรมเลี้ยงดู

ท่าน (กรณีที่ท่านเป็นพ่อแม่) / พ่อแม่ของท่าน (กรณีที่ท่านเป็นลูก) แสดงพฤติกรรมเหล่านี้บ่อยครั้งเพียงใด

กิจกรรม	ทำเป็นประจำ	บางครั้ง	น้อยครั้ง	ไม่เคยทำ
1. ใช้วิธีให้รางวัลใจ เมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ				
2. ใช้วิธีขู่ว่าจะลงโทษ เมื่อต้องการให้ลูกทำตามในสิ่งที่ลูกไม่ชอบ				
3. ลงโทษลูก โดยการเฉยเมย				
4. ลงโทษลูก โดยการดูว่ากล่าว				
5. ลงโทษลูก โดยการไม่พูดด้วย				
7. บังคับให้ลูกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่พ่อแม่เห็นว่าเหมาะสม				
8. พ่อแม่ให้ความสำคัญกับการเลือกคบคนที่มีฐานะเท่าเทียมกัน				
9. ยอมรับความคิดเห็นของลูก แม้ว่าจะไม่ตรงกับความคิดของตน				
10. เมื่อได้ยินข่าวเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเรา พ่อแม่แสดงออกหรือพูดว่าอาชญากรพวกนี้สมควรได้รับการประหารชีวิต				

คำชี้แจง สำหรับคำถามตอนที่ 9 และ 10

ผู้ที่มีสถานภาพพ่อ, แม่	ให้ตอบเฉพาะตอนที่ 9
ผู้ที่มีสถานภาพลูก	ให้ตอบเฉพาะตอนที่ 10

ตอนที่ 9 การถ่ายทอดคุณธรรมในครอบครัว

ท่านคิดว่า สิ่งต่อไปนี้มีความสำคัญต่อการอบรมลูกหลานของท่านในระดับใด

คุณธรรม	สำคัญ ที่สุด	สำคัญ มาก	สำคัญ น้อย	สำคัญ น้อยที่สุด
1. ความสำคัญของการศึกษา				
2. การยึดมั่นในคุณธรรม				
3. ความขยันขันแข็ง				
4. ความรักในพวกพ้อง				
5. ความรักในชื่อเสียงวงศ์ตระกูล				
6. ความรักต่อเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว				
7. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว				
8. ความมีระเบียบ				
9. ความเป็นตัวของตัวเอง				
10. การเคารพผู้อาวุโส				
11. ความสนุกสนานในชีวิต				
12. การสะสมวัตถุในเงินทอง				

ตอนที่ 10

ท่านได้รับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด

คุณธรรม	สำคัญ ที่สุด	สำคัญ มาก	สำคัญ น้อย	สำคัญ น้อยที่สุด
1. ความสำคัญของการศึกษา				
2. การยึดมั่นในคุณธรรม				
3. ความขยันขันแข็ง				
4. ความรักในพวกพ้อง				
5. ความรักในชื่อเสียงวงศ์ตระกูล				
6. ความรักต่อเกียรติยศชื่อเสียงของครอบครัว				
7. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว				
8. ความมีระเบียบ				
9. ความเป็นตัวของตัวเอง				
10. การเคารพผู้อาวุโส				
11. ความสนุกสนานในชีวิต				
12. การสะสมวัตถุในเงินทอง				

บรรณานุกรม

- กฎหมายตราสามดวง เล่ม 4. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.
- กมลรัตน์ หล้าสูงงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- กมลลาศ สาลี. "อิทธิพล ค่านิยมและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวเชื้อสายจีนต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานผลการสำรวจข้อมูลโครงการส่งเสริมสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือนทั่วประเทศ (ครอบครัวผาสุก ปี 2538). เอกสารวิชาการลำดับที่ 385 เล่มที่ 26/2539. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประชาชน, 2538.
- กรรณิการ์ จุฑามาต. "ชาวชวาในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2445-2493." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- กระทรวงสาธารณสุข. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของแผนพัฒนาสุขภาพเด็กไทยในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ, 2540.
- กระทรวงสาธารณสุข. สถิติสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2537 กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2537.
- กระทรวงสาธารณสุข. สถิติสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2539 กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2539.
- กรรณมา กิจขยัน. "ความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยแห่งตน ความเชื่อ อำนาจภายใน-ภายนอกตน และคุณธรรมแห่งพลเมืองดี." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517.
- กฤตยา กฤษฏาวุฒิ. "การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประกิตและบุคลิกภาพของบุตรที่บิดามารดามีระดับการศึกษาต่างกัน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.
- กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2525.
- กัลยา เฟื่องเพียร. "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบทอดทิ้ง และแบบให้ความคุ้มครองเกินไปกับการยอมรับตนเองของนักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.

กาญจนา ควรสุภา. "ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว-เก็บตัว ความรู้สึกผิดชอบ และ
คุณธรรม แห่งพลเมืองดี." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร,
2516.

กาญจนา หาสิตะพันธ์. "การควบคุมตนเอง." กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหกรณ์การขายส่ง, 2510.

กิติพัฒน์ นนทน์ทมะดุลย์. "บทบาทของพ่อต่อการพัฒนาครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์."
เอกสารประกอบการประชุมรณรงค์ส่งเสริมสถาบันครอบครัว ณ ดึกสันติไมตรี
ทำเนียบรัฐบาล. กรุงเทพฯ, 2523.

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. "การผูกขาดทางเศรษฐกิจและการครอบงำทางการเมืองใน
ประเทศไทย." วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 10 (กันยายน 2524) : 6-39.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. "ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อครอบครัวไทย." เอกสาร
ประกอบการสัมมนาหัวข้อสถาบันครอบครัวในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ, 2521.

เกษมสุข เฉลียวศักดิ์. "ความเชื่อของพ่อแม่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู และความกลัวของเด็ก
ก่อนวัยเรียน ใน 4 จังหวัดภาคใต้." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒประสานมิตร, 2521.

เกื้อกูล ทาสีท. "การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีและบุคลิกภาพของบุคคล จากครอบครัว
ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมต่างกัน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2514.

ขจร สุขพานิช. "แขกต่าง ๆ ในจิตกรรมฝาผนัง." วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 17 ฉบับที่ 1
(มกราคม - มีนาคม 2531) : 53-67.

ขจร สุขพานิช. หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.

ขจร สุขพานิช. "การค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทยบางตอน (ตอน 2)." กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิน
เทศก์ กรมวิสามัญศึกษา, 2506.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. "ชาวเขา." กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2518.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. "ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย." กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2515.

คณะสำรวจสหประชาชาติ. รายงานการสำรวจความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมชนบท
อาณาอาณาบริเวณที่ปลูกฝิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี;
2511.

คณิดา เลชะกุล. "หมู่บ้านชาวต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยา." อนุสาร อ.ส.ท. 25 (2537) :
34-43.

- ครูย บุญยสิงห์. "การเกษตรของชาวเขา." วารสารตำรวจชายแดน 5 (2509) : 114-170.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช., ม.ร.ว. ลัทธสิภย์. ปาฐกถาของคึกฤทธิ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2503.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช., ม.ร.ว. ความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทย, กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2503.
- งามตา วนิทานนทร์, และคนอื่นๆ. ชี้ทางสร้างเยาวชนไทยในทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ, 2541.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จรรยา สุวรรณทัต, และคนอื่นๆ. ทัศนคติของปู่ย่าตายายและพ่อแม่ที่มีต่อกัน เรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีผลต่อลักษณะพฤติกรรมบางประการของเด็ก. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2529.
- จรรยา สุวรรณทัต, และคนอื่นๆ. แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวที่มีรายได้น้อยที่อยู่ในเมือง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2524.
- จรรยา สุวรรณทัต. ในการอภิปรายเรื่อง การส่งเสริมความผาสุกของครอบครัวไทย : แนวคิดการวิจัยในอนาคต. กรุงเทพฯ, 2539.
- จันทนา นนทิกร. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อสร้างเสริมกระบวนการคิดปัญหาสำหรับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ, 2534.
- จันทร์เพ็ญ เจริญผลารักษ์. "การศึกษานุคลิกภาพของครูกับนักวิทยาศาสตร์." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2516.
- จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ, และคนอื่นๆ. รายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่อง เด็กเยาวชน และครอบครัวในประเทศไทยและข้อเสนอเชิงนโยบายและการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.
- จิตรา เผ่าทรัพย์. "การศึกษาทัศนคติของเด็กวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.
- จินดา จันทร์แก้ว. ศาสนาปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2522.
- จิรนนท์ โกมลสถิติสกุล. "รายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์บทบาทและสถานภาพสตรี" จากสำนวน สุภาษิตอีสาน. กรุงเทพฯ : คณะมานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535.
- เจริญ ไชยชนะ. ประวัติศาสตร์ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, 2507.

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (บ.ก.). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร. "การต่อต้านนโยบายรัฐบาลในสี่จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย โดยการนำของ หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ พ.ศ. 2482-2497" วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.
- เฉลิมเกียรติ ผิวฉนวน. "จิตวิทยาของระบบอำนาจนิยม : ศึกษากรณีการสร้างชาติ ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม." วารสารธรรมศาสตร์. 8 (เมษายน-มิถุนายน 2522) : 26-54.
- เฉลิมชัย ผิวเรื่องนนท์. "ทัศนคติคนไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อเวียดนาม : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดที่มีและไม่มีชาวเวียดนาม." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- ไฉน สนสกุล. "การอ้างชาติพันธุ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ชมพูนุช ศรีเสาวลักษณ์. "การอบรมเลี้ยงดูกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาใน กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนกลางที่ 11/7 กรุงเทพฯ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2530.
- ช่วง อุ่เจริญ, มหา. พงศาวดารชนชาติมอญ บรรณานุกรมในงานพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์โทขุนอาโศคคดี (เพิ่ม หลักคงคา). กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ม.ป.ท.
- ชัชวาล พรธาดาวิทย์. "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพฯ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2524 .
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. รัฐกับสังคม: ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ชุมพร สังข์ปรีชา. "ความมั่นคงแห่งชาติ : แนวความคิดเบื้องต้นในการมองปัญหาและในการวิเคราะห์นโยบาย." วารสารธรรมศาสตร์ 8 ฉบับที่ 4 (เมษายน-มิถุนายน 2522) : 26-54.
- ชูชีพ อ่อนโคกสูง. "ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบแสดงตัว ความวิตกกังวล ความเชื่อมั่นในตนเองกับคุณธรรม แห่งพลเมืองดี." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2516.

- ชูศรี หลักเพชร. "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 ในเขตการศึกษา 3" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2517.
- เชื้อสุริยะ โคตรจิน. "การเปรียบเทียบความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีระหว่างลูกชาวญวนอพยพที่มีเชื้อชาติญวน และลูกชาวไทยที่มีเชื้อชาติไทยในจังหวัดสกลนคร." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2527.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. จิตวิทยาทางการเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2518.
- दनัย งามมานะ. "ความรู้สึกรับผิดชอบ ความอยากรู้อยากเห็น และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยกับแบบเอาใจใส่จนเกินไป." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2518.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, และคนอื่นๆ. รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะทางจิต และพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2536.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, และคนอื่นๆ. ปัจจัยทางจิตนิเวศที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กของแม่ไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, และคนอื่นๆ. "ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทย." รายงานการวิจัย ฉบับที่ 26. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, และคนอื่นๆ. "จริยธรรมของเยาวชนไทย." รายงานวิจัย, ฉบับที่ 21 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2520.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. "วิธีอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะเด็กไทย ตอน 2 : ลักษณะความเป็นพลเมืองดี." วารสารเศรษฐศาสตร์ 20 (16-25 มิถุนายน 2519).
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. "ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ." ใน หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.

ดุขฎี โยเหลลา, และคนอื่นๆ. "ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาลักษณะทางจิตและผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของครู และพยาบาล." ใน รายงานการวิจัยฉบับที่ 53. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.

ดาร์โลกซิงห์ นารังค์. ชาวสิกข์. กรุงเทพฯ: สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา, 2527.

เดือนใจ กุญชร ณ อยุธยา. "การศึกษาทัศนคติของชาวเขาต่อคนไทยและประเทศไทย." เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชมรมศึกษาและพัฒนาชาวเขา สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

ถนอม อานามวัฒน์. "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยเขมร ญวน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2514.

ทัศนีย์ บุวรรตน์. "การศึกษาทัศนคติและบทบาทในครอบครัวของบุรุษที่มีผลต่อการพัฒนา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

เทพรัตนราชสุดา, สมเด็จพระ. ทัศนะจากอินเดีย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2531.

เทียมจันทร์ อ้าแหวน. "บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2475-2487)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

นภาพรณี ทานัสสมาลัย. "พฤติกรรมในสถานการณ์แก้ปัญหาของแม่และเด็กเล็กในชนบทภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

นวลศิริ เปาโรหิตย์, และคนอื่นๆ. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.

นิภาพรรณ โสมนะพันธุ์. "เปรียบเทียบบุคลิกภาพของบุตรตามลำดับการเกิดการอบรมเลี้ยงดูและสถานภาพทางเศรษฐกิจ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.

นิยะพรรณ วรรณศิริ. มานุษยวิทยาเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมิตรออฟเซต, 2540.

นิรมล ศรีเสี่ยม. "ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับระดับสติปัญญาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนรัฐบาล เขตการศึกษา 1." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.

นุชนารถ ธาตุทอง. "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งในบทบาท ความคลุมเครือในบทบาท ลักษณะทางจิตบางประการกับพฤติกรรมการทำงานของนักวิชาการศึกษาในสวนภูมิภาค." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539.

- บันลือ วันทายนต์. สถาบันครอบครัวและการสมรส กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รามคำแหง, 2522.
- บัลวันต์ ซิงห์ กัลภา. "ศาสนาสิกข์." วารสารไทย-ภารต (กรกฎาคม - สิงหาคม) : 25-28, 2526.
- บุญยงค์ เกศเทศ. สถานภาพสตรีไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532.
- บุญเลิศ ธีระตระกูล. "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรไทย : ศึกษากรณีกรรมกรท่าเรือแห่งประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- บุญสนอง บุญโยทยาน. สถาบันทางสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2510.
- บุบผา ดีสุข, และคนอื่นๆ. สภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนไทยเชื้อสายมอญลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2541.
- เบน เนติก อาร์. โอ. จี. แอนเดอร์สัน. "การศึกษาว่าด้วยรัฐไทย : สภาพไทยคดีศึกษา." ปาจารย์สาร 9 (เมษายน 2525) : 8-27.
- ประณต เล็กสวาสดี. "ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การวัดผลสัมฤทธิ์ในความเป็นผู้รู้ และความรู้สึกรับผิดชอบ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2527.
- ประวัน สัตยธรรานนท์. "ทัศนคติของประชาชนต่อข้าราชการอำเภอศึกษากรณีหมู่บ้านท่าไทร ต.ท่าไทร อำเภอเขื่องใน อุบลราชธานี." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2520.
- ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ. ครอบครัวและเครือญาติในกรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ม.ป.ท.
- ปราณีต สุขอุดม. "การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประกิตและบุคลิกภาพระหว่างคนไทยกับคนจีน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.
- ปรีชาดิ ตันติวัฒน์. "การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลกับความพึงพอใจในการทำงานที่มีต่อความตั้งใจที่จะลาออกจากราชการของพยาบาลประจำการในกรุงเทพฯ สังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.
- ปิ่น มุกกันต์, พันเอก. บทเรียนจากอินเดีย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2503.
- ผุสดี จันทวิมล, และคนอื่นๆ. เวียดนามในเมืองไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ผุสดี ทิพพัส, และคนอื่นๆ. บ้านในกรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

พงษ์ศิริ ดีวาจา. "การวิเคราะห์รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีผลต่อความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุนทรวิทยานุกูล จังหวัดกรุงเทพฯศรีอยุธยา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัดถเลขา. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2495.

พระศาสนจักรในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานสารสาสน์, 2510.

พลับพลึง คงชนะ. "บทบาทของอยุธยาในฐานะที่เป็นเมืองท่า." วารสารประวัติศาสตร์. ฉบับรวมงานวิจัย 2534, 18-27.

พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. "บทบาทของชาวไทยมุสลิม ทางด้านเศรษฐกิจในอดีต." วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 7 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2523) : 26-32.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานสถิติวิเคราะห์และแผนภาพสภาพเศรษฐกิจสังคมและการศึกษาของชนต่างวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี้, 2524.

- Baumrind, D. Parent disciplinary patterns and social competence in children. Youth and Society, 9, 291-327. 1978
- Bid Well, L.M. and Vender Mey, B.J. The Sociology of Family. London Allyn and Bacon. 2000
- Braddock, J.H. Race and sex difference in the role of education for occupational success. The Spencer Foundation Newsletter, 5, 1-2, 1990
- Caplan, N., Whitmore j.k., & Bui, Q. Southeast Asian refugee self-sufficiency study : Final report. Ann Arbor: University of Michigan, The Institute for Social Research., 1985
- Caudill, W., & DeVos, G. Achievement, culture and Personality: The case of Japanese Americans. In G. DeVos (Ed.). Socialization for achievement: Essays on the cultural psychology of the Japanese (pp.220-247). Berkeley: University of California Press.1973
- DeVos, G. Socialization for achievement: Essays on the culture psychology of the Japanese. Berkeley: University of California Press.1973
- Finnan, C.R. The development of occupational identity among Vietnamese refugee. Unpublished doctoral dissertation, Stanford University, Stanford, CA, 1980
- Gibson, MA The school performance of immigrant minorities: A comparative view. Anthropology and Education Quarterly, 18, 262-73. 1987
- Goodenough, W.H. Multi-culturalism as the normal human experience. Anthropology and Education Quarterly, 7, 4-7,1976
- Gordon, L.W. National surveys of Southeast Asian refugee: Methods, findings, and issues. In D.W. Haines (Ed.) Refugees as immigrants (pp.24-39). Totowa, NJ: Rowman and Littlefield, 1987a

- Gordon, L.W. Southeast Asian refugee migration to the United States. In J. T. Fawcett & B. v. Carino (Eds.), Pacific bridges : The new immigration from Asian and the Pacific Island (pp.153-173). Staten Island, NY: Center for Migration Studies.
- Hawley, W.D. & Mitrsoomwang, S. Family values and behaviors in the academic performance of Indochina's refugee students: Final report. Nashville: Vanderbilt. University. Tennessee, 1992
- Hess, R.D., Azuma, H., Kashiwagi, K., Dickson, W.P., Nagono, S., Holloway, S.D., Miyake, K., Price, G., Hatano, G., & McDevitt, T. Family influences on school readiness and achievement in Japan and the United State: An overview of a longitudinal study. In H. Stevenson, H. Azuma, & K. Hakuta (Eds.), Child development and education in Japan (pp.147-166). San Francisco. CA. W.H. Freeman.1986
- Hess, R.D., Azuma, H., Kashiwagi, K., Azuma, H. Maternal expectations for mastering developmental task in Japan and the United States. International Journal of Psychology, 15, 259-271, 1980
- Hsu, F.L.K. Clan, caste and club. Princeton, NJ: Van Nostrand. 1963
- Inkeles, A. Society, social structure and child socialization. In J.A. Clausen (Ed.), Socialization and Society (pp.73-129). Boston: Little, Brown & Company.} 1969
- Kibria, N. Patterns of adaptation and survival among Vietnamese in a urban setting: A study of family and gender. Unpublished doctoral dissertation, University of Pennsylvania, Philadelphia. 1986
- Kitano, H.L. Asian American: The Chinese, Japanese, Koreans, Philippines and Southeast Asians. The Annual of the American Academy of political and Social Science, CCLIV, 1981

- Kohn M.L. Class and Conformity: A Study in Values. Homewood, IL: Dorsey Press, 1969
- Lincoln, Y.S. and Greta. EG. Naturalistic Inquiry New Delhi: Sage Publications. 1984
- Lydon, J. Finding a way: Cross-cultural adaptation at home and school in Nashville, Tennessee (Doctoral dissertation, Bryn Mawr College, 1988). (University Microfilms No. 8817350)., 1988
- Martin, B. Parent-child relations. In R.D. Horowitz (Ed.), Review of child development researches (pp.463-540). Chicago, IL: University of Chicago Press. 1975
- Mc.Kensy, P.C. & S.J. Family and changes. London, Sage Publication, 1994
- Mead, M. The concept of culture and the psychosomatic approach. In D.G. Haring (Ed.), Personal character and the culture milieu (pp.594-622). Syracuse, NY: Syracuse University Press.1956
- Mitsomwang S.S. The Thai society. Bangkok: Srinakarinwirot Press. 1979
- Mordkowitz, G., & Ginsberg, H Early academic socialization of successful Asian-American college students. The Quarterly Newsletter of the Laboratory of Comparative Human Cognition, 9, 85-91,1987
- Ogbu, J.U. Variability in minority schools performance: A problem in search of an explanation. Anthropology and Education Quarterly, 18, 312-34.1987
- Olson, D, H., McCubbin, A., Barnes, H., Muxen, M., Larsen, A., & Wilson, M. Families: What makes them work. Beverly Hills, CA: Sage. 1980
- Peters, H. A study of Southeast Asian youth in Philadelphia: A final report. Philadelphia, PA: Institute for the Study Human Issues.
- Rosenthal, D.A., & Gold, R. A comparison of Vietnamese-Australian and Anglo-Australian mother's beliefs about intellectual development. International Journal of Psychology. 24, 179-193, 1989

- Rumbaut, R.G. Mental health and the refugee experience: A comparative study of Southeast Asian refugees. In T. C. Owan (Ed.), Southeast Asian mental health treatment, prevention, services, training and research (pp.433-486). Rockville, MD: National Institute of Mental Health, 1987
- Rumbaut, R.G., & Ima, K. The adaptation of Southeast Asian refugee youth: A Comparative study. Final report to the Office of Refugee Resettlements. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 299 372), 1988
- Schaefer, E.S. Children's reports of parental behavior. Child Development, 36, 552-557, 1965
- Sigel, I.E. Does hothousing rob children of their childhood? Early Childhood Research Quarterly: Hothousing of Young Children, 2, 211-225, 1987
- Steinberg, L. Impact of puberty on family relations: Effects of pubertal status and pubertal timing. Developmental Psychology, 23, 451-460, 1987
- Stevenson, H.W., Chen, C., & Uttal, D.H. Beliefs and achievement of Chinese, Japanese and American children. Science, 231, 691-699, 1986
- Sue, S. Ethnic identity: The impact of two cultures on the psychological development of Asians in America. In S. Sue & N Waner (Eds.), Asian Americans: Psychological perspectives (pp.140-149). Palo Alto, CA: Science & Behavior Books., 1973
- Wentzel, K.R., & Feldman, S.S, The relationship between parental child-rearing practices, social-emotional adjustment and academic achievement. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, Boston, MA. 1990
- White M. The Japanese educational challenge, a commitment to children. New your: Free Press. 1987

รายชื่อคณะผู้วิจัย

ผู้วิจัยหลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง
อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยนักวิจัย

นางสาวอัญชณา	คลองไทยชน
นางสุภาภรณ์	ชำช้าง
นายพัทธ์วัฒน์	จิตราภิรมย์
นางสาวกิติมา	วิศวลานนท์
นางสาวทีคำพร	อดทน
นางสาวปาหนัน	ธนไพศาลกิจ
นางสาวกรองกุล	พลดุล
นายदनัย	ชอเฮง
นายธนภูมิ	อติเวทิน
นางสาวอรุษา	ผู้พัฒน์
นางสาวโชติกา	มณีน้อย
นางสาวสัมมนา	ปทุมธนรักษ์
นางสาวจารุมน	วณิชสุวรรณ
นางสาวไปรยา	เรืองรังษีรัตน์
นางสาวณัฐฐิรี	สำราญสุข
นายไพบุลย์	แช่แก้ว

ผศ.ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง : ผู้วิจัยหลัก

ประวัติการศึกษา :

- นิเทศศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สาขาประชาสัมพันธ์)
- M.A. in Sociology (Organization Study)
- Michigan State University, Michigan U.S.A
- Ph.D in Human Resource Development and Programme Evaluation
- Vanderbilt University, Tennessee U.S.A

ประสบการณ์ :

- 2544 ที่ปรึกษาอาวุโส โครงการประเมินผลการอนุรักษ์พลังงาน บริษัทมาร์เก็ต ชีพพอร์ท จำกัด
- 2538-ปัจจุบัน อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2536-2538 หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 2535-2536 ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 2524-2528 หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 2521-2528 ที่ปรึกษาชมรมอาสาพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 2520 รับราชการเป็นอาจารย์ระดับ 4 สังกัดภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลงานวิชาการ :

- 1) สังคมไทย (2522) เอกสารพิมพ์โรเนียว
- 2) ปัญหาสังคม (2522) เอกสารพิมพ์โรเนียว
- 3) มานุษยวิทยาวัฒนธรรม (2529) เอกสารพิมพ์โรเนียว
- 4) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (2538) เอกสารพิมพ์โรเนียว
- 5) องค์การธุรกิจ (2539) เอกสารพิมพ์โรเนียว
- 6) สังคมวิทยาองค์การ (2540) เอกสารพิมพ์โรเนียว

ผศ.ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง : ผู้วิจัยหลัก

ผลงานด้านการวิจัย :

ปี 2544

- โครงการติดตามตรวจสอบ วิเคราะห์และประเมินผลโครงการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานปีงบประมาณ 2543
- โครงการติดตาม วิเคราะห์และประเมินผลโครงการบูรณาการกระบวนการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม (โครงการรณรงค์)
- โครงการประเมินผลแผนอนุรักษ์พลังงานของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ

ปี 2543

- การวิจัยเรื่องการใช้ผลิตภัณฑ์นมในโรงพยาบาลของรัฐ บริษัท เนสท์เล่ โปรดักส์ จำกัด
- การวิจัยเรื่องทัศนคติของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เซ่นลูกซ์ ห้างขายยาอังกฤษตรางู จำกัด
- การประเมินโครงการรณรงค์ รยะ 2 งวดที่ 3 และระยะ 3 สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ
- การวิจัยเพื่อพัฒนาองค์กรของสำนักงานกองทุนวิจัย (สกว.)

ปี 2542

- การวิจัยพฤติกรรมการใช้เครื่องยนตอเนกประสงค์ยี่ห้อ Yanmar สนับสนุนโครงการวิจัยโดยบริษัท SP International Co.
- การประเมินผลโครงการเสริมน้ำใจคนเมือง สนับสนุนโครงการวิจัยโดยกรุงเทพมหานคร โครงการวิจัยเรื่อง "สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร" สนับสนุนโครงการวิจัยโดยงบประมาณปี 2541
- การศึกษาวิจัยวัฒนธรรมองค์กร เพื่อประกอบโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสื่อสารในองค์กร เพื่อรองรับการปรับโครงสร้างองค์การของการรถไฟแห่งประเทศไทย
- การวิจัยพฤติกรรมการเลี้ยงทารกด้วยน้ำนมมารดาในสังคมไทย (Breast Feeding Practice in the Thai Society) สนับสนุนการวิจัยโดยบริษัทเนสท์เล่ โปรดักส์ จำกัด
- การวิจัยเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงของบทบาทพ่อในครอบครัวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร" เงินทุนสนับสนุนจากธนาคารทหารไทย

ผศ.ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง : ผู้วิจัยหลัก

ผลงานด้านการวิจัย :

ปี 2541

- การศึกษาความเป็นไปได้ในการขยายโรงงานผลิตไฟฟ้าในภูมิภาคของการไฟฟ้า
- ส่วนภูมิภาคภายใต้การสนับสนุนของธนาคารเพื่อพัฒนาเอเชีย (ADB)
- การประเมินผลความพึงพอใจในบริการของการสื่อสารแห่งประเทศไทย สนับสนุนโครงการโดย การสื่อสารแห่งประเทศไทย
- การวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมการบริโภคของผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ Igora Royal" ของบริษัทชวาฟคอบ ประเทศไทย จำกัด

ปี 2540

- การวิจัยเรื่อง "ภาพลักษณ์และวิสัยทัศน์ของการสื่อสารแห่งประเทศไทยในการแข่งขันในตลาดการสื่อสารเสรี" สนับสนุนทุนวิจัยโดยการสื่อสารแห่งประเทศไทย
- การประเมินผลความพึงพอใจในบริการของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย สนับสนุนโครงการโดย การทางพิเศษแห่งประเทศไทย
- การประเมินโครงการรณรงค์การใช้อาหารและยา ของกองอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

ปี 2539

- การศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้บัตรทางด่วนของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย สนับสนุนการวิจัยโดย การทางพิเศษแห่งประเทศไทย
- การวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ใช้รถใช้ถนนต่อมาตรการการแก้ไขปัญหาจราจรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" สนับสนุนทุนวิจัยโดย สถาบันดำรงราชานุภาพ

ปี 2538

- การวิจัยเพื่อประกอบการวางแผนแม่บทงานการประชาสัมพันธ์ของกองประชาสัมพันธ์กระทรวงมหาดไทย สนับสนุนทุนวิจัยโดย กระทรวงมหาดไทย

ผศ.ดร.สุภาวดี มิตรสมหวัง : ผู้วิจัยหลัก

ผลงานด้านการวิจัย :

ปี 2535

- การวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนอินโดจีน" สนับสนุนการวิจัยโดย กระทรวงศึกษาธิการ แห่งสหรัฐอเมริกา

ปี 2534

- ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการสร้างฐานข้อมูล "Personal advisor" สนับสนุนทุนวิจัยโดย สภาคองเกรส สหรัฐอเมริกา

ปี 2533

- ผู้ช่วยนักวิจัย "โครงการพัฒนาผู้นำทางการศึกษา" ศูนย์พัฒนาภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยแวนเดอร์บิลท์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ปี 2532

- ผู้ช่วยนักวิจัย "โครงการประเมินผลโครงการ On the Job Training" สำนักงาน ผู้ว่าการมลรัฐเทนเนสซี ประเทศสหรัฐอเมริกา

ปี 2531

- การศึกษาความเป็นไปได้การย้ายวิทยาเขตจากประสานมิตรไปองครักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

